

**BEZPIECZEŃSTWO, ZDROWIE
I KULTURA FIZYCZNA**
Wybrane zagadnienia
Tom 2

***SAFETY, HEALTH
AND PHYSICAL CULTURE***
Selected issues
Volume 2

REDAKCJA NAUKOWA
(Edited by)
Piotr LIZAKOWSKI
Dariusz SKALSKI

**BEZPIECZEŃSTWO, ZDROWIE I KULTURA FIZYCZNA
WYBRANE ZAGADNIENIA
TOM 2**

**SAFETY, HEALTH AND PHYSICAL CULTURE
SELECTED ISSUES
VOLUME 2**

Gdynia – Gdańsk – Skarszewy
2016

**BEZPIECZEŃSTWO, ZDROWIE
I KULTURA FIZYCZNA
WYBRANE ZAGADNIENIA
TOM 2**

*Safety, health and physical culture
Selected issues
Volume 2*

Redakcja naukowa / *Edited by*

dr Piotr Lizakowski
dr Dariusz Skalski

Gdynia – Gdańsk – Skarszewy
2016

**Kociewskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe w Skarszewach
przy udziale**

**Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni
i Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku**

Redakcja naukowa / *Edited by*

dr Piotr Lizakowski, dr Dariusz Skalski

Recenzent / *Reviewers:*

prof. dr hab. Oksana Zabolotna

(Umański Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Pawła Ticzyny, Ukraina)

prof. dr hab. Natalia Pobirchenko

(Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Witelona w Legnicy, Polska)

Sekretarz redakcji / *Assistant editor:*

mgr Albert Popławski

Korekta, skład i łamanie / *Correction, composition and breaking:*

mgr Halina Muchowska – Skalska (filolog),

mgr Albert Popławski

Okladka / *Cover:*

mgr Albert Popławski, lic. Maciej Miśków

Zdjęcie okładki / *Picture of cover:*

mgr Anatolij Yatsenko (Ratownik wodny, Ukraina)

©Copyright by: Kociewskie Wodne Ochotnicze Pogoowie Ratunkowe
w Skarszewach przy udziale
Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni
i Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku
Gdynia – Gdańsk – Skarszewy 2016

©The Author(s) 2016.

These articles is published with Open Access at Kociewskie Water Voluntary Emergency Rescue in Skarszewy at participation a Naval Academy in Gdynia and Academy of Physical Education and Sport in Gdańsk, Poland. Open Access These articles is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited.

Attribution — You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work). Noncommercial — You may not use this work for commercial purposes. Share Alike — If you alter, transform, or build upon this work, you may distribute the resulting work only under the same or similar license to this one.

Zawartość tej monografii jest objęta – Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach 3.0

Liczba znaków: 522 483 (ze streszczeniami i okładką).

Liczba grafik: 54 x 1 000 znaków (ryczalt) = 54 000 znaków.

**Razem: Liczba znaków: 576 483 (ze streszczeniami, okładką i grafikami) =
14, 412 arkuszy wydawniczych.**

Number of characters: 522 483 (with abstracts).

Number of images: 54 x 1 000 characters (lump sum) = 54 000 characters.

**Total: Number of characters: 576 483 (with abstracts, summaries and graphics) =
14, 412 sheet publications.**

Publishing House:

Kociewskie Water Voluntary Emergency Rescue in Skarszewy, Poland

Str. Dworcowa 27/1

83-250 Skarszewy

Tel: +48 58 588 29 62

e-mail: dskalski60@gmail.com, mshalina@hotmail.pl

Printing House

Kociewskie Water Voluntary Emergency Rescue in Skarszewy, Poland

Str. Dworcowa 27/1

83-250 Skarszewy

Tel: +48 58 588 29 62

e-mail: dskalski60@gmail.com, mshalina@hotmail.pl

ISBN: 978-83-939861-6-3

Spis treści / Content:

OD REDAKCJI.....	11
FROM THE EDITORS.....	12
ОТ РЕДАКЦИИ.....	13
BEZZAŁOGOWE JEDNOSTKI NAWODNE W DZIAŁANIACH WOPR – PRÓBA PREZENTACJI MOŻLIWOŚCI <i>Unmanned Surface Vehicles in Water Emergency Rescue applications - possibilities assai</i>	
Rafał Miętkiewicz	16
ANALIZA OSIĄGNIĘĆ DYWIZJONU OKRĘTÓW WSPARCIA W RATOWNICTWIE MORSKIM <i>Analysis of the Achievements of the Support Unit in Sea Rescue</i>	
Karolina Rocławska, Dariusz Skalski, Piotr Lizakowski, Piotr Makar, Barbara Waade.....	37
ROLA SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA NAD WODĄ <i>The role of local government in the field safety on the water</i>	
Dariusz Skalski, Stefan Kowalski, Piotr Lizakowski, Albert Popławski	63
ROTACJA STANOWISKOWA RATOWNIKÓW WODNYCH W CZASIE DYŻURU <i>Workstation rotation of lifeguards during their duty</i>	
Iwona Michniewicz, Dariusz Skalski, Piotr Lizakowski, Alicja Pęczak-Graczyk, Maciej Wdowiarski.....	95
INSTYTUCJE PAŃSTWA A GODNOŚĆ CZŁOWIEKA I PRAWO W USTROJU DEMOKRATYCZNYM <i>State institutions and human dignity and the right in a democracy</i>	
Sławomir Stanisław Dębski, Stefan Kowalski, Albert Popławski.....	114
MEANDRY JEZYKOWE PRAKTYKI PRAWA W DZIAŁALNOŚCI PUBLICZNEJ I PŁYNĄCE STĄD ZAGROŻENIA INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE POLSKI <i>Meanders language practice law in public activity and the consequent threat of European integration on the example of Polish</i>	
Sławomir Stanisław Dębski, Stefan Kowalski, Albert Popławski.....	138

SPOŁECZEŃSTWO A WŁADZA: ROZBIEŻNOŚĆ REGUŁ DEMOKRACJI I PRAKTYKI ADMINISTRACJI W POLSCE

Society and power: the disparity rules of democracy and the practice of administration in Poland

Sławomir Stanisław Dębski, Stanisław Przybylski 150

DEMOKRACJA I PRAWO A PRZEMOC - WYBRANE ZAGADNIENIA

Democracy and law and violence - selected issues

Stanisław Sławomir Dębski, Sebastian Andrzej Krzewicki, Michalina Kurzejewska..... 177

RATOWANIE ROZBITKÓW NA MORZU – PRÓBA RETROSPEKCJI

Rescuing survivors at the sea – the attempt to retrospection

Adam Szulczewski, Sylwia Kosznik-Biernacka 197

DYSCYPLINY WIODĄCE W KLASACH SPORTOWYCH W ROKU SZKOLNYM 2015/16

Leading discipline in the sports classes in the year 2015/16

Sylwia Kosznik-Biernacka..... 215

К ПРОБЛЕМЕ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ

To the Problem of Social Responsibility in Modern Social and Economic Conditions

Светлана Лизаковская 230

POLITYKA GOSPODARCZA LESZKA BALCEROWICZA W ASPEKCIE BEZPIECZEŃSTWA EKONOMICZNEGO POLSKI PO 1989 ROKU

Leshek Balcerovich's economic policy in aspects of polish economic security after 1989 year

Dariusz Skalski, Piotr Lizakowski, Michalina Kurzejewska..... 245

PIERWSZE FORMY INTEGRACJI ORAZ PROCES POWSTAWANIA WSPÓLNEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY UNII EUROPEJSKIEJ

First forms of integration and the process of formation of the common policy of security and defence of the european union

Piotr Lizakowski, Dariusz Skalski, Sebastian Andrzej Krzewicki 268

WIERSZE – Aleksandry Makurat z cyklu “Słowami Duszy” 298

SŁOWO WSTĘPNE

Drugi tom monografii pt. Bezpieczeństwo, zdrowie i kultura fizyczna. Wybrane zagadnienia jest równie interesującą publikacją jak tom pierwszy, z kilku oczywistych powodów. Po pierwsze jest to publikacja charakteryzująca się równie szerokim spektrum poruszanych problemów badawczych a jednocześnie o dużym poziomie wnikliwości. Po wtóre cykl monografii powstał jako wspólny naukowy projekt międzyuczelniany o dużych walorach praktycznych i teoretycznych dwóch uznanych trójmiejskich uczelni wyższych: Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku oraz Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni, co daje dodatkową rękojmię wysokiego poziomu monografii. Kooperacja ta powstała dzięki zaangażowaniu dr. Piotra Lizakowskiego z Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich AMW w Gdyni oraz dr. Dariusza Skalskiego z Zakładu Sportów Wodnych AWFIS w Gdańsku. Ujęcie w jednej monografii wybranych zagadnień bezpieczeństwa, zdrowia oraz szeroko rozumianej kultury fizycznej jest przedsięwzięciem ambitnym i trudnym metodologicznie, ale uzasadnionym, gdyż podmiotem wszystkich wyżej wymienionych kategorii jest niezmiernie istotny obszar funkcjonalny człowieka, jakim jest jego aktywność fizyczna. Wartością dociekań w tym obszarze jest to, że powstała w ten sposób płaszczyzna wymiany poglądów oraz doświadczeń teoretyków i empiryków, młodszych i nieco później urodzonych naukowców oraz specjalistów w zakresie zaprezentowanych zagadnień z Polski i zagranicy.

O tym, że warto czytać, studiować, poszerzać swoje horyzonty nie trzeba nikogo przekonywać. We współczesnym społeczeństwie rozwój implikowany jest przez solidne wykształcenie, otwartość na zmiany oraz innowacje. Jak słusznie

zauważył prof. Michał Heller: „Świadomość własnych ograniczeń każe korzystać z wiedzy innych”¹, ale i bogactwa badanej rzeczywistości.

Na zakończenie gratuluję redaktorom naukowym oraz autorom zaangażowania się w ten wspólny i interesujący projekt naukowy. Wyrażam nadzieję, że interdyscyplinarna współpraca uczelni z praktykami oraz ich twórcze poszukiwania będą miały swoją kontynuację.

Dziekan Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich
Akademia Marynarki Wojennej
im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

kmdr dr hab. Jarosław Teska

---

¹ M. Heller, *Jak być uczonym*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009, s. 31.

OD REDAKCJI

Szanowni Państwo, pierwszy tom monografii **pt. Bezpieczeństwo, zdrowie i kultura fizyczna. Wybrane zagadnienia** spotkał się z dużym zainteresowaniem i życzliwym przyjęciem Czytelników. Upoważnia nas to do przekazania podziękowań autorom poszczególnych rozdziałów, co niniejszym publicznie czynimy. Wybór formy cyfrowej jako podstawowej formy publikacji monografii również nie był przypadkowy. Podejście takie bowiem w oczywisty sposób z jednej strony poszerza krąg osób korzystających z zaprezentowanych wyników badań, z drugiej zaś strony zwiększa szanse na prowadzenie merytorycznych dyskusji we wskazanych obszarach tematycznych: bezpieczeństwie, zdrowiu oraz szeroko rozumianej kulturze fizycznej².

Przedstawiamy Państwu kolejną monografię cyfrową pt. **Bezpieczeństwo, zdrowie i kultura fizyczna. Wybrane zagadnienia – Tom 2**, która powstała jako wynik współpracy Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku oraz Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni ze sporym gronem zagranicznych i polskich naukowców. Wyrażamy nadzieję, że również drugi tom prezentowanej Państwu monografii cyfrowej spotka się z przychylnym odbiorem teoretyków i praktyków nauk w obszarach i dyscyplinach naukowych, stanowiących właśnie obszary tematyczne naszej monografii. Wierzymy w to tym bardziej, bo przecież celem nadrzędnym dociekań naukowych jest odkrywanie prawdy, jej odczytywanie z otaczającej nas rzeczywistości w określonym aspekcie, posiadające cechy ogólności, konieczności i stałości³. Odczytywanie, które opiera się na poznaniu naukowym rzeczywistości, odnoszeniu się bezpośrednio do rzeczy poznawanej oraz opiera się na fundamencie rozumu⁴. W swoich poszukiwaniach nie jesteśmy sami, ponieważ możemy czerpać z bogactwa myśli i ustaleń pozostawionego nam przez starożytnych Greków

---

² H. Grabowski, *O kształceniu i wychowaniu fizycznym, Nauka dla wszystkich nr 415*, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie – Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław 1987, s. 17.

³ M. Koszowy, Nauka, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, /red. A. Maryniaczyk/, t. 7, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2006, s. 533 i nast.

⁴ A. Achmanow, *Logika Arystotelesa*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s.7-9.

i rozwijanych się do czasów współczesnych. Nie ucieknie się od stawiania klasycznych pytań „dlaczego?” oraz „jak?”, od rozpatrywania jakościowego i ilościowego otaczającej nas rzeczywistości.

Idąc za przykładem prof. Tadeusza Kotarbińskiego⁵ prosimy Szanownych Czytelników o komunikowanie swoich spostrzeżeń, sugestii i uwag, dotyczących niniejszej publikacji na podane niżej adresy e-mail redaktorów naukowych. Zapraszamy Państwa do współpracy przy współtworzeniu kolejnego tomu naszej monografii.

Redaktorzy naukowci:

dr Piotr LIZAKOWSKI /e-mail: piotrl@interia.pl

dr Dariusz SKALSKI /e-mail: dskalski60@gmail.com, mshalina@hotmail.pl

FROM THE EDITORS

Ladies and gentlemen, the first volume of the monograph entitled: Safety, health and physical education. Selected issues met with great interest and well received by readers.

Authorizes us to pass thanks to the authors of individual chapters, which we do this in public. The choice of the digital as the primary form of the publication of the monograph also was not accidental. Such an approach because obviously the one hand, expanding the circle of people using the presented research results, on the other hand, increases the opportunities for substantive discussions in selected thematic areas: safety, health and the wider physical culture⁶.

We present you with another monograph digital entitled: Safety, health and physical education. Selected issues – Volume 2, which was created as a result of the cooperation of the Academy of Physical Education and Sports named by Jędrzej Śniadecki in Gdańsk and the Naval Academy named by Heroes of Westerplatte in Gdynia with a big group of foreign and Polish scientists. We hope that the second

---

⁵ T. Kotarbiński, *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986, s. 13.

⁶ H. Grabowski, *O kształceniu i wychowaniu fizycznym, Nauka dla wszystkich nr 415*, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie – Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław, 1987, s. 17.

volume of the monograph presented you with digital meet with a favorable reception theorists and practitioners in the areas of science and scientific disciplines which was thematic areas of our monograph. We believe in it even more, because the main goal of scientific inquiry is to discover the truth, her reading of the reality around us in a certain aspect, having the features of generality, necessity and stability⁷. Reading, which is based on scientific cognition of reality, reference is made directly to the thing known and is based on the foundation of mind⁸. In his quest we are not alone, because we can draw from the wealth of ideas and findings left to us by the ancient Greeks and developed into modern times. Do not run away from making the classic question "why?" And "how?", From the consideration of qualitative and quantitative reality that surrounds us.

Following the example of prof. Tadeusz Kotarbiński⁹ please Honourable readers to communicate their observations, suggestions and comments concerning this publication to the addresses below e – mail editors of scientific research. We invite you to work in co – creating the next volume of our monograph.

Editors:

dr Piotr LIZAKOWSKI /e-mail: piotrl@interia.pl

dr Dariusz SKALSKI /e-mail: dskalski60@gmail.com, mshalina@hotmail.pl

ОТ РЕДАКЦИИ

Первый том монографии *«Безопасность, здоровье и физическая культура. Избранные аспекты»* пользуется большим интересом и позитивным восприятием среди Читателей. Вышесказанное уполномочивает нас передать публичные слова благодарности авторам отдельных глав, что и делаем в данном вступлении. Выбор цифровой формы как основной формы публикации монографии так же не был случайным. Такой подход в очевидный способ, с одной стороны, расширяет круг людей, которые

---

⁷ М. Koszowy, *Nauka*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, /red. A. Maryniaczyk/, t. 7, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2006, s. 533 i nast.

⁸ А. Achmanow, *Logika Arystotelesa*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s.7-9.

⁹ Т. Kotarbiński, *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986, s. 13.

пользуются представленными результатами исследований, и, с другой стороны, увеличивается возможность для предметных дискуссий в отдельных тематических областях: безопасность, здоровье и физическая культура в широком значении¹⁰.

Представляем Вам следующую цифровую монографию под названием **«Безопасность, здоровье и физическая культура. Избранные аспекты» - Том 2**, которая образовалась как результат сотрудничества Академии физической культуры и спорта имени Енджея Шнядецкого в Гданске и Военно-морской академии имени Героев Вестерплатте в Гдыни с зарубежными и польскими учеными. Надеемся, что второй том цифровой монографии, которую представляем Вам, так же будет пользоваться одобрением среди теоретиков и практиков в научной сфере и научных дисциплинах, которые были предметными областями в монографии. Более того, верим в это, так как главной целью научных исследований есть открывание правды, ее разгадка с учетом окружающей нас реальности в определенном аспекте, имеющая признаки общности, необходимости и стабильности¹¹. Разгадывание, которое основано на познании научной действительности, относится непосредственно к познанию и базируется на фундаменте разума¹². В своих поисках мы не одиноки, так как можем опираться на богатство мысли и правила, оставленные для нас древними Греками, и которые развивались до наших дней. Невозможно убежать от классических вопросов „почему?“ и „как?“, от качественного и количественного исследования окружающей нас реальности.

---

¹⁰ H. Grabowski, *O kształceniu i wychowaniu fizycznym, Nauka dla wszystkich nr 415*, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie –, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław, 1987, s. 17.

¹¹ M. Koszowy, *Nauka*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, /red. A. Maryniaczyk/, t. 7, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2006, s. 533 i nast.

¹² A. Achmanow, *Logika Arystotelesa*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s.7-9.

Следуя примеру профессора Тадеуша Котарбинского¹³ просим уважаемых Читателей сообщить о своих предложениях, замечаниях, которые касаются данной публикации на ниже указанную электронную почту научных редакторов.

Приглашаем Вас к сотрудничеству и созданию следующего тома нашей монографии.

Научная редакция:

доктор Пётр Лизаковски /*e-mail: piotrl@interia.pl*

доктор Дариуш Скальски /*e-mail: dskalski60@gmail.com, mshalina@hot.pl*

---

¹³ Т. Котарбиński, *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986, s. 13.

kmdr ppor. dr. Rafał Miętkiewicz

Akademia Marynarki Wojennej im Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich, Zakład Działań Morskich

e-mail: r.mietkiewicz@amw.gdynia.pl

BEZZAŁOGOWE JEDNOSTKI NAWODNE W DZIAŁANIACH WOPR – PRÓBA PREZENTACJI MOŻLIWOŚCI

**Number of characters: 29 230 (with abstracts, summaries and cover).
Number of images: 8 x 1 000 characters (lump sum) = 8 000 characters.
Total: Number of characters: 37 230 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 0, 930 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: bezzałogowe jednostki nawodne, ratownictwo wodne, WOPR

Streszczenie

Bezzałogowe jednostki nawodne przeżywają bardzo dynamiczny rozwój. Wciąż rozszerza się zakres ich potencjalnych zastosowań w środowisku morskim. Dwutorowy rozwój z jednej strony obejmuje wykorzystanie platform bezzałogowych do działań militarnych i związanych z szeroko rozumianym bezpieczeństwem morskim, z drugiej zaś zastosowania cywilne i naukowe. Artykuł prezentuje opinie autora na temat wykorzystania platformy bezzałogowej do prowadzenia akcji ratowniczych w ramach działań WOPR.

Wprowadzenie

Rozwój morskich technologii bezzałogowych, ze szczególnym uwzględnieniem autonomicznych (bezzałogowych) jednostek nawodnych postępuje dwukierunkowo. Mamy tu, po pierwsze do czynienia z coraz liczniejszymi przykładami zastosowań militarnych oraz paramilitarnych (ochrona obiektów morskiej infrastruktury krytycznej). Główną rolę odgrywa tu podstawowa zaleta platform bezzałogowych polegająca na wyeliminowaniu ryzyka dla personelu pokładowego (zwiększenie odległości między źródłem zagrożeń a obsługa operatorską). Po wtóre wykorzystanie jednostek bezzałogowych może wpłynąć na

skrócenie czasu reakcji i daje możliwość niemalże natychmiastowego przeciwstawienia się występującym zagrożeniom. Z drugiej zaś strony, dostrzeżono zalety tego typu pojazdów w prowadzeniu badań naukowych mórz i oceanów świata (śledzenie tras wędrówek ssaków morskich, pobieraniu próbek wody, badanie zjawisk, hydrografii, oceanografii czy ekologii).

Artykuł jest próbą zaprezentowania dociekań autora z zakresu możliwości wykorzystania bezzałogowych jednostek nawodnych w specyficznym pod wieloma względami obszarze ratowania życia ludzkiego realizowanego przez Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Pomysł wykorzystania bezzałogowej jednostki nawodnej do realizacji zadań związanych z ratowaniem życia ludzkiego na akwenach objętych kontrolą WOPR ewoluuje i materializuje się. Poprzez spotkania z ratownikami, udział w konferencji ON DUTY (Gdynia 21 maja 2016) i zaprezentowanie potencjalnych możliwości po zainteresowanie tematem studentów, członków kół naukowych czy dyplomantów, którzy podejmują śmiałą próbę budowy własnej konstrukcji bezzałogowej.

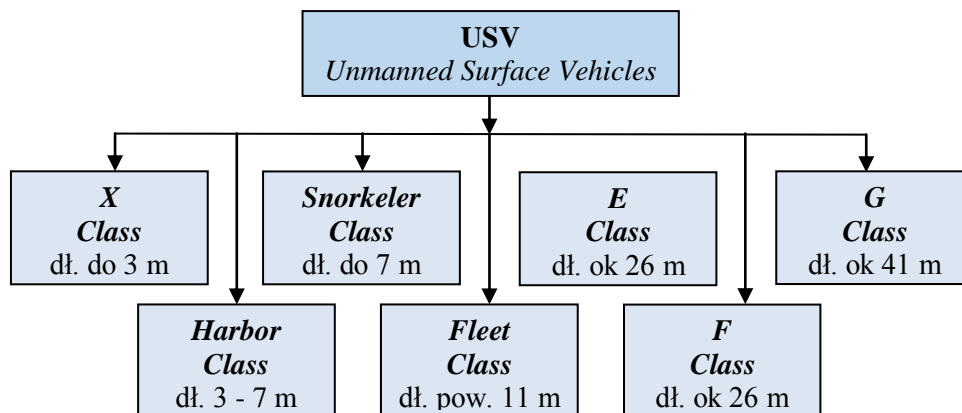
Bezzałogowe Jednostki Nawodne

Amerykański *The Navy Unmanned Surface Vehicle (USV) Master Plan* wprowadził definicję, zgodnie z którą **bezzałogowe jednostki nawodne, to wszystkie jednostki operujące na powierzchni wody, względnie utrzymujące z nią kontakt przez większą część misji (jednostki półzanurzalne), pozbawione bezpośredniej obsługi załogi pokładowej**¹. Wspomniany dokument wprowadził użyteczną klasyfikację platform bezzałogowych. Wyodrębniono w nim cztery grupy jednostek bezzałogowych (*X-Class, Harbor, Snorkeler, Fleet*). Klasyfikacja została rozszerzona przez *National Defense Re-search Institute RAND* o trzy dodatkowe grupy, odpowiednio E, F oraz G (rys. 1).

---

¹ *The Navy Unmanned Surface Vehicle (USV) Master Plan*, 2007.

Rysunek 1. Klasyfikacja bezzałogowych jednostek nawodnych wg. US Navy oraz RAND

źródło: Opracowanie własne, na podstawie: U.S. Navy Employment Options for Unmanned Surface Vehicles (USVs), RAND, National Defense Research Institute, 2013, s.50.

X – Class to grupa obejmująca niewielkie, kilkumetrowe platformy, których kadłuby oparte są często na konstrukcjach skuterów wodnych używanych przez ratowników wodnych tzw. *Jet ski*. Charakteryzują się niewielkimi rozmiarami oraz dużą prędkością (ok. 35 w) przy czym czas pełnienia misji najczęściej nie przekracza 8 godz.

Harbour to grupa charakteryzująca się zwiększoną, sięgającą ok. 12 godzin autonomicznością. Zachowana została wysoka prędkość maksymalna i dobre właściwości manewrowe. Wykorzystywane są do zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa na akwenach portowych, redach i kotwicowiskach.

Snorkeler Class, to grupa bezzałogowych jednostek operujących w półzanurzeniu. Charakterystycznym elementem są tu chrapy służące jako czerpnia powietrza atmosferycznego i wylot spalin dla silników diesla oraz jako maszt z systemami komunikacyjnymi. Podstawowym zadaniem tej klasy są działania przeciwninowe.

Fleet Class to duże, dysponujące znaczną prędkością jednostki (ok. 35 w) o autonomiczności sięgającej 48 godzin. Są one w stanie realizować szeroki wachlarz misji interwencyjnych (zwalczanie piractwa morskiego, rozpoznanie,

poszukiwanie i zwalczanie okrętów podwodnych a nawet zwalczanie celów nawodnych).

Klasy *E* oraz *F* to jednostki wielkości ok. 26 m, różniące się szerokością kadłuba (5 metrów dla klasy *E*, 14 m dla *F*).

Klasa *G*, która reprezentowana jest przez dwie platformy LCU (*Landing Craft Utility*) to jednostki o długości ok. 41 m.

Ratownictwo Morskie – nie tylko SAR

Twórcy bezzałogowych jednostek nawodnych dostrzegli możliwość wykorzystania tego typu platform w ratowaniu życia ludzkiego na morzu, przy jednoczesnej minimalizacji ryzyka dla ratowników niosących pomoc. *Seal Retriever Autonomous Marine Vehicle* (AMV) ma być wykorzystywany w ekstremalnie ciężkich warunkach pogodowych. Jednostka została dostosowana do transportu powietrznego, co gwarantuje szybki przerzut do miejsca prowadzeni akcji ratowniczej (foto. 1). Po zrzucie z pokładu samolotu lub śmigłowca, platforma ma wodować na powierzchni morza z wykorzystaniem spadochronu. Dodatkowo *Seal Retriever* może stanowić wyposażenie statków, platform wydobywczych oraz stacji ratowniczych. Poziom autonomiczności ma zapewnić działanie podczas ograniczonej widzialności². Podstawową wadą tego typu rozwiązań jest brak pomocy zewnętrznej w stosunku do wyziębionych i osłabionych rozbitków.

---

² www.ise.bc.ca/Seal.html, (04.09.2016).

Fotografia 1. *Seal* w barwach ułatwiających wykrycie podczas sztormowej pogody

źródło: www.ise.bc.ca/seal.html, (04.09.2016).

Tabela 1. Podstawowe dane *Seal*

<i>SEAL</i>				
Długość [m]	Szerokość [m]	Wysokość [m]	Prędkość [w]	Autonomiczność [h]
4.1	1.5	1.8	-	-

źródło: www.ise.bc.ca/Seal.htm, (04.09.2016).

Uzyskane podczas konstruowania jednostki *Seal* doświadczenia posłużyły zbudowaniu jednostki *SERPAL* (*Sea and Rescue Portable, Air-Launchable*). Zdalnie sterowany, zrzucony z powietrza, napędzany klasycznym silnikiem diesla pojazd przeznaczony jest do niesienia pomocy ludziom w sytuacjach kryzysowych na morzu. Kadłub jednostki oparty został na konstrukcji komercyjnej łodzi *Zodiac Hurricane* wyposażonej w system napędowy, łączność, system sterowania i kierowania oraz niezbędny osprzęt elektroniczny. Standarowe

wyposażenie jednostki stanowi odbiornik GPS, zestaw łączności i przesyłania danych oraz wielofunkcyjna kamera. Zadaniem zestawu 4 kamer jest poszukiwanie rozbitków dryfujących na powierzchni wody oraz przekazywanie obrazu sytuacji nawodnej celem prowadzenia bezpiecznej nawigacji przez operatora. Zbudowano dwie jednostki tego typu, z których pierwsza o oznaczeniu M – 2A przeszła cykl testów polegających na zrzucaniu łodzi z dźwigu o wysokości ok. 5 m (prędkość wejścia do wody na poziomie ok. 9 m/sek). Kolejny etap obejmował zrzucanie z pokładu śmigłowca *Sea King*. Już w 2001 roku powodzeniem zakończono próby z wykorzystaniem transportowca powietrznego CC – 130 A/C. Próby obejmowały serię 3 zrzutów z wysokości ok. 3900 m przy prędkości 140 węzłów. Zestaw spadochronowy potwierdził swą skuteczność utrzymując prędkość opadania na zakładanym poziomie 9 m/sek. Druga jednostka M – 2B przeszła testy operując z pokładu jednostki nawodnej oraz z samolotu *Cessna*. Platforma udowodniła swę przydatności podczas działania w ciężkich warunkach morskich Zachodniego Wybrzeża, gdzie stan morza dochodził do 5 stopni. M – 2B posiada możliwość zabrania na pokład 5 do 6 rozbitków. Opcjonalnie pojazd wyposażony może zostać w:

- reflektory;
- kamizelki ratunkowe;
- wiosła;
- zestawy do pomocy przy walce z pożarem;
- przenośną pompę do walki z wodą;
- zestawy wody słodkiej oraz racje żywnościowe.

Tabela 2. Podstawowe dane jednostki *SERPAL*

<i>SERPAL</i>				
Długość [m]	Szerokość [m]	Wysokość [m]	Prędkość [w]	Autonomiczność [h]
4.9	2.1	1.8	5	24

źródło: www.ise.bc.ca/sarpal.html, (04.09.2016).

SUSV

Amerykańska Firma *Hydronalix* zbudowała jednostkę bezzałogową określoną skrótem *SUSV* (*Small Unmanned Surface Vehicles*). Ten mały, lekki dron (tabela 3) o niewielkich rozmiarach skonstruowany został w celu wsparcia prowadzenia akcji ratowniczych z plaży, z jednostki nawodnej a nawet śmigłowca. Uwagę zwraca zróżnicowany poziom autonomiczności (w rozumieniu zdolności do długotrwałego wykonywania działań) jednostki. Przy prędkości maksymalnej *SUSV* operować może przez 75 godzin, podczas gdy operując z prędkością minimalną 4 w, autonomiczność zwiększa się do 1036 godzin.

Tabela 3. Podstawowe dane jednostki *SUSV*

<i>SUSV</i>				
Długość [m]	Szerokość [m]	Wysokość [m]	Prędkość [w]	Autonomiczność [h]
1.32	0.36	0.35	34	75/160/1036

źródło: na podstawie: www.hydronalix.com, (04.09.2016).

EMILY

EMILY (*Emergency Integrated Lifesaving Lanyard*) znalazł zastosowanie w bezpośrednim niesieniu pomocy tonącym, surferom i innym osobom wymagającym natychmiastowej interwencji ze strony służb ratowniczych. Przy utrzymaniu prędkości patrolowej na poziomie 4 w, jednostka jest w stanie operować przez okres 518 minut. Przy prędkości maksymalnej ok. 34 w czas ten skraca się do 35 minut. Masa jednostki w tej konfiguracji wynosi 11 kg. Jest ona w stanie przebyć ok. 80 mil na jednorazowym zapasie energii. Atutem może tu okazać się sonar montowany na dziobie bezzałogowca przeznaczony do poszukiwania potrzebujących pomocy w wodzie oraz algorytm opracowany na

podstawie doświadczenia ratowników. Do grudnia 2010 roku dron przeszedł testy na 25 plażach USA w tym na niebezpiecznym odcinku Zuma Beach plaży w Malibu. Koszt pojedynczego zestawu EMILY to 3,5 tys. USD. Jest to więc relatywnie tani bezzałogowiec.

Fotografia 2. EMILY na falach przyboju

źródło: www.emilyrobot.com/portfolio-gallery/photo-gallery/#lightbox/0/ (18.10.2016).

EMILY jest od 2016 roku testowana przez straż przybrzeżną Grecji. Pojazd bierze udział w ratowaniu uciekinierów z Afryki Północnej, których łodzie uległy przewróceniu lub rozbiciu na wodach Morza Egejskiego. EMILY jest w stanie holować za sobą linę ratunkową i do pięciu rozbitków przez odcinek o długości ok 730 m. Układ napędowy zasilany z baterii pozwala na nieprzerwane działanie przez ok 20 minut, jednak bateria może być wymieniona w sposób prosty i bardzo szybki.

Faktyczne przykłady nagłej utraty pływerności przez łodzie z kilkudziesięcioma imigrantami na pokładzie dowodzą, iż ratownicy stają przed trudnym wyborem aby w pierwszej kolejności ratować dzieci, kobiety, osoby nieumiejące pływać. W tym czasie operator *EMILY* mógł przystąpić do udzielania pomocy pozostałym rozbitkom. W ramach dziesięciodniowej misji wokół wyspy

Lesbos, EMILI współpracowała ze zdalnie sterowanym kwadrokopterem wyposażonym w kamerę³.

Długość anteny zakończonej niewielką czerwoną chorągiewką (ułatwia operatorowi śledzenie toru pojazdu na sfalowanym morzu) wynosi ok 1.5 m.

Tabela 4. Zestawienie podstawowych danych bezzałogowej jednostki nawodnej SUSV

<i>EMILY</i>				
Długość [m]	Szerokość [m]	Wysokość [m]	Prędkość [w]	Autonomiczność [h]
1.32	0.36	0.35	34	75/160/1036

źródło: Na podstawie: www.hydrionalix.com, (04.09.2016).

***SurfOut* lub *Power Jet* jako alternatywy pomysł na kadłub**

SurfOut przeznaczony jest pierwotnie do działań w strukturach US Navy, jednak nie jest wykluczone komercyjne wykorzystanie tej platformy. Przestrzeń do zabudowy modułowej stanowią dwa luki a układ napędowy może być dostosowany do wymagań odbiorcy. Platforma zdaje się ciekawą bazą do zaadaptowania do roli bezzałogowej jednostki nawodnej dedykowanej działaniom ratowniczym.

---

³ K. D. Atherton, *Greek Coast Guard will rescue refugees with robot*, www.popsci.com/greek-coastguard-tests-robotic-life-preserver, (09.07.2016).

Rysunek 2. Przykład platformy w połowie skuter (*jet ski*) w połowie deska surfingowa (*surfboard*)

źródło: www.surfertoday.com/surfing/9226-the-jet-ski-that-looks-like-a-surfboard, (18.10.2016).

Na rynku komercyjnym dostępne są różne wersje desek z napędem własnym, które stanowić mogą bazę wyjściową do pracy nad własną jednostką dedykowaną na potrzeby WOPRu. Koszt nabycia pojedynczego egzemplarza w wysokości 2 – 3 tys. USD nie powinien być przeszkodą w pozyskaniu tego typu platform. Bez wątpienia istnieje także potencjał aby wybudować samodzielnie tego typu obiekt.

Rysunek 3. Przykład platformy w połowie skuter (*jet ski*) w połowie deska surfingowa (*surfboard*)

źródło: www.buysportproducts.com/power-jet-tavola-da-surf-jet-surf-power-board-surf-jet-for-sale-10893048, (201.10.2016).

Tabela 5. Zestawienie podstawowych danych Power Jet *Tavoli*

<i>Tavoli</i>				
Długość [m]	Szerokość [m]	Wysokość [m]	Ładowność [kg]	Moc silnika [KM]
2.33	0.65	0.45	110	45

źródło: Na podstawie: www.buysportproducts.com, (18.10.2016).

Uzupełnieniem platformy pływającej (kadłuba) może być zestaw plecakowy (po odpowiednim zaadaptowaniu do warunków morskich w postaci kapsuły). Wyposażony w butlę ze sprężonym powietrzem nadmuchiwałby się przed podejściem do osoby potrzebującej pomocy, podobnie do konwencjonalnych tratw ratunkowych. Na czas marszu pozostaje w opakowaniu co zmniejsza opory. Kwestią otwartą jest dobór kształtu nadmuchiwanej powierzchni. Przedstawiony na fotografii 3 przykład demonstruje układ pontonu dostosowanego do wyciągania osoby z wody bez zagrożenia utraty stateczności przez ponton, dzięki specjalnie wyprofilowanym burtom i rufie.

Fotografia 3. Ponton wchodzący w skład zestawu plecakowego

źródło: www.sparkdesign.nl, (27.10.2016).

Rozpoznanie sytuacji z powietrza

Prowadzenie akcji mających na celu udzielenie pomocy osobie tonącej na plaży to działania bardzo dynamiczne a głównym czynnikiem decydującym o powodzeniu jest czas. Szacunki wskazujące na kluczową rolę pierwszych trzech minut w procesie ratowania tonącego dają wyobrażenie powagi sytuacji i znaczenia każdej sekundy. Ważne jest wczesne wykrycie osoby potrzebującej pomocy, pomimo przysłaniających widok fal czy tłumu innych kąpiących. Ratownicy sami przyznają, iż nie ma określonej zasady co do zachowania się osoby wymagającej interwencji. Sytuacje głośnego wzywania pomocy przez poszkodowanego to rzadkość. Bardzo często kąpiący się, zarówno osoby dorosłe, jak i dzieci toną w ciszy, wśród gwaru innych plażowiczów⁴. Do patrolowania i obserwacji powierzchni kąpieliska ratownicy wodni używają paralotni oraz dronów. W przypadku paralotni wykonuje ona loty patrolowe nad akwenem a dzięki łączności radiowej pilot ma możliwość natychmiastowego zaalarmowania ratowników na brzegu i wskazania miejsca zdarzenia. Takie rozwiązanie generuje oczywiście określone koszty i nie można oczekiwać aby paralotnie przez cały kilkugodzinny okres nadzorowania plaży przez WOPR znajdowały się w powietrzu. Patrol powietrzny ma jednak podstawową zaletę polegającą na pełnym pokryciu akwenu zarówno w odległości, jak i w azymucie. Tonących nie przysłaniają inni kąpiący się.

Wykorzystanie dronów latających w ratownictwie wodnym nabiera coraz bardziej realnych kształtów. Na temat dronów powstały już stosowne opracowania [3]. Nie brak miejsc na świecie, gdzie weszły one do służby. Oczywiście systemy tego typu mogą stanowić bardzo istotne wsparcie, jednak nie zastąpią ratowników. Ich głównym mankamentem pozostaje zależność od siły wiatru, który determinuje możliwość ich użycia, co w przypadku wietrznych warunków wybrzeża staje się poważnym problemem.

---

⁴ E. Stawikowska, *Trzy minuty na ratunek*, „Wyborcza Trójmiasto”, poniedziałek 22 sierpnia 2016 r, s.5.

Fotografia 4. Dron w czasie pokazów WOPR na plaży w Ustce

źródło: www.wopr.slupsk.pl, (29.09.2016).

Bezzałogowe systemy powietrzne pozwalają na⁵:

- dostarczenie obrazów video wysokiej rozdzielczości;
- wykrywanie zagrożeń z wykorzystaniem kamer termowizyjnych;
- stworzenie systemu śledzenia osób kąpiących się, zwłaszcza na dużych kąpieliskach;
- podniesienie skuteczności akcji ratowniczych;
- zapis przebiegu działań ratowników;
- identyfikację i udaremnianie innych zjawisk niebezpiecznych i niepożądanych.

Obserwacja z kierunku morskiego

Z pośród ponad setki konstrukcji bezzałogowych jednostek nawodnych oferowanych na światowych rynkach, wiele z platform dedykowanych jest do prowadzenia czasochłonnych i monotonnych działań polegających na prowadzeniu obserwacji oceanograficznych, tworzeniu map dna morskiego. Tego typu zadania wymagają zdolności do długotrwałego przebywania w morzu,

---

⁵ S. Przybylski, D. Skalski, T. Kozak, J. Przybylski, *Wykorzystanie dronów w ratownictwie wodnym*, „Ratownictwo Wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce”, tom II”, Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego, Gdańsk 2015, s. 26.

nie są z kolei uwarunkowane rozwijaniem dużych prędkości. Dzięki temu, sensory pokładowe odpowiedzialne za prowadzenie badań (gromadzenie próbek, wykonywanie pomiarów) mogą być zasilane ze źródeł alternatywnych. Na pokładach tego typu platform montowane są żagle, baterie słoneczne czy pędniki wykorzystujące energię fal morskich. Teoretycznie można założyć, iż jednostka bezzałogowa wykorzystująca opisane elementy odpowiedzialna byłaby za wsparcie prowadzenia obserwacji powierzchni kąpieliska od strony wody. W celu prowadzenia obserwacji z kierunku otwartego morza (każdego innego akwenu, jeziora, zalewu, rzeki), należy rozważyć:

- wykorzystanie jednostki dedykowanej prowadzeniu obserwacji z tego kierunku o mniejszej prędkości, za to wyposażonej w systemy obserwacji. W ten sposób wyeliminowane zostałyby ograniczenia związane z niewielkim czasem służby patrolowej jednostki interwencyjnej;
- wykorzystanie jednostki interwencyjnej poruszającej się z prędkością ekonomiczną (co wydłuży czas patrolu).

Kwestią coraz bardziej powszechną, jest organizowanie nocnych dyżurów WOPR, jak choćby w przypadku ratowników w Sopocie, Gdyni i Gdańsku. Utrzymywanie ratowników w gotowości po zakończeniu godzin standardowych dyżurów ratowniczych pozwoliło na podniesienie poziomu bezpieczeństwa na objętych nimi plażach. Prowadzone w tym czasie akcje udowodniły konieczność ich utrzymywania.

Tragiczne w finale wydarzenia znad polskiego morza w roku 2016, obejmujące w szczególności utonięcia dzieci w Łebie (11 letnia dziewczynka) oraz w Ustce (7 letnia dziewczynka), dowodzą, iż pomimo spadku ogólnej liczby tego typu wypadków w porównaniu z rokiem 2015 statystyki nadal są niekorzystne w porównaniu z krajami zachodnimi⁶. W wyniku nałożenia się na siebie bardzo wielu elementów, liczba turystów nad polskim morzem wzrasta. Tym samym osób kąpiących się jest więcej. Dodatkowo czynnikiem niekorzystnym jest występowanie

---

⁶ E. Stawikowska, *Tonie mniej osób, „Ale wciąż za dużo”*, „Wyborcza Trójmiasto”, środa 17 sierpnia 2016, s. 1.

wielu niekorzystanych zjawisk („cofka”, silne prądy przybrzeżne, wysokie sztormowe fale). Nałożenie się ich na siebie na niewielkim obszarze powodować może tragiczne skutki. Dla przykładu na jednej z plaż w Gdańsku w tym samym czasie topiło się aż osiem osób⁷. Odpowiedzią na te zagrożenia mogą być wspólne architektury systemów bezzałogowych operujących w powietrzu oraz na powierzchni morza.

Wspólna architektura – powietrze, morze, brzeg

Biorąc pod uwagę rozważania obejmujące wykorzystanie bezzałogowej jednostki nawodnej o niewielkich rozmiarach operującej z plaży pokusić się można o kilka uwag dotyczących architektury systemu obejmującego jednostkę (lub jednostki) nawodne, drony latające oraz niezbędny komponent brzegowy. Bezzałogowe jednostki nawodne, jako platformy dysponujące dużą prędkością przemieszczania się mogą być w takim układzie wspierane pod względem prowadzenia obserwacji strzeżonego akwenu przez aparaty bezpilotowe operujące na pułapie umożliwiającym efektywną obserwację rejonu.

Zaletami wykorzystania dronów latających w akacjach ratowniczych jest krótki czas dotarcia do tonących, który wg wskazań specjalistów wynosi ok. 30 sekund – trzykrotnie szybciej w porównaniu z ratownikiem. Odpowiednio duży dron wyposażony może być w boję lub koło ratunkowe zrucane nad tonącym. Na pokładzie znajdować może się także megafon do udzielania instrukcji osobie potrzebującej pomocy do czasu przybycia ratowników. Drony latające mogą pozostawać w powietrzu (w zawisie lub patrolując wyznaczony rejon przez długie godziny) prowadząc nieprzerwaną obserwację akwenu. Zadania priorytetowych i role poszczególnych platform przedstawia tabela 6.

Drony pływające charakteryzują się natomiast dużą prędkością marszową oraz wypornością umożliwiającą natychmiastową pomoc w utrzymaniu się na powierzchni (dodatkowo mogą zwiększać swe rozmiary w wyniku zastosowania nadmuchiwanego ekranu).

---

⁷ J. Noch, *To winowajca czarnej serii utonięć nad Bałtykiem: prąd wsteczny, czyli „cofka”*, www.natemat.pl, (28.09.2016).

Tabela 6. Podstawowe zadania platform (latających i pływających)

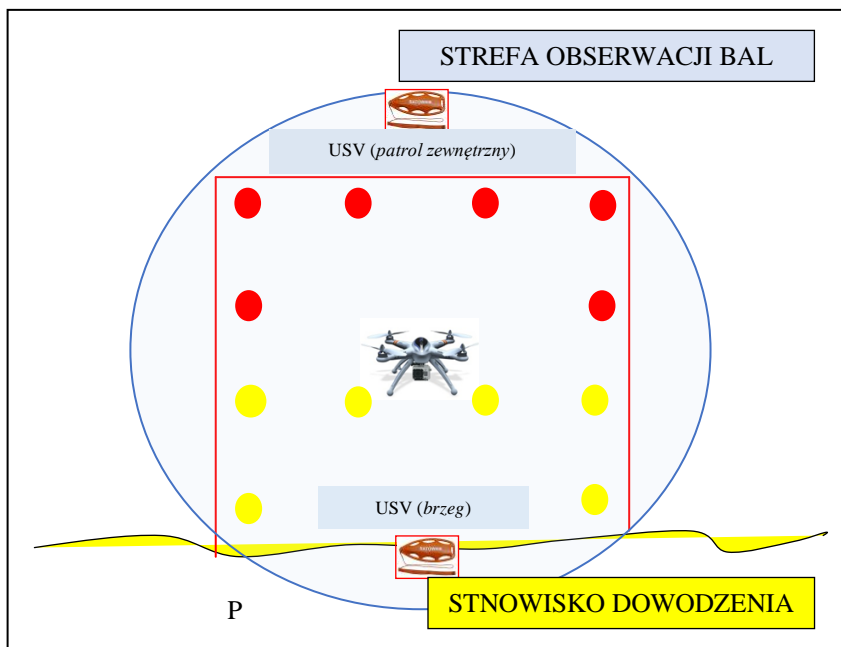
ZADANIE	Dron latający	Dron nawodny
Monitoring i ocena ukształtowania dna dla właściwego wyznaczenia stref, sektorów kolonijnych, miejsc niebezpiecznych (spadki dna)	Przy przejrzystej wodzie	Z wykorzystaniem echosondy
Ocena stanu jakościowego wody pod względem występowania zanieczyszczeń chemicznych i biologicznych	Wykrycie zmian w barwie wody	Pobranie próbek celem natychmiastowej analizy, w tym zakresie pomiar temperatury, ostrzeżenie przed zjawiskiem <i>upwellingu przybrzeżnego</i>
Oddziaływanie na operatorów skuterów wodnych i innego sprzętu stwarzających niebezpieczeństwo dla przebywających w wodzie	Wczesne wykrycie zagrożenia	Oddziaływanie na łamiących przepisy
Zbieranie materiału dowodowego	Dokumentacja filmowa i fotograficzna z powietrza	Dokumentacja filmowa i fotograficzna z wody
Kontrola drobnego sprzętu pływającego	Wykrycie i kontrola (optyczna)	Interwencja w razie potrzeby
Poszukiwanie zaginionych dzieci	Sprawdzenie dużej przestrzeni plaży	Kontrola od strony wody
Kontrola oznakowania sieci, wykrycie sieci kłusowniczych	Sprawdzenie z powietrza	Kontrola z powierzchni wody

źródło: Opracowanie własne, na podstawie: S. Przybylski, D. Skalski, T. Kozak, J. Przybylski, Wykorzystanie dronów...art., cyt. s. 29.

Jak widać oba systemy mogą aktywnie współpracować i wypełniać wzajemnie własne luki i niedoskonałości (dron latający – niewielki udźwieg – dron pływający – duża wyporność, dron pływający – niewielki zasięg działania systemów optycznych, dron powietrzny – dobry zasięg systemów obserwacyjnych). Uzupełniając się wzajemnie oba systemy bezzałogowe dają szansę na zwiększenie szans wykrycia sytuacji zagrożenia oraz podjęcie natychmiastowej interwencji do czasu przybycia na miejsce zdarzenia ratowników na innych środkach. Najistotniejszym ograniczeniem biorąc pod uwagę wykorzystanie aparatów

latających jest silny wiatr. W czasie wietrznych dni, siła wiatru przekraczająca ograniczenia techniczne powoduje bezużyteczność dronów latających.

Rysunek 4. Przykład rozmieszczenia współpracujących dronów

źródło: Opracowanie własne.

Jednostka adekwatna do potrzeb

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte posiada niezbędny potencjał umożliwiający stworzenie założeń konstrukcyjnych jednostki, dokonanie niezbędnych obliczeń, doboru systemów napędowych, sterowania, opracowania taktyki użycia jednostki i zbudowania demonstratora a nawet prototypu platformy przeznaczonej dla WOPR. Bezzałogowej jednostki nawodne znajdują się w kręgu zainteresowań pracowników naukowo – dydaktycznych oraz członków zorganizowanego na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich, Koła Naukowego Obronności Państwa. Dostrzeżone przez polskich naukowców możliwości konstruowania platform bezzałogowych działających na rzecz morskich sił państwowych w kraju muszą być rozwijane.

Wstępne założenia obejmujące projekt bezzałogowej jednostki nawodnej dedykowanej do wykorzystania w strukturach WOPR obejmować może:

- masa jednostki ok 15 – 20 kg (co umożliwi sprawny transport po plaży i nie nastęca kłopotów przy wodowaniu „z ręki”). Niewielka jednostka nie wymaga specjalnych urządzeń do wodowania i odzyskiwania jednostki po misji z brzegu, pontonu czy innej jednostki matki;
- prędkość jednostki oscylować powinna w przedziale 25 – 35 w, jako jeden z kluczowych elementów (prędkość patrolowa kilka węzłów 5 – 8 w);
- autonomiczność w przedziale kilku/kilkunastu godzin;
- stanowisko sterowania z przenośnej konsoli o niewielkich rozmiarach z szelkami do mocowania, całkowicie mobilne;
- kwestią wymagającą rozmów z ratownikami WOPR jest sprawa wyposażenia jednostki bezzałogowej w pneumatyczny zestaw zwiększający rozmiary i wyporność jednostki w momencie dopłynięcia do rozbitka na komendę operatora z konsoli;
- źródło światła błyskowego i stałego pozwalające na lokalizację w trudnych warunkach (zapadający zmrok, opady, zamglenie), elementy odblaskowe, odzewowe przy oświetleniu z zewnątrz ;
- kamera światła widzialnego;
- megafon do podawania instrukcji i informacji osobie tonącej;
- kolor odróżniający z tła w środowisku morskim;
- zestaw holowniczy o długości kilkunastu m z rączkami umożliwiającymi uchwycenie się i pływakami wypornościowymi;
- opcjonalny zestaw dokowy umożliwiający przetrzymywanie jednostki w wyznaczonym miejscu (molo, element nabrzeża) z zestawem szybkiego wodowania (miejsce takie wymaga szczególnego doboru zabezpieczeń przed działaniem fal i osób postronnych).

Nie można w tym momencie pominąć relacji koszt – efekt. Po stronie kosztów stały będą niezbędne do poniesienia nakłady związane z nabyciem jednostki (jednostek), przeszkoleniem personelu w ich użyciu (chodzi tu zarówno

o operatorów dronów latających, jak i operujących na powierzchni morza), koszty serwisu, przechowywania i ewentualnych napraw. Po drugiej stronie mamy potencjalne korzyści a więc możliwość lepszej koordynacji działań i niemożliwe do przeliczenia na pieniądze życie i zdrowie tonących.

Podsumowanie

Żaden system bezzałogowy, nawet charakteryzujący się wysokimi poziomami autonomiczności (wyposażony w zaawansowane algorytmy działania w różnych sytuacjach) nie zastąpi ratowników. Systemy bezzałogowe operujące na powierzchni wody, latające lub tworzące wspólne architektury mogą stanowić istotne wsparcie procesu ratowania tonących i udzielania pomocy osobom potrzebującym. Nie bez znaczenia jest także fakt, iż przy jednoczesnym skróceniu czasu pomiędzy wykryciem niebezpieczeństwa dla ludzi a udzieleniem im wykwalifikowanej pomocy, systemy bezzałogowe podnoszą poziom bezpieczeństwa ratowników.

Bezsprzeczną zaletą połączonych systemów latających i operujących na powierzchni morza jest możliwość prowadzenia szerokiej gamy działań dodatkowych a mających istotny wpływ na bezpieczeństwo osób wypoczywających na brzegu i w wodzie. Do zadań takich należy wsparcie akcji poszukiwania zaginionych dzieci (szczególnie istotne przy „nowomodzie” na odgradzanie miejsc plażowania przez wystawianie parawanów, tworzących dla dzieci o niewielkim wzroście swoisty labirynt). Kolejnym obszarem jest ekologia, obserwacja akwenu pod kątem pojawiania się niebezpiecznych zjawisk (miejsc o gwałtownych spadach dna, rejonów o niskiej temperaturze wody). Zastosowanie platform bezzałogowych wydaje się także korzystne z punktu widzenia prowadzonych przez cały rok monitoringów odcinków wybrzeża (WOPR Sopot), zabezpieczeniu imprez masowych (pokazy, regaty) i miejsc intensywnie odwiedzanych niezależnie od pory roku i doby (moło Sopot).

Literatura:

1. Atherton K. D., *Greek Coast Guard will rescue refugees with robot*, www.popsci.com
2. Noch J., *To winowajca czarnej serii utonięć nad Bałtykiem: prąd wsteczny, czyli „cofka”*, www.natemat.pl
3. Przybylski S., Skalski D., Kozak T., Przybylski J., *Wykorzystanie dronów w ratownictwie wodnym*, „Ratownictwo Wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce , tom II”, Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego, Gdańsk 2015.
4. Stawikowska E., *Trzy minuty na ratunek*, „Wyborcza Trójmiasto”, poniedziałek 22 sierpnia 2016.
5. *The Navy Unmanned Surface Vehicle (USV) Master Plan*, 2007.
6. *U.S. Navy Employment Options for Unmanned Surface Vehicles (USVs)*, RAND, National Defense Research Institute, 2013.

Źródła internetowe:

1. www.buysportproducts.com
2. www.emilyrobot.com
3. www.hydronalix.com
4. www.ise.bc.ca/seal.html
5. www.popsci.com
6. www.surfertoday.com
7. www.wopr.slupsk.pl

UNMANNED SURFACE VEHICLES IN WATER EMERGENCY RESCUE APPLICATIONS – POSSIBILITIES ASSAY

Summary

The soaring potential of USV's applications in maritime domain is a fact. The dual-track development of autonomous technologies includes military applications as well as civilian and scientific purposes. This paper presents authors opinion about the possibilities of use of unmanned surface vehicle (USV) for rescue actions as a part of WOPR organization (Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Polish: Water Voluntary Emergency Rescue).

Key words: unmanned surface vehicles, sea rescue, WOPR

mgr Karolina Ročławska

Marynarka Wojenna RP

Dywizjon Okrętów Wsparcia

e-mail: k.roclawska@interia.pl

dr Dariusz Skalski

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu

im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

Wydział Wychowania Fizycznego - Zakład Sportów Wodnych

e-mail: mshalina@hotmail.pl, dskalski60@gmail.com

dr Piotr Lizakowski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: piotrl@interia.pl

dr Piotr Makar

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu

im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

Wydział Wychowania Fizycznego - Zakład Sportów Wodnych

e-mail: piotrmakar@wp.pl

dr Barbara Waade

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu

im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

Wydział Wychowania Fizycznego - Zakład Sportów Wodnych

e-mail: waade@post.pl

ANALIZA OSIĄGNIĘĆ DYWIZJONU OKRĘTÓW WSPARCIA W RATOWNICTWIE MORSKIM

Number of characters: 39 519 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 9 x 1 000 characters (lump sum) = 9 000 characters.

**Total: Number of characters: 48 519 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 1, 213 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: Dywizjon Okrętów Wsparcia, Bezpieczeństwo morskie, Ratownictwo Morskie

Streszczenie

Artykuł przedstawia jednostkę wojskową – Dywizjon Okrętów Wsparcia, która w ramach bezpieczeństwa morskiego wraz z lotnictwem MW wspiera Służbę SAR w akcjach poszukiwawczo – ratowniczych. Przedstawione zostały również zadania oraz dane techniczno – taktyczne okrętów przynależnych do Dywizjonu. Z uwagi na postawione zadania jednostka ta posiada specjalistyczny sprzęt indywidualny i zbiorowy charakterystyczny dla jednostek ratowniczych. Dokonano także analizy osiągnięć oraz udział w ćwiczeniach narodowych i międzynarodowych w trakcie 10 letniej służby grupy ratownictwa wojskowego.

Geneza Dywizjonu Okrętów Wsparcia

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej utrzymują gotowość do wypełnienia trzech rodzajów misji:

- obrony państwa i przeciwstawieniu się agresji,
- udział w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej,
- operacje w ramach reagowania kryzysowego, operacje humanitarne, wspieranie bezpieczeństwa wewnętrznego i udzielenie pomocy społeczeństwu¹.

Marynarka Wojenna (MW) jest rodzajem sił zbrojnych odpowiedzialnym za obronę i ochronę morskiej granicy państwa, bezpieczeństwa żeglugi oraz interesów w polskich obszarach morskich. Największą jednostką organizacyjną w MW jest 3 Flotylla Okrętów. W strukturze 3FO, występuje dywizjon który dysponuje niezwykle wyszkoloną kadrą i specjalistycznym sprzętem ratowniczym, aby zapewnić bezpieczeństwo na akwenach morskich, mowa tu o jednostce ratowniczej – Dywizjon Okrętów Wsparcia.

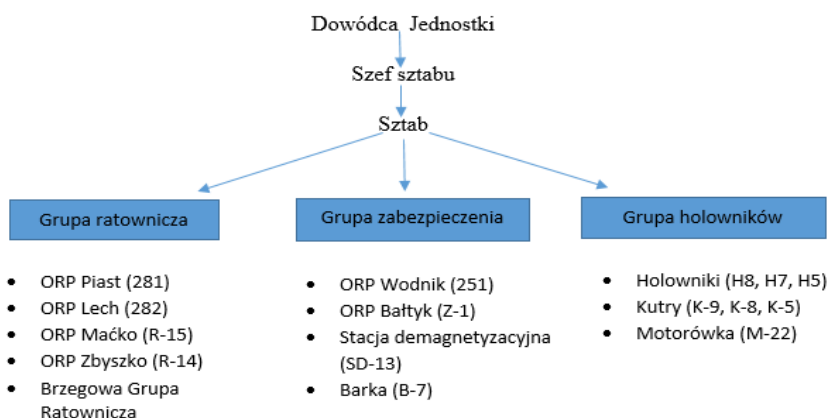
---

¹ Skalski. D., Lizakowski P., Czarnecki D., Taflński K., *Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] Moska W., Przybylski S., Skalski D., *Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i w praktyce*, Tom 3, AWF i S, Gdańsk 2016 r.

„Dywizjon Okrętów Wsparcia sformowano na podstawie rozkazów Dowódcy Marynarki Wojennej nr PF – 18/Org./N1, z dnia 14.03.2006 r., w sprawie zmian organizacyjnych w Marynarce Wojennej oraz Dowódcy 3. Flotylli Okrętów nr Z – 8/06 z dnia 05.04.2006 r. w sprawie zmian organizacyjnych w 3 Flotylli Okrętów”². Jest najmłodszą jednostką Marynarki Wojennej powołaną 1 lipca 2006 roku. Jednostkę tworzą duże okręty ratownicze, kutry ratownicze, okręt szkolny, zbiornikowiec, stacja demagnetyzacyjna, barka, holowniki, kutry, motorówka oraz brzegowa grupa ratownicza.

„Dywizjon Okrętów Wsparcia powstał z likwidowanych dnia 31 grudnia 2006 roku jednostek: Dywizjonu Okrętów Szkolno – Badawczych w Gdyni (Sztab i ORP „Wodnik”), jednostek dPJP KPW Gdynia – po reorganizacji (ORP „Piaś” i ORP „Lech”) oraz Komendy Portu Wojennego w Kołobrzegu – 8.FOW (ORP „Maćko”, ORP „Zbyszko”, Brzegowa Grupa Ratownicza).³ Dywizjon ten występuje w strukturze 3 Flotylli Okrętów (Uformowanie jednostki przedstawia wykres 1).

Wykres 1. Struktura Dywizjonu Okrętów Wsparcia

źródło: wiedza zdobyta podstawie zajmowanego etatu służbowego.
Opracowanie własne.

² Kronika jednostki – *Dywizjon Okrętów Wsparcia*.

³ Tamże.

Zadania jakie wypełnia jednostka to:

- ratowanie życia i mienia na morzu,
- pomoc w walce z wodą i pożarem, ściąganie z mielizn, holowanie, wydobywanie przedmiotów z dna morskiego do 10 ton,
- zabezpieczenie sił obrony przeciwminowej,
- zabezpieczenie ćwiczeń i szkoleń Ośrodka Szkolenia Nurków i Płetwonurków oraz Akademii Marynarki Wojennej, prace podwodne nawet do 120 m,
- współpraca z Służbą SAR w zakresie ratownictwa morskiego,
- udzielanie pomocy medycznej oraz zabezpieczenie prac okrętów podwodnych, zabezpieczenia logistyczne w czasie działalności operacyjnej i szkoleniowej,
- patrolowanie i koordynowanie⁴.

Okręty wykonują również pracę nurkowe na prośbę Muzeum MW oraz Urzędu Morskiego, głównie są to prace związane z poszukiwaniem obiektów zatopionych podczas I i II wojny światowej.

Charakterystyka jednostek

Dzieje samego dywizjonu są krótkie, w porównaniu do będących w jego składzie jednostek. Najstarszym okrętem jest duży okręt ratowniczy ORP Piast. Jego budowa rozpoczęła się w 1972 roku w Stoczni Północnej w Gdańsku. Biało – czerwona bandera podniesiona została 26 stycznia 1974 roku. Pani Maria Urbanowicz została matką chrzestną okrętu. To ORP Piast w MW stał się pierwszym wielozadaniowym okrętem ratowniczym. W latach 90 – tych przeszedł całkowitą modernizację dostosowaną do standardów NATO oraz światowych wymagań obowiązujących jednostki ratownicze. Od 2000 roku okręt ten należy do składu Sił Szybkiego Reagowania NATO. Okręt podczas swojej ponad 40 letniej służby brał udział w wielu akcjach ratowniczych, przyczyniając się tym samym do sprawnego funkcjonowania ratownictwa na morzu. Brał udział

---

⁴ Tamże, oraz www.3fo.mw.mil.pl

w akcjach gaśniczych i wydobywczych na Zatoce Gdańskiej. W latach 80 – tych uczestniczył w dozorach bojowych oraz ćwiczeniach bałtyckich flot państw Układu Warszawskiego. Prowadził oraz nadzorował prace naprawczo – konserwacyjne platform wiertniczych, współpracując z przedsiębiorstwem naftowym. W latach 90 – tych brał udział w operacji *Pustynna Burza* w Zatoce Perskiej. Uczestniczył w ćwiczeniach narodowych i międzynarodowych tj. *Anakonda*, *Baltops*, *Baltic Porpoise*, *Passex* i *Strong Resolve*.

Fotografia 5. ORP Piast

źródło: Kronika okrętowa: *ORP Piast*

Jednostką bliźniaczą ORP Piast jest okręt ratowniczy ORP Lech. Prace nad budową jednostki rozpoczęły się w 1973 roku w Stoczni Północnej w Gdańsku. Natomiast już rok później (30 listopada 1974) podniesiona została na nim bandera MW. Matką chrzestną została Pani Krystyna Pyż. Pod koniec lat 90 – tych przeszedł szczegółową modernizację. Główne dokonania okrętu, zgodne z przeznaczeniem jednostki to: udzielenie pomocy okrętom m/s Rybitwa i m/s Koronowo uwięzionych w lodach, ściągnięcie z mielizny okrętu desantowego, gaszenie pożaru na fińskim okręcie m/s Alppila, eksplorowanie samolotów znajdujących się na dnie morza oraz udział w ekspedycji poszukiwawczej ORP Orzeł.

Fotografia 6 ORP Lech

źródło: Kronika okrętowa: *ORP Lech*

Okręt ORP Lech uczestniczył w realizacji filmu o niemieckim okręcie podwodnym znajdującym się na dnie w okolicach Góry Szwedów na Helu. Oprócz akcji ratowniczo- poszukiwawczych, inspekcji i penetracji czy wydobywania obiektów z dna morskiego, okręt brał również udział w wielu ćwiczeniach sojuszniczych m. in: Anakonda, Baltops, Balic Porpoise, Rekin, Sarex, i Medex⁵.

ORP Piast i ORP Lech, to duże okręty ratownicze typu Piast, projektu 570M. Przeznaczone są głównie do: prowadzenia prac podwodnych oraz ratowniczych tj.: lokalizacja zatopionych okrętów i udzielenie im bezpośredniej pomocy poprzez podawanie powietrza, żywności czy leków. Wydobywanie zatopionych obiektów z dna oraz ich transport – do 10 ton, prowadzenie inspekcji podwodnej i prac podwodnych do 120 m, udzielanie pomocy okrętom nawodnym i podwodnym poprzez: ściąganie z mielizn, gaszenie pożarów, ewakuacje załóg z uszkodzonych jednostek, holowanie, udzielanie pierwszej pomocy medycznej, dezaktywację i odkażanie ratowanych jednostek, patrolowanie i monitorowanie wyznaczonych rejonów⁶. Rejon pływania ORP Lech to Morze Bałtyckie i Morze Północne natomiast ORP Piast ma nieograniczony rejon pływania. Okręty

---

⁵ Kronika Okrętowa: *ORP „Lech”*, oraz www.3fo.mw.mil.pl

⁶ Kronika okrętowa: *ORP „Piast”*, oraz Kronika okrętowa: *ORP „Lech”*.

te „zachowują stateczność i niezatapialność we wszystkich eksploatacyjnych warunkach wyporności przy systematycznym i niesystematycznym zatopieniu dowolnego przedziału”⁷.

Pozostałe okręty to; dwa kutry ratownicze projektu B 823 typu Zbyszko tj.: ORP Zbyszko i ORP Maćko oba zbudowane w Stoczni „Ustka” w Ustce na zamówienie Szefostwa Ratownictwa Morskiego MW. Podniesienie bandery na ORP Zbyszko miało miejsce 8 listopada 1991 roku, a matką chrzestną została Pani Krystyna Świercz. 20 marca 1992 roku do służby przyłączył ORP Maćko, matką chrzestną została Pani Jolanta Kwiatkowska. Pierwotnie okręty należały do 41 dywizjonu Okrętów Ratowniczych w Kołobrzegu. Podczas służby okręty te zabezpieczały wielokrotnie MW pod względem medycznym, ratowniczym i nurkowym. Jednym z głównych zadań jednostek jest poszukiwanie osób zaginionych na morzu; i tak np. ORP Zbyszko poszukiwał zaginionych ciał lotników ze śmigłowca Anakondy w Zatoce Puckiej zaś ORP Maćko został wyróżniony tytułem: „Najlepsza Pomocnicza Jednostka Pływająca MW RP” w 2000 roku oraz Najlepszy okręt 8 FOW w grupie Pomocniczych Jednostek Pływających w latach 1999 – 2002. Okręty te, udzielają różnego rodzaju pomocy innym statkom i okrętom. W 2015 roku obie jednostki skierowane zostały na gruntowną modernizację, aby poszerzyć ich zakres kwalifikacji i obowiązków. Oprócz naprawy kadłuba, systemów i urządzeń, jednostki zostały wyposażone w nowy specjalistyczny sprzęt nurkowy tj.: dzwon nurkowy, komorę dekompresyjną oraz urządzenia do prowadzenia badań dna morskiego przy zachowaniu bezpieczeństwa nurków. Aby utrzymać wykwalifikowaną załogę jednostki aktywnie uczestniczą w ćwiczeniach tj.: Balsar, Baltops, Medex, Pirania i Rekin czy Sarex.

---

⁷ Tamże.

Fotografia 7. ORP Zbyszko (z lewej), ORP Maćko (z prawej)

źródło: Kronika Okrętowa: *ORP Maćko* i www.3fo.mw.mil.pl

Jednostki te są okrętami przeznaczonymi do akcji poszukiwawczo - ratowniczych, prowadzenia prac podwodnych (do 45 m), ściągania jednostek z mielizn i holowania (do wyporności 1000 ton). Przystosowane są również do udzielania pomocy podczas pożaru na jednostce poszkodowanej, jak również mogą zasilić inne okręty w energię elektryczną podczas awarii technicznej⁸.

---

⁸ Kroniki Okrętowe: *ORP Maćko*, *ORP Zbyszko*.

Tabela 7. Dane techniczno – taktyczne jednostek z grupy ratowniczej

Okręt Dane t/t	ORP Piast	ORP Lech	ORP Zbyszko	ORP Maćko
Długość	73.4 m	72,6 m	34,5 m	34,5 m
Szerokość	12.0 m	11,9 m	8 m	8 m
Zanurzenie	4.4 m	4,1 m	3 m	2,9 m
Wyporność	1886 ton	1810 t	374 t	385,2 t
Prędkość	15,9 w	16 w	12 w	12 w
Zasięg	6200 Mm	6500 Mm	3600 Mm	3600 Mm
Autonomiczność	21 dób	21 dób	12 dób	10 dób
Załoga	57 osób	59 osób	20	20

źródło: Kroniki okrętowe jednostek

Brzegowa Grupa Ratownicza w strukturze ratowniczych sił MW jest elitarną grupą. Spełnia ogromną rolę działając od strony brzegu oraz w pasie nadbrzeżnym do 100 km w głąb lądu. Główne zadania BGR to:

- ewakuacja załóg zagrożonych jednostek pływających znajdujących się na mieliźnie,
- wsparcie działań jednostek nawodnych,
- zabezpieczanie pod względem ratowniczym czynności takich jak załadunek/wyładunek różnych, często niebezpiecznych towarów,

- prowadzenie prac podwodnych do 40 m na akwenach morskich i śródlądowych,
- wykonywanie prac poszukiwawczo – wydobywczych, oczyszczających, naprawczych oraz prowadzenie przeglądów jednostek pływających,
- likwidacja skutków klęsk żywiołowych,
- współpraca ze śmigłowcami ratowniczymi przy podjęciu i przekazaniu ludzi poszkodowanych pomiędzy okrętem a śmigłowcem.

Te cztery okręty wraz z jednostką brzegową, tworzą trzon w ratownictwie morskim MW. Uczestniczą w zabezpieczeniu zadań i ćwiczeń jednostek bojowych. Wspierają również akcję ratowniczo – poszukiwawcze prowadzone przez Służbę SAR, pełnią tygodniowe dyżury ratownicze, co oznacza, że w przeciągu 6 godzin są w pełnej gotowości do udzielenia pomocy. Do Dywizjonu należą także jednostki zabezpieczające, których zadania są równie istotne w czynnościach ratowniczych, należą do nich: ORP Wodnik, ORP Bałtyk, SD-13, Barka, Kutry i Hołowniki.

Flagową jednostką w Grupie Zabezpieczenia jest zasłużony ORP Wodnik, który do służby wszedł 29 listopada 1976 roku. Pierwotnie przeznaczony był do praktycznego szkolenia przyszłej kadry MW.

Fotografia 8. ORP „Wodnik”

źródło: Kronika Okrętowa: *ORP Wodnik*

W 1990 roku podjęto decyzję o modernizacji i przygotowaniu jednostki do zadań sanitarno – ewakuacyjnych i transportowania rannych. Na rufie okrętu zdjęto uzbrojenie i zbudowano lądowisko dla śmigłowców. Jednostka dysponuje środkami ratowniczymi dla 160 osób oraz dysponuje salą

operacyjną oraz salą opieki medycznej z specjalistycznym sprzętem medycznym. Okręt ma na swoim koncie wiele osiągnięć, pływając po całym świecie. Po odbyciu misji w Zatoce Perskiej, pełniąc funkcję okrętu szpitalno – ewakuacyjnego, król Arabii Saudyjskiej odznaczył załogę medalem „Za wyzwolenie Kuwejtu”.

W 1995 roku okręt wszedł w skład Dywizjonu Okrętów Szkolno – Badawczych i od tamtej pory pełni funkcję szkoleniową dla przyszłych oficerów MW w dziedzinie nawigacji, wiedzy hydrologiczno – meteorologicznej, techniczno - sanitarnej, uzbrojenia oraz obsługi urządzeń mechanicznych.

Tabela 8. Dane techniczno – taktyczne ORP Wodnik,
ORP Bałtyk, SD-13

Określone dane t/t	ORP Wodnik	ORP Bałtyk	SD-13
Długość	72, 2 m	84,7 m	44,3 m
Szerokość	12 m	13 m	8,1 m
Wyporność	1800 t	2984 t	595 t
Zanurzenie	4 m	4,8 m	2,6 m
Prędkość	16,8 w	15 w	9 w
Napęd	1800 KM	2x 2010 KM	305 KM
Zasięg pływania	7,800 Mm	2000 Mm	2230 Mm
Autonomiczność	30 dób	30 dób	10 dób
Załoga	59 osób	35	35 osób

źródło: Kroniki Okrętowa

Zbiornikowiec ORP Bałtyk jest najmłodszym okrętem wchodzącym w skład DOW. Biało – czerwoną banderę podniesiono 11 marca 1991 roku. Zadania

postawione przed nim w kwestii ratownictwa to zaopatrywanie innych jednostek w materiały pędne i smary w morzu, na redzie i w porcie. Posiada 6 zbiorników po 1300 m³ w których znajduje się 1184 ton oleju napędowego, 2 zbiorniki w których znajduje się 100 litrów wody słodkiej, oraz 24 beczki olejów smarnych.

SD – 13 – to ponad 40 letnia pływająca stacja demagnetyzacyjna. Przeznaczona do pomiaru wartości pól fizycznych magnetycznych i hydrodynamicznych a także do niwelowania pola magnetycznego okrętu. Demagnetyzacja jest to czynność zabezpieczająca przed minami morskim z czasów wojennych.

Holowniki pracują głównie na wodach portowych oraz na redzie. Nierzadko wykorzystywane są również do holowania pomiędzy portami. Kadłub holowników przystosowany jest do pływania w pokruszonym lodzie, w okresie zimowym rozbijają tafle lodu, aby inne jednostki mogły bezpiecznie poruszać się po porcie. Wspierają także służby ratownicze w takich czynnościach jak: gaszenie pożarów czy osuszanie zatopionych przedziałów czy transport osób. Na burtę mogą wziąć do 50 osób.

Grupa zabezpieczenia służy do przeciwdziałania domniemanym wypadkom poprzez wyedukowanie przyszłej kadry, zaopatrzenie, holowanie czy demagnetyzację. Wraz z Grupą Ratowniczą, tworzą bardzo silny zespół istotny w polskim bezpieczeństwie morskim.

Wyposażenie ratownicze okrętów

Morze jest nieobliczalnym żywiołem. Wszystkie jednostki pływające narażone są więc na wiele niebezpieczeństw. Mogą to być wypadki, mogą to być awarie. Zdarzenia te często wymagają ewakuacji osób zaokrętowanych. Dlatego podstawowy sprzęt ratowniczy posiada każda jednostka pływająca, natomiast jednostki ratownicze wyposażone są dodatkowo w wysoce specjalistyczny sprzęt umożliwiający udzielenie pomocy. Dzięki temu oraz dzięki świetnemu wyszkoleniu załóg okrętów – mimo świadomości zagrożenia życia tak ratowanych jak i ratujących – akcje ratunkowe w większości kończą się powodzeniem. Ze względu

na nieprzewidywalne, zmienne warunki hydro – meteorologiczne morze nadal pozostaje niesamowicie niebezpiecznym miejscem pracy.

Historyczna jest tragedia parowca „Titanic”, który w 1912 roku zderzył się z górą lodową w wyniku czego zginęło 1563 osób. Liczba ofiar nie była by tak ogromna, jakby statek dysponował odpowiednią ilością sprzętu do ewakuacji tj. tratwy ratunkowe czy szalupy itp., które podczas katastrofy były w stanie pomieścić wszystkich pasażerów. Nikt w tym czasie nie przypuszczał iż ten „najnowocześniejszy, niezatapialny liniowiec”, przy budowie którego zastosowano najnowocześniejsze rozwiązania techniczne i konstrukcyjne zapisze się w historii jako największa tragedia morska. Wydarzenie to stało się podstawą do podpisania międzynarodowej konwencji w Londynie, w sprawie bezpieczeństwa życia na morzu oraz konwencji SOLAS (1948, 1960, 1974), w sprawie wyposażenia statków w obowiązkowy sprzęt ratowniczy⁹.

Każda jednostka pływająca ma obowiązek posiadać sprzęt ratowniczy, który można podzielić na:

- indywidualny (tj. pasy i koła ratunkowe, kombinezony i ubrania termoizolacyjne itp.) – przeznaczony do utrzymania jednej osoby w pozycji bezpiecznej;
- zbiorowy (tratwy, łodzie ratunkowe) – „zbiorowe środki ratunkowe przeznaczone są do długotrwałej ochrony życia ludzi na morzu w razie konieczności opuszczenia jednostek pływających”¹⁰,
- środki sygnalizacyjne (tj. pławki dymne i świetlne, rakiety spadochronowe, pochodnie ręczne, radiopławy, transponder radarowy) – to urządzenia optyczne bądź dźwiękowe za pomocą których osoba poszkodowana, sygnalizuje miejsce (pozycje) zespołom ratunkowym.

DOW to elitarna jednostka ratownicza, której przeznaczeniem jest niesienie pomocy, dlatego wyposażona jest dodatkowo w niezbędny sprzęt m. in.: w kombinezony do walki z ogniem, sonary pomiarowe, dzwon nurkowy, komory

---

⁹ Puścian J., *Podstawy ratownictwa na morzu*, Oderraum Szczecin, Szczecin 1993, s. 161.

¹⁰ Puścian J., op. cyt., s. 166.

dekompresyjne, systemy przeciwpożarowe i odwadniania, system Inergen, wyciągarki holownicze, dźwigi, pojazdy podwodne, oraz narzędzia do prac podwodnych: hydraulicznych i spawalniczych¹¹.

Sonary (ang. Sound Navigation and Ranging – nawigacja i wyznaczanie odległości za pomocą dźwięku) to rodzaj echosondy za pomocą której uzyskuje się zobrazowanie dna morskiego oraz napotkanych obiektów (przeszkód). „Za pomocą tego urządzenia można określić głębokość dowolnego punktu na dnie, oraz wymiary napotkanej przeszkody: długość, szerokość, wysokość”¹². Jednostki MW wykorzystują sonary m. im.: do wykrycia zatopionych okrętów podwodnych

Wszystkie jednostki pływające wyposażone są w systemy przeciwpożarowe¹³. Na okrętach DOW istnieje aż sześć takich systemów przeciwpożarowych:

- System wodny – zespół rurociągów, przeznaczony do gaszenia pożaru na okręcie poprzez doprowadzenie wody z zaworów p.poż. do króćców zlokalizowanych na całej jednostce w określonych miejscach,
- System kurtyny wodnej- generuje osłonę wodną wokół jednostki, w celu ochrony jednostki ratującej przed wysoką temperaturą palącego się obiektu,
- System działek wodnych i spumogenu (środek pianotwórczy) – to dwa rodzaje rurociągów wzajemnie współpracujących, przeznaczone do gaszenia pożarów zarówno na morzu jak i nabrzeżnych obiektów. Używana jest woda zaburtowa oraz spumogen, w odpowiednich proporcjach wytwarza pianę gaśniczą,
- System „plamy pianowej” – powstaje na skutek wymieszania spumogenu i wody zaburtowej. Rozlewana jest na powierzchnię morza, blisko burty. Jej zadaniem jest ochrona okrętu przed płonącym rozlanym paliwem na morzu,

---

¹¹ Wiedza zdobyta na podstawie zajmowanego stanowiska służbowego.

¹² Strona internetowa: www.wynalazki.mt.com.pl

¹³ Szef działu elektro – mechanicznego (ORP Lech), informacja z dnia sierpnia 2016.

- System CEA – 410 – Działanie systemu polega na gaszeniu pożaru przez całkowite wypełnienie bronionej kubatury środkiem gaśniczym,
- System dozorowo – wykrywczy „Inergin” – to mieszanina azotu, argonu i dwutlenku węgla, który podczas gaszenia pożaru nie powoduje zanieczyszczenia środowiska.

Dzwon nurkowy – „komora otwarta od dołu, opuszczana do zbiornika wodnego z wyrównywaniem przez tłoczenie powietrza ciśnieniem”¹⁴, przeznaczony do transportu nurków na duże głębokości (do 100 m), w celu dokonania napraw lub udzieleniu pomocy (podanie powietrza, żywności, leków) czy ewakuacji załóg zatopionych okrętów podwodnych. Podczas zanurzenia dzwonu poziom wody wzrasta, lecz pod sufitem kopuły pozostaje warstwa powietrza w której może przebywać człowiek¹⁵.

Fotografia 9. Dzwon nurkowy

źródło: fotografia własna

¹⁴ Strona internetowa: www.wynalazki.mt.com.pl

¹⁵ Puścian J., op. cyt., s. 140-142.

Komora dekompresyjna – to urządzenie składające się ze szczelnych pomieszczeń, odpornych na różnice ciśnień, pomiędzy zewnętrznym i wewnętrznym otoczeniem, służące do stworzenia w swoim wnętrzu odpowiedniej atmosfery o danym ciśnieniu. Wykorzystywana do zadań treningowych, przeprowadzania dekompresji nurków, leczenia chorób nurkowych (choroba kesonowa), oraz do transportowania załóg zatopionych okrętów podwodnych¹⁶.

Fotografia 9. Komora dekompresyjna

źródło: Fotografia własna

Pojazdy podwodne – są na wyposażeniu jednostek ratowniczych, posiadają kamery optyczne, sonar skanujący oraz narzędzie do prac podwodnych. Główne przeznaczenie to penetracja dna morskiego, obiektów czy konstrukcji znajdujących

---

¹⁶ Tamże s. 144.

się pod wodą, do przeprowadzenia wstępnej oceny oraz wykonania drobnych prac nurkowych. Technologia ta wykorzystywana jest głównie w środowisku gdzie narażone jest bezpieczeństwo nurka lub do oceny sytuacji, zanim nurek zejdzie pod wodę.

DOW w swoim działaniu wykorzystuje również urządzenia holownicze takie jak wyciągarki holownicze, hole, haki czy pachołki holownicze, służące do przetransportowania uszkodzonych jednostek pływających do brzegu. Oraz dźwigi do opuszczania i podnoszenia łodzi ratowniczych czy zrywania przedmiotów z dna morskiego nawet do 10 ton.

Ćwiczenia Dywizjonu Okrętów Wsparcia

Wszystkie jednostki ratownicze zarówno cywilne jak i wojskowe powinny uczestniczyć w wielu szkoleniach i ćwiczeniach aby doskonalić sposoby profesjonalnego udzielania pomocy. Czynności te pomagają ratownikom opanować precyzyjnie sprzęt którym się posługują oraz współdziałanie w grupie podczas akcji ratowniczych. Pojęcie szkolenia i ćwiczenia są terminami bliskoznacznymi. Pojęcie „szkolenia” oznacza proces zdobywania, rozwijania i doskonalenie umiejętności oraz zdolność do działania. Termin „ćwiczenia” to zespół czynności wykonywanych i wielokrotnie powtarzanych w celu nabycia wprawy w zamierzonych działaniach. Ćwiczenia ratownicze są podstawową formą szkoleń.

Szkolenia (kursy, praktyki) prowadzone są w celu uzyskania, doskonalenia umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

Okręty MW podzielone są na działy okrętowe tj.: nawigacyjny, artyleryjski, broni podwodnej, łączności, obserwacji, elektromaszynowy, przeciwichemiczny, służby medycznej i kwatermistrzowski. Do każdego z działów przydzieleni są oficerowie, podoficerowie i marynarze, którzy są fachowcami na swoich stanowiskach. Zawdzięczają przede wszystkim różnego rodzaju szkoleniom. Dla potrzeb ratownictwa, załoga przechodzi takie kursy jak:

- treningi samoratowania i przetrwania w wodzie,
- kurs ratowniczy oraz trening w zakresie awaryjnego opuszczania okrętu,

- szkolenia przeciwpożarowe,
- szkolenie kwalifikowanej pierwszej pomocy,
- szkolenia w zakresie obsługi sprzętu ratowniczego (np. tratwy ratunkowe).

Szkolenia dla nurków to:

- kurs młodszego nurka, nurka, kierownika nurkowań,
- kurs nurków z wykorzystaniem przewodowego sprzętu nurkowego,
- kurs w zakresie nurkowań tlenowych,
- kurs w zakresie prowadzenia prac podwodnych z wykorzystaniem materiałów wybuchowych,
- trening kondycyjny,
- szkolenia dla operatorów sprzętu nurkowego,
- szkolenie dla operatorów stacjonarnych i mobilnych zespołów komór dekompresyjnych,
- trening ciśnieniowy w komorach dekompresyjnych,
- szkolenie dla operatorów dzwonu nurkowego¹⁷.

Dywizjon Okrętów Wsparcia uczestniczy w ćwiczeniach na różną skalę, począwszy od ćwiczeń pojedynczych jednostek wchodzących w skład DOW, ćwiczeń prowadzonych przez 3 Flotyllę Okrętów, ćwiczeń krajowych, międzynarodowych w tym ćwiczenia członków NATO. Każde z nich są nieodzownym elementem w polepszaniu kwalifikacji załóg okrętów i grupy brzegowej. Ćwiczenia jednostek pływających organizowane są bardzo często na polecenie Dowódcy Okrętu np.: ćwiczenia nurków, alarm „człowiek za burtą”, alarm „pożar”, itd.

Kolejnym bardziej złożonym poziomem ćwiczeń są ćwiczenia prowadzone przez 3 Flotyllę Okrętów. Uczestniczą w nich inne dywizjony wchodzące w skład Flotylli. I tak np. ćwiczenia o nazwie „SMER/ MEDEX” organizowane co kilka lat, są typowymi ćwiczeniami ratowniczymi. Przed okrętami postawione jest hipotetyczne zagrożenie. W 2007 roku akcja ćwiczenia zakładała

---

¹⁷ Szef działu nurkowego (ORP Lech), informacja z sierpnia 2016 r.

zerwanie kontaktu z okrętem podwodnym, co spowodowało postawieniem w stan gotowości wszystkich służb ratowniczych MW. Ćwiczone były wszystkie możliwości potrzebne do sprawnego przeprowadzenia akcji ratowniczej: na początku poszukiwanie i lokalizacja okrętu podwodnego za pomocą sonarów, następnie podanie środków podtrzymujących życie, ewakuacja załogi, udzielenie pomocy medycznej oraz transport lotniczy do placówki medycznej na lądzie. W akcji wzięły udział: okręt podwodny, okręty ratownicze i wsparcia, okręt hydrograficzny, jednostki pomocnicze, śmigłowce i służby medyczne. Przedstawicielami DOW były okręty ORP Lech i ORP Zbyszko oraz BGR¹⁸.

DOW uczestniczy również w treningach krajowych, których głównym zadaniem nie są ćwiczenia ratownicze ale bojowe (np. ćwiczenie pod kryptonimem REKIN, główne krajowe ćwiczenie MW). Celem tego przedsięwzięcia jest doskonalenie obronności kraju poprzez: strzelania raketowe, zwalczanie okrętów podwodnych, osłona zespołów okrętowych czy stawianie zagród minowych oraz sprawdzenie procedury systemu łączności pomiędzy wszystkimi siłami (morskie, lądowe i lotnicze). Okręty ratownicze pełnią tu rolę drugoplanową, oczywiście występuje też epizod akcji ratowniczej lecz głównym zadaniem jest zabezpieczenie przed faktycznym zagrożeniem¹⁹.

Największymi ćwiczeniami polskich Sił Zbrojnych wraz z pozamilitarnymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo jest ANAKONDA nadzorowana przez Dowództwo Operacyjne w Warszawie. Co roku przed żołnierzami postawiony jest problem do opanowania; np. spór pomiędzy fikcyjnymi państwami o prawo do korzystania ze złóż surowców Morza Bałtyckiego w wyniku czego „wybucha” konflikt zbrojny. Główne przedsięwzięcia to strzelania artyleryjskie, raketowe i torpedowe, oraz akcje obrony przeciwwaryjnej, ratowniczej, likwidacji skażeń i osłony ratowniczej na morzu (w których specjalizuje się DOW)²⁰.

---

¹⁸ Strona internetowa: www.mw.mil.pl oraz Kluczyński M., *SMAR/MEDEX 2006*, Bandera, lipiec/sierpień 2006.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże., oraz czasopismo: Bandera, październik 2006, s. 9.

W 2002 roku władze Polski i Szwecji podpisały porozumienie w sprawie bezpieczeństwa pływania okrętów podwodnych obu państw. Cykliczne manewry o nazwie CROWN EAGLE są dowodem współpracy pomiędzy Polską a Szwecją w kwestii bezpiecznej żeglugi okrętów podwodnych. Ćwiczenia te mają charakter międzynarodowy. Głównym celem operacji jest poszukiwanie zaginionego okrętu podwodnego oraz ewakuacja załogi. Siły obu państw szkolą się w sprawnym ewakuowaniu załogi okrętu podwodnego, trenują techniki ratownicze, udzielanie pomocy technicznej i medycznej. Dużą rolę w ćwiczeniu odgrywa praca nurków oraz pojazdu podwodnego. Pojazd służy do identyfikacji okrętu podwodnego leżącego na dnie oraz sprawdzenia warunków bezpieczeństwa dla nurków którzy dostarczają niezbędne środki do przeżycia (wodę, żywność, środki regeneracji powietrza)²¹. Ratowanie załóg okrętów podwodnych to najbardziej skomplikowane i niebezpieczne zadania ratownicze na morzu. Wymaga wykorzystania zaawansowanych technicznie systemów podwodnych oraz współpracy i koordynacji działań załóg jednostek ratowniczych, logistycznych i medycznych.

Kolejnymi ćwiczeniami międzynarodowymi na większą skalę są odbywające się corocznie ćwiczenia BALTOPS. Mają one za zadanie zwiększenie interoperacyjności sił morskich państw Partnerstwa dla Pokoju w rejonie morza Bałtyckiego. Weryfikowana jest reakcja międzynarodowa na sytuację kryzysową. Trenowane są operacje pokojowe (embarga, blokady morskie) oraz przeciwdziałanie terroryzmowi na kontrolowanych akwenach. Pod kontem ratownictwa wykonywane są takie ćwiczenia jak: zaopatrzenie w środki niezbędne do przeżycia, poszukiwanie i ratowanie okrętów podwodnych, poszukiwanie i podejmowanie rozbitków, gaszenie pożarów, ewakuacja załóg²².

Innymi ćwiczeniami międzynarodowym w których DOW bierze udział to BALEX DELTA organizowanym przez Morską Służbę Poszukiwawczą

---

²¹ Tamże., oraz czasopismo: Bandera, październik 2006, s. 8. Udział w ćwiczeniu w 2013 r.

²² Strona internetowa: www.portalmorski.pl

i Ratowniczą. Celem jest głównie sprawdzenie systemu przeciwdziałania zanieczyszczeniom na akwenach morskich²³.

SAREX to ćwiczenia realizowane wg. procedur Międzynarodowej Organizacji Morskiej i standardów obowiązujących w NATO. SAREX to typowe ćwiczenia ratownicze. Celem jest doskonalenie współpracy morskich sił ratowniczych odpowiadających za bezpieczeństwo na Morzu Bałtyckim. Trenowane jest poszukiwanie i ratowanie rozbitków, poszukiwanie i ewakuacja załogi okrętu podwodnego, gaszenie pożaru, udzielenie pomocy uszkodzonym jednostką, holowanie, szkolenie nurków. Ćwiczenie, dla każdego okrętu, jest egzaminem sprawności przeprowadzenia akcji ratowniczej, przy wykorzystaniu specjalistycznego sprzętu według procedur międzynarodowych²⁴. Ćwiczeniem o takim samym charakterze jest BALTIC SAREX, wzbogacone o współpracę z cywilnymi organizacjami m.in. z międzynarodową Służbą SAR. Ćwiczenia te mają na celu udzielenie natychmiastowej pomocy przez siły ratownicze. Dla stworzenia większej realności ćwiczonych zdarzeń, jednostki nie są wcześniej informowane o zamierzonych akcjach. Mogą to być wypadki masowe np. utrata sterowności czy tonięcie w wyniku pożaru²⁵.

Największymi ćwiczeniami NATO, w których uczestniczyła polska Marynarka Wojenna to NOBLE MARINER. Manewry te sprawdzają jednostki Sił Odpowiedzi Sojuszu Północnoatlantyckiego. W 2007 roku w maju odbyły się na Bałtyku i Morzu Północnym. W 2007 roku uczestniczyło aż 17 państw NATO. Ćwiczenie to przedstawiało fikcyjną sytuację, fikcyjnych państw. Założono, że w rejonie Bałtyku Południowego wystąpił kryzys lokalny. Z państwa Mapleland oddzieliły się bogate w złoża ropy, regiony tworzące autonomię. Aby stworzyć nowe niezależne państwo zwane Poplarland. Granice państwa zostały zamknięte, a MW rozpoczęła działania na Bałtyku. Spowodowało to migracje ludności oraz łamanie praw człowieka. Z uwagi na powstały kryzys ONZ zwróciło się z prośbą do Sojuszu o wysłanie Sił Odpowiedzi. Zadaniem było

---

²³ Strona internetowa: www.sar.gov.pl

²⁴ Udział w ćwiczeniu w 2015 r.

²⁵ Strona internetowa: www.mw.mil.pl

przywrócenie stabilizacji i ewakuacja zagrożonej ludności. Polska MW jako jeden z gospodarzy ćwiczenia, wystąpiła po obu stronach kryzysu. Zapewniła zabezpieczenie hydrograficzne, meteorologiczne, logistyczne i oczywiście ratownicze. Uczestnikami polskiej MW były m. in. ORP Gen. T. Kościuszko, okręt podwodny ORP Kondor, niszczyciel min ORP Czajka, okręty ratownicze ORP Piast i ORP Zbyszko²⁶.

Innym ćwiczeniem w ramach NATO to DYNAMIC MONARCH organizowane co trzy lata – największe ćwiczenia ratownicze w udzielaniu pomocy okrętom podwodnym. Celem służb ratowniczych jest udzielenie pomocy przy wykorzystaniu personelu, sprzętu i systemów. Przeprowadza się kilkadziesiąt akcji, tak aby wypróbować wszelkie możliwe warianty ratowania załóg okrętów podwodnych²⁷.

Marynarka Wojenna RP w ciągu roku, organizuje bądź uczestniczy w kilkudziesięciu ćwiczeniach ratowniczych w kraju i zagranicą. Wszystkie szkolenia sił morskich bez względu na typ jednostek czy rodzaj ćwiczeń, obejmują zawsze elementy akcji SAR, obrony przeciwwawaryjnej czy pomocy uszkodzonym jednostkom.

Analiza osiągnięć Dywizjonu Okrętów Wsparcia w Ratownictwie morskim

Dywizjon Okrętów Wsparcia odgrywa istotną rolę w Polskiej Marynarce Wojennej w ramach ratownictwa oraz zabezpieczenia sił morskich.

Do osiągnięć jednostki zalicza się na pewno udział we wszystkich szkoleniach i ćwiczeniach MW, zarówno w wymiarze krajowym jak i międzynarodowym. DOW uczestniczy nie tylko w ćwiczeniach ratowniczych ale także jako jednostka zabezpieczająca w ćwiczeniach bojowych 3FO i 8FOW oraz ćwiczeniach lotnictwa MW. Siły ratownicze MW przywiązują wagę do udzielenia pomocy uszkodzonym okrętom podwodnym. Niestety zorganizowanie takich ćwiczeń jest kosztowne oraz czasochłonne. Przeprowadzenie

---

²⁶ Strona internetowa: www.mw.mil.pl

²⁷ Tamże, udział w ćwiczeniu w 2014 r.

większej ilości ćwiczeń ratowania załóg okrętów podwodnych odbywa się dzięki współpracy z innymi krajami.

Do osiągnięć ratownictwa morskiego MW zaliczyć można współpracę z cywilną Morską Służbą Poszukiwawczą i Ratowniczą w prowadzeniu akcji ratowniczych na wodach morskich. Okręty ratownicze są w stałej gotowości (6 godzin) do udziału w akcji ratowniczej, przygotowane są również do pełnienia funkcji koordynatora takiej akcji.

Na szczęście, w ostatnich latach nie było realnych niebezpieczeństw w których pomoc okrętów ratowniczych byłaby niezbędna. Do pojedynczych akcji często wzywane są śmigłowce ratownicze MW (MI – 14 PS oraz PZL W – 3 RM Anakonda) z którymi również współpracuje DOW²⁸.

Medialną akcją z udziałem DOW było zdarzenie w maju 2009 roku kiedy to okręt ORP Maćko wraz ze śmigłowcem MW zostały wezwane do akcji poszukiwawczej zaginionego nieopodal wyspy Bornholm kutra rybackiego WŁA – 127 wraz z pięcioma członkami załogi. Akcje prowadziły duńskie siły ratownicze. Dopiero po tygodniu duńskie służby odnalazły wrak kutra. Spoczywał on na 68 m głębokości. Do zidentyfikowania wraku przyłączył się ORP Lech który wykonał na nim prace podwodne i stworzył dokumentację filmową. W kolejnych dniach prac nurkowie z ORP Lech wydobyli ciało rybaka. W tym czasie specjaliści w MW dokonywali analizy dokumentacji filmowej. Analizowano dane dotyczące wraku i otoczenia w którym się znajdował. Mimo ciężkich warunków atmosferycznych w następnych dniach wydobyte zostały kolejne ciała które zostały wykryte za pomocą pojazdu podwodnego z ORP Lech. ORP Maćko transportował ciała do portu w Ustce gdzie zostały przekazane prokuraturze.

W sierpniu 2009 roku ORP Lech wykonywał prace archeologiczne na wraku osiemnastowiecznego żaglowca nazywanego potocznie „Książkowcem”, który znajduje się ok. 60 mil na północ od Rozewia. Zadanie wykonane zostało na prośbę Centralnego Muzeum Morskiego. Prace wykonywane były za pomocą pojazdu podwodnego, który penetrował stan wraku rejestrując dane. Po dokładnym

---

²⁸ Kotliński W., *Ratownictwo morskie marynarki wojennej*, [w:] Przegląd Sił Zbrojnych, nr 3 2007.

zanalizowaniu filmu przez Centralne Muzeum Morskie i sprawdzeniu warunków bezpieczeństwa do akcji włączyli się nurkowie przeprowadzając dokładną inspekcję wraku, oceniając jego stan i przeszukując wnętrze pokładu. Wydobyte przedmioty (zabytki) oraz części samego wraku przekazane zostały do ekspertyzy pracownikom muzeum²⁹. Rok później ORP Lech przeprowadził oględziny zatopionego kutra rybackiego CHY-8, a w 2011 roku załoga ORP Piast ściągnęła wrak na brzeg. W tym samym roku ORP Piast przeprowadził prace podwodne na kutrze KOŁ-31 miesiąc po jego zatonięciu. Procedura wyglądała bardzo podobnie jak wcześniejsze tego typu akcje. Po dokładnym zbadaniu wraku przez sprzęt pomiarowy, pod wodę udali się nurkowie, którzy po dokładnym przeszukaniu obiektu, odnaleźli jedno z ciał zaginionych rybaków.

Najgłośniejszą akcją w ostatnim czasie była ekspedycja poszukiwawcza legendarnego okrętu podwodnego ORP Orzeł prowadzona w 2013 roku przez ORP Lech na Morzu Północnym. Jednostki hydrograficzne zlokalizowały na dnie Morza Północnego obiekt, który sylwetką i widocznymi szczegółami technicznymi przypominał legendarny okręt podwodny. Na miejscu przeprowadzono szczegółową inspekcję za pomocą sonarów i pojazdu podwodnego w końcowym etapie oględziny przeprowadzili nurkowie. Po dokładnej analizie zebranych materiałów okazało się jednak, że nie jest to poszukiwana od lat polska jednostka, a wrak brytyjskiego okrętu podwodnego zatopionego podczas I wojny światowej³⁰.

Olbrzymim sukcesem było też wydobycie z dna Bałtyku wraku bombowca Douglas A20 (z II wojny światowej) przez ORP Lech na prośbę Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku. Jest on niezwykle cennym eksponatem z uwagi na to, że jest jednym z 16 – tu tego typu zabytków na świecie. Zadaniem wojskowych służb było oczyszczenie wraku z piasku, przeprowadzenie oględzin, zmontowanie systemu zawiesi oraz podniesienie z dna za pomocą dźwigu

---

²⁹ Dowódca DOW kmdr K. Pulkowski, wywiad z dnia 12 maja 2010 roku.

³⁰ Udział w akcji w 2013 roku.

okrętowego i przeniesienie poza miejsce wykop. Były to najtrudniejsze elementy całej akcji archeologicznej. Dalsze czynności wykonała firma Lotos Petrobaltic³¹.

Ponadto, praktycznie codziennie grupa holowników czuwa nad bezpiecznym poruszaniem się w porcie, dotyczy to w szczególności ruchu okrętów podwodnych oraz większych jednostek.

Podsumowanie

DOW jako struktura ma dość krótką historię. Nie można jednak zapomnieć o dokonaniach okrętów wchodzących w jego skład mających miejsce podczas jego funkcjonowania. Ciekawe i niebanalne są również historie każdego z okrętów dywizjonu. Celem tego artykułu było przybliżenie i analiza osiągnięć wojskowej służby ratowniczej. Przeznaczona jest głównie do udzielenia pomocy jednostkom wojskowym. Nie oznacza to jednak braku pracy dla DOW. Hasłem przewodnim dywizjonu jest *Semper Paratus* co oznacza „zawsze gotowy”. Wszelkie przedsięwzięcia prowadzone przez MW RP zabezpieczane są przez jednostki ratownicze. Nawet podczas ćwiczeń istnieją różne realne zagrożenia a DOW zawsze pełni funkcję prewencyjną.

Literatura:

1. *Bandera*, październik 2006.
2. Kotliński W., Ratownictwo morskie marynarki wojennej, [w:] *Przegląd Sił Zbrojnych*, nr 3 2007.
3. Puścian J., *Podstawy ratownictwa na morzu*, Oderraum Szczecin, Szczecin 1993 r.
4. Skalski D., Lizakowski P., Czarnecki D., Taflński K., *Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] Moska W., Przybylski S., Skalski D., *Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i w praktyce*, Tom 3, AWFIS, Gdański 2016 r.

---

³¹ Udział w akcji w 2014 roku.

Dokumenty:

1. Kronika jednostki – Dywizjon Okrętów Wsparcia.
2. Kronika okrętowa: ORP Piast.
3. Kronika okrętowa: ORP Lech.
4. Kronika okrętowa: ORP Maćko,
5. Kronika okrętowa: ORP Zbyszko

Źródła internetowe:

1. www.3fo.mw.mil.pl
2. www.wynalazki.mt.com.pl
3. www.mw.mil.pl
4. www.portalmorski.pl
5. www.sar.gov.pl

**ANALYSIS OF THE ACHIEVEMENTS OF THE SUPPORT
UNIT IN SEA RESCUE**

Summary

The article presents the military unit – Support Unit which as part of maritime safety along with the air force of Polish Navy supports SAR Service in search and rescue actions. The tasks and technical and tactical data of the Support Unit warships are introduced. In view of the tasks given this unit has individual and collective specialist equipment characteristic of rescue units. The analysis of the achievements is also made as well as the analysis of the participation in national and international exercises within a 10 – year service of the military rescue group.

Keywords: Support Unit, maritime safety, sea rescue

dr Dariusz Skalski

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu

im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

Wydział Wychowania Fizycznego – Zakład Sportów Wodnych

e-mail: mshalina@hot.pl, dskalski60@gmail.com

dr Stefan Kowalski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: s.kowalski@amw.gdynia.pl

dr Piotr Lizakowski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: piotrl@interia.pl

mgr Albert Popławski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: albertpoplawski@wp.pl

ROLA SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA NAD WODĄ

Number of characters: 51 859 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 5 x 1 000 characters (lump sum) = 5 000 characters.

**Total: Number of characters: 56 859 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 1, 421 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, samorząd terytorialny, środowisko wodne, służby ratownicze

Streszczenie

Artykuł podejmuje rozważania na temat roli i zadań stawianych samorządom terytorialnym, które w dużej mierze wpływają na bezpieczeństwo osób

nad wodą. Opisuje system prawny związany z zarządzaniem jakością wody w kąpieliskach oraz przedstawia pewne mechanizmy wpływające na sprawne zabezpieczenie danego obszary wodnego. Przybliżono w niniejszym artykule jednostki ratownicze jako niezbędny komponent w zapewnieniu skutecznej ochrony zdrowia i życia obywateli. Starano się także przedstawić odpowiednie akty prawne, które związane są z prawem wodnym.

Wprowadzenie

Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność¹. „Zadania publiczne służące zaspakajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne”².

Dotyczy to wszystkich obiektów sportowych na terenie gminy, a w gminach nadmorskich i położonych na pojezierzach licznych tam kąpielisk i innych obiektów związanych z wypoczynkiem nad wodą i uprawianiem sportów wodnych. Woda jest zawsze żywiołem niebezpiecznym dla człowieka, a w lecie, w sytuacji masowego wykorzystywania kąpielisk w okresie upałów rośnie zagrożenie ryzykiem utonięcia. Zwiększa to wymagania w zakresie wyposażenia oraz jakości i ilości pracy wobec organizatorów kąpielisk, pływalni, przystani i innych obiektów związanych z wypoczynkiem nad wodą oraz uprawianiem sportów wodnych i turystyki wodnej. W tej sytuacji szczególne znaczenie ma wprowadzony do ustawy samorządowej w roku 2010 artykuł³, który określa, że zadania własne gminy obejmują sprawy „współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie”⁴. Zmiana ta oznacza, że w celu realizacji zadań własnych gmina

---

¹ Zgodnie z artykułem 16 ust 2 Konstytucji RP (Dz.U. z 1997 nr 78 poz. 483).

² Tamże.

³ Tamże, art. 18 ust.1 pkt 19(u.s.g).

⁴ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. nr 96 poz. 873 z późn. zm.).

obowiązana jest współpracować i wspierać organizacje pozarządowe, w szczególności te, które są pomocne w realizacji zadań własnych. W zakresie bezpieczeństwa nad wodą taką organizacją jest Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Statut Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego określa: „Celem WOPR jest organizowanie pomocy oraz ratowanie osób, które uległy wypadkowi lub narażone są na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia na wodach”⁵. W zasadzie wszystkie działania WOPR realizowane w celach określonych w §8 Statutu są zbieżne z wyżej wspomnianymi działaniami własnymi gmin samorządowych.

W związku z powyższym prawidłowa realizacja zadań własnych gminy polega na współpracy z organizacjami pozarządowymi realizującymi zgodnie ze swym statutem zadania własne samorządu, w tym także z WOPR w dziedzinie bezpieczeństwa nad wodą. Są to, bowiem, organizacje dysponujące głęboką wiedzą specjalistyczną, wyszkoloną kadrą i sprzętem. Współpraca z tymi organizacjami, szczególnie z WOPR zwiększa skuteczność i jakość działania jednostek samorządu terytorialnego w realizacji zadań własnych stanowiąc jednocześnie realizację nałożonego w 2010 r. na samorządy obowiązku współpracy i wspierania organizacji pozarządowych. W gminach nadmorskich, położonych w paśmie pojezierzy, nad zalewami, gdzie występują liczne kąpieliska niezbędna wręcz jest ścisła współpraca samorządu z WOPR. Nasuwa się wręcz stwierdzenie, że WOPR jest niezbędny dla samorządu, a samorząd bez WOPR - u realizuje swe zadania dotyczące bezpieczeństwa nad wodą w sposób ułomny – zaś dla WOPR – u, dla realizacji jego zadań statutowych niezbędna jest aktywna pomoc i wsparcie ze strony gmin.

Decyzję w sprawach wykorzystywania miejsca na kąpielisko musi teraz podejmować rada gminy. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta ma obowiązek z kolei prowadzić i aktualizować ewidencję kąpielisk. Od 1 stycznia 2011 r. na każdym wójcie (burmistrzu lub prezydencie miasta) ciąży nowy obowiązek polegający na prowadzeniu i aktualizacji ewidencji kąpielisk. Nałożyła go uchwalona 4 marca 2010 r. nowelizacja ustawy – Prawo wodne.

---

⁵ Statut Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, §8.

Dodatkowo szefowie gmin i miast zostali zobowiązani do przechowywania dokumentacji stanowiącej podstawę wpisu do ewidencji kąpielisk przez okres pięciu lat od dnia dokonania danego wpisu.

Wśród dokumentów wymienionych przy wniosku o umieszczenie w wykazie kąpielisk jest pozwolenie wodnoprawne. Jeśli obiekt go nie ma albo ktoś planuje nowe miejsce do pływania, trzeba o nie wystąpić. Udziela go zazwyczaj właściwy ze względu na miejsce korzystania starosta lub prezydent miasta na prawach powiatu. W szczególnych sytuacjach marszałek województwa. Na terenach zamkniętych (np. wojskowych) właściwym organem jest regionalny zarząd gospodarki wodnej. Po taką decyzje przedsiębiorca musi się zgłosić z plikiem dokumentów. To, co powinno znaleźć się we wniosku o udzielenie pozwolenia wodnoprawnego, określa art. 131 prawa wodnego⁶. Niezbędny będzie przede wszystkim operat wodnoprawny. Jest to dokumentacja techniczna składająca się z części graficznej i opisowej.

Wykonanie operatu trzeba zlecić osobie bądź firmie mającej odpowiednią wiedzę. Przygotowanie takiej dokumentacji, jest bowiem zbyt skomplikowane, by pokusić się o samodzielne wykonanie. Do tego dołączyć trzeba inne niezbędne decyzje (np. o warunkach zabudowy, o środowiskowych uwarunkowaniach czy dokumentację hydrogeologiczną).

Niezbędny może też okazać się projekt instrukcji gospodarowania wodą. Koniecznie trzeba też załączyć opis prowadzenia zamierzonej działalności, przygotowany w języku nietechnicznym.

W wypadku kąpieliska pozwolenie wodnoprawne będzie takie samo, jak na wykonanie urządzeń wodnych. Zostanie ono wydane bez terminu obowiązywania decyzji, chociaż przy innych rodzajach pozwoleń wodno prawnych terminy się określa. Minister zdrowia określił zakres danych objętych ewidencją kąpielisk, wzór ewidencji kąpielisk, sposób oznakowania kąpielisk i miejsc wykorzystywanych do kąpeli⁷.

---

⁶ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne.

⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 kwietnia 2011 r. w sprawie ewidencji kąpielisk oraz sposobu oznakowania kąpielisk i miejsc wykorzystywanych do kąpeli.

Powyższa zmiana wprowadza nowe definicje:

- **organizator** – osoba fizyczna, prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która podjęła się zorganizowania kąpieliska lub miejsca wykorzystywanego do kąpieli. Organizatorem może być gmina,
- **kąpielisko** – wyznaczony uchwałą rady gminy, wydzielony i oznakowany fragment wód powierzchniowych, wykorzystywany przez dużą liczbę kąpiących się, określoną w uchwale rady gminy w sprawie wykazu kąpielisk pod warunkiem, że w stosunku do tego kąpieliska nie wydano stałego zakazu kąpieli.

Uwaga: kąpieliskiem nie jest: basen pływacki i uzdrowiskowy, zamknięty zbiornik wodny podlegający oczyszczaniu lub wykorzystaniu w celach terapeutycznych, sztuczny zamknięty zbiornik wodny, oddzielony od wód powierzchniowych i wód podziemnych.

- **miejsce wykorzystywane do kąpieli** – wydzielony i oznakowany fragment wód powierzchniowych, nie będący kąpieliskiem i wykorzystywany do kąpieli,
- **klasyfikacja wody w kąpielisku** – przyporządkowanie wody w kąpielisku do odpowiedniej klasy, ze wzg. na jej właściwości, dokonane przez Państwową Inspekcję Sanitarną na podstawie oceny jakości wody,
- **profil wody w kąpielisku** – zespół danych i informacji, dotyczących cech fizycznych, geograficznych i hydrologicznych wody w kąpielisku oraz wód powierzchniowych, mających wpływ na jej jakość, wraz z identyfikacją i oceną przyczyn występowania zanieczyszczeń mogących wywierać niekorzystny wpływ na jakość wody w kąpielisku i stan zdrowia osób z niego korzystających,
- **sezon kąpielowy** – okres określany przez radę gminy w uchwale, obejmujący okres między 15 czerwca a 30 września.

Współpraca służb ratownictwa wodnego z samorządem terytorialnym

Od 1 stycznia 2011 r. na każdym wójcie (burmistrzu lub prezydencie miasta) ciąży nowy obowiązek polegający na prowadzeniu i aktualizacji ewidencji kąpielisk. Nałożyła go uchwalona 4 marca 2010 r. nowelizacja ustawy – Prawo wodne. Dodatkowo szefowie gmin i miast zostali zobowiązani do przechowywania dokumentacji stanowiącej podstawę wpisu do ewidencji kąpielisk przez okres pięciu lat od dnia dokonania danego wpisu.

Prowadzenie ewidencji kąpielisk jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej. Prowadzenie ewidencji kąpielisk jest odpłatne skali roku. Zgodnie z nowymi przepisami wpis lub aktualizacja musi następować w terminie 14 dni od dnia podjęcia uchwały rady gminy w sprawie kąpielisk na terenie gminy lub na polskich obszarach morskich przyległych do danej gminy. Organ stanowiący (tj. Rada Gminy, Rada Miejska) ma obowiązek podejmować ją corocznie do dnia 31 maja. Po podjęciu uchwały przez radę gminy wójt, burmistrz lub prezydent miasta przedstawia właściwemu państwowemu powiatowemu inspektorowi sanitarnemu informację o liczbie kąpielisk i podaje przyczynę zmian w liczbie kąpielisk w porównaniu do poprzedniego sezonu kąpielowego. Do informacji musi on dołączyć wykaz kąpielisk. W ewidencji kąpielisk trzeba zamieszczać w szczególności dane zawarte w dokumentacji przedstawionej przez organizatora kąpieliska oraz kod i nazwę gminy zgodnie z Nomenklaturą Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych. Ponadto musi się tam znaleźć opis granic kąpieliska za pomocą współrzędnych geograficznych w układzie WGS84, na obowiązującym podkładzie map topograficznych lub ortofotomap z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego. Szef gminy ma również obowiązek nieodpłatnego przekazywania informacji zawartych w ewidencji kąpielisk na wniosek właściwego państwowego powiatowego inspektora sanitarnego lub organów właściwych w sprawach gospodarowania wodami.

System prawny związany z zarządzaniem jakością wody w kąpieliskach został wprowadzony do prawodawstwa krajowego ustawą z dnia 4 marca 2010 r.

o zmianie ustawy – Prawo wodne. Zasadnicza część rozwiązań zawartych w ustawie zmieniającej weszła w życie z dniem 1 stycznia 2011 roku, przy czym procedury formalne związane z umieszczaniem planowanych kąpielisk w wykazach gminnych wprowadzono już od 1 lipca 2010 r. Przyjęto bowiem założenie, że kompleksowy system zarządzania jakością wody w kąpieliskach powinien funkcjonować od sezonu kąpielowego w 2011r.

System ten swoim działaniem obejmuje: samorządy lokalne, organizatorów kąpielisk, organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, jednostki opiniotwórcze (np. regionalne zarządy gospodarki wodnej, wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska, urzędy morskie).

Obowiązki organizatora (gestora kąpieliska)⁸

Nowelizacja prawa wodnego nakłada również nowe zadania na organizatora kąpieliska. Zgodnie z ustawową definicją jest nim osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która podjęła się zorganizowania kąpieliska lub miejsca wykorzystywanego do kąpieli oraz uzyskała na to zgodę właściciela wody i przyległego gruntu lub która prowadzi kąpielisko lub miejsce wykorzystywane do kąpieli.

Organizator kąpieliska, którym jest często także samorząd gminny, jest zobowiązany do oznakowania kąpieliska. Jakość znajdującej się w nim wody musi odpowiadać wymaganiom określonym w przepisach sanitarnych. Dlatego konieczne będzie systematyczne (4 razy w sezonie) przeprowadzanie płatnych badań. Wydatki na badania ponosi także organizator. W tym zakresie będzie można ubiegać się o dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

---

⁸ Wg zmiany ustawy z dnia 18 lipca 2001r. Prawo Wodne (tj.-Dz.U. 2005.239.2019 z późn zm.) opublikowanej w Dzienniku Ustaw z 2010r., Nr 44, poz. 253.

Do obowiązków organizatora kąpieliska należy:

1. Przekazanie wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta wniosku o umieszczenie kąpieliska w wykazie kąpielisk – do 31 grudnia roku poprzedzającego sezon kąpielowy.

Wniosek musi zawierać:

- przewidywaną maksymalną liczbę osób korzystających dziennie z kąpieliska;
  - termin otwarcia i zamknięcia kąpieliska;
  - opis infrastruktury kąpieliska, w tym urządzeń sanitarnych.
2. Oznakowanie kąpieliska tablicami informacyjnymi.
  3. Wykonywanie badań jakości wody w ramach kontroli wewnętrznej, która obejmuje:
    - ustalenie do 15 czerwca w porozumieniu z właściwym państwowym powiatowym inspektorem sanitarnym harmonogramu pobierania próbek wody z kąpieliska w sezonie kąpielowym (harmonogram uwzględnia terminy pobierania i analizy nie mniej niż 4 próbek w sezonie kąpielowym, tak aby przerwa między badaniami nie przekraczała miesiąca);
    - systematyczne wizualne nadzorowanie wody w kąpielisku i wody zasilającej kąpielisko pod kątem występowania zanieczyszczeń niekorzystnie wpływających na jakość wody i stanowiących zagrożenie zdrowia kąpiących się osób;
    - pobieranie próbek wody w punktach ustalonych z właściwym Powiatowym Państwowym Inspektorem Sanitarnym;
    - pobieranie dodatkowych próbek wody w kąpielisku w terminie 7 dni po ustaniu krótkoterminowego zanieczyszczeń;
    - badanie próbek wody w laboratoriach Państwowego Inspektora Sanitarnego lub laboratoriach o udokumentowanym systemie jakości prowadzonych badań wody, zatwierdzonym przez Państwowego Inspektora Sanitarnego;

- badanie wody z kąpieliska, w zakresie i metodami referencyjnymi zgodnymi z przepisami;
  - dokumentowanie i niezwłoczne przekazywanie wyników badań właściwemu Powiatowemu Państwowemu Inspektorowi Sanitarnemu;
  - pozyskiwanie od właściwego Powiatowego Państwowego Inspektora Sanitarnego informacji pochodzących z kontroli urzędowej prowadzonej przez Państwową Inspekcję Sanitarną (oceny jakości wody, klasyfikacja jakości wody);
  - informowanie właściwego Powiatowego Państwowego Inspektora Sanitarnego o wystąpieniu zmian, które mogłyby mieć wpływ na pogorszenie jakości wody w kąpielisku oraz o każdym zawieszeniu (w wyjątkowych sytuacjach) harmonogramu pobierania próbek w ramach kontroli wewnętrznej i jego przyczynach;
  - informowanie kąpiących się osób o jakości wody w kąpielisku i zaleceniach organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej (m.in. o zakazie kąpeli);
  - niezwłoczne zgłaszanie zmiany danych zawartych w ewidencji kąpielisk prowadzonej przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta;
  - ustalenie przyczyn zanieczyszczenia wody w kąpielisku i podejmowanie działań mających na celu ochronę zdrowia ludzkiego i poprawy jakości wody;
4. Stosowanie harmonogramu pobrania próbek może zostać zawieszony w przypadku wystąpienia sytuacji wyjątkowej, będącej zdarzeniem mającym niekorzystny wpływ na jakość wody w kąpielisku, o prawdopodobieństwie występowania mniejszym niż raz na cztery lata. Niezwłocznie po ustaniu sytuacji wyjątkowej należy powrócić do stosowania obowiązującego harmonogramu pobrania próbek i uzupełnić brakujące próbki nowymi.
5. Organizator może łączyć kąpieliska, gdy kąpieliska:
- sąsiadują ze sobą;
  - uzyskały zbliżone oceny jakości wody za poprzednie 4 lata;

- profile wody wskazują na wspólne czynniki ryzyka lub ich brak.
- 6. Organizator może dokonać podziału kąpieliska, gdy jest to uzasadnione jakością wody w kąpielisku lub jej części.
- 7. Łączenie lub podział odbywa się w trybie przepisów art. 34a i wymaga uzasadnienia.
- 8. Organizator:
  - sporządza profil wody;
  - aktualizuje profil (częstotliwość zależna od klasyfikacji jakości wody);
  - przekazuje sporządzony profil: właściwemu wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta;
  - dyrektorowi Regionalnemu Zarządowi Gospodarki Wodnej;
  - właściwemu terytorialnie dyrektorowi urzędu morskiego (w przypadku kąpielisk morskich);
  - podejmuje działania mające na celu obniżenie ryzyka zanieczyszczenia wody w kąpielisku;
  - usuwa przyczyny zanieczyszczenia;
  - zamieszcza na tablicy informacyjnej zakaz kąpeli;
  - przekazuje społeczeństwu informację na temat jakości wody w sposób niebudzący wątpliwości co do stwierdzonych zagrożeń.

Obiekty rekreacyjne: kąpieliska śródlądowe jako podstawowe miejsca pracy dla ratowników wodnych

Najogólniej rzecz biorąc ratownik wodny pracujący na kąpielisku śródlądowym powinien wykazywać postawy właściwe w ratownictwie na co dzień, znać obowiązujące przepisy prawne dotyczące służby ratowniczej, standardy i oznakowania, posiadać właściwie ukierunkowany kodeks moralny oraz współpracować z innymi służbami (np. straż pożarna, policja, itp.) i organami administracji państwowej właściwej terenowo. Przedmiot pracy ratownika można określić następująco:

- opieka nad osobami korzystającymi z wypoczynku nad wodą oraz w razie potrzeby gotowość niesienia pomocy – zgodnie z zasadami poszanowania godności ludzkiej i z zasadami współżycia społecznego;
- sumienność i poczucie osobistej odpowiedzialności za powierzony odcinek pracy;
- dobra forma psychofizyczna;
- wydawanie kart pływackich (i uprawnień – w przypadku instruktorów) zgodnie z obowiązującym prawem i pobieranie stosownych opłat;
- autorytet ze strony współpracowników;
- dążenie do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- poszanowanie własności społecznej;
- gospodarność (np. podczas korzystania ze sprzętu oraz w zakresie zarządzania i eksploatacji majątku organizacji);
- cierpliwość i wyrozumiałość.

Kąpieliska śródlądowe stanowią podstawowe miejsca pracy dla wielu ratowników wodnych zwłaszcza w sezonie letnim. Właściwe przygotowanie do sezonu przez jednostki ratownicze jest niezbędnym czynnikiem dla zapewnienia skutecznej pracy służb ratowniczych. Służby te powinny⁹:

- w oparciu o doświadczenie i bieżące obserwacje dokonywać przewidywanej oceny natężenia ruchu turystycznego, znać terminy planowanych imprez turystycznych i sportowych;
- podejmować kroki zmierzające do tworzenia wspólnych obsad łodzi przez policję i służby ratownictwa wodnego;
- prowadzić rozpoznanie w zakresie ukształtowania brzegów, nurtu i dna po sezonie zimowym;
- w oparciu o dane statystyczne dotyczące utonięć opracować plany przedsięwzięć na akwenach niebezpiecznych;

---

⁹ Program działania policji i Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego w zakresie bezpieczeństwa i porządku na wodach, Warszawa 1999 [w:] Skalski D., (2001) Edukacja wodna – zostań ratownikiem, Skarszewy, s.153.

- w oparciu o stopień zagrożenia poszczególnych akwenów dokonać rozmieszczenia załóg łodzi motorowych, powierzając im ochronę linii brzegowej, plaż, odcinków rzek, itp.;
- dokonywać wystąpień do terenowych oddziałów administracji państwowej w sprawach zabezpieczenia miejsc niebezpiecznych dla życia lub zdrowia, typowania miejsc na urządzenie kąpielisk, plaż, campingów, obozów, itp.;
- przeprowadzać wspólne akcje z udziałem mediów w celu propagowania właściwych zachowań i bezpiecznego wypoczynku nad wodą;
- prowadzić działalność autopromocyjną, mającą na celu zachęcenie innych osób do pracy służbach ratowniczych;
- występować do organów administracji państwowej o rozpatrywanie w pierwszej kolejności wniosków kierowanych w sprawach o wykroczenia dotyczące osób przebywających na urloпах.

Główne zadania służb ratowniczych na kąpieliskach śródlądowych są obszarem, na którym właściwe ich przygotowanie (patrz wyżej) będzie w sposób naturalny, podczas wykonywania obowiązków weryfikowane. Przygotowanie do obowiązków i ich wykonywanie muszą być względem siebie komplementarne. Jako takie obowiązki można wymienić:

- prowadzenie szerokiej kampanii reklamowej, propagującej bezpieczny wypoczynek na wodzie, kolportaż materiałów promocyjnych służb ratownictwa wodnego, policji, straży pożarnej, itp.;
- organizowanie spotkań kierownictwa jednostek terenowych różnych służb ratowniczych w celu omówienia stanu bezpieczeństwa na podległych akwenach;
- nasilanie wspólnych służb patrolowych w dni świąteczne i wolne od pracy, zwłaszcza w rejonach najbardziej zagrożonych;
- prowadzić wzmożone działania porządkowe – np. „Dziecko nad wodą”, „Kapok”, „Bezpieczny wypoczynek”, itp.;

- egzekwować od organizatorów imprez turystycznych sportowych zapewnienie dla celów ratowniczych odpowiedniej ilości jednostek pływających i własnej służby;
- w czasie codziennej służby zwracać uwagę na przypadki zanieczyszczenia środowiska, a szczególnie wód. Po ujawnieniu takiego faktu dążyć do ustalenia sprawców. O zaistniałych tego typu przypadkach informować Wydziały Gospodarki Wodnej i Ochrony Środowiska;
- dokonywać wspólnej oceny stanu bezpieczeństwa i porządku na wodach po zakończeniu sezonu letniego (do 31 października każdego roku).

Ewidencja kąpielisk, jakość wody w kąpielisku¹⁰

Kąpielisko może funkcjonować gdy wodę w nim sklasyfikowano, co najmniej jako dostateczną.

Woda w kąpieliskach

Nowelizacja ustawy – Prawo wodne z 4 marca 2010 r. wprowadza zapisy wynikające głównie ze zmian w zasadach kontroli jakości wody w kąpieliskach oraz implementuje przepisy Dyrektywy 2006/7/WE. Pojawia się wiele nowości, które do tej pory nie funkcjonowały w prawodawstwie krajowym. Do nich zaliczyć można rozróżnienie pomiędzy kąpieliskiem a miejscem wykorzystywanym do kąpeli. Z podziałem tym wiąże się różny zakres obowiązków zarówno organizacyjnych, jak i finansowych, nakładanych na samorządy, organa Państwowej Inspekcji Sanitarnej i organizatorów (zdecydowanie mniejszy dla miejsc wykorzystywanych do kąpeli). Dotyczy to głównie zakresu i częstotliwości prowadzonych badań, wymiany informacji, konieczności sporządzania profili wody w kąpieliskach i prowadzenia ewidencji. Wprowadzenie takiego podziału w konsekwencji doprowadzić może do drastycznego zmniejszenia się liczby kąpielisk w Polsce i wzrostu liczby miejsc wykorzystywanych do kąpeli.

---

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 kwietnia 2011 r. w sprawie ewidencji kąpielisk oraz sposobu oznakowania kąpielisk i miejsc wykorzystywanych do kąpeli.

Zgodnie z nowymi zasadami takie obiekty rekreacyjne organizator ma obowiązek odpowiednio oznakować oraz wykonywać (w ramach kontroli wewnętrznej) w określonym czasie badania jakości wody przeznaczonej do kąpiel. Wprowadzenie zasad kontroli wewnętrznej spowoduje przeniesienie finansowania znacznej części badań jakości wody z organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej na organizatora.

W odróżnieniu od organizatora miejsca wykorzystywanego do kąpiel organizator kąpieliska musi corocznie składać do samorządów lokalnych wnioski o umieszczenie obiektu w wykazie kąpielisk. Wniosek ten ma zawierać wiele informacji obejmujących m.in. dane teleadresowe organizatora, pozwolenia wodnoprawne, dane o lokalizacji kąpieliska, jego dostępności i wyposażeniu w infrastrukturę oraz profil wody w kąpielisku. Powyższe informacje, z wyjątkiem profilu wody, mogą być dostarczone przez organizatora bez większych problemów.

Decyzje o otwarciu kąpielisk

Woda w kąpieliskach będzie częściej kontrolowana, a o tym, gdzie będzie można się kąpać, zadecyduje gmina. Wykaz kąpielisk wraz z maksymalną liczbą osób korzystających z kąpieliska oraz terminy otwarcia i zamknięcia takiego miejsca – to dane, jakie musi przedstawić organizator kąpieliska burmistrzowi, wójtowi lub prezydentowi miasta. Przepisy określające takie obowiązki wchodzi w życie 1 lipca 2010 roku. Organizatorzy kąpielisk będą jednak mieli czas na przedstawienie takich informacji do 31 grudnia. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą – Prawo wodne taki wymóg będą musieli spełnić co roku przy składaniu wniosku o umieszczenie w wykazie kąpielisk. Zgodnie z nowym prawem do wniosku organizator kąpieliska musi dołączyć także swoje dane, wskazać lokalizację miejsca, w którym mogą się kąpać wczasowicze, czy profil wody w kąpielisku (informacje dotyczących cech fizycznych, geograficznych hydrologicznych wody w kąpielisku).

Dodatkowo trzeba dodać informacje o tym, czy w poprzednim sezonie kąpielowym dane miejsce było czynne i jaka była jakość wody. Zgodnie z nowymi przepisami to wójt, burmistrz lub prezydent miasta podaje do publicznej

wiadomości projekt uchwały w wykazie kąpielisk. Następnie do 15 kwietnia każdego roku projekt tej uchwały ma zostać przekazany do zaopiniowania przez właściwego dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej, wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska oraz powiatowego inspektora sanitarnego. Natomiast w przypadku kąpielisk położonych nad morzem projekt uchwały powinien otrzymać także właściwy dyrektor urzędu morskiego.

Kontrola zarządcza

Za funkcjonowanie kontroli zarządczej w gminach, powiatach lub województwach odpowiada właściwy wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta albo marszałek województwa. Do obowiązków szefów samorządów należy stworzenie odpowiednich procedur kontroli, a także nadzór nad ich przestrzeganiem. Obowiązujące od 1 stycznia 2010 r. nowe przepisy ustawy o finansach publicznych wprowadziły na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzania planu działalności na następny rok oraz sprawozdania z jego wykonania. Pojawił się również obowiązek składania oświadczeń o stanie kontroli zarządczej w poprzednim roku oraz nakaz publikacji tych oświadczeń w Biuletynie Informacji Publicznej, tzw. BIP – ie.

Po roku obowiązywania nowych przepisów nadszedł czas na pierwsze oceny. Po pierwsze należy podkreślić, że efektywne funkcjonowanie kontroli zarządczej wymaga aktywnego działania ze strony kierownika jednostki i wszystkich osób na stanowiskach kierowniczych, które biorą udział w zarządzaniu jednostką. Obowiązków i zadań w zakresie kontroli zarządczej nie można przydzielić lub ograniczyć do jednej komórki organizacyjnej.

W świetle ustawy o finansach publicznych, kontrolę zarządczą stanowi ogół działań podejmowanych dla zapewnienia realizacji celów i zadań w sposób zgodny z prawem, efektywny, oszczędny i terminowy. Zapewnienie funkcjonowania adekwatnej, skutecznej i efektywnej kontroli zarządczej w jednostkach samorządowych należy odpowiednio do obowiązków wójta, burmistrza, prezydenta miasta, starosty albo marszałka województwa.

Jawna jakość wody w kąpieliskach – profil wody

Kiedy nadchodzi lato i słońce dopisuje, wielu z nas korzysta z kąpeli w rzece, jeziorze czy zalewie. Czy jednak każdy wie, w jakiej wodzie tak naprawdę się kąpie? A może w miejscu naszego wypoczynku znajduje się zrzut ścieków z pobliskiej fabryki? Tego nigdy nie byliśmy pewni. Na szczęście już niedługo, a być może od przyszłego sezonu ma się to zmienić. Ministerstwo Środowiska planuje bowiem wprowadzić dla kąpielisk obowiązek przygotowywania tzw. profilu wody. Dzięki niemu, każdy będzie mógł sprawdzić czy woda jest bezpieczna dla zdrowia i skąd pochodzi. Profil wody będzie dokumentem zbierający w całość dokładne informacje na temat jakości wody, stanie technicznym i higienicznym całego kąpieliska, na jakiej wysokości nad poziomem morza się znajduje, jaką zlewnię ma rzeka, na której jest zlokalizowane, czy w okolicy jest dużo ptaków, czy są lasy itp. Opis jakości wody będzie uwzględniał między innymi sprawdzenie i ocenę przyczyn zanieczyszczeń, które mogłyby mieć niekorzystny wpływ na zdrowie kąpiących się: czy woda zawiera zanieczyszczenia z oczyszczalni ścieków komunalnych czy przemysłowych czy wód deszczowych z systemu kanalizacji, spływy powierzchniowe z pól uprawnych czy zanieczyszczenia ze statków lub łodzi. Dokładnie sprawdzone będą także zakwity glonów spowodowane cyjanobakteriami i możliwości rozmnożenia makroalg i fitoplanktonu – odpowiedzialnych za potencjalne zagrożenie zdrowia dzieci czy alergię u dorosłych.

Profil wody ma pełnić funkcję nowego ekologicznego certyfikatu – dzięki niemu możliwe będzie promowanie naprawdę czystych i bezpiecznych kąpielisk. Samorządy, dbające o infrastrukturę turystyczną, dostaną doskonałe narzędzie pomocne w przyciąganiu nowych amatorów wypoczynku nad wodą. Dokument zgodnie z prawem będzie sporządzany przez organizatora kąpieliska, przeważnie władze samorządowe, na podstawie danych, uzyskanych m.in. od organów Inspekcji Ochrony Środowiska, Państwowej Inspekcji Sanitarnej i regionalnych zarządów gospodarki wodnej. Na podstawie klasyfikacji wody: „dobra”, „dostateczna”,

„niedostateczna” odpowiednio często trzeba będzie dokonywać aktualizacji danego profilu – najczęściej, bo co 2 lata dla kąpielisk z oceną „niedostateczna”.

Wszystkie profile, niezależnie od oceny będą musiały być aktualizowane przed rozpoczęciem następnego sezonu, jeśli były tam prowadzone istotne prace budowlane lub zaszły zmiany w infrastrukturze kąpieliska albo w jego sąsiedztwie. Jakość wody w miejscu wykorzystywanym do kąpieli winna odpowiadać wymaganiom określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 50 ust. 3 ustawy – Prawo Wodne. Adres strony internetowej urzędu miasta, który wyznaczył kąpielisko, oraz telefon do badającego wodę inspektora sanitarnego znajdują się na tablicy umieszczonej przy kąpielisku. Przekazanie podstawowych informacji o dostępnych dla ogółu kąpieliskach to główny cel rozporządzenia o ewidencji kąpielisk.

Zgodnie z rozporządzeniem osoby, które wybiorą się na przykład nad morze czy nad jezioro, będą miały łatwy dostęp do takich danych, jak imię, nazwisko oraz adres organizatora kąpieliska. Wszyscy obywatele zostaną także powiadomieni o tym, jak skontaktować się z urzędem miasta, który wyznaczył kąpielisko i prowadzi jego ewidencję, oraz inspektorem sanitarnym, który kontroluje stan wody.

Kąpiące się osoby muszą mieć również dostęp do informacji o ocenie jakości wody oraz wiadomości o ewentualnych zanieczyszczeniach. Jeżeli zostanie wprowadzony zakaz kąpieli, wówczas wójt, burmistrz lub prezydent miasta muszą oznaczyć kąpielisko czytelną informacją o wprowadzonym zakazie. Decyzja o zakazie musi zostać uzasadniona. Wszystkie informacje przekazywane obywatelom mają być aktualne. Zgodnie z rozporządzeniem, organizator kąpieliska musi zatem na bieżąco odświeżać wiadomości.

Według autorów nowych regulacji, czyli Ministerstwa Zdrowia, prowadzona w ten sposób ewidencja kąpielisk pozytywnie wpłynie na bezpieczeństwo i zdrowie kąpiących się osób. Obywatele będą mieć także większą pewność, że woda, w której się zanurzają, jest systematycznie badana.

Według resortu stworzenie systemu jednolitej ewidencji ma także ułatwić w przyszłości opracowanie ogólnokrajowej bazy kąpielisk w Polsce.

Tablica umieszczona przy miejscu wykorzystywanym do kąpielii, będzie musiała zawierać m.in. napis „Miejsce wykorzystywane do kąpielii” i jego nazwę, dane organizatora tego miejsca, adres i telefon państwowego inspektora sanitarnego, bieżącą ocenę jakości wody oraz informację o okresie, na jaki miejsce wykorzystywane do kąpielii zostało zorganizowane. Dodatkowo na tablicy informacyjnej musi zostać podana bieżąca ocena jakości wody w kąpielisku, a także klasyfikacja jej jakości. Rozporządzenie weszło w życie w życie 16 maja 2011 r.

Kąpielisko musi być oznaczone przy użyciu widocznej i czytelnej tablicy informacyjnej. Trzeba ją będzie umieścić w łatwo dostępnym miejscu, w bliskim sąsiedztwie każdego kąpieliska. Tablica informacyjna musi zawierać napis „Kąpielisko” i jego nazwę, a także adres, telefon i stronę internetową właściwego urzędu gminy odpowiedzialnego za wyznaczenie i prowadzenie ewidencji kąpielisk i udzielanie informacji społeczeństwu.

Ponadto na tablicy będą musiały być podane: nazwa albo imię i nazwisko, adres i numer telefonu organizatora kąpieliska, adres i numer telefonu właściwego państwowego inspektora sanitarnego kontrolującego dane kąpielisko, a także adres strony internetowej serwisu kąpieliskowego prowadzonego przez Główny Inspektorat Sanitarny. Tablica informacyjna będzie musiała mieć kształt prostokąta o wymiarach co najmniej 100 cm x 80 cm. Napisy na tablicy powinny być wykonane w sposób czytelny, na sztywnej płycie. Na tablicy można będzie też zamieścić rozrysowanie planu sytuacyjnego obiektu.

Mapa 1. Przykład w województwie pomorskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych.

Województwo pomorskie położone jest nad Morzem Bałtyckim i jest jednym z 3 nadmorskich województw Polski. Jest integralną częścią Polskiego i Europejskiego Regionu Bałtyckiego. Na Mierzei Wiślanej graniczy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Linia brzegowa Morza Bałtyckiego w województwie, łącznie z Zatoką Gdańską, liczy 316 km (w tym Półwysep Helski 72 km), co stanowi ponad 60% linii brzegu morskiego kraju. Łączna długość linii brzegowej morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego (w tym Zalewu Wiślanego) wynosi 358 km, co stanowi ok. 45% tej granicy w kraju¹¹. Graniczy z województwami: kujawsko – pomorskim, warmińsko – mazurskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim.

W skład województwa pomorskiego wchodzi: 4 powiaty grodzkie (Gdańsk, Gdynia, Słupsk, Sopot) i 16 ziemskich (bytowski, chojnicki, człuchowski, kartuski, kościerski, kwidziński, lęborski, malborski, nowodworski, gdański, pucki, słupski, starogardzki, sztumski, tczewski i wejherowski) oraz gminy: 25 miejskich, 17 miejsko – wiejskich i 81 wiejskich. Powierzchnia województwa wynosi 18310,34 km²,

¹¹ <http://www.woj-pomorskie.pl>

zamieszkująca je liczba ludności¹² wynosi 2 240.319,00, stopień zalesienia 679,1 tys. ha. Na terenie województwa znajduje się ok. 18 tysięcy jezior, z których największe to: Łebsko (gminy Smołdzino i Wicko): 7140 ha, Gardno (gmina Smołdzino): 2468,1 ha oraz Żarnowieckie (gmina Gniewino): 1431,6 ha. Na terenie województwa funkcjonują 72 kąpieliska i 114 miejsc przeznaczonych do kąpiei.

Wykazane w zestawieniu proporcje wskazują, że na terenie czterech powiatów będących przedmiotem opracowania występuje znaczny odsetek obszarów wodnych. W 2011r. ponad połowa miejsc wykorzystywanych do kąpiei w województwie pomorskim znajdowała się na terenie powiatów chojnickiego, kartuskiego, kościerskiego i starogardzkiego. Tłumaczy to zasadność wyboru tych właśnie powiatów, jako próby kontrolnej dotyczącej kąpielisk śródlądowych i miejsc wykorzystywanych do kąpiei na terenie województwa pomorskiego. W odniesieniu do miejsc wykorzystywanych do kąpiei i kąpielisk śródlądowych można uważać tę próbę za reprezentatywną dla województwa pomorskiego.

Poniższe opracowanie dotyczy czterech powiatów leżących na terenie województwa pomorskiego: chojnickiego, kartuskiego, kościerskiego i starogardzkiego. Ilość miejsc wykorzystywanych do kąpiei na terenie tych powiatów stanowi ponad połowę (56,1%) ogólnej ilości takich miejsc na terenie województwa, a ilość kąpielisk to 48,82%¹³.

---

¹² Wg stanu na dzień 1 grudnia 2010r.

¹³ Komunikat nr 1/11 Pomorskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 22 czerwca 2011r.

Mapa 2. Powiat chojnicki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych.

Powiat chojnicki położony jest w południowej części województwa pomorskiego. Pod względem administracyjnym Graniczy z 6 powiatami: człuchowskim, bytowskim, kościerskim, starogardzkim (województwo pomorskie) oraz tucholskim i sępoleńskim (województwo kujawsko – pomorskie). Dużym atutem powiatu chojnickiego jest położenie geograficzne na granicy województwa pomorskiego i kujawsko – pomorskiego.

Przez tereny powiatu przebiega szlak komunikacyjny o istotnym znaczeniu dla gospodarki narodowej: droga krajowa nr 22 relacji: Poznań – Gdańsk.

W zagospodarowaniu terenu przeważają lasy i użytki rolne, co warunkuje rolniczo – leśny charakter powiatu. Atutem tego regionu jest również występowanie dużej liczby jezior. Powiat łączy rozwój społeczno-gospodarczy z bardzo silnym rozwojem turystyki¹⁴. Ze względu na wysokie walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe powiat chojnicki jest rejonem o silnie rozwiniętej presji turystycznej - głównie sezonowej. Na terenie powiatu są 33 jeziora, z których największe to: Charzykowskie (1368,8 ha), Karsińskie (678,9 ha), Ostrowite

---

¹⁴ Wg „Strategia ekorozwoju powiatu Chojnickiego zgodnie z zaleceniami AGENDY 21”.

(280,7 ha), Dybrzk (216,5 ha), Skape (132,2 ha). Wody wymienionych jezior są I i II klasy czystości.

Warunki przyrodnicze, malowniczość terenu, niski stopień uprzemysłowienia oraz bogactwo zachowanych wytworów kulturowych o charakterze właściwym dla regionu, sprawiają, że powiat Chojnicki jest atrakcyjny pod względem turystyczno – krajoznawczym.

W skład powiatu chojnickiego wchodzi 5 gmin: 1 miejska – Chojnice (40 000;), 2 miejsko – wiejskie – Brusy (13 000; 23 sołectwa) i Czersk (20 500; 16 sołectw) oraz dwie wiejskie – Chojnice (15 750; 32 sołectwa) i Konarzyny (2143; 6 sołectw)¹⁵. Na terenie powiatu leżą trzy miasta: Chojnice, Brusy i Czersk.

W sezonie letnim 2011 na terenie powiatu wg danych SANEPID – u było oficjalnie czynne 1 kąpielisko i 5 miejsc wykorzystywanych do kąpeli¹⁶.

Mapa 3. Powiat kartuski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych.

¹⁵ Liczby w nawiasach oznaczają liczbę ludności w gminach. Ilość sołectw wg www.pomorskie.powiaty.cba.pl/chojnicki.htm

¹⁶ Wg Komunikatu nr 2/11 Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Chojnicach z dnia 8 lipca 2011r.

Powiat kartuski jest 9. co do wielkości powiatem województwa pomorskiego i niemal w całości mieści się w regionie zwanym Pojezierzem Kaszubskim. Powiat kartuski od północy graniczy z powiatem wejherowskim, od północnego zachodu z powiatem lęborskim, od zachodu z powiatem bytowskim, od południa z powiatem kościerskim i od południowego wschodu z powiatem gdańskim. Od północy powiat kartuski sąsiaduje z Trójmiastem. Jeśli chodzi o ukształtowanie terenu, to występuje tu głównie rzeźba polodowcowa, przeważają czołowe i denne wzniesienia morenowe. Przez powiat przepływają dwie rzeki – Łeba i Słupia, a dwie inne – Radunia i Wierzyca mają tu źródła. Ze względu na tak urozmaicone warunki geograficzne powiat określany jest Perłą Kaszub. Używa się także nazwy Stolica Kaszub. Na jego terenie znajduje się 14 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni niemal 900 ha oraz trzy obszary chronione krajobrazu (kartuski, gowidliński i Dolina Raduni).

Jeśli chodzi o jeziora, to doliczono się 173 o powierzchni powyżej 1 ha, a liczbę mniejszych szacuje się na kilkaset. Wśród jezior powiatu wyróżniają się: jezioro Raduńskie, Ostrzyckie i Gowidlińskie. Zalesienie powiatu stanowi 30% jego powierzchni. W skład powiatu kartuskiego wchodzi 8 gmin – 2 miejsko wiejskie: Kartuzy (30 993; 26 sołectw) i Żukowo (26 288; 21 sołectw) oraz 6 wiejskich: Chmielno (6380; 10 sołectw), Przdokowo (6786; 15 sołectw), Sierakowice (16 717; 23 sołectwa), Somonino (9060; 16 sołectw), Stężycza (9326; 18 sołectw) i Sulęczyń (4790; 9 sołectw)¹⁷. W sezonie letnim 2011 na terenie powiatu wg danych SANEPID – u było oficjalnie 16 miejsc wykorzystywanych do kąpieli¹⁸.

---

¹⁷ Liczby w nawiasach oznaczają liczbę mieszkańców. Liczba sołectw wg <http://www.pomorskie.powiaty.cba.pl/kartuski.htm>

¹⁸ Wg Komunikatu nr 1 Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Kartuzach z dnia 30 czerwca 2011r.

Mapa 4. Powiat kościerski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych.

Powiat kościerski nazywany jest Sercem Kaszub. Nazwa ta jest nieprzypadkowa, bowiem w miejscowości Kłobuczyno leżącej na terenie gminy Kościerzyna znajduje się środek województwa pomorskiego. W województwie pomorskim powiat kościerski znajduje się pod względem wielkości na 8. miejscu zajmując powierzchnię 1.165,85 km². Powiat od południa graniczy z powiatami starogardzkim i chojnickim, od wschodu ze starogardzkim i gdańskim, od północy z kartuskim, od zachodu zaś z bytowskim. Do terenów powiatu kościerskiego przyłgnęła nazwa Szwajcarii Kaszubskiej. Powodowane jest to zapewne bogactwem ukształtowania terenu. Powiat leży na pograniczu moreny czołowej i piaszczystych sandrów, które tworzą tzw. Równinę Charzykowską. Znaleźć tu można liczne wzgórza, które kontrastują z głęboko wciętymi rynnami jeziornymi. Takie ukształtowanie terenu sprawia, że powiat kościerski zdobył miano jednego z najpiękniejszych zakątków Polski. Lasy w powiecie kościerskim zajmują 44% jego powierzchni, zaś wody blisko 5%. Spośród 200 jezior, które leżą w powiecie kościerskim na szczególną wzmiankę zasługuje z pewnością jezioro Wdzydze, zwane także „Kaszubskim morzem”. Obejmuje połączonych ze sobą pięć jezior: Wdzydze, Radolne, Gołuń,

Jelenie i Słupinko. Jeziora Wdzydzkie wraz ze Słupinkiem zajmują 1656 ha (w tym 150,7 ha wysp). Około 80% brzegu jest pokryta lasem¹⁹.

W skład powiatu kościerskiego wchodzi 7 gmin – 1 miejska – Kościerzyna (23 138) oraz 7 wiejskich: Kościerzyna (12 957; 34 sołectwa), Dziemiany (4030; 8 sołectw), Karsin (6020; 10 sołectw), Liniewo (4610; 16 sołectw), Lipusz (3360; 8 sołectw), Nowa Karczma (6160; 17 sołectw), Stara Kiszewa (6230; 21 sołectw)²⁰. W powiecie w sezonie letnim 2011 roku wg danych SANEPID – u było oficjalnie czynne 1 kąpielisko oraz 25 miejsc wykorzystywanych do kąpieli²¹.

Mapa 5. Powiat starogardzki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych.

Powiat starogardzki leży w południowej części województwa pomorskiego. Sąsiaduje z powiatami: chojnickim, kościerskim, gdańskim,

¹⁹ http://www.wdzydze.com/glowne_menu/jeziora_wdzydzkie.html

²⁰ <http://www.pomorskie.powiaty.cba.pl/koscierski.htm>

²¹ Wg Komunikatu nr 3/10 Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Kościerzynie z dnia 29 lipca 2010r.

tczewskim oraz z województwem kujawsko – pomorskim. Jeśli chodzi o ukształtowanie terenu, to dominują w nim piaszczyste równiny. Teren powiatu w całości znajduje się w regionie Kociewia, określanym krainą lasów, jezior i rzek. Położenie jest z pewnością wielkim atutem powiatu – można tu spotkać enklawy nieskażonej przyrody, przepiękne krajobrazy urozmaicone rzekami, strumieniami i licznymi jeziorami – a to wszystko w otoczeniu Borów Tucholskich. Największym jeziorem w powiecie jest Kałbie k. Osieka, zwane także Kociewskim Morzem leżące na północny wschód od Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego. Jego powierzchnia wynosi 466 ha. Ponadto obszar powiatu leży niemal w całości w obrębie dwóch zlewni – Wdy (część południowa i zachodnia) i zlewni Wierzycy (część północna, wschodnia i południowo – wschodnia). Niewielka północno-wschodnia część powiatu (m.in. Szpegawsk, Bolesławowo, Godziszewo, Mirowo) położona jest w zlewni Motławy²². Kolejne duże akweny w powiecie to jeziora: Borzechowskie Wielkie w gm. Zblewo (253 ha), Czarne w gm. Osiek (204 ha), Słone w gm. Osiek (133 ha) i Ocypel Wielki w gm. Lubichowo (114 ha). Z uwagi na atrakcyjne położenie nad jeziorami dużą popularnością cieszą się takie letniska, jak: Borówno Wielkie, Borzechowo, Ocypel, Osiek czy Twardy Dół²³. W skład powiatu starogardzkiego wchodzi 13 gmin – 3 miejskie: Czarna Woda (3227), Skórcz (3564) i Starogard Gdański (48 310), 1 miejsko – wiejska: Skarszewy (14 182, 19 sołectw) oraz 9 wiejskich: Bobowo (3040; 6 sołectw), Kaliska (5090; 8 sołectw), Lubichowo (5595; 12 sołectw), Osieczna (2756; 8 sołectw), Osiek (2700; 12 sołectw), Skórcz (4563; 11 sołectw), Smętowo Graniczne (5246; 11 sołectw) i Zblewo (10872; 16 sołectw)²⁴. W sezonie letnim na terenie powiatu wg danych Stacji

---

²² www.sciaga.pl/tekst/2368124inwentaryzacja_jezior_i_rzek_w_powiecie_starogardzkim

²³ <http://kaszubskie.info/pow-starogardzki-tutaj-odpoczniesz-na-lonie-natury-i-zwiedzisz>

²⁴ <http://www.pomorskie.powiaty.cba.pl/starogardzki.htm>

Sanitarно – Epidemiologicznej było 5 kąpielisk i 13 miejsc wykorzystywanych do kąpeli²⁵.

Jak wynika z poniższych zestawień dobór próby dokonany na potrzeby badań dotyczących dokonania oceny systemu szkolenia w ratownictwie wodnym w Polsce, sprawności fizycznej ludzi – ratowników wodnych, przestrzegania standardów bezpieczeństwa na terenie obiektów rekreacyjnych (kąpielisk) i miejsc wykorzystywanych do kąpeli oraz zasad i skuteczności zarządzania na kąpieliskach śródlądowych jest zasadny i reprezentatywny. Na 186 wszelkiego rodzaju kąpielisk znajdujących się na terenie województwa pomorskiego, 64 to kąpieliska śródlądowe leżące na terenie powiatów będących obszarem badania (41,17% kąpielisk całego województwa pomorskiego, 56,14% miejsc wykorzystywanych do kąpeli).

Teren czterech omawianych powiatów stanowi doskonałą bazę naturalną do uprawiania turystyki w sezonie letnim. Duża ilość śródlądowych zbiorników wodnych oraz wysoki stopień zalesienia (niemal równoważny ze stopniem urbanizacji) tworzą potencjalny zasób turystyczny, sprzyjający czynnemu wypoczynkowi, w tym uprawianiu sportów wodnych. Zasób ten wydaje się być właściwie wykorzystywany. Jednakże niepokoić może mała ilość pływalni krytych i akwaparków. Biorąc pod uwagę specyfikę sezonu kąpielowego (letniego) w Polsce większość osób może uprawiać sporty wodne jedynie przez kilka miesięcy w roku. Istnieje zagrożenie, że fakt ten negatywnie przełoży się na ilość i jakość wysoko wyspecjalizowanej kadry ratowniczej.

---

²⁵ Wg Komunikatu nr 1/10 Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Starogardzie Gdańskim z dnia 23 czerwca 2010r.

Tabela 7. Ilość obiektów rekreacyjnych służących do kąpeli na terenie 4 powiatów (chojnickiego, kartuskiego, kościerskiego i starogardzkiego) w odniesieniu do całego obszaru województwa pomorskiego.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE W 2010r.				
Województwo pomorskie ogółem		Kąpieliska raportowane do Komisji Europejskiej ²⁶		Miejsca wykorzystywane do kąpeli ²⁷
		65		148
W tym:	pow. Chojnicki	1		8
	pow. Kartuski	0		18
	pow. Kościerski	4		24
	pow. starogardzki	5		14
% 4 powiatów do skali województwa pomorskiego(z uwzględnieniem tylko kąpielisk śródlądowych) w 2010r.		15,4		43,2
WOJEWÓDZTWO POMORSKIE W 2011r.				
Województwo Pomorskie ogółem		Kąpieliska		Miejsca wykorzystywane do kąpeli
		72	Morskie - 55 Śródlądowe - 17	114
W tym	pow. Chojnicki	1		5
	Pow. Kartuski	0		18
	pow. Kościerski	1		26
	pow. starogardzki	5		15
% 4 powiatów do skali województwa pomorskiego(z uwzględnieniem tylko kąpielisk śródlądowych) w 2011r.		41,17		56,14

źródło: opracowanie własne

²⁶ Nazwa przyjęta przed nowelizacją ustawy z dnia 18 lipca 2011r. Prawo Wodne (tj. Dz. U. z 2005r. nr 239, poz.2019) – wg SANEPID – u.

²⁷ Miejsca zwyczajowo przyjęte do kąpeli – nazwa wg definicji stosowanych przez inspektorów WOPR i SANEPID – u.

Tabela 16. Dane demograficzno – geograficzne z podziałem
na powiaty chojnicki, kartuski, kościerski i starogardzki

Dane demograficzno – geograficzne	Powiat				Razem 4 powiaty
	chojnicki (1)	kartuski (2)	kościerski (3)	starogardzki (4)	
Powierzchnia ogółem (km ²)	1364,25	1120,04	1165,85	1345,28	4.995.42
Liczba ludności ²⁸	91 128	114 083,00	66,590	121 650	393.451
Stopień urbanizacji (%)	58,59	20,28	34,86	50,97	41.17 (średnia dla 4 powiatów)
Ilość gmin	5	8	7	13	33
Ilość jezior	33	173	200	109	515
Powierzchnia obszarów wodnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (m ²)	0.69	1,37	0,87	1,10	4.03
Powierzchnia obszarów wodnych (%)	4,61	14	5	10	33.61
Ilość pływalni krytych (p) i akwaparków (aq)	1(aq)	1(aq)	1(aq)	1(p)	4
Powierzchnia zalesiona (%)	51	30	44	42	41,75 (średnia dla 4 powiatów)

źródło: opracowanie własne

²⁸ Wg stanu na dzień 31 grudnia 2010r.

Podsumowanie

Katalog zadań własnych gminy, jako podstawowej jednostki samorządu terytorialnego określa wachlarz zadań²⁹, wśród których znajdują się sprawy: „kultury fizycznej i turystyki” w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych³⁰ oraz sprawy porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli³¹. Z zestawienia wyżej wymienionych przepisów wynika, że zadaniem własnym gminy jest nie tylko utrzymanie we właściwym stanie gminnych obiektów i urządzeń sportowych, ale także zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa osób z nich korzystających. Nowelizacja prawa wodnego zakłada również nowe zadania, które stawiane są organizatorowi danego kąpieliska. Samorząd terytorialny uczestniczy w opracowaniu i wcielaniu w życie odpowiednich jednostek organizacyjne gmin samorządowych oraz jednostek terenowych powiatowych stowarzyszeń WOPR. Mając na uwadze powyższe obwarowania prawne celowym wydaje się problem unormowania, spięcia w standardy bezpieczeństwa - obiekty turystyczne (kąpieliska czy wypożyczalnie sprzętu pływającego).

Literatura:

1. *Program działania policji i Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego w zakresie bezpieczeństwa i porządku na wodach*, Warszawa 1999, [w:] Skalski D., *Edukacja wodna – zostań ratownikiem*, Skarszewy 2001, s.153.

Akty prawne:

1. Konstytucja RP.
2. Komunikatu nr 1/10 Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Starogardzie Gdańskim z dnia 23 czerwca 2010 r.

---

²⁹ Art.7 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 nr 142 poz.15 z późn. zm.).

³⁰ Tamże, (art.7 ust.1 pkt 10 u.s.g.).

³¹ Tamże, (art.7 ust. 1 pkt 14 u.s.g.).

3. Komunikatu nr 1 Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Kartuzach z dnia 30 czerwca 2011 r.
4. Komunikat nr 1/11 Pomorskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 22 czerwca 2011 r.
5. Komunikatu nr 2/11 Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Chojnicach z dnia 8 lipca 2011 r.
6. Komunikatu nr 3/10 Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Kościerzynie z dnia 29 lipca 2010 r.
7. Statut Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego.
8. „Strategia ekorozwoju powiatu Chojnickiego zgodnie z zaleceniami AGENDY 21”.
9. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne.
10. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.
11. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
12. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 kwietnia 2011 r. w sprawie ewidencji kąpielisk oraz sposobu oznakowania kąpielisk i miejsc wykorzystywanych do kąpeli.

Źródła internetowe:

1. kaszubskie.info/pow-starogardzki-tutaj-odpoczniesz-na-lonie-natury-i-zwiedzisz
2. www.woj-pomorskie.pl
3. www.pomorskie.powiaty.cba.pl/chojnicki.htm
4. www.pomorskie.powiaty.cba.pl/kartuski.htm
5. www.pomorskie.powiaty.cba.pl/starogardzki.htm
6. www.wdzydze.com/glowne_menu/jeziora_wdzydzkie.html
7. www.pomorskie.powiaty.cba.pl/koscierski.htm
8. www.sciaga.pl/tekst/2368124inventaryzacja Jezior Irzek w powiecie starogardzkim w zakresie powszechnego

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENT IN THE FIELD SAFETY ON THE WATER

Summary

Product commune's own tasks, as the basic unit of local government determines the range of tasks, among which are the case, "physical culture and tourism" including recreational areas and sports facilities, and matters of public policy and security of citizens. From the statement of the above provisions is that the task of their own municipality is not only to maintain in proper condition of municipal buildings and sports facilities, but also ensuring safety of people using them. The amendment of water law also envisages new tasks, which are placed on the organizer of the spa. Local government is involved in the development and success of implementation of the relevant organizational units of local government municipalities and local units of district associations WOPR. Considering the above legal fortification it is advisable to regulate the problem, short circuit in the safety standards - tourist facilities (swimming and water equipment rental).

Key words: safety, local government, environment water, emergency services

dr Iwona Michniewicz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa

im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu

e-mail: iwonakalisz@wp.pl

dr Dariusz Skalski

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu

im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

Wydział Wychowania Fizycznego – Zakład Sportów Wodnych

e-mail: mshalina@hotmail.pl, dskalski60@gmail.com

dr Piotr Lizakowski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: piotrl@interia.pl

dr Alicja Pęczak – Graczyk

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu

im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

Wydział Wychowania Fizycznego – Zakład Sportów Wodnych

e-mail: alicjapeczak@wp.pl

mgr Maciej Wdowiarski

Nowodworski Ośrodek Sportu i Rekreacji

w Nowym Dworze Mazowieckim

maciek.wdowiarski@gmail.com

ROTACJA STANOWISKOWA RATOWNIKÓW WODNYCH

W CZASIE DYŻURU

Number of characters: 25 640 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 7 x 1 000 characters (lump sum) = 7 000 characters.

Total: Number of characters: 32 640 (with abstracts, summaries and cover and graphics) = 0, 816 spreadsheets publishing.

Słowa kluczowe: rotacja zespołu ratowniczego, strefa nadzoru, ratownik wodny

Streszczenie

Rotacja (zmiany przez ratowników w określonym czasie miejsca przebywania na obiekcie) służąca przenoszeniu odpowiedzialności za ewentualne wypadki na konkretne osoby, to bardzo ważny element codziennej pracy każdego ratownika. Z rotacją nierozdzielnie związana jest konieczność dokładnego, przemyślanego i przyjętego do stosowania, określenia tak zwanych stref nadzoru. Każdy członek zespołu musi wiedzieć, jaki fragment obiektu w danym czasie podlega ich ochronie.

Przygotowanie dokumentacji pracy zespołu jest niezbędne, by skutecznie chronić ratowników przed konsekwencjami wypadków ale także zdejmować z nich ewentualność pociągnięcia do odpowiedzialności zbiorowej.

Koordynator, kierownik zespołu, zarządzający i ratownicy, powinni opracować na potrzeby obiektu taki zestaw dokumentów, z którego bez najmniejszych wątpliwości wyczytać będzie można: kto, kiedy, jak długo i gdzie ma przebywać, jakim fragmentem obiektu ma się opiekować, w jakim kierunku się przemieszczać w czasie planowych zmian, jak często, w jakim kierunku i w jakim zakresie ma dokonywać obchodu własnej strefy, jakie dane wpisać w którym momencie do dziennika, jakich sygnałów i haseł użyć w różnych sytuacjach, jakie procedury zastosować w różnych wariantach akcji, czy wreszcie jak reagować w konkretnych sytuacjach.

Jeśli ratownicy pracują w dobrej atmosferze, znając swoje prawa, obowiązki i przywileje, mając wzajemne zaufanie do pozostałych członków zespołu, wiedząc jakich wpisów, gdzie i kiedy muszą dokonać, by być chronionymi, rozumiejąc potrzebę zmian na stanowiskach oraz zakres swojej odpowiedzialności – zdecydowanie lepiej (spokojniej) mogą wykonywać swoją pracę.

Wprowadzenie

Praca ratownika wodnego obciążona jest wieloma, niekorzystnymi czynnikami, mającymi ogromny wpływ na jakość świadczonych przez nich usług.

Środowisko pracy jakim są plaże, pływalnie czy kąpieliska, generuje szereg bodźców, oddziałujących na zmysły i cały organizm ratownika, przez cały czas

pełnienia służby. Wymienić wśród nich można: ciągły hałas, wysoką temperaturę, dużą wilgotność, wiele bodźców zakłócających – pytania osób korzystających z obiektu, ruch (zmiennosc przestrzeni), monotonię, brak przerw itp. Czynniki te, stanowią wielkie obciążenie dla receptorów ratownika, mających koncentrować się na odbieraniu sygnałów o stanie bezpieczeństwa lub zagrożenia poszczególnych ludzi. Gdy do wymienionych czynników dołożymy kolejne, takie jak: choroby (różnego rodzaju dolegliwości), niedyspozycja wynikająca z chwilowego lub stałego osłabienia organizmu, konieczność załatwiania potrzeb fizjologicznych, małe zaufanie do własnej skuteczności – obraz ratownika jako niezawodnego ogniwa bezpieczeństwa nad wodą – okazuje się myśleniem niemal życzeniowym¹.

Pełnienie dyżuru ratowniczego, przez osiem / dziesięć godzin dziennie, często bez żadnych przerw, każdego dnia tygodnia (przy założeniu, że w Polsce większość ratowników zatrudnianych jest na umowy cywilno – prawne), to zajęcie niezwykle wyczerpujące fizycznie i psychicznie ale przede wszystkim nużące².

O opóźnieniach w odbieraniu i reagowaniu na bodźce w czasie ratowniczego dyżuru, a w ślad za tym zaniechaniu podejmowania odpowiednich czynności, w konsekwencji których ginęli ludzie na strzeżonych akwenach, pisał Modell³.

Użytkownicy pływalni i kąpielisk mają wypaczone (między innymi filmami typu *Słoneczny Patrol*) pojęcie na temat realiów pracy, obowiązków i odpowiedzialności ratowników wodnych. W społecznej świadomości ratownik jest niemal zawsze synonimem zdrowia, sprawności, pięknego (wyrzeźbionego, opalonego) ciała, ogólnej atrakcyjności fizycznej ale także bezpieczeństwa,

---

¹ I., Michniewicz, R., Michniewicz, *Uwarunkowania efektywności pracy ratowników wodnych, Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka*, Nr 10/2010, s.18-21.

² Tegoż, *Zasady rotacji zespołu ratowniczego, podczas pracy na obiektach zamkniętych typu aquapark*, *Logistyka* nr 4/2015, s. 7991-7998.

³ Modell J.H., (2010). *Prevention of needless deaths from drowning*, *Southern Medical Journal*. Nr 103(7), s. 650-653.

opiekuńczości czy poświęcenia⁴. Wszystko, z czym przeważającej części społeczeństwa kojarzy się ratownik – to rzeczy przyjemne i dobre. Ze słowem tym wiąże się określenia takie jak: lato, plaża, urlop, słońce, pływanie / kąpiel, morze, aquapark, opalenizna, władza, młodość, sprawność, bezpieczeństwo itp. Mniej lekkie i miłe, a najważniejsze i nierozłącznie związane z ratownictwem wodnym są zdaniem autorów takie: odpowiedzialność, niebezpieczeństwo / zagrożenie, stres, lęk, nuda, monotonia, upał, choroba, śmierć. Oczywiście żaden z przytoczonych zestawów nie jest zamknięty⁵.

Badając i opisując zakłócenia w prowadzeniu skutecznej obserwacji, autorzy⁶ doszli do wielu wniosków, z których podstawowym była konieczność systematycznego przemieszczania się ratowników. Uzasadnieniem tego postulatu jest stwierdzenie, że ratownik znajdujący się dłuższy czas w jednym punkcie, nie ma możliwości zarejestrowania wielu wypadków⁷. Pływający, nurkujący, skaczący czy bawiący się ludzie, powodują ciągły ruch lustra wody, czego konsekwencją jest rozmywanie się obrazu położonego głębiej. Jedynym skutecznym zapobieganiem takiej sytuacji jest stała penetracja wzrokowa z różnych miejsc.

W tym celu niezbędne jest takie ustawienie poszczególnych członków zespołu, by cała przestrzeń była „pokryta” nadzorem wzrokowym chociaż jednego z nich. Wiąże się to z umownym lub sformalizowanym (oficjalnie i wyprzedzająco ustalonym) zarówno stanowiskiem, na którym każdy z ratowników ma się znajdować w określonej jednostce czasu jak i określeniem powierzchni wody, plaż i innych fragmentów obiektu, pozostających pod ich ochroną.

Dla wielu zarządzających ale także dla samych ratowników, bywa problemem odpowiednie posegmentowanie obiektu na strefy, podlegające poszczególnym ratownikom. W związku z tym często sięgają po wsparcie

---

⁴ I., Michniewicz, R., Michniewicz, *Zasady rotacji zespołu* (...).

⁵ Tegoż, *Obserwacja w ratownictwie wodnym*, PWSZ Kalisz, 2015, s. 169.

⁶ Tegoż, *Obserwacja w ratownictwie wodnym na przykładzie całorocznego obiektu, typu Aquapark w Wielkopolsce*, *Life and Movement*, Nr 1-2(6)/2014, s. 11-24.

⁷ S., Avramidis, *The Drowning Problem and the Unreliability of the Lifeguard*, *Underwater World*, (2004), nr 397, s. 56-59.

zewnątrzne, zamawiając opracowanie tzw. audytów bezpieczeństwa, analiz, opinii czy ekspertyz.

Zdaniem autorów, usługa tego typu musi być zawsze opracowywana z udziałem ratowników z danego obiektu. Podczas kilkugodzinnego czy kilkudniowego zbierania danych, osoba postronna (nawet doskonały specjalista), nie jest w stanie zdiagnozować i uwzględnić szeregu specyficznych właściwości opisywanego obszaru wodnego.

Definicja strefy nadzoru na krytej pływalni

Próby określenia definicji strefy nadzoru podjął się zespół Michniewicz, Michniewicz⁸. Uznano, że pojęcie to należy rozumieć jako: określony umownie (często także konstrukcyjnie – np. na wielonieckowych pływalniach) fragment wyznaczonego obszaru wodnego (część obiektu), podległy jednemu ratownikowi, w oznaczonym czasie, na którym odpowiada on za bezpieczeństwo użytkowników.

Definicja ta wyraźnie wskazuje na kilka cech (czynników), które stanowią podstawę do wyznaczania obszarów nadzoru dla poszczególnych ratowników.

Pierwszą z nich jest *określenie umowne*. Zatem ktoś musi wykonać czynności określające ten obszar i umówić się (ustnie, pisemnie, w formie zalecenia lub nakazu) z ratownikami, co do obowiązywania tego stanu. W ślad za tym, wszyscy członkowie zespołu winni podpisać przyjęcie do wiadomości tego faktu a także czynić odpowiednie adnotacje w dokumentach (np. dzienniku pracy).

Kolejna kwestia to *przypisanie ustalonego fragmentu określonej osobie* z zespołu. Nie może być nigdy wątpliwości, który z ratowników miał strzec której części obiektu.

Trzecim czynnikiem jest *czas*. Zdarzają się ośrodki, gdzie ratownik przychodząc do pracy na pierwszą zmianę zajmuje wybrane stanowisko

---

⁸ I., Michniewicz, R., Michniewicz, *Definicja i zasady ustalania stref nadzoru ratowniczego*, Life and Movement, nr 3 (9) / 2016, s. 3-16.

i do końca dyżuru (czasem są one nawet 12 godzinne), pozostaje w tej „strefie”. Zwykło się jednak przyjmować (co jest zasadne i stwierdzone przez wielu badaczy), że zmiana stanowisk następuje kilkukrotnie na każdej zmianie. Czasem jest to 30 minut czasem godzina a czasem kilka godzin (np. 2-3).

Ostatnia część definicji wprowadza zawężenie *odpowiedzialności* za ewentualny wypadek do osób przypisanych określonym strefom. To niezwykle ważny postulat, gdyż w praktyce zdarzają się sytuacje stosowania swoistej odpowiedzialności zbiorowej. Tak właśnie zostali potraktowani ratownicy z Kleszczowa, na których dyżurze doszło do utonięcia chłopca. Sąd orzekł, że obaj zawinili, mimo iż każdy strzegł innej niecki a jeden z nich nie miał żadnych szans (ze swojego stanowiska) na zauważenie wypadku.

„Sędzia czytając uzasadnienie nie podzielił linii obrony Damiana M., który przed sądem tłumaczył się, że w chwili, gdy chłopiec tonął, był odpowiedzialny za inną strefę basenu w Solparku. Zdaniem sądu, to nie zwalnia z obowiązku obserwacji wszystkich kąpiących się w basenie. Wyrok sądu jest nieprawomocny”⁹.

Badanie – materiał, metoda

Materiał badawczy do niniejszego opracowania stanowi analiza przestrzeni hali Basenu w Żarowie.

Na metodę badawczą, zastosowaną w tym badaniu składają się:

- nagrania video (filmy nagrane pod wodą i nad wodą),
- fotografie, rzuty techniczne obiektu,
- obmiary obiektu dokonane osobiście,
- wywiad z kierownikiem obiektu.

Wykorzystane narzędzia badawcze:

- Aparat fotograficzny marki Canon Eos 350D, z obiektywem Sigma DC EX HSM,

---

⁹ <http://www.polskatimes.pl/fakty/kraj/a/proces-ratownikow-z-solparku-chlopiec-tonal-oni-nie-widzieli,10069618/> [dostęp z dnia 28.10.2016]

- Kamerę podwodną Praktica SC1,
- Miernik laserowy Leica DISTO D210.

W wyniku badania i zebranych danych, opracowana została opinia dotycząca warunków bezpieczeństwa na obiekcie wraz z propozycją ustanowienia stref nadzoru dla zespołu ratowniczego.

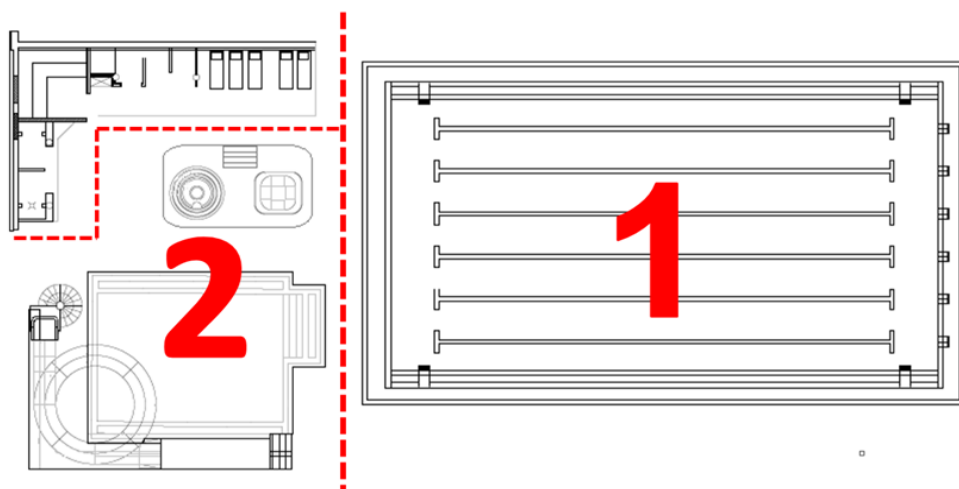
Opracowanie w znaczącej części oparte jest o grafiki, gdyż to najlepsza, najbardziej przejrzysta i czytelna forma przekazu w odniesieniu do podjętego tematu.

Wyniki

Omawiany obiekt jest dwustrefową, wielofunkcyjną przestrzenią. W hali znajdują się dwie odrębne niecki (basen pływacki i basen rekreacyjny pełniący funkcję brodzika), dwie wanny jacuzzi oraz niecka basenu hamownego zjeżdżalni rurowej.

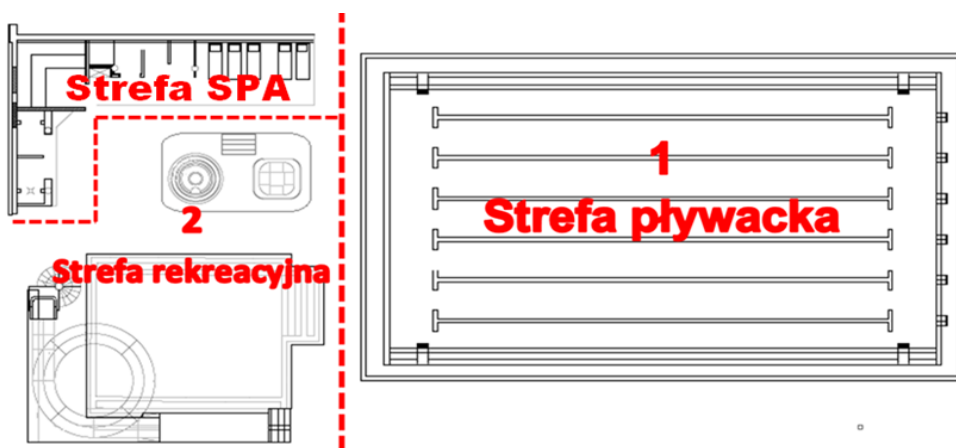
Basen sportowy / pływacki to jednolita strefa, zawierająca nieckę o wymiarach 25 m X 12,5 m o głębokości od 1,00 m do 2,20 m. Druga strefa – rekreacyjna, składa się z niecki basenu rekreacyjnego o głębokości 0,6 m, niecki hamownej zjeżdżalni oraz dwóch, podwyższonych niecek (wanien) jacuzzi. Wymienione elementy stanowią halę basenową.

Rysunek 1. Podstawowy podział hali basenowej na część pływacką / sportową (1) i część rekreacyjną (2)

źródło: opracowanie własne

Rysunek 2. Wydzielona strefa SPA w obrębie hali basenowej – strefa nie wymaga stałego nadzoru ratowniczego

źródło: opracowanie własne

Strefa pływacka zawiera:

1. sześciotorową nieckę basenu sportowego,
2. 4 wejścia drabinkowe zamontowane na długich brzegach niecki,
3. 6 słupków startowych w części głębokiej,
4. dźwig dla niepełnosprawnych w części płytkiej.

Strefa rekreacyjna zawiera:

1. nieckę basenu rekreacyjnego (brodzika), z grzybkiem wodnym, z wejściem schodkowym,
2. zjeżdżalnię rurową (ze zintegrowaną klatką schodową i wylotem hamownym),
3. dwie niecki (wanny jacuzzi) na podwyższeniu, z wejściem schodkowym.

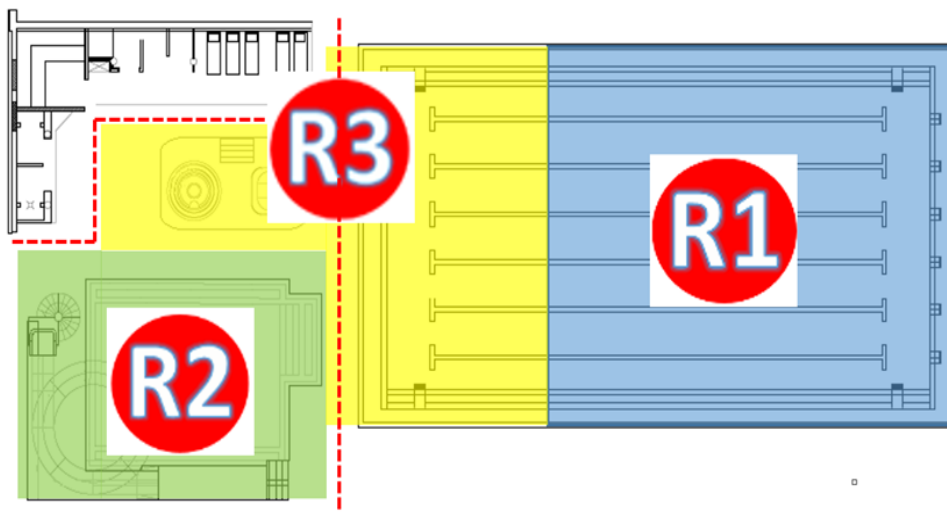
Strefa rekreacyjna zawiera w sobie także podstrefę SPA. Jednakże ta część obiektu nie jest brana pod uwagę – jako obszar wymagający stałego nadzoru ratowniczego. Obie strefy połączone są ciągami komunikacyjnymi, po których bez przeszkód może się przemieszczać każdy użytkownik obiektu. Część rekreacyjna znajduje się po stronie płytkiej basenu sportowego. Poniższe grafiki prezentują podstawowe podziały i potencjalne ustawienia, zmianowego składu zespołu ratowniczego, z uwzględnieniem poszczególnych stref nadzoru.

Każdy ratownik (zaznaczony czerwonym punktem z napisem R1, R2, R3 na poniższej rycinie) ma wskazane stanowisko, na którym pełni dyżur – strzegąc podległej mu strefy nadzoru.

Dla dalszych podziałów i opisów, proponuje się następujący schemat nazewniczy dla poszczególnych członków zespołu ratowniczego (z uwzględnieniem rozpoznawalnych części stref przez nich nadzorowanych):

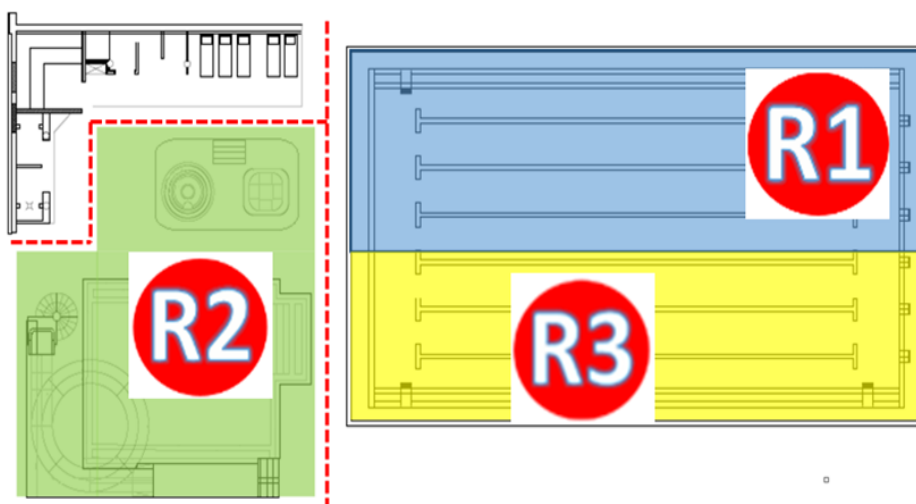
- **R1** – ratownik strzegący niecki basenu sportowego od strony głębokiej,
- **R2** – ratownik strzegący niecki basenu rekreacyjnego,
- **R3** – ratownik łącznikowy (dodatkowy, zajmujący stanowisko w różnych punktach – w zależności od wariantu ustawienia zespołu).

Rysunek 3. Orientacyjne strefy nadzoru podległe poszczególnym ratownikom
– przy optymalnym zespole 3-osobowym – wariant 1

źródło: opracowanie własne

Rysunek 4. Orientacyjne strefy nadzoru podległe poszczególnym ratownikom
– przy optymalnym zespole 3-osobowym – wariant 2

źródło: opracowanie własne

Ratownicy nie mają przypisanych stanowisk w postaci wyznaczonego, stałego punktu. Obowiązkiem każdego / wszystkich ratowników jest nadzór nad wyznaczoną strefą. Pełnią oni dyżur pozostając w ruchu, wokół / wzdłuż nadzorowanych obszarów. Obejmując dyżur, ratownicy dokonują odpowiednich wpisów do dziennika pracy, zgodnie z przyjętą instrukcją. Orientacyjne granice stref nadzoru przypisane (obejmujące) poszczególne stanowiska ratownicze, zaznaczono na powyższych rycinach. Celowo użyto określenia „orientacyjne”, gdyż nie jest możliwe ustalenie co do centymetra czy nawet metra, dokładnych granic stref nadzoru, ponieważ z każdego miejsca widoczność poszczególnych fragmentów niecek będzie inna. Wystarczy, że ratownik przemieści się o 2 – 3 metry w którąś ze stron, by widoczność na granicy strefy uległa istotnej zmianie.

Poza tym na zasięg widoczności mają również wpływ:

- kąt padania światła,
- pora dnia (czy światło jest dzienne czy nocne),
- liczba użytkowników,
- włączone / wyłączone lalampy ścienne – sufitowe, itp.
- założone wszystkie tory, lub częściowo zdjęte (na niecce sportowej).

Istotne jest także ustalenie zasad poruszania się / przemieszczania ratowników w strefach nadzoru, by nie dochodziło do sytuacji, w których znaczne obszary niecek pozostają poza zasięgiem wzroku wszystkich członków zespołu. Na wielu obiektach ratownicy mają (niestety) tendencje do pozostawania w jednym punkcie przez dłuższy czas, do tego w skupieniu dwu i więcej osobowym.

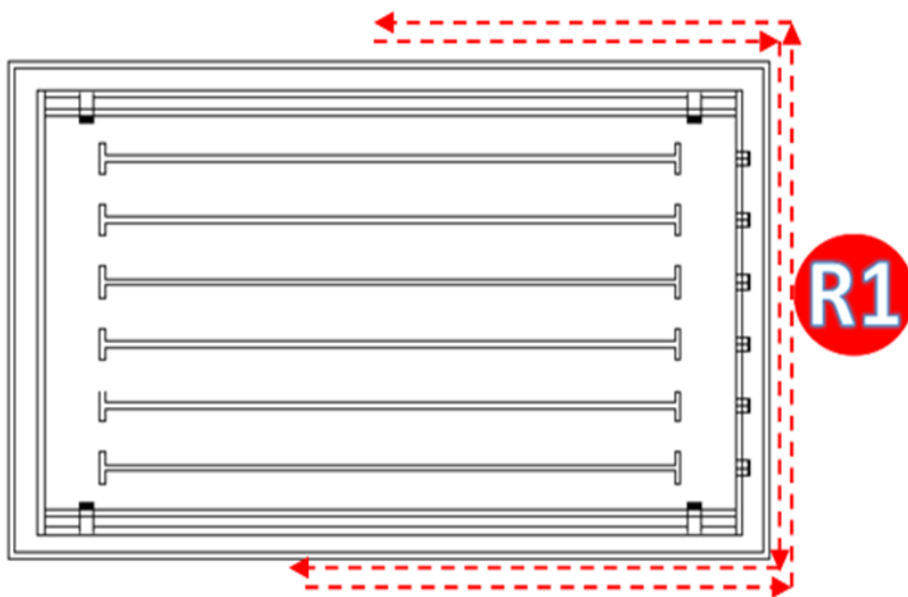
Ratownicy powinni wykonywać tzw. obchód swojej strefy w sposób w miarę płynny. Mogą przechodzić po strefie w jedną lub dwie strony, zatrzymywać się w różnych miejscach, szczególnie tam, gdzie jest więcej osób oraz tam, gdzie mają najlepsze pole widzenia jak największej powierzchni niecki.

Przykładowy sposób poruszania się w strefach – przez poszczególnych ratowników, przy podziale na strefy jak na rys. 14.

Ratownik 1 – przypisany do niecki basenu sportowego, pozostaje / porusza się wokół głębokiej strefy niecki basenu. Może ten obchód realizować w różnych kierunkach.

Drogę poruszania się ratownika R1 zaznaczono na poniższym rysunku.

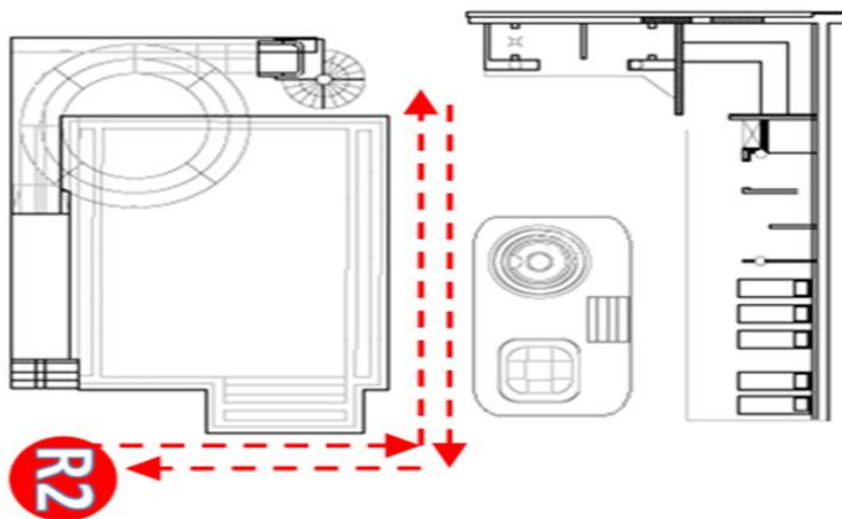
Rysunek 5. Propozycja poruszania się w strefie nadzorowanej ratownika R1

źródło: opracowanie własne

Ratownik 2 – przypisany do niecki basenu rekreacyjnego, pozostaje / porusza się na wzdłuż niecki basenu oraz wokół niecek jacuzzi. Drogę poruszania się ratownika R2 zaznaczono na poniższej rycinie.

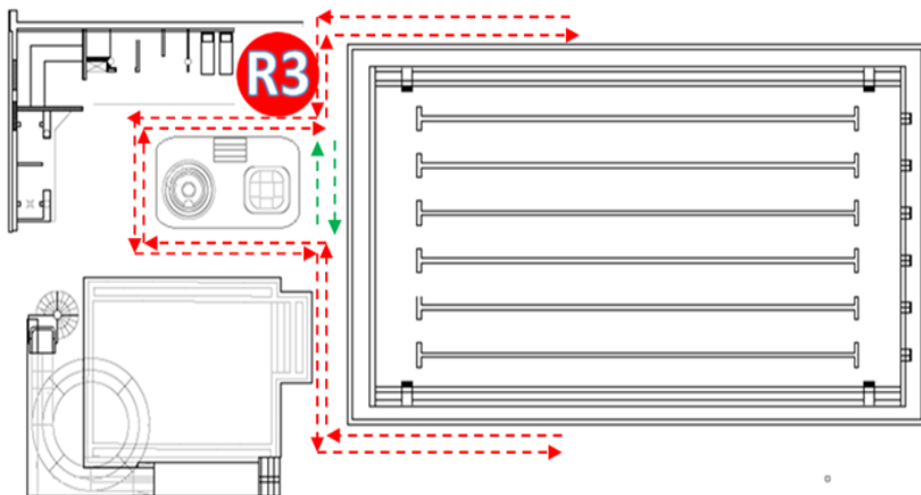
Rysunek 6. Propozycja poruszania się w strefie nadzorowanej ratownika R2

źródło: opracowanie własne

Ratownik 3 – przypisany do części niecki basenu rekreacyjnego oraz części niecki basenu sportowego pozostaje / porusza się na odcinku od mniej więcej połowy płytkiej strefy basenu sportowego, wokół niecek jacuzzi do ok. połowy basenu sportowego po drugiej stronie niecki. Drogę poruszania się ratownika R3 zaznaczono na poniższej rycinie. Podstawowy sposób przemieszczania się ratownika obrazuje czerwony kolor strzałek. Alternatywnie może przechodzić w miejscu oznaczonym zielonymi strzałkami.

Rysunek 7. Propozycja poruszania się w strefie nadzorowanej ratownika R3

źródło: opracowanie własne

Można także (a wręcz należy) opracować plan rotacji zespołu ratowniczego w czasie zmiany. Czynności tę winno się dokonywać zgodnie z przyjętą (przez kierownictwo obiektu, po uzgodnieniach z ratownikami) zasadą. Mogą to być zmiany na przykład co godzinę, choć autorzy uznają, że lepiej jest, gdy ratownicy zmieniają się na pozycjach co 30 minut. Częstsza rotacja jest „odświeżająca” dla czujności ratowników.

Przy zespole 3 osobowym zmiana będzie następowała na stanowiska:

1. R1 – na wcześniejszą pozycję R3,
2. R3 – na wcześniejszą pozycję R2,
3. R2 – na wcześniejszą pozycję R1.

Dziennik pracy zespołu ratowniczego, jest zazwyczaj jednym z pierwszych dokumentów, które zostają zabezpieczone przez śledczych, w sytuacji wystąpienia wypadku. Dlatego bardzo ważne jest, aby rejestr ten zawierał dane, dzięki którym możliwe będzie zweryfikowanie maksymalnie obszernej liczby informacji, co wiąże się z ustaleniem odpowiedzialności poszczególnych członków zespołu ratowniczego.

Dziennik pracy zespołu ratowniczego winien być pozbawiony wszelkich znamion, przypisanych np. wybranemu podmiotowi uprawnionemu do wykonywania ratownictwa wodnego. W chwili obecnej jest kilkadziesiąt takich podmiotów w Polsce i ratownicy nie powinni odczuwać dyskomfortu, dokonując wpisów w dzienniku oznaczonym logo i nazwą na przykład WOPR, RWR¹⁰ czy innego – nie będąc członkami tej organizacji¹¹.

Każdy ratownik przed objęciem stanowiska, powinien dokonać odpowiedniego wpisu w dzienniku pracy, wskazując konkretną strefę, nad którą będzie czuwał w pierwszej sekwencji ustalonego rytmu zmiany.

Proponuje się, aby ratownicy używali nazw numerycznych, które będą ich określać przez cały dyżur. Np. ratownik oznaczony jako R1, o godzinie 6.00 zajmuje pozycję na niecce basenu sportowego od strony słupków startowych. Ratownik R2 – w strefie niecki rekreacyjnej. Ratownik R3, po drugiej stronie basenu sportowego (na tzw. łączniku pomiędzy strefami).

---

¹⁰ Ratownictwo Wodne Rzeczypospolitej – jedna z największych organizacji ratowniczych w Polsce, posiadająca zgodę Ministra Spraw Wewnętrznych na wykonywanie ratownictwa.

¹¹ Michniewicz I., Michniewicz R., Zasady rotacji zespołu ratowniczego (...)

Tabela 1. Zmianowy grafik ustawienia członków zespołu w strefach nadzoru dla trzech ratowników

godz.	Basen przyszkolny Woda i Rekreacja		
	strefa 1 basen sportowy	łącznie	strefa 2 basen rekreacyjny
6.00 – 6.30	R1	R3	R2
6.30 – 7.00	R3	R2	R1
7.00 – 7.30	R2	R1	R3
7.30 – 8.00	R1	R3	R2
8.00 – 8.30	R3	R2	R1
8.30 – 9.00	R2	R1	R3
9.00 – 9.30	R1	R3	R2
9.30 – 10.00	R3	R2	R1
10.00 – 10.30	R2	R1	R3
10.30 – 11.00	R1	R3	R2
11.00 – 11.30	R3	R2	R1
11.30 – 12.00	R2	R1	R3
12.00 – 12.30	R1	R3	R2
12.30 – 13.00	R3	R2	R1
13.00 – 13.30	R2	R1	R3
13.30 – 14.00	R1	R3	R2

źródło: opracowanie własne

Taki grafik, pozwala na natychmiastowe określenie, kto i za jaką strefę jest w danej sekwencji czasowej odpowiedzialny. Jakże ma w związku z tym obowiązki, jakie czynności może, czy powinien wykonywać.

Zakończenie

Dokumentacja pracy, jest obowiązkiem nałożonym na ratowników ustawowo¹². Mimo, iż prawodawca nie przewidział ani nie opracował żadnych wzorców tego typu dokumentów, to przyjęło się uznawać, że podstawą rejestrowania działań ratowniczych jest dziennik pracy (ratowników / zespołu). Staranne rejestry, procedury, ewidencje sprzętu i środków medycznych, grafiki ustawienia i dokonywania zamian w strefach czy na

¹² Art. 16 Ustawy o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych z dnia 18 sierpnia 2011 roku (Dz.U. 2011 nr 208 poz. 1240).

stanowiskach – pozwalają poszczególnym członkom zespołu na skupienie się wyłącznie na swoich obowiązkach.

Ratownik w czasie kilkugodzinnego dyżuru ma obowiązek dokonania wielokrotnych obchodów swojej strefy. Nie oznacza to, że musi przez cały czas pozostawać w pozycji stojącej. Są bowiem takie miejsca i momenty w czasie zmiany, że bez najmniejszego nawet uszczerbku na bezpieczeństwie wolno mu zająć pozycję siedzącą. Będzie to na przykład czas, kiedy na podległej mu strefie, przebywa jedna – dwie osoby – widziane dokładnie z jednego punktu. Wszyscy ratownicy zdają sobie dzisiaj sprawę, że zmiana miejsca przebywania i prowadzenie obserwacji z różnych punktów na obiekcie, pozwala na lepszy ogłęd podległego obszaru. Takie rotacje w ustawieniu, wskazane są także ze względu na przełamywanie monotonii i ogólnego znużenia, dostarczają nowych bodźców, wymuszają przeniesienie uwagi na inne sygnały (elementy, ludzi, etc.), przenoszą obciążenie fizyczne na różne części ciała.

Najważniejsze jest przygotowanie „zaplecza” pracy ratowników (dokumentacji, podziału ról, obowiązków, czynności, składu zespołu, sprzętu, etc.) w taki sposób, by w chwili zajmowania pozycji na strefie, każdy członek zespołu ratowniczego, mógł całą swoją energię, wysiłek, koncentrację – skupić wyłącznie na podstawowych zadaniach, mających zapewniać bezpieczeństwo na obiekcie. Każde rozproszenie uwagi ratownika – spowodowane choćby faktem, że jest zbyt długo w jakiejś strefie, bądź jest przestawiany według nielogicznego, chaotycznego scenariusza, na podstawie „widzimi się” kierownika – obniża jego czujność, a co za tym idzie przydatność ratowniczą¹³.

Systematycznie, dokładnie, starannie i precyzyjnie nanoszone wpisy do podstawowego dokumentu jakim jest dziennik pracy, z pewnością posłużą jako istotny materiał w obronie ratowników, gdy wydarzy się wypadek.

---

¹³ Michniewicz I., Michniewicz R., Zasady rotacji zespołu ratowniczego (...).

Literatura:

1. Avramidis, S. (2004). The Drowning Problem and the Unreliability of the Lifeguard. *Underwater World* nr 397, s. 56-59.
2. Michniewicz I., Michniewicz R., (2010). Uwarunkowania efektywności pracy ratowników wodnych, *Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka*. Nr 10/2010, s.18-21.
3. Michniewicz I., Michniewicz R., Definicja i zasady ustalania stref nadzoru ratowniczego, *Life and Movement* nr 3(9)/2016, s. 3-16.
4. Michniewicz I., Michniewicz R., Obserwacja w ratownictwie wodnym na przykładzie całorocznego obiektu, typu Aquapark w Wielkopolsce, *Life and Movement* Nr 1-2(6)/2014, s. 11-24.
5. Michniewicz I., Michniewicz R., Obserwacja w ratownictwie wodnym, PWSZ Kalisz, 2015.
6. Michniewicz I., Michniewicz R., Zasady rotacji zespołu ratowniczego, podczas pracy na obiektach zamkniętych typu aquapark, *Logistyka* nr 4/2015, s. 7991-7998.
7. Modell J.H., (2010). Prevention of needless deaths from drowning. *Southern Medical Journal*. Nr 103(7), s. 650-653.

Akty prawne:

1. Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz.U. 2011 nr 208 poz. 1240).

Źródła internetowe:

1. <http://www.polskatimes.pl/fakty/kraj/a/proces-ratownikow-z-solparku-chlopiec-tonal-oni-nie-widzieli,10069618/> [dostęp z dnia 28.10.2016].

WORKSTATION ROTATION OF LIFEGUARDS DURING THEIR DUTY

Summary

Rotation (changes of lifeguards in a specific time during their duty at a facility. aimed at shifting the responsibility for possible accidents onto specific individuals. Rotation is inextricably related to the necessity of accurate, well thought and applied, definition of so called supervision zones. Each member of a team shall know the zone they are responsible for in a given frame of time.

Preparation of team work documentation is of crucial importance in order to effectively protect lifeguards against consequences of accidents, but also against the possibility of a joint responsibility.

Coordinator, team manager and lifeguards should develop a facility - tailored set of documents that will specify: who, when, how long and where is supposed to be and for which part of a facility, they are responsible and in which direction they should move within the time of planned changes, how often and in which direction they are supposed to do a walk around of their own zone, what data to enter and the timing of entering this data to the log; it shall also specify the signals and phrases to be used in different situations, what procedures to apply in various variants of the rescue action; or finally, it shall define how to react in specific situations.

Provided lifeguards work in a good atmosphere, know their rights, duties and privileges, have common trust in other team members, know what entries, where and when they are expected to make, understand the need of shifts at workstations, as well as, they know the scope of their responsibilities – they can surely better (calmly) perform their job.

Keywords: Rotation of a lifeguard team, supervised zone, lifeguard

dr Sławomir Stanisław Dębski

Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim

e-mail: sladeb@wp.pl

dr Stefan Kowalski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: s. kowalski@amw.gdynia.p

mgr Albert Popławski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: albertpoplawski@wp.pl

INSTYTUCJE PAŃSTWA A GODNOŚĆ CZŁOWIEKA I PRAWO W USTROJU DEMOKRATYCZNYM

Number of characters: 45 430 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 0 x 1 000 characters (lump sum) = 0 characters.

**Total: Number of characters: 45 430 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 1, 135 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: demokracja, godność człowieka w prawie, administracja

Publiczna

Streszczenie

Specyfika ustroju demokratycznego jako instytucjonalnej formy rozwiązywania problemów publicznych wyraża się obowiązywaniem reguły zachowania godności człowieka stanowiąc wyzwanie badawcze.

Ujęcie badawcze

Pojęcia, które stały się tematem opracowania posiadają historycznie wertykalny i horyzontalny związek. Przeszłość i przyszłość łączą się dla nich w terażniejszość. Potwierdzają się wzajemnie i wspólnie dowodzą istnienia

ewolucji w procesie zmian, który wyraża się w łączeniu antynomii cyklicznego i linearnego rozwoju, po tak zwanej spirali rozwoju cywilizacyjnego. Centralnym dla nich elementem jest treść definicji godności.

Wstępnie winniśmy wyjaśnić sobie, co rozumiemy przez słowa „wartości, samorządność, demokracja”.

Choć w większości przypadków porządkując pojęcie wartości odnosimy się do etyki lub ekonomii tudzież matematyki, my przyjmujemy je jako czynnik ukształtowany w sensie materialnym w psychice ewoluującego człowieka. W jego świadomości a w szczególności w jego woli. Rozpatrując zjawiska psychiczne na poziomie neuronów dostrzega się ruch w materii mózgu, uzależniony od stanu zmysłów jednostki, zewnętrznych czynników, wewnętrznych organicznych sił i napięć oraz ich wielości nazywanych potocznie emocjami.

Pojęciem emocji zajmuje się psychologia i psychiatria ale najbardziej bliska ich zdefiniowaniu staje się neurobiologia. Pomimo pełnej zgodności nauk co do tego, że umysł a więc świadomość i wola nie istnieją niezależnie od mózgu, nikt nie udzielił jeszcze odpowiedzi na pytanie - jak i dlaczego aktywność mózgu powiązana jest ze świadomością i wolą. Obie te kategorie wyodrębniamy oddzielnie.

Stwierdza się, że świadomość jest stanem, w którym jednostka identyfikuje zjawiska wewnętrzne, takie np. jak własne procesy myślowe, oraz zjawiska zachodzących w środowisku zewnętrznym i jest w stanie reagować na nie.

Świadomość uznaje się za produkt ewolucji, który kształtował się stopniowo w procesie zbiorowego i jednostkowego, nieobserwowalnego rozwoju. Przyjmuje się, że elementami programującymi były, m.in. 1. geny, czyli jednostki dziedziczności, zachowujące strukturalną stałość z pokolenia na pokolenie i 2. uprzednie doświadczenia. Nadal brak wiedzy co do wyjaśnienia świadomego postępowania i możliwości jego ukierunkowania. Pewnym jest jedynie to, że stymulowanie aktywności ośrodkowego układu nerwowego może wywołać przeżycia psychiczne lub skłonności do określonego zachowania.

Za wolę uznaje się cechę świadomości ludzkiej dającą wybór postępowania. Jedną z najważniejszych cech człowieczeństwa jest prawo podejmowania decyzji, czyli posiadanie wolnej woli. Te dwa elementy, tj. świadomość i wola są podstawą odpowiedzialności. W znaczeniu językowym odpowiedzialność to:

1. «obowiązek moralny lub prawny odpowiadania za swoje lub czyjeś czyny»;
2. «przyjęcie na siebie obowiązku zadbania o kogoś lub o coś».

Nie można zgodnie z prawem ponieść konsekwencji, jeśli nie było świadomości lub woli, albo obu naraz. Trudno także wyrazić pogląd, że wychowanie człowieka kształtuje jego świadomość w takim stopniu, aby dokonywał wyboru zgodnie z przekazanymi treściami. Trudność ta wynika z licznych badań w zakresie, m.in. neurobiologii, których wyniki nie potwierdzają takiej zależności. Jej istnieniu zaprzeczają również obserwacje praktyki różnych dziedzin życia. Stąd wniosek, że działania wychowawcze odgrywają znacznie mniejszą rolę od, np. zachowania środowiska, w którym się egzystuje. Potwierdza to stereotypową przypowieść „jeśli wejdiesz między wrony musisz krakać jak i one”, ale jak odpowiemy na pytanie-co zrobić, gdy „wrony” łamią prawo, reguły i wartości a jednostka widząc to, nie godzi się? A gdy wystąpi sprzeciw co zrobią „wrony” i jakie wartości będą urzeczywistniać?

W konsekwencji wartością może być idea, której jednostka przypisuje ważną rolę w życiu, a dążenie do jej osiągnięcia traktowane jest jako konieczność ze względu na zaspokajanie potrzeb jednostki, zaś zewnętrznym jej przejawem jest obserwowalne zachowanie.

Wartości pełnią rolę kryteriów wyboru dążeń ogólnospołecznych, są standardem integracji jednostki ze społeczeństwem, różnicują społeczną sferę osobowości ludzkiej.

Za główną wartość uznaje się godność, która jest pojęciem odnoszącym się do człowieka i oznacza szacunek dla samego siebie oraz

poczucie własnej wartości.

Oznacza też, że człowiek istnieje jako cel i centrum wszystkiego co się dzieje. W odniesieniu do poprzednich tez możemy przyjąć, że stanowi zespół korelujących ze sobą neuronów w sposób mało stabilny.

Człowiek nie jest odizolowany od społeczeństwa, ale i funkcjonuje w nim. Społeczeństwa ewoluując od pierwszych rodzin po narody, ustalały standardowe wartości, przestrzegały je i chroniły. Tym sposobem tworzyły wspólnoty, a w nich formy samorządności. Analizując pojęcie samorządności uznaje się, że czynnikami tworzącymi warunki powstania współżycia ludzi i stanowiącymi podstawowe siły wyznaczające jego przebieg w tym zakresie są:

1. warunki geograficzno-przyrodnicze, na które składają się klimat i warunki atmosferyczne, gleby, bogactwa mineralne, zasoby wody, ukształtowanie powierzchni, roślinność, zwierzostan,
2. cechy i zdolności biologiczne, oraz psychiczne, składające się na naturę ludzką,
3. kultura, czyli ogół wytworów działalności ludzkiej zarówno materialnych, jak i umiejętności, idei, obyczajów, wierzeń itp.¹.

Zauważa się, że człowiek, jego zachowania i jego rozwój oraz potrzeby w sensie indywidualnym i zbiorowym doprowadziły do ukształtowania się samorządu². Tą tezę implikuje teoria życia, za które uważa się sposób realizowania bytu, określanego mianem organicznego, polegający na tym, że w aspekcie czasowym i przestrzennym występuje wobec reszty świata, jako „jedność” zdolna do rozwoju i ruchu,

---

¹ J. Szczepański, Socjologia, Warszawa 1961, s. 498 - 505; Społeczeństwo, państwo, władza, pod red. M. Żmigrodzkiego, M. Chmaja, Lublin 1995, s. 134 - 147; P. Sztompka, Socjologia. Analiza społeczeństwa., Kraków 2002, s. 154 - 176; E. Nowacka, Samorząd terytorialny w ustroju państwowym, Warszawa 2003, s. 169 - 177; Zbliżenia i powinowactwa w ładzie narodowościowym i etnicznym w Polsce, w: Tożsamość kulturowa. Szkice o mniejszościach narodowych na Pomorzu Gdańskim, pod red. A. Chodubskiego, A. Waśkiewicz, Gdańsk 2004, s. 6 - 23.

² A. Chodubski, Tożsamość lokalna a rozwój samorządu terytorialnego, (w:) Samorząd ponadgminny w Polsce, pod red. B. Nawrota, J. Pokładeckiego, Poznań 2004, s. 53 - 66; Polska w dobie przemian, pod red. A. Kasińskiej-Metryki, Cywilizacja i Polityka 2004, z. 2, s. 318 - 322; J. Regulski, Samorządna Polska, Warszawa 2005, s. 29.

do reagowania na otoczenie i do wymiany z nim materii i informacji³. Naturę tworzą odrębne struktury organiczne, podlegające swoistym prawom na wzór żywego organizmu⁴. Egzystencja wspólnoty, zwłaszcza narodu, wymaga uwzględniania dziedzictwa pokoleń minionych i perspektywy generacji przyszłych w przedsięwzięciach prywatnych czy też publicznych⁵.

Przedsięwzięcia te, aby były skuteczne wymagają instytucjonalizacji.

Ideałem najlepszej formy politycznej, tj. takiej, która dałaby się zastosować i wprowadzić w praktykę przy jakimkolwiek bądź stopniu cywilizacji, oznacza formę, z której, w razie jej zastosowania, wynikają następstwa korzystne⁶. Tylko forma wyłoniona przez ogół społeczeństwa może spełnić taką rolę.

Sprzyja ocenianemu, jako dobry dla ogółu kierunkowi spraw publicznych, jak też pozytywnej poprawie charakteru społeczeństwa, będąc jego operacyjnym narzędziem.

Struktury społeczne są efektem działań, krystalizującym się, utrwalającym, kumulującym w złożonym procesie morfogenezy⁷. Istotnym aspektem jej jest artykulacja i krystalizacja płaszczyzny normatywnej, czyli kulturowych wzorów, norm czy wartości.

Dopiero wtedy, gdy oczekiwania społeczne są zinstytucjonalizowane, oddziałują one zwrotnie na ludzkie działania, jako ich ograniczające ramy, ale także niezbędne społeczne zasoby, z których czerpią idee celów, do których warto zmierzać, oraz właściwych sposobów ich osiągnięcia. Ramy w których działają ludzie

---

³ Platon, Państwo, Warszawa 1990, s. 442.

⁴ J.J. Rousseau, Trzy rozprawy o filozofii społecznej, Warszawa 1956, s. 1 - 124; Cz. Porębski, Umowa społeczna - renesans idei, Kraków 2005, s. 54 - 176.

⁵ E. Burke, Dociekania filozoficzne o pochodzeniu naszych idei wzniosłości i piękna, Warszawa 1968, s. 45 - 84; S. Grabski, O sejmie, samorządzie i zadaniach państwa, Warszawa 2004, s. 17 - 56 ; M. Kłusak, Wartości liberalne wobec wyzwań okresu przejściowego, w: Ideologia, doktryny i ruch polityczny współczesnego liberalizmu, Lublin 2004, pod red. E. Olszewskiego i Z. Tymoszuka, s. 417 - 426.

⁶ J.S. Mill, O rządzie reprezentatywnym, Kraków 1993, s. 76; Władza polityczna. Koncepcje i ujęcie zjawiska., pod red. S. Wróbla, Katowice 1997, s. 246; T. Pangle, Uszlachetnianie demokracji, Kraków 2005, s. 37 - 144.

⁷ K.Z. Sowa, Socjologia, społeczeństwo, polityka, Rzeszów 1992, s. 26 - 43; P. Sztompka, Socjologia. Analiza społeczeństwa., Kraków 2002, s. 418 - 433.

są utrwalonym efektem zachowań podejmowanych wcześniej przez innych, reprodukowanym nieustannie i modyfikowanym przez działających obecnie. Instytucjami są przyjęte i ustalone w zbiorowości sposoby zapewnienia pożądaných działań, zaspokajania potrzeb członków, represji nagannego postępowania⁸.

Ramy te sprawiają, że pewne osoby mają możliwość działania „z ramienia” całości - możliwość regulacji i wyznaczania ingerując w działania i zachowania innych członków zbiorowości. Są one najważniejszym organem kontroli społecznej wykonywanej przez zbiorowości nad postępowaniem jej członków. Mechanizm kontroli społecznej polega, m.in. na stworzeniu systemu sankcji i nagród. Z pojęciem instytucja łączy się organizacja, która oznacza zbiorowości realizujące sprawy życiowe swoich członków, istotne dla nich i długotrwałe, wytwarzające stałe formy, w których członkowie zostają zhierarchizowani. Jest to układ zrzeszeń celowych, urzędzeń działających zarówno na mocy ustalonych przepisów, jak i niesformalizowanych, działających na mocy zwyczaju, które zapewniają współżycie członków, ustalają ich czynności, rozwiązują problemy i konflikty powstające w toku, wskazują dopuszczalne sposoby zaspokajania potrzeb, regulują wzajemne oddziaływania i zapewniają porządek życia.

Organizacja łączy się z pojęciem biurokracji, która jest racjonalnym urządzeniem społecznym, zajmującym się rozwiązywaniem problemów dzięki uprawomocnieniu systemu ról⁹. Odpowiedzią na każdy ślad napięć w instytucji czy indukowanych z zewnątrz jest tworzenie nowych ról i nowych reguł.

Pełna instytucjonalizacja oznacza, zinternalizowane reguły, tj. uznane za prawomocne i racjonalne, stosowane w praktyce przez większość i dzięki temu zostały przekształcone w przewidywalne wzory zachowań, stanowiące część

---

⁸ F. Znaniecki, Wstęp do socjologii, Poznań 1922, s. 76; J. Szczepański, Socjologia, Warszawa 1961, s. 503.

⁹ D. Katz, R. L. Kahn, Społeczna psychologia organizacji, Warszawa 1979, s. 162; J. F. Trelak, Psychologia organizacji i zarządzania, Warszawa 2005, s. 148-375.

normalnych, codziennych obyczajów¹⁰. Brak internalizacji reguł ustrojowych nazywamy niekompetencją cywilizacyjną.

W polskim systemie prawa, praktyczna polityka ma zapewniać wolność wszystkim ludziom. Porządek prawny ustanawiany w państwie ma chronić wolność i gwarantować, że nie będzie ona naruszona¹¹. Wolność jest fundamentem wszystkich praw, ale jest ona rozumiana teleologicznie. Funkcje praw podstawowych powodują, iż mają one podwójny charakter:

1. z jednej strony są prawami podmiotowymi określającymi ogół uprawnień jednostki,
2. zaś z drugiej są wyrażone przez prawo przedmiotowe, w postaci norm, czyli wypowiedzi, zawierające nakazy i zakazy adresowane do państwa i osób trzecich, których przestrzeganie jest konieczne, by nie dochodziło do naruszenia praw jednostki.

Konieczność określenia funkcji praw podstawowych i celowościowo rozumiana wolność, stała się podstawą koncepcji instytucjonalizacji w prawie polskim. Jako elementarne uznaje się w niej stwierdzenie, iż korzystanie z wolności jest możliwe tylko w sytuacji, gdy gwarantują to odpowiednie instytucje życia publicznego. Zinstytucjonalizowane gwarancje, uznawane za najważniejsze, umieszczane są w konstytucji.

W prawie administracyjnym¹², samorząd jest zdecentralizowaną formą administracji, posiadającą osobowość publicznoprawną i władztwo administracyjne. Jest równorzędnym partnerem dla organów administracji rządowej. Utworzenie samorządu wynika z decentralizacji państwa, którą przyjęto nazywać proces przekazywania uprawnień w zakresie podejmowania prawomocnych decyzji w sprawach społecznych, administracyjnych, gospodarczych do niższego

---

¹⁰ V. M. Perez-Diaz, Powrót społeczeństwa obywatelskiego w Hiszpanii, Kraków 1996, s. 54.

¹¹ P. Tuleja, Prawo konstytucyjne, Łódź 1995, s. 66 - 70; R. Chruściak, T. Mołdavia, K. A. Wojtaszczyk, E. Zieliński, Polski system polityczny w okresie transformacji ustrojowej, Warszawa 1995, s. 12 - 145; W. Skrzydło, Polskie prawo konstytucyjne, Lublin 1997, s. 119 - 135; L. Garlicki, Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu., Warszawa 2005, s. 242 - 376.

¹² Mała encyklopedia wiedzy politycznej, pod red. M. Chmaja i W. Sokoła, Toruń 1996, s. 277; T. Jędrzejewski, Samorząd gospodarczy we współczesnym ustawodawstwie polskim, Toruń 2004, s. 9 - 149; Samorząd w Polsce. Istota, formy, zadania., pod red. S. Wykrętowicza, Poznań 2004, s. 33 - 57.

szczębla¹³.

Rząd, obok tradycyjnych funkcji władzy państwowej, formułuje ogólne zasady porządkujące działania regionalne w sferze gospodarki, kultury, życia społecznego. Państwo stało się gwarantem przestrzegania przyjętych ram oraz arbitrem w kwestiach spornych.

Najbardziej powszechnym staje się samorząd terytorialny, którym, zgodnie z treścią przyjętych rozwiązań prawnych jest obowiązkowa wspólnota mieszkańców danego terytorium.

Etymologicznie wywodzi się od słowa samorząd, które oznacza zawiadywanie swoimi sprawami przez ludność określonego terenu, reprezentantów wspólnoty w zakresie ustalonym przez prawo, na ogół za pośrednictwem wybranych przez siebie organów¹⁴.

Samorząd reprezentuje interesy określonej społeczności wobec organów państwa na podstawie ustaw, umów lub porozumienia. W Polsce samorząd posiada osobowość prawną a nadzór nad nim sprawują organy administracji rządowej. Wyróżniono następujące formy samorządu:

1. terytorialny,
2. gospodarczy,
3. spółdzielczy,
4. zawodowy,
5. mieszkańców,
6. pracowniczy itp.

Samorządność, jako forma działania i samorzady lokalne, jako instytucje zaliczono do podstawowych atrybutów społeczeństw obywatelskich, działających

---

¹³ Ibidem, s. 28 i J. Hubert, Samorząd gospodarczy, Poznań 1926, passim; Oblicza decentralizmu, pod red. J. Iwanka, Katowice 1996, s. 27 - 43; L. Balcerowicz, Co decentralizować?, „Wprost” z dn. 1.02.1998, s. 46; R. Smolski, M. Smolski, E. H. Stadtmuller, Słownik encyklopedyczny edukacji obywatelskiej, Warszawa 2005, s. 91.

¹⁴ A. Chodubski, Samorząd lokalny jako zjawisko cywilizacyjne odrotu od społeczeństwa masowego (w:) Samorząd gminny w Polsce. Doświadczenia i perspektywy., pod red. B. Nawrota i J. Pokładeckiego, Poznań 1999, passim; A. Chodubski, Tożsamość lokalna a rozwój samorządu terytorialnego, [w:] Samorząd ponadgminny w Polsce. Tradycja. Odrodzenie. Doświadczenie., pod red. B. Nawrota i J. Pokładeckiego, Poznań 2004, s. 53 - 56; R. Smolski, M. Smolski, E. H. Stadtmuller, op. cit., s. 198.

w ustrojach demokratycznych państw.

Teoretycy i badacze wyodrębniają trzy główne teorie samorządu:

1. naturalistyczną,
2. państwową,
3. polityczną¹⁵.

Współcześnie są one częścią historii.

Samorządność stanowi przedmiot ochrony ze strony prawa międzynarodowego. Podpisana w 1985 r. w Strasburgu Europejska Karta Samorządu Terytorialnego gwarantuje, m.in.:

1. usankcjonowanie zasad działania samorządu w ustawach i o ile to możliwe, w konstytucji;
2. prawo mieszkańców do wyłaniania organów przedstawicielskich w drodze demokratycznych wyborów;
3. pełną swobodę działania społeczności lokalnej w każdej dziedzinie, która wchodzi w zakres jej kompetencji;
4. ograniczenie kontroli administracyjnej wyłącznie do zakresu przewidzianego prawem.

Funkcjonalność samorządu uzależniona jest, m.in. od psychosomatycznych dyspozycji jego członków, które mogą się ujawniać w warunkach swobody działania w sferze politycznej, ekonomicznej, społecznej, kulturowej czy etnicznej, w pełnej skali pluralizmu społecznego.

Zauważa się istnienie prawidłowości, że na poziomie podstawowym funkcjonuje największa zgodność systemów wartości.

Samorząd zgodnie z treścią zachowań motywowanych psychosomatycznie jest grupą społeczną, którą cechują następujące właściwości¹⁶:

---

¹⁵ W.L. Jaworski, nauka prawa administracyjnego, Warszawa 1924, s. 140; J. Bek, O samorządzie, Warszawa 1926, s. 7 - 32; R. Kmiecik, Geneza, istota i zadania samorządu, Poznań 1996, s. 4; Samorząd op. cit., s. 60 - 68.

¹⁶ D. Katz, R.L. Kahn, op. cit., s. 164 - 189; E. Beme, W co grają ludzie?, Warszawa 1987, s. 12 - 65; E. Aronson, T. Wilson, R. Akert, Psychologia społeczna, Poznań 1997, s. 345 - 673; W. James, Psychologia, Warszawa 2002, s. 120 - 347; G. D. Myers, Psychologia społeczna, Warszawa 2003,

- a) członkowie współdziałają ze sobą,
- b) są wzajemnie od siebie uzależnieni w tym sensie, że zaspokojenie potrzeb i realizacji celów skłania do wzajemnego zaufania i wpływania na postępowanie wobec siebie.

Wyróżnia się trzy główne podejścia do interpretacji mechanizmu zachowań:

1. jest reakcją wspierania osobników podobnych pod względem genetycznym poprzez wykształconą normę wzajemności,
2. wynika z założenia, iż zyski z zachowania przewyższą ponoszone koszty, w związku z czym troska o innych jest przejawem zabiegania o własny interes,
3. pogląd, że do działania popycha siła współczucia i empatii wobec osoby potrzebującej.

Oprócz wymienionych motywacji, wyodrębnia się indywidualne i sytuacyjne czynniki, z którymi łącznie determinują one podjęcie działania.

Do grupy zmiennych indywidualnych w tym procesie zalicza się osobowość altruistyczną. Obdarzeni nią ludzie mogą wykazywać większą gotowość do zachowań społecznych. Innym czynnikiem jest płeć, kobiety i mężczyźni preferują inne formy zachowań społecznych. Stwierdza się, że mężczyźni najczęściej podejmują się zachowań tradycyjnie w sposób stanowczy i szybki, kobiety natomiast wybierają formy wymagające długotrwałych poświęceń i wyrzeczeń.

Dobre samopoczucie zwiększa prawdopodobieństwo, iż podejmie się działanie, gdyż dostrzega się dobre strony innych osób i jest się bardziej pozytywnie do nich nastawionym. Do innych uwarunkowań psychosomatycznych zalicza się typ środowiska. Stwierdzono, że szanse na wsi na podjęcie działania społecznego są większe niż w mieście.

To może wyjaśnić fakt, iż mieszkańcy miasta poddani są różnego rodzaju stymulacji, stąd aby uniknąć nadmiaru bodźców mają skłonność do zamykania się w sobie. Stwierdzono, że liczba obserwatorów ma wpływ na

podjęcie decyzji o działaniu. Istnieje zależność, że im mniej widzów, tym łatwiej przychodzi na myśl zachowanie społeczne. Do podjęcia działania w tym przypadku konieczne jest spełnienie warunków:

1. problem musi być zauważony,
2. zinterpretowany jako nagły,
3. musi zostać zaakceptowana odpowiedzialność za dalszy rozwój sytuacji,
4. podejmujący musi posiadać wiedzę, jak zrealizować zamierzone

zachowanie. Poza tym do uwarunkowań działań społecznych zalicza się cechy osoby oczekującej reakcji. Zauważono, że szybciej podejmuje się działania wobec osób podobnych.

Samorząd stał się instytucją społeczno – polityczną, współtwórcą rozwoju społeczno – gospodarczego oraz płaszczyzną partnerstwa dla wielu jego form.

Realizuje się, m.in. poprzez dialog społeczny¹⁷, które jest elementem rozwijającej się demokracji. Określa się go jako całokształt wzajemnych relacji między partnerami społecznymi, tj. pomiędzy związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców oraz organami państwowymi, takimi jak rząd, samorząd lokalny czy inne instytucje, które wyrażają się w mechanizmach rokowań, układów i porozumień oraz w rozwiązywaniu sporów zbiorowych.

Zgodnie z Konstytucją RP podstawę ustroju gospodarczego Polski stanowi społeczna gospodarka rynkowa, opierająca się na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych. Przez partnerów społecznych należy rozumieć:

1. związki zawodowe,
2. organizacje społeczno – zawodowe rolników,
3. organizacje pracodawców.

Konkretyzacja konstytucyjnych praw i wolności znalazła wyraz w:

---

¹⁷ K. D. Burchardt, ABC prawa wspólnotowego, Warszawa 1999, s. 7; A. Raukin, Dialog społeczny na szczeblu Unii Europejskiej i Polski, Warszawa 2002, s. 1 - 9; J. Woś, Społeczeństwo obywatelskie i nurty obywatelskie na świecie, Kraków 2005, s. 129 – 137.

1. ustawie z 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych¹⁸,
2. ustawie z 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców,
3. ustawie z 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych¹⁹,
4. dziale XI Kodeksu Pracy dotyczącym układów zbiorowych pracy²⁰,
5. ustawie z 6 lipca 2001 r. o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno – Gospodarczych²¹.

Dialog prowadzony jest w trójstronnej komisji do spraw społeczno – gospodarczych.

Ustawa o trójstronnej komisji do spraw społeczno – gospodarczych przewiduje możliwość tworzenia wojewódzkich komisji dialogu społecznego. O utworzeniu wojewódzkiej komisji dialogu społecznego na wniosek co najmniej jednej z organizacji reprezentatywnych w rozumieniu ustawy postanawia wojewoda.

W skład wojewódzkiej komisji dialogu społecznego wchodzi przedstawiciele:

1. wojewody – jako strona rządowa,
2. organizacji związkowych – jako strona pracowników,
3. organizacji pracodawców – jako strona pracodawców,
4. marszałka województwa – jako strona samorządowa.

Szczegółowe zasady i tryb działania wojewódzkich komisji dialogu społecznego określa rozporządzenie prezesa rady ministrów z dnia 22 lutego 2002 r. w sprawie wojewódzkich komisji dialogu społecznego²². Ogólnym celem konsultacji i współpracy jest dążenie do wzajemnego zrozumienia między władzami publicznymi i organizacjami pracodawców i pracowników, polepszenia warunków pracy i podnoszenia poziomu życia.

---

¹⁸ „Dziennik Ustaw”, 1991, nr 79, poz. 854, ustawa o związkach zawodowych.

¹⁹ „Dziennik Ustaw”, 1991, nr 55, poz. 236, ustawa o rozwiązywaniu sporów zbiorowych.

²⁰ „Dziennik Ustaw”, 1996, nr 24, poz. 110, ustawa kodeks pracy.

²¹ „Dziennik Ustaw”, 2001, nr 100, poz. 1080, ustawa o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno – Gospodarczych.

²² „Dziennik Ustaw”, 2002, nr 17, poz. 157, Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie wojewódzkich komisji dialogu społecznego.

Jest wiele innych instytucji samorządowych, ale wymienione oceniane są jako najważniejsze.

Termin „demokracja”, jako ludowładztwo, oznacza rządy całego ludu (rozumianego jako Naród), nie zaś jednej części nad inną.

Zasadniczym elementem demokratycznym jest prawo podejmowania decyzji, które wszyscy na równi podzielają, podczas gdy decyzja większości jest środkiem rozstrzygania nieporozumień. Decyzję większości uznaje się za bardziej demokratyczną niż dopuszczenie mniejszości do dysponowania albo wyhamowywania woli większości, w zakresie, w jakim pozostawia ona mniejszość bezsilną, pozbawioną jakiegokolwiek wpływu na rezultat. Zgoda mniejszości na pogląd większości, wynika z reguły wzajemności. Według niej, gdy opozycja uzyska władzę w następnych wyborach, aktualnie rządzący uszanują ich decyzje. Zasada ta zostaje wykluczona, jeśli decyzja większości narusza zdolność mniejszości do promowania jej poglądów w przyszłości, albo jeśli mniejszość jest mniejszością „stałą”, albo jeśli zagadnienie do rozstrzygnięcia ma tak żywotne znaczenie dla mniejszości, iż nie może to być zrekompensowane zwycięstwem w przyszłości. Reguły te mają swoje odbicie w normach ustrojowych zawartych w Konstytucji RP z 1997 r. trzeba przypomnieć, że Artykuł 1 Polska odzyskawszy w 1989 r. możliwości suwerennego i demokratycznego stanowienia o swym losie, ma działać na rzecz poszanowania wolności i sprawiedliwości, dialogu społecznego, umacniania uprawnień obywateli i ich wspólnot. W tym też wyraża się istota państwa jako wspólnego dobra wszystkich obywateli. Art.2. Państwo polskie jako wspólne dobro wszystkich obywateli może mieć ten charakter tylko będąc państwem demokratycznym. Art.30. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

Wcześniejsza charakterystyka przypominała nam, jak historycznie ukształtowano i wyartykułowano stan samorządności na dziś. Przyjmuje się, że stan ten został zdefiniowany i przygotowany na podstawie wypracowanych reguł

statycznych, wynikających z takiego odczytywania rzeczywistości. Jednak nie stanowi on doskonałego wzorca i nie spełnia swojej roli w sytuacji odczytywania rzeczywistości w aspekcie dynamicznym, w konsekwencji najnowszych osiągnięć w dziedzinie wielu nauk, w tym politologii, psychologii, medycyny, neurobiologii, zarządzania i in. Decyzje dotyczące odradzającego się samorządu w Polsce zapoczątkowały następujące w 1989 r. przemiany w idei i działaniach związanych z tzw. transformacją ustrojową państwa.

Oceniono, że aby zrealizować społeczne oczekiwania związane z demokratyzacją życia, dla utrzymania sprawności tworzącego się ustroju i systemu państwa, dobór kadr winien nastąpić w sposób naturalny, oddolny i celowy. W dążeniu do uzyskania władzy wyłoniły się jednostki i grupy, zasiadające do rozmów w Magdalence pod Warszawą, które odbyły się kilkakrotnie, m.in. rozpoczynając od 16 września 1988 r., 27 stycznia 1989 r., 6 lutego 1989 r., do 2 marca 1989 r.²³. Obie strony, tj. rządowa, przekazująca władzę i nazywana solidarnościową, uznawana za przejmującą władzę obawiała się, aby ich umowa nie została odebrana, jako „porozumienie elit”. Strona rządowa lękała się definitywnego ujawnienia braku swego legitymizmu. Opozycja natomiast miała podstawy sądzić, że mandat społeczny uzyskany 8 lat wcześniej nie jest już ważny. Przyjęto stwierdzenie, że opozycję reprezentują jednostki wyrażające własne poglądy, a wszyscy razem tworzą drużynę Lecha Wałęsy. Część opozycji solidarnościowej odmawiała Lechowi Wałęsie prawa do reprezentowania społeczeństwa, zarzucała kapitulancę²⁴. Obecnie wiedza wynikająca z dokumentów archiwalnych, zeznań świadków i innych dowodów wskazuje na istnienie układu pomiędzy zasiadającymi w Magdalence, co do większości ze strony tzw. opozycji solidarnościowej lub drużyny Lecha Wałęsy wraz z nim samym będących agentami i współpracownikami SB, kierowanymi przez tą służbę oraz częścią nieświadomych członków

---

²³ J. Lukaszewicz, O determinizmie, w: *Z zagadnień logiki i filozofii. Pisma wybrane*, Warszawa 1961, s. 12 - 75 i *Meandry cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne*, pod red. A. Chodubskiego, Toruń 1997, s. 36 - 38.

²⁴ *Meandry cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne*, pod red. A. Chodubskiego, Ibidem, s. 37.

i sympatyków solidarności ulegających im wraz z uczestnikami obrad ze strony PZPR²⁵.

Wielu zwolenników miało koncepcję, według której „okrągły stół” powinien być efektem dłuższego procesu, obejmującego odbudowę struktur związkowych, porozumienie różnych odłamów opozycji i wyłonienie wspólnej reprezentacji do rokowań z rządem, którą pominięto.

Zjawisko to, mimo że polityczne, najlepiej tłumaczy teoria chaosu²⁶.

Procesy społeczno – polityczne okresu transformacji w Polsce są złożone i trudno przewidywalne. Wynika to z bogactwa działania układu, a nie braku jakiegokolwiek determinizmu. Odnosząc się do doboru kadr, które decydują, by podstawowe procesy zachodzące na poziomie jednostek były proste i do ustalenia, natomiast utworzona dzięki nim całość uzyskała własne formy działania, mogące prowadzić do uporządkowania na wyższym poziomie.

Kadry wyłonione w niekontrolowany sposób nie pozwoliły na ustalenie warunków początkowych zachodzących przemian. W konsekwencji brak było możliwości wyodrębnienia przestrzeni, pozwalającej na ustalenie wszystkich możliwości warunków początkowych tworzącego się systemu i ustroju. Stąd wyniknęło, że obszar polityki w czasie przekazywania i przejmowania władzy w Polsce nie był spójny, tj. składał się z różniących się od siebie grup po obu stronach, zarówno po stronie przekazujących władzę, jak i przejmujących ją.

W konsekwencji nowy obszar w polityce nie mógł być skierowany w stronę demokracji, tym samym działania nie mogły mieć charakteru ciągłego odejścia od PRL – owskiej, monopartyjnej rzeczywistości.

Drobna zmiana punktu wyjścia, np. w deklarowanym światopoglądzie, którego treść wynikała z utrwalonych politycznie reguł i przewidywalnych zachowań, prowadziła do radykalnych zmian i miała wpływ na ostateczny rezultat²⁷. Wrażliwość ta była konsekwencją

---

²⁵ <http://ipn.gov.pl/>

²⁶ M. Tempczyk, Teoria chaosu a filozofia, Ibidem, s. 6.

²⁷ M. Tempczyk, Teoria chaosu a filozofia, op. cit., s. 19 - 67; A. Jakimowicz, Od Keynesa do teorii

niestabilności układu, czyli wzmocnienia się drobnych zmian i zaburzeń, a tłumaczona jest poprzez tzw. „efekt motyla”²⁸. W ten sposób system polityczny poddano chaotycznej dynamizacji.

Samorząd w pierwszej fazie kształtowany był przez byłych funkcjonariuszy PRL, którzy wpłynęli na treść ustaw. Miało to znaczenie spowalniające demokratyzację życia na tym polu. Tym bardziej, że ustawy samorządowe wprowadzono w latach 90-tych a Konstytucję pod koniec 1997 r. stąd wiele nierozstrzygniętych rozbieżności prawnych.

Transformacja ustrojowa, dokonująca się w Polsce od przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ma charakter systemowy, co oznacza zmianę funkcjonowania społeczeństwa polskiego w podstawowych przejawach jego życia. Najwięcej ich nastąpiło w układzie gospodarczym i politycznym, kiedy gospodarka wolnorynkowa i demokracja stały się podstawą oraz celem, ale różnice dotyczyły również takich zjawisk, jak sposób wykonywania pracy, model funkcjonowania rodziny, wartości i styl życia czy sposób spędzania czasu wolnego²⁹. Spowodowało to pojawienie się licznych problemów społecznych, jak, np. ubóstwo, bezrobocie, bezdomność czy patologie społeczne. Z drugiej strony, uruchomiło bardziej aktywne i twórcze postawy Polaków w wymiarze przedsiębiorczości czy organizowania działalności społecznej i politycznej.

Transformacja nie ma jednolitego charakteru we wszystkich regionach³⁰.

Poszczególne województwa charakteryzuje znaczące zróżnicowanie

---

chaosu, Warszawa 2004, s. 318 - 349, 404 - 406.

²⁸ P. Halpern, Na tropach przeznaczenia. Z dziejów przewidywania przyszłości, Warszawa 2004, s. 19 - 21.

²⁹ Społeczeństwo polskie u progu przemian, pod red. J. Muchy, Warszawa 1991, s. 77 - 80; G. W. Kołodko, Transformacja polskiej gospodarki, Warszawa 1992, s. 26; A. W. Sobocińskiego, Założenia i konsekwencje „okrągłego stołu”, w: Meandry cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne, pod red. A. Chodubskiego, Toruń 1997, s. 32 - 42; M. Żmigrodzki, Encyklopedia politologii, Kraków 2002, s. 378; K. Żukrowska, J. Niemiecki, Konkurencja a transformacja w Polsce. Wybrane aspekty polityki gospodarczej, Warszawa 2004, s. 12 - 17; Konstruowanie jaźni i społeczeństwa, pod red. E. Hałas, K. T. Koneckiego, Warszawa 2006, s. 129 - 134.

³⁰ T. Władyka, Model społecznej gospodarki rynkowej a transformacja ustrojowa polskiej gospodarki. Analiza prawno- gospodarcza., Kraków 2002, s. 250 - 258; A. Müller, Od autorytaryzmu do demokracji. Transformacja ustrojowa na przykładzie Hiszpanii i Polski, Poznań 2004, s. 24 - 28; M. Jackowski, Transformacja ustrojowa po 1989 r. a zmiany prawa, Warszawa 2004, s. 1 - 17.

gospodarcze, odmienność społeczno – demograficzna. Regionalna transformacja spowodowała pojawienie się licznych problemów, ale i wyzwań dla elit i mieszkańców³¹. W konsekwencji wstrzymano przebudowę istniejących instytucji. W sensie systemowym Polska posiada ukształtowaną strukturę rządu i podporządkowaną w formie podsystemu samorządową. Podsystemy z centralnym układem łączy sieć kanałów nakładania zobowiązań z góry w dół. Scentralizowane powiązania finansowe utrudniają działania lokalne. Nadto występują zbyt liczne obszary licencjonowania poszczególnych zachowań. Stwierdza się, że administrowanie, jako szczególna forma zarządzania posiada zbyt rozbudowaną i niewydolną strukturę. Budzi wątpliwości istnienie urzędów wojewódzkich oraz powiatowych. Uproszczeniu wymaga także wiele struktur instytucjonalnych, zajmujących się tym samym, nawet lokalnie, działając niejako na własną rękę przykładowo w sferze wsparcia i pomocy społecznej. Wątpliwości budzą stanowiska prezydentów, burmistrzów itp., których znacznie taniej i bardziej kompetentnie mogą zastąpić, np. dyrektorzy z konkursów ogłaszanych przez rady. Sytuacja rad także wymaga doprecyzowania formalnego i merytorycznego. Na szczeblu lokalnym widać brak kanałów informacji od obywatela, tj. jednostki w górę, umożliwiających wdrożenie zmian. Innym przykładem mogą być liczne instytucje w systemie zapewniania bezpieczeństwa i porządku publicznego, których kompetencje krzyżują się a liczba wzrasta, natomiast działanie oceniane przez bezpośrednich beneficjentów nie posiadają najwyższych ocen. Dodać należy, że i zmiany w zakresie już nie tylko funkcjonowania, ale i istnienia niektórych wydziałów wyraźnie zaczynają być dostrzegalne, np. w zakresie budownictwa – a tu zbyt duża płaszczyzna decyzyjności, zbyt rozbudowana struktura, uwstecniająca dyrektywa konieczności tworzenia planów zagospodarowania przestrzennego. W sytuacji istnienia tak wielkiej liczby urzędów i stanowisk nasuwa się teza, że likwidacja decyzyjności w tym zakresie, uwzględniająca pozostawienie, np. konieczności złożenia prostego wniosku do urzędu i wykonywania prac pod

---

³¹ Elity, demokracja, wybory, pod red. J. Szczupaczyńskiego, Warszawa 1993, s. 97 - 125; R. Herbut, Teoria i praktyka funkcjonowania partii politycznych, Wrocław 2002, s. 54 - 78; J. Karpiński, ABC polityki, Warszawa 2005, s. 63 – 64.

nadzorem wykwalifikowanych, odpowiadających za budowę zatrudnionych doraźnie pracowników poprawiłaby dynamikę rozwoju społeczności lokalnej.

Innym przykładem działań przeczących demokracji i wartościom w niej zawartych jest zauważony mechanizm, w którym urzędy działając w ramach poprawy sytuacji mieszkalnej wspólnoty, nie mogąc wymóc na rządzie zmian w zakresie przekazywania funduszy na te cele, wyodrębniły wydziały lokalowe tworząc lokalne spółki z o.o. W Spółkach tych urzędnicy przejęli funkcje prezesów, członków rady i zarządu, przyjmując tezę o prywatności i cywilnoprawnym charakterze swojego postępowania wykluczając ze swoich obowiązków odpowiedzialność kontekstową wynikającą z obowiązującego prawa administracyjnego krajowego i Europejskiego. Także często uznając majątek komunalny za własny w wyniku pomylenia istoty podmiotów publicznych z prywatnymi i prawa w tych zakresach.

Podsumowanie

Za główną przyczynę wadliwych ocen i interpretacji prawnych urzędników uznaje się brak kompetencji cywilizacyjnych wynikających z braku internalizacji reguł ustrojowych oraz zatrudnianie przez nich nieposiadających kierunkowych kwalifikacji doradców, których działanie nie posiada mocy prawnej ani takiej podstawy, a bywa wykonujących funkcje posiadając specjalizację cywilną np. prawo handlowe.

Dostrzegając potrzebę zmian wynikających z konieczności doprowadzenia systemu państwa jako takiego, przyjmując, że jest to wspólnota mieszkańców na terenie kraju, do poprawy funkcjonalności za najważniejsze uznaje się:

1. Doprowadzenie do stanowienia prawa z udziałem społeczeństwa w formie dialogu;
2. Przyjęcie i zaakceptowanie ram ustrojowych jakie stwarza Konstytucja tworząc ustawy i rozporządzanie jako umowę

ze społeczeństwem a nie jako narzucone narzędzie egzekwowania władzy powyborczej;

3. Zmiana ordynacji wyborczej aby Polacy wiedzieli na kogo głosują z wykluczeniem głosowania na partię;

4. Zwiększenie zadań samorządów regionalnych wraz z przekazaniem większych funduszy i likwidacją przerostu licencjonowanych zadań;

5. Uporządkowanie relacji w systemie władzy w takim stopniu, aby góra zlecając zadania otrzymywała od dołu informację zwrotną, pozwalającą na wprowadzenie dostrzeżonych potrzeb;

6. Eliminację zachowań zmierzających do uniknięcia odpowiedzialności przez urzędników poprzez zatrudnianie jako doradców prawników;

7. Eliminację biur i rzeczników prasowych, zbędnych przy wyborze wykwalifikowanych i odpowiedzialnych urzędników.

Zmianie musi także ulec komunikacja polityczna. W Polsce w latach 2007 – 2015 definitywnie zaprzestano relacji demokratycznych w wypowiedziach publicznych. Zastąpiono je najstarszymi formami manipulacji słownej sofistmatami i erystyką.

Sofizmatami, czyli wypowiedziami lub sformułowaniami, w których świadomie ukryto błąd rozumowania nadający pozory prawdy fałszywym twierdzeniom oraz wszelka próba dowiedzenia swoich racji, bez względu na argumentację. Celem argumentu sofistycznego jest pozorna mądrość, erystycznego – pozorne zwycięstwo.

Erystyka w swojej formie wykorzystuje wypowiedzi, które nazywamy chwytami, co już niesie w sobie informację, czym są, np. argument odwołujący się do litości – „Zakaz pracy emerytów to dla wielu skazanie na egzystencję w nieludzkich warunkach, a w dalszej perspektywie odroczone wyrok śmierci.” argument adresowany do osoby; – „Poseł, przeciwko któremu toczy się postępowanie skarbowe, akurat w tej sprawie nie powinien zabierać głosu”. I do twarzy Wielkiego Brata, śledzącego nas bezustannie z ekranu”.

Przy narastającej fali przekłamań i oszustw istotnym staje się

rozpoczęcie procesu kształcenia dzieci i młodzieży, już włączonych w dynamiczny proces rozwoju instytucjonalnego szkół, samorządów, rządu i struktur zintegrowanej oraz obecnie zmieniającej się Europy, dla relacji demokratycznych gdzie wartości i otaczające środowisko ukształtują postawy oraz zachowania międzyludzkie skoncentrowane na godności i jej zachowaniu wobec każdej jednostki. W przyszłości stajnie się biologicznym elementem konstrukcji percepcji człowieka w ramach jego pojęcia godności. To pierwszy faza zamian prowadzących do eliminacji zjawisk społecznie dysfunkcyjnych, takich jak m.in. korupcja.

Literatura:

1. Aronson E., T. Wilson, R. Akert, Psychologia społeczna, Poznań 1997, s. 345 – 673.
2. Balcerowicz L., Co decentralizować?, „Wprost” z dn. 1.02.1998, s. 46.
3. Bek J., O samorządzie, Warszawa 1926, s. 7 – 32.
4. Beme E., W co grają ludzie?, Warszawa 1987, s. 12 – 65.
5. Burchardt K. D., ABC prawa wspólnotowego, Warszawa 1999, s. 7.
6. Burke E., Dociekania filozoficzne o pochodzeniu naszych idei wzniosłości i piękna, Warszawa 1968, s. 45 – 84.
7. Chodubski A., Samorząd lokalny jako zjawisko cywilizacyjne odwrotu od społeczeństwa masowego (w:) Samorząd gminny w Polsce. Doświadczenia i perspektywy., pod red. B. Nawrota i J. Pokładeckiego, Poznań 1999.
8. Chodubski A., Tożsamość lokalna a rozwój samorządu terytorialnego, w: Samorząd ponadgminny w Polsce. Tradycja. Odrodzenie. Doświadczenie., pod red. B. Nawrota i J. Pokładeckiego, Poznań 2004, s. 53 – 66.
9. Chruściak R., Mołdavia T., Wojtaszczyk K. A., Zieliński E., Polski system polityczny w okresie transformacji ustrojowej, Warszawa 1995, s. 12 – 145.

10. 10. Elity, demokracja, wybory, pod red. J. Szczupaczyńskiego, Warszawa 1993, s. 97 – 125.
11. 11. Garlick. L. i, Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu., Warszawa 2005, s. 242 – 376.
12. Grabski S., O sejmie, samorządzie i zadaniach państwa, Warszawa 2004, s. 17 – 56.
13. Halpern P., Na tropach przeznaczenia. Z dziejów przewidywania przyszłości, Warszawa 2004, s. 19 – 21.
14. Herbut R., Teoria i praktyka funkcjonowania partii politycznych, Wrocław 2002, s. 54 – 78.
15. Hubert J., Samorząd gospodarczy, Poznań 1926.
16. Jackowski M., Transformacja ustrojowa po 1989 r. a zmiany prawa, Warszawa 2004, s. 1 – 17.
17. Jakimowicz A., Od Keynesa do teorii chaosu, Warszawa 2004, s. 318 – 349, 404 – 406.
18. James W., Psychologia, Warszawa 2002, s. 120 – 347.
19. Jaworski W.L., Nauka prawa administracyjnego, Warszawa 1924, s. 140.
20. Jędrzejewski T., Samorząd gospodarczy we współczesnym ustawodawstwie polskim, Toruń 2004, s. 9 – 149.
21. Karpiński J., ABC polityki, Warszawa 2005, s. 63 – 64.
22. Katz D., Kahn R. L., Społeczna psychologia organizacji, Warszawa 1979, s. 162.
23. Kmiecik R., Geneza, istota i zadania samorządu, Poznań 1996, s. 4.
24. Kołodko G. W, Transformacja polskiej gospodarki, Warszawa 1992, s. 26.
25. Konstruowanie jaźni i społeczeństwa, pod red. E. Hałas, K. T. Koneckiego, Warszawa 2006, s. 129 – 134.
26. Łukasiewicz J., O determinizmie, w: Z zagadnień logiki i filozofii. Pisma wybrane, Warszawa 1961, s. 12 – 75.
27. Mała encyklopedia wiedzy politycznej, pod red. M. Chmaja, W. Sokoła, Toruń 1996, s. 277.

28. Meandry cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne, pod red. A. Chodubskiego, Toruń 1997, s. 36 – 38.
29. Mill J.S., O rządzie reprezentatywnym, Kraków 1993, s. 76.
30. Myers G. D., Psychologia społeczna, Warszawa 2003, s. 456 – 598.
31. Müller A., Od autorytaryzmu do demokracji. Transformacja ustrojowa na przykładzie Hiszpanii i Polski, Poznań 2004, s. 24 – 28.
32. Nowacka E., Samorząd terytorialny w ustroju państwowym, Warszawa 2003, s. 169 – 177.
33. Oblicza decentralizmu, pod red. J. Iwanka, Katowice 1996, s. 27 – 43.
34. Pangle T., Uszlachetnianie demokracji, Kraków 2005, s. 37 – 144.
35. Perez – Diaz V. M., Powrót społeczeństwa obywatelskiego w Hiszpanii, Kraków 1996, s. 54.
36. Platon, Państwo, Warszawa 1990, s. 442.
37. Polska w dobie przemian, pod red. A. Kasińskiej – Metryki, Cywilizacja i Polityka 2004, z. 2, s. 318 – 322.
38. Porębski Cz., Umowa społeczna - renesans idei, Kraków 2005, s. 54 – 176.
39. Raukin A., Dialog społeczny na szczeblu Unii Europejskiej i Polski, Warszawa 2002, s.1 – 9.
40. Regulski J., Samorządna Polska, Warszawa 2005, s. 29.
41. Rousseau J.J., Trzy rozprawy o filozofii społecznej, Warszawa 1956, s. 1 – 124.
42. Samorząd w Polsce. Istota, formy, zadania., pod red. S. Wykrętowicza, Poznań 2004, s.33 – 57.
43. Skrzydło W., Polskie prawo konstytucyjne, Lublin 1997, s. 119 – 135.
44. Smolski R., Smolski M., Stadtmuller E. H., Słownik encyklopedyczny edukacji obywatelskiej, Warszawa 2005, s. 91.
45. Sowa K.Z., Socjologia, społeczeństwo, polityka, Rzeszów 1992, s. 26 – 43.
46. Społeczeństwo, państwo, władza, pod red. M. Żmigrodzkiego,

- M. Chmaja, Lublin 1995, s. 134 – 147.
47. Społeczeństwo polskie u progu przemian, pod red. J. Muchy, Warszawa 1991, s. 77 – 80.
  48. Szczepański J., Socjologia, Warszawa 1961, s. 498 – 505.
  49. Sztompka P., Socjologia. Analiza społeczeństwa., Kraków 2002, s. 154 – 176, s.418 – 433.
  50. Tempczyk M., Teoria chaosu a filozofia, warszawa 1998, s. 6. s. 19 – 67.
  51. Trelak J. F., Psychologia organizacji i zarządzania, Warszawa 2005, s. 148 – 375.
  52. Tuleja P., Prawo konstytucyjne, Łódź 1995, s. 66 – 70.
  53. Władyka T., Model społecznej gospodarki rynkowej a transformacja ustrojowa polskiej gospodarki. Analiza prawno- gospodarcza., Kraków 2002, s. 250 – 258.
  54. Władza polityczna. Koncepcje i ujęcie zjawiska., pod red. S. Wróbla, Katowice 1997, s. 246.
  55. Woś J., Społeczeństwo obywatelskie i nurty obywatelskie na świecie, Kraków 2005, s. 129 – 137.
  56. Zbliżenia i powinowactwa w ładzie narodowościowym i etnicznym w Polsce, w: Tożsamość kulturowa. Szkice o mniejszościach narodowych na Pomorzu Gdańskim, pod red. A. Chodubskiego, A Waśkiewicz, Gdańsk 2004, s. 6 – 23.
  57. Znaniecki F., Wstęp do socjologii, Poznań 1922, s. 76.
  58. Żmigrodzki M., Encyklopedia politologii, Kraków 2002, s. 378.
  59. Żukrowska K., Niemiecki J., Konkurencja a transformacja w Polsce. Wybrane aspekty polityki gospodarczej, Warszawa 2004, s. 12 – 17.

Akty prawne

1. „Dziennik Ustaw”, 1991, nr 79, poz. 854, ustawa o związkach zawodowych.
2. „Dziennik Ustaw”, 1991, nr 55, poz. 236, ustawa o rozwiązywaniu sporów zbiorowych.

3. „Dziennik Ustaw”, 1996, nr 24, poz. 110, ustawa kodeks pracy
4. „Dziennik Ustaw”, 2001, nr 100, poz. 1080, ustawa o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych.
5. „Dziennik Ustaw”, 2002, nr 17, poz. 157, Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie wojewódzkich komisji dialogu społecznego.

Źródła internetowe:

1. <http://ipn.gov.pl/>

**STATE INSTITUTIONS AND HUMAN DIGNITY AND
THE RIGHT IN A DEMOCRACY**

Summary

*The specificity of democracy as an institutional form of problem solving
publicly expresses the validity of rules of behavior for human dignity challenging the
research.*

Keywords: Democracy, human dignity in law, public administration

dr Sławomir Stanisław Dębski

Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim

e-mail: sladeb@wp.pl

dr Stefan Kowalski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: s.kowalski@amw.gdynia.pl

Albert Poplawski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: albertpoplawski@wp.pl

**MEANDRY JĘZYKOWE PRAKTYKI PRAWA W DZIAŁALNOŚCI
PUBLICZNEJ I PŁYNĄCE STĄD ZAGROŻENIA INTEGRACJI
EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE POLSKI**

Number of characters: 23 680 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 1 x 1 000 characters (lump sum) = 1 000 characters.

**Total: Number of characters: 24 680 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 0, 617 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: Demokracja, integracja Europejska, zagrożenia instytucjonalne w administracji

Streszczenie

Prowadząc badania nad praktyką prawa w działalności publicznej w sytuacji integracji Polski w Unii Europejskiej dostrzeżono występujące rozbieżności pomiędzy tym co jest zapisane a tym co jest wdrażane. Duże problemy stwarza konieczność tłumaczenia prawa unijnego na języki Narodowe i wdrożenia go w określonym czasie, czego niedotrzymanie może skutkować karami pieniężnymi za opóźnienia lub też wyhamowaniem przekazywania przeznaczonych dla Polski funduszy. I jak się okazuje, to może być

główne źródło niepowodzeń implementacji, będąc istotnym zagrożeniem dla integracji państw unijnych i stanowiąc wyzwanie badawcze.

Ujęcie badawcze

Prowadząc badania praktyki prawa w działalności publicznej przy uwzględnieniu integracji Polski w Unii Europejskiej dostrzeżono występujące rozbieżności pomiędzy tym co jest oferowane a tym co wdrażane.

Zjawisko dostrzega się przede wszystkim w sytuacji implementacji prawa Unijnego do prawa Polskiego i jego stosowania w praktyce. Przyjęto, że implementacja łac. implementation oznacza: wdrożenie, przystosowanie, realizacja. Uznaje się, iż implementacja prawa unijnego wymaga czynności, które umożliwią rzeczywiste wprowadzenie w życie postanowień przyjętych na szczeblu unijnym do krajowych porządków prawnych.

Podstawą prawną, nakładającą obowiązek implementacji prawa Unii Europejskiej jest art. 4 TUE. Przepis nakłada na państwa członkowskie szeroko pojęty obowiązek współpracy w osiągnięciu celów Unii poprzez zapewnienie pełnej skuteczności prawu unijnemu. Obowiązki wynikające z wymienionego artykułu stanowią argument przemawiający za interpretacją prawa krajowego zgodnie z prawem unijnym także w sprawach nienależytej implementacji dyrektyw, gdzie w prawie krajowym przewidziano środki niewystarczające do osiągnięcia celów wyznaczonych w dyrektywie. Szczegółowo i bezpośrednio ujęty obowiązek implementacji dyrektyw zawiera art. 288 akapit 3 TFUE.

Ostatecznej konkretyzacji generalnego obowiązku implementacji dokonuje się w danej dyrektywie zobowiązującej swoich adresatów do wdrożenia jej postanowień do krajowego porządku prawnego. Obowiązek ten wyrażany jest w przepisach końcowych dyrektywy, które zawierają tzw. klauzulę wzajemnego powiązania¹.

Implementacja prawa Unijnego do Polskiego posiada Konstytucyjne zobowiązania wynikające z treści Art. 87.1. Źródłami powszechnie

---

¹ G. Krawiec, Europejskie prawo administracyjne, Warszawa 2009, s. 88.

obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Art. 88.3. Umowy międzynarodowe ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie są ogłaszane w trybie wymaganym dla ustaw. Zasady ogłaszania innych umów międzynarodowych określa ustawa. Art. 89. 1. Ratyfikacja przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej i jej wypowiedzenie wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, jeżeli umowa dotyczy: pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych, wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji, członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w organizacji międzynarodowej, znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym, spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy. 2. O zamiarze przedłożenia Prezydentowi Rzeczypospolitej do ratyfikacji umów międzynarodowych, których ratyfikacja nie wymaga zgody wyrażonej w ustawie, Prezes Rady Ministrów zawiadamia Sejm. 3. Zasady oraz tryb zawierania, ratyfikowania i wypowiedzania umów międzynarodowych określa ustawa. Art. 90.1. Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach. 2. Ustawa, wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów. 3. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125. 4. Uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Art. 91. 1. Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy. 2. Umowa międzynarodowa ratyfikowana

za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową. 3. Jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowane jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami².

Czytając wprost dostrzega się bardzo dużo gwarancji mających zapewnić dostosowanie ładu prawnego w Polsce do realizacji zobowiązań międzynarodowych.

Poddając analizie reguły tworzące ład prawny w państwach zintegrowanych oraz na szczeblu unijnym zauważa się, że wszędzie tam jako główną wskazuje się językową wykładnię prawa. Wykładnia prawa polega na wyjaśnieniu sensu przepisów, ustaleniu właściwego ich rozumienia, przypisaniu im odpowiedniego znaczenia, bądź wyznaczeniu ich zakresu. Przez wykładnię rozumie się określone czynności podjęte w celu ustalenia znaczenia i zakresu wyrażen języka prawnego. Przedmiotem interpretacji jest język, za pomocą którego zakodowane są teksty prawne. W przypadku wykładni językowej naczelną rolę pełni łańciska zasada – *clara non sunt interpretanda*, według której to co jest zrozumiałe i jasne nie wymaga interpretacji.

Zapoznając się z literą prawa w Polsce i porównując z obowiązującym w tym zakresie prawem unijnym stwierdzono występowanie rozbieżności w wielu aspektach. Dla celów tego opracowania przyjęto próbę wyjaśnienia trudności dotyczących trzech najczęściej powtarzających się pojęć, tj.:

1. Państwo;
2. Administracja;
3. Władza.

W wyniku analizy porównawczej dwudziestu dziewięciu definicji, przy użyciu metody redukcji pojęcia do elementów absolutnie niezbędnych

---

² Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r.

i koniecznych, bez których jego znaczenie budziłoby wątpliwości, sprecyzowano w wyniku tłumaczeń unifikujących, że: Państwo to Naród zamieszkujący terytorium wyodrębnione uznanymi prawem międzynarodowym granicami. W praktyce stosowania prawa przez polityków, funkcjonariuszy publicznych, dziennikarzy oraz część społeczeństwa stwierdza się, że pojęcie państwo w wielu krajach, w tym i Polsce jest utożsamiane z rządem, administracją centralną lub instytucjami publicznymi na szczeblu centralnym. Natomiast Administracja od łac. administrare, oznacza służenie, kierowanie, zarządzanie mieniem nienależącym do administrującego. Administracja jest szczególną formą zarządzania, jako pojęcie wywodzi się od połączenia łacińskiego czasownika ministrare - służyć, z umacniającym element służebności czy charakteru wykonawczego przedrostkiem ad; administrare, które oznaczało obsługiwać, z biegiem czasu także zarządzać, a nawet kierować, lecz nigdy nie rządzić – gubernare, tj. podejmować rozstrzygnięcia w istotnych sprawach³. W państwach o ustrojach demokratycznych kompetencje do realizacji zadań w imieniu Narodu posiadają: 1. reprezentanci w wyniku wyboru oraz 2. administracja w następstwie powołania lub mianowania. Administrujący wszystkich szczebli posiadają kompetencje, wyrażające się w tzw. władztwie administracyjnym, czyli uprawnieniu do zarządzania w określonej sferze, wyłącznie w imieniu Narodu i na jego użytek. Pojęcie administracji przez urzędników różnorodnych szczebli od centralnego po najniższy lokalny w wielu krajach i Polsce bywa utożsamiane z władzą publiczną. Pojęcie władztwa administracyjnego zostaje nadużywane na rzecz władania. Władztwo administracyjne prawnie uznaje się za domniemanie możliwości podejmowania decyzji w imieniu i na pożytek właściciela za jego zgodą i w porozumieniu z nim.

Z pojęciem władzy wiąże się najwięcej rozbieżności zarówno w państwach objętych badaniami jak i w Polsce.

Z perspektywy rozwoju cywilizacyjnego, analizując zjawisko

---

³ Administracja publiczna, pod red. J. Hausnera, Warszawa 2003, s. 13.

władzy, jako poprzedzające je i decydujące o jego charakterze, dostrzega się pojęcie posiadania.

Zanim jeszcze doszło do prawnego wyeksponowania posiadania, dowiadujemy się z wykopalisk, że pierwsi ludzie, najstarsi w znaczeniu archeologicznie ujawnionych, pozostawili po sobie przedmioty oraz rysunki i opisy dotyczące posługiwania się nimi. Stanowiły one ich własność i formę wymiany handlowej. W późniejszym okresie, od epoki imperium rzymskiego posiadanie staje się instytucją prawa rzeczowego oznaczającą stan faktyczny, polegający na decydowaniu i postępowaniu zgodnie z wolą posiadacza. Posiadacz ma wobec rzeczy władztwo, polegające na możliwości robienia z nią, co zechce. W Polsce działem prawa cywilnego regulującym powstanie, treść, zmianę i ustanie prawa własności i innych praw do rzeczy jest prawo rzeczowe, które w znaczeniu podmiotowym odpowiada łącznie cechom: 1. jest prawem bezwzględnym, czyli skutecznym erga omnes – wobec wszystkich oraz 2. dotyczy rzeczy. Kwestie związane nim reguluje księga druga kodeksu cywilnego pt. Własność i inne prawa rzeczowe oraz wiele ustaw szczególnych, np. ustawa o księgach wieczystych i hipotece.

Dla polskiego prawa charakterystyczny jest zamknięty katalog praw rzeczowych – tzw. zasada numerus clausus praw rzeczowych: własność, użytkowanie wieczyste, użytkowanie, służebność, zastaw, hipoteka, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu. Posiadanie pozaprawne, jest pojęciem oznaczającym faktyczną władzę osoby nad rzeczą w „naturalnym” tego słowa znaczeniu. Zgodnie z powszechnie panującym poglądem przesłankami do stwierdzenia stanu posiadania są: 1. fizyczne władanie rzeczą przez posiadacza (łac. corpus possessionis), 2. manifestowany przez posiadacza zamiar władania rzeczą jak właściciel (łac. animus rem sibi habendi). Brak drugiej z wymienionych przesłanek oznacza, iż mamy do czynienia z innym istotnym prawnie stanem, a mianowicie dzierżeniem, czyli faktycznym władaniem rzeczą za kogoś innego.

Podobnie w prawie administracyjnym wyodrębnia się pojęcie władztwa, czyli posiadania kompetencji, tj. normatywnie wyodrębnionego,

społecznego zezwolenia do wykonywania wyznaczonych zadań, zarządu mieniem. W polskim Kodeksie karnym pojęciem kradzieży określa się zabór cudzej rzeczy ruchomej w celu jej przywłaszczenia (art. 278 § 1 k.k.). Zabór oznacza wyjęcie rzeczy spod czyjegoś władztwa i objęcie jej we własne władanie.

Władztwo nad rzeczą jest stosunkiem faktycznym, a nie prawnym, wobec czego możliwa jest kradzież rzeczy, którą włada osoba niebędąca jej właścicielem, np. posiadacz lub dzierżyciel⁴.

Prawo w Polsce ma tworzyć system, tego rodzaju, że nie będzie istniała potrzeba kształtowania definicji lub pojęć, jeśli umieszczone są już w jakiejś regule, np. spadek zawsze będzie oznaczał to samo zarówno w prawie karnym, jak i cywilnym.

Sytuację tę utwierdza zapis w Konstytucji RP dotyczący źródeł prawa oraz wpis, że konstytucyjne normy czyta się wprost i są one wiążące, a jeśli norma zmienia zapis konstytucyjny, nie wolno jej stosować ani wdrażać, a wdrożoną należy wycofać z obiegu prawnego.

W Polsce pojęcie władzy, władania ma znaczenie o tyle, że zgodnie z regułami ustrojowymi, tj. Konstytucją RP Art. 1. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli. Pojęcie dobra wywodzi się z ekonomii i oznacza wszystkie środki, które mogą być wykorzystane, bezpośrednio lub pośrednio do zaspokojenia potrzeb ludzkich. Art. 4. 1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Przy czym władza zwierzchnia jest przynależna tylko i wyłącznie Narodowi, rozumianemu jako zbiorowość osób związanych z państwem poprzez fakt posiadania jego obywatelstwa. Władza zwierzchnia w odniesieniu do narodu, to samodzielność w regulowaniu wszelkich spraw wewnętrznych i decyzyjność wobec wszystkich form niższego rządu ukształtowanych w sposób instytucjonalny, tj. wobec Sejmu i Senatu, Prezydenta RP, Rady Ministrów i administracji rządowej, urzędów, agend i innych. Władza zwierzchnia narodu w żadnym z zapisów Konstytucji RP lub

---

⁴ K. A. Dadańska, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2010, s. 56-61; E. Gniewek, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2013, s. 378 - 385.

jakiegokolwiek innej rangi regułach, obecnie w Polsce obowiązujących, nie jest przekazywana lub cedowana na kogokolwiek. Jest stała i stanowi bezwzględnie wyłączną cechę narodu. Art. 4.2. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio. Czyli naród nie zdaje władzy swoim przedstawicielom, lecz przez nich ją sprawuje, wtedy i tylko wtedy, gdy nie sprawuje jej bezpośrednio sam. Możemy stwierdzić, że „władza zwierzchnia” nie jest pełnieniem urzędu, funkcji z wyboru, lecz jako zwierzchnia, konstytucyjnie przyznana narodowi nie może być mu odbierana ani naruszana i podlega ochronie prawnej oraz zapewnieniu przez wszystkie urzędy publiczne i instytucje. Rozumie się tu, że władzę zwierzchnią posiada naród, nie przekazując jej nikomu, lecz, ze względu na to, że nie wyłoniono jeszcze mechanizmu pozwalającego wszystkim na zawiadywanie wspólnym mieniem, realizuje swoje gwarancje za pomocą wybranych w wolnych wyborach osób pełniących funkcje. Osoby te nazywamy funkcjonariuszami administracji.

Wobec zapisów w Konstytucji RP oraz występujących w licznej literaturze przedmiotu i wypowiedziach praktyków, a także teoretyków w mediach, samo pojęcie władzy jest zróżnicowane i wprost konfrontacyjnie skierowane wobec reguł ustrojowych. Ta rozbieżność stanowi wyzwanie badawcze.

Zmieniła się rola urzędników oraz instytucji. Stali się narzędziem na rzecz zaspokajania potrzeb i oczekiwań wspólnotowych, pełniąc służebną rolę wobec Polaków gwarantowaną prawem administracyjnym.

Wspólnotę stanowią mieszkańcy kraju, mieszkańcy jego regionów oraz wyodrębnionych administracyjnie mniejszych terenów, np. gmin.

Zmieniła się rola partii politycznych oraz ich znaczenie, uwidacznia się występowanie licznych rozbieżności w prawem gwarantowanych społeczeństwu relacjach politycznych a zachowaniu polityków.

Dostrzega się wykorzystywanie zapisu w treści ustawy o partiach politycznych: Art. 1.1. Partia polityczna jest dobrowolną organizacją, występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu

publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie „władzy publicznej”⁵. Gdyby pominąć zapisy Konstytucji RP, rzeczywiście można przyjąć w błędzie, że partia sprawuje władzę publiczną po wyborach. Zachowania te stają się wyzwaniem cywilizacyjnym. Retoryka tzw. polityków, czyli członków partii, skoncentrowała się na zachowaniu marketingowym oraz erystyce polegającej, m.in. na atakowaniu innych opcji z pominięciem merytorycznych treści, jak też sofizmatach, w których używając naukowych określeń ukrywa się problem, stając się wprost rozumianą manipulacją i oszustwem.

W polskiej demokracji polityka przyjęła charakter roztropnej troski o wspólne dobro. Charakter ten ugruntowano konstytucyjnie oraz prawem administracyjnym. Występują rozbieżności w relacjach pomiędzy nimi a działaniem urzędników.

Polskie prawo wspólnotowe dotyczące samorządu terytorialnego, rozumianego, jako wspólnota lokalna umiejscowiło administrację, tj. urzędy i urzędników w roli służebnej wobec mieszkańców. Tak też wygląda prawo unijne. Jednak fakt, że wprowadzono je przed uchwaleniem Konstytucji i brak weryfikacji ustaw pod kątem zgodności z Konstytucją, powoduje liczne rozbieżności pomiędzy teorią a praktyką w Polsce.

Inny problem stanowią kulturowo i tradycyjnie zakorzenione przekonania, powszechniki i stereotypy dotyczące pojęcia „władza” a wywodzące się z poprzedniego, totalitarnego ustroju w Polsce. Charakteryzował się on: 1. cenzurą i centralnie kierowaną propagandą; 2 całkowitym podporządkowaniem sobie przez urzędników zatomizowanego społeczeństwa poddawanego nieustannej mobilizacji; 3. rządami monopartii; 4. terrorem na ogromną skalę przy pomocy tajnej policji; 4. wyraźnie zdefiniowanym wrogiem wewnętrznym i zewnętrznym; 5. sterowaniem poparcia społecznego⁶.

---

⁵ Dz. U. 1997 Nr 98 poz. 604; Ustawa o partiach politycznych.

⁶ *Encyklopedia PWN*, Historia, Warszawa 2014, s. 376.

Źródłem poglądów, postaw i zachowań totalitarnych, manifestujących wrogość do wszelkiej różnorodności oraz negujących potrzebę autonomii jakiegokolwiek sfery życia, mogą być, oprócz ideologii, również predyspozycje własne. Stąd wniosek, że uczestnicy rzeczywistości nauk społecznych, humanistycznych i prawnych wywodzący się z tamtego okresu, nabyli predyspozycje poprzez edukację oraz rozwój, skorelowany z życiem rodzinnym, zawodowym i towarzyskim.

Obecnie eksponując swoje rozumienie z natury swojej zaprzeczając regułom demokracji, obcym sobie, współuczestniczyli w zaburzaniu budującego się ustroju po uprawomocnieniu się Konstytucji RP w 1997 r.

Problemem do rozwiązania staje się także czytanie i znajomość prawa. Pomimo, że reguła wykładni językowej jest powszechnie znana, dokonuje się różnych, innych interpretacji i na ich podstawie orzeka, podejmuje decyzje lub stanowi prawo. To zagrożenie wynika z toczącej się „walki” o decydowanie, mylone przez urzędników z władzą w wyniku braku internalizacji reguł ustrojowych.

Nasuującym się wnioskiem jest, że m.in. w Polsce, dzięki zapisom Konstytucji wypracowany majątek tzw. skarbu państwa oraz komunalny stanowi własność obywateli ponieważ z mocy prawa „Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli”. Dobrem rozumianym ekonomicznie a nie inaczej. Wynika z tego, że urzędnik kreujący siebie na władzę w Polsce, biorąc pod uwagę istnienie jedynego zapisu prawa, na terenie którego ujętym wszyscy stają się podwładnymi wobec funkcjonariuszy publicznych, tj. pracującej tam administracji, a jest to zapis art. 72. § 2 ustawy kodeks karny wykonawczy, uznaje państwo za *więzienie*.

Silne problemy stwarza konieczność tłumaczenia prawa unijnego na języki Narodowe i wdrażania go w określonym czasie, co może skutkować karami pieniężnymi za opóźnienia w implementacji prawa UE do prawa polskiego lub też wyhamowaniem przekazywania przeznaczonych dla Polski funduszy.

To może być główne źródło niepowodzeń implementacji. Jako przykład można przyjąć kasus miasta Gdyni: Komisja Europejska stwierdziła, że środki publiczne przekazane przez gminy Gdynia i Kosakowo na rzecz portu lotniczego Gdynia-Kosakowo przyznają beneficjentowi nienależną przewagę konkurencyjną, w szczególności nad lotniskiem w Gdańsku, co stanowi naruszenie unijnych zasad pomocy państwa. Według Komisji dzięki finansowaniu publicznemu port lotniczy Gdynia – Kosakowo osiągnął nienależną korzyść gospodarczą, jakiej nie mieli jego konkurenci. Odzyskanie pomocy przyznanej niezgodnie z prawem jest konieczne, aby zapewnić równe warunki działania na jednolitym rynku UE. „Zasady te nie zezwalają państwom członkowskim na przyznanie pomocy państwa w celu powielenia infrastruktury portów lotniczych, jeśli popyt na nią jest niewystarczający, jako że prowadziłyby to do zakłóceń konkurencji między portami lotniczymi i marnotrawienia pieniędzy podatnika. Aby przywrócić sytuację, która panowała na rynku przed udzieleniem pomocy, port lotniczy Gdynia-Kosakowo ma zwrócić nienależnie wypłacone środki w kwocie 21,8 mln euro (91,7 mln złotych). Ułatwi to złagodzenie zakłóceń konkurencji spowodowanych przez pomoc państwa.” – czytamy w komunikacie Komisji Europejskiej. „W takiej sytuacji żaden prywatny podmiot gospodarczy nie zdecydowałby się na inwestycję na takich samych warunkach.

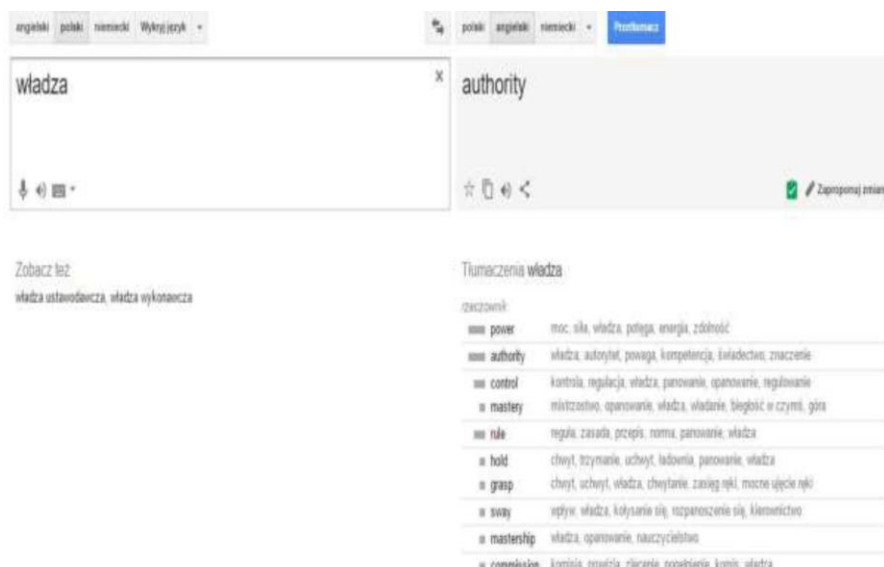
Komisja stwierdziła, że pomoc dla lotniska w Gdyni nie służy żadnemu bliżej określönemu celowi leżącemu we wspólnym interesie, jako że port ten jedynie powieli infrastrukturę, która jest niedochodowa i nie ma zadowalających perspektyw biznesowych w średnim okresie. Pomoc jest zatem niezgodna ze wspólnymi unijnymi zasadami pomocy państwa dla sektora lotnictwa⁷.

Problem z tłumaczeniem prawa z języka angielskiego pozwala zaobserwować już najprostsze narzędzie jakim jest translator google na przykładzie słowa „władza” :

---

⁷ Archiwum Urzędu Miasta Gdyni, Wydział Projektów Rozwojowych, ul. 10-lutego 24, 81-364 Gdynia.

Rys. 1. Obraz translatora google dla słowa: władza

Źródło: internet <https://translate.google.pl/#pl/en/w/%C5%82adza/>

korzystano dnia 8 maja 2016 /

Podsumowanie

Aby do takich mankamentów prawnych i strat nie dochodziło koniecznym staje się doprowadzenie do unifikacji pojęć w zakresie obowiązującego prawa w Polsce i innych krajach zintegrowanych w UE. Program dofinansowania Gdyni opracowany był przez ekspertów szczegółowo analizujących zapisy prawa, m.in. tłumaczenie z angielskiego co i tak przyniosło odwrotny do zamierzonego efekt.

Na podstawie badania stwierdza się, że brak implementacji unijnego prawa lub jego wadliwa implementacja czynią zaburzenia które stanowią istotne zagrożenie dla integracji europejskiej.

Literatura:

1. Administracja publiczna, pod red. J. Hausnera, Warszawa 2003, s. 13.
2. Archiwum Urzędu Miasta Gdyni, Wydział Projektów Rozwojowych, ul. 10-lutego 24, 81-364 Gdynia.
3. Dadańska K. A., Prawo rzeczowe, Warszawa 2010, s. 56-61.

4. Encyklopedia PWN, Historia, Warszawa 2014, s. 376.
5. Gniewek E., Prawo rzeczowe, Warszawa 2013, s. 378 – 385.
6. Krawiec G., Europejskie prawo administracyjne, Warszawa 2009, s. 88.

Akty prawne:

1. Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. z dnia 2 kwietnia 1997r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r.
2. Dz. U. 1997 Nr 98 poz. 604, Ustawa o partiach politycznych.

MEANDERS LANGUAGE PRACTICE LAW IN PUBLIC ACTIVITY AND THE CONSEQUENT THREAT OF EUROPEAN INTEGRATION ON THE EXAMPLE OF POLISH

Summary

Conducting research on the practice of law in the activities of the public in the situation of Polish integration into the European Union recognized the existing discrepancy between what is written and what is implemented. Big problems necessitates the translation of EU law into national languages and to implement it within the specified time, the failure of which may result in financial penalties for delays or slowing down the transfer of funds earmarked for Polish. And as it turns out, it can be a major source of failure of implementation, being a major threat to the integration of the countries of the EU and represents a major challenge research.

Keywords: Democracy, European integration, institutional risks in the administration

dr Sławomir Stanisław Dębski

Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim

e-mail: sladeb@wp.pl

prof. nadzw. dr hab. Stanisław Przybylski

Wyższa Szkoła Edukacji w Sporcie w Warszawie

e-mail: stanislawprzybylski@onet.pl

SPOŁECZEŃSTWO A WŁADZA: ROZBIEŻNOŚĆ REGUL DEMOKRACJI I PRAKTYKI ADMINISTRACJI W POLSCE

Number of characters: 48 617 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 0 x 1 000 characters (lump sum) = 0 characters.

**Total: Number of characters: 48 617 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 1, 215 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: Demokracja, system prawa, mienie publiczne, administracja publiczna

Streszczenie

Pojęcie władzy zwierzchniej w systemie prawa przypisane wyłącznie narodowi, naruszane przez urzędników na rzecz postępowania z mieniem publicznym jak z własnym tworzy wyzwania polityczno – społeczne.

Ujęcie badawcze

Z perspektywy rozwoju cywilizacyjnego, analizując zjawisko władzy, jako poprzedzające je i decydujące o jego charakterze, dostrzega się pojęcie posiadania. Zanim jeszcze doszło do prawnego wyeksponowania posiadania, dowiadujemy się z wykopalisk, że pierwsi ludzie, najstarsi w znaczeniu archeologicznie ujawnionych, pozostawili po sobie przedmioty oraz rysunki i opisy dotyczące posługiwania się nimi. Stanowiły one ich własność i formę wymiany handlowej. W późniejszym okresie, od epoki imperium rzymskiego posiadanie staje się instytucją prawa

rzeczowego oznaczającą stan faktyczny, polegający na decydowaniu i postępowaniu zgodnie z wolą posiadacza¹. Posiadacz ma wobec rzeczy władztwo, polegające na możliwości robienia z nią, co zechce.

W Polsce działem prawa cywilnego regulującym powstanie, treść, zmianę i ustanie prawa własności i innych praw do rzeczy jest prawo rzeczowe, które w znaczeniu podmiotowym odpowiada łącznie cechom: 1. jest prawem bezwzględnym, czyli skutecznym erga omnes – wobec wszystkich oraz 2. dotyczy rzeczy. Kwestie związane nim reguluje księga druga kodeksu cywilnego pt. Własność i inne prawa rzeczowe oraz wiele ustaw szczególnych, np. ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Dla polskiego prawa charakterystyczny jest zamknięty katalog praw rzeczowych – tzw. zasada numerus clausus praw rzeczowych: własność, użytkowanie wieczyste, użytkowanie, służebność, zastaw, hipoteka, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu.

Posiadanie pozaprawne, jest pojęciem oznaczającym faktyczną władzę osoby nad rzeczą „naturalnym” tego słowa znaczeniu. Zgodnie z powszechnie panującym poglądem przesłankami do stwierdzenia stanu posiadania są: 1. fizyczne władanie rzeczą przez posiadacza (łac. corpus possessionis), 2. manifestowany przez posiadacza zamiar władania rzeczą jak właściciel (łac. animus rem sibi habendi). Brak drugiej z wymienionych przesłanek oznacza, iż mamy do czynienia z innym istotnym prawnie stanem, a mianowicie dzierżeniem, czyli faktycznym władaniem rzeczą za kogoś innego. Podobnie w prawie administracyjnym wyodrębnia się pojęcie władztwa, czyli posiadania kompetencji, tj. normatywnie wyodrębnionego, społecznego zezwolenia do wykonywania wyznaczonych zadań, zarządu mieniem.

W polskim Kodeksie karnym pojęciem kradzieży określa się zabór cudzej rzeczy ruchomej w celu jej przywłaszczenia (art. 278 § 1 k.k.)². Zabór oznacza wyjęcie rzeczy spod czyjegoś władztwa i objęcie jej we własne władanie. Władztwo nad rzeczą jest stosunkiem faktycznym, a nie

---

¹ K. A. Dadańska, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2010, s. 56-61; E. Gniewek, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2013, s. 378 – 385.

² *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2014, s. 188-189.

prawnym, wobec czego możliwa jest kradzież rzeczy, którą włada osoba niebędąca jej właścicielem, np. posiadacz lub dzierżyciel.

Prawo w Polsce ma tworzyć system, tego rodzaju, że nie będzie istniała potrzeba kształtowania definicji lub pojęć, jeśli umieszczone są już w jakiejś regule, np. spadek zawsze będzie oznaczał to samo zarówno w prawie karnym, jak i cywilnym. Sytuację tę utwierdza zapis w Konstytucji RP dotyczący źródeł prawa oraz wpis, że konstytucyjne normy czyta się wprost i są one wiążące, a jeśli norma zmienia zapis konstytucyjny, nie wolno jej stosować ani wdrażać, a wdrożoną należy wycofać z obiegu prawnego. Główną wykładnią prawa w Polsce jest wykładnia językowa, co upraszcza odczytywanie i jego rozumienie.

Polska jako państwo, zgodnie ze zunifikowaną formułą obowiązującą w systematyce międzynarodowej to – mieszkańcy terytorium wyodrębnionego granicami, uznanymi prawem międzynarodowym.

W Polsce pojęcie władzy, władania ma znaczenie o tyle, że zgodnie z regułami ustrojowymi, tj. Konstytucją RP Art. 1. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli³. Pojęcie dobra wywodzi się z ekonomii i oznacza wszystkie środki, które mogą być wykorzystane, bezpośrednio lub pośrednio do zaspokojenia potrzeb ludzkich⁴. Art. 4. 1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Przy czym władza zwierzchnia jest przynależna tylko i wyłącznie Narodowi, rozumianemu jako zbiorowość osób związanych z państwem poprzez fakt posiadania jego obywatelstwa⁵.

Władza zwierzchnia w odniesieniu do narodu, to samodzielność w regulowaniu wszelkich spraw wewnętrznych i decyzyjność wobec wszystkich form niższego rzędu ukształtowanych w sposób instytucjonalny, tj. wobec Sejmu i Senatu, Prezydenta RP, Rady Ministrów i administracji rządowej, urzędów, agend i innych. Władza zwierzchnia narodu w żadnym z zapisów Konstytucji RP lub

---

³ Konstytucja Rzeczypospolitej polskiej, Dz. U. z dnia 16 lipca 1997 r.

⁴ Ład gospodarczy a współczesna ekonomia, pod red. P. Pysza, A. Grebskiej, M. Moszyńskiego, Warszawa 2014, s. 58.

⁵ J. Kuciński, W. J. Wołpiuk, Zasady ustroju politycznego państwa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., Warszawa 2012, s. 141 – 184.

jakiegokolwiek innej rangi regulach, obecnie w Polsce obowiązujących, nie jest przekazywana lub cedowana na kogokolwiek. Jest stała i stanowi bezwzględnie wyłączną cechę narodu. Art. 4.2. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio. Czyli naród nie zdaje władzy swoim przedstawicielom, lecz przez nich ją sprawuje, wtedy i tylko wtedy, gdy nie sprawuje jej bezpośrednio sam. Możemy stwierdzić, że „władza zwierzchnia” nie jest pełnieniem urzędu, funkcji z wyboru, lecz jako zwierzchnia, konstytucyjnie przyznana narodowi nie może być mu odbierana ani naruszana i podlega ochronie prawnej oraz zapewnieniu przez wszystkie urzędy publiczne i instytucje. Rozumie się tu, że władzę zwierzchnią posiada naród, nie przekazując jej nikomu, lecz, ze względu na to, że nie wyłoniono jeszcze mechanizmu pozwalającego wszystkim na zawiadywanie wspólnym mieniem, realizuje swoje gwarancje za pomocą, wybranych w wolnych wyborach, osób pełniących funkcje. Osoby te nazywamy funkcjonariuszami administracji. Administracja jest szczególną formą zarządzania, jako pojęcie wywodzi się od połączenia łacińskiego czasownika ministrare – służyć, z umacniającym element służebności czy charakteru wykonawczego przedrostkiem ad; administrare, które oznaczało obsługiwać, z biegiem czasu także zarządzać, a nawet kierować, lecz nigdy nie rządzić – gubernare, tj. podejmować rozstrzygnięcia w istotnych sprawach⁶.

Władza jest podstawowym pojęciem historycznie ukształtowanych nauk politycznych, ekonomicznych i innych, definiowana, jako relacje społeczne między dwiema jednostkami, między jednostką a grupą lub między dwiema grupami, polegające na tym, że jedna ze stron relacji może w sposób trwały i zinstytucjonalizowany oddziaływać na postępowanie drugiej strony oraz posiada środki zapewniające kontrolę tego postępowania. Władza w tym znaczeniu to możliwość kierowania, rządzenia, wpływania na postępowanie ludzi, zmuszania do pewnych działań lub do ich zaniechania, narzucania im swojej woli, itp. W Polsce władza, jak wynika z litery prawa, należna jest wyłącznie Narodowi.

---

⁶ Administracja publiczna, pod red. J. Hausnera, Warszawa 2003, s. 13.

Wobec zapisów w Konstytucji RP oraz występujących w licznej literaturze przedmiotu i wypowiedziach praktyków, a także teoretyków w mediach, samo pojęcie władzy jest zróżnicowane i wprost konfrontacyjnie skierowane wobec reguł ustrojowych. Ta rozbieżność stanowi wyzwanie badawcze.

Stosunek władzy i podwładności był charakterystyczny dla każdej organizacji społecznej, chociaż jej zakres i treść odmienne w różnych zbiorowościach (np. władza króla, władza rodzicielska, władza przewodniczącego organizacji społecznej) - od dobrowolnej akceptacji społecznej do stosowania różnych form przymusu i przemocy fizycznej.

Wyróżniono historycznie różne rodzaje władzy, m.in.:

1. ekonomiczną – oznaczającą zdolność podmiotu władzy do dyktowania ekonomicznie uzasadnionych, kontrolowanych sposobów postępowania;
2. polityczną – sprawowaną przez jednostki rządzące, stanowiącą publicznie – prawną gwarancję określonego układu relacji społeczno – ekonomicznych, wyrażającą się w rządzeniu, tzn. podejmowaniu decyzji przez rząd oraz egzekwowaniu ich wykonania przez wyspecjalizowane organy.

Pojęcie władzy ewoluowało od zdolności do podejmowania oraz egzekwowania decyzji niezależnie od woli ludzi, których ona dotyczyła, poprzez możliwość zastosowania szczególnych środków, zwłaszcza przemocy, aż do zwierzchniej władzy społeczeństwa, jak w polskiej konstytucji. Tu władza polityczna ugruntowała się i realizowana jest poprzez administrację, posiadającą kompetencje do zarządu mieniem wspólnym w trzech obszarach: ustawodawstwa, wymiaru sprawiedliwości oraz administracji, w rozumieniu teoretycznej egzekutywy w teorii liberalnej. Wywodzące się z tej ideologii pojęcia trójpodziału władzy nie mają obecnie żadnego uzasadnienia ani uprawomocnienia. Wszystkie te obszary objęte są regułami administracyjnymi w wymiarze kompetencji. Stąd jednoznacznie można stwierdzić,

że nie ma trójpodziału władzy, lecz co najwyżej trójpodział kompetencji. Natomiast mienie wspólne w rozumieniu skarbu państwa i majątku samorządowego stanowi własność wszystkich Polaków.

Zmieniła się rola urzędników oraz instytucji. Stali się narzędziem na rzecz zaspokajania potrzeb i oczekiwań wspólnotowych, pełniąc służebną rolę wobec Polaków gwarantowaną prawem administracyjnym.

Wspólnotę stanowią mieszkańcy kraju, mieszkańcy jego regionów oraz wyodrębnionych administracyjnie mniejszych terenów, np. gmin.

Kraje zintegrowane w ramach Unii Europejskiej stanowią wspólnotę państw stowarzyszonych. Polska stała się politycznie rzecz biorąc państwem, czyli obszarem ograniczonym prawem międzynarodowym granicami, zamieszkałym przez Polaków, tj. posiadających obywatelstwo polskie oraz zamieszkałym przez osoby nieposiadające obywatelstwa.

Zmieniła się rola partii politycznych oraz ich znaczenie, uwidacznia się występowanie licznych rozbieżności w prawem gwarantowanych społeczeństwu zachowaniu politycznym a zachowaniu polityków.

Dostrzega się wykorzystywanie zapisu w treści ustawy o partiach politycznych: Art. 1.1. Partia polityczna jest dobrowolną organizacją, występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie „władzy publicznej”⁷. Gdyby pominąć zapisy Konstytucji RP, rzeczywiście można przyjąć w błędzie, że partia sprawuje władzę publiczną po wyborach. Zachowania te stają się wyzwaniem cywilizacyjnym.

Retoryka tzw. polityków, czyli członków partii, skoncentrowała się na zachowaniu marketingowym oraz erystyce polegającej, m.in. na atakowaniu innych opcji z pominięciem merytorycznych treści, jak też sofizmatach, w których używając naukowych określeń ukrywa się problem, stając się wprost rozumianą manipulacją i oszustwem.

---

⁷ Ustawa o partiach politycznych. Dz. U. 1997 Nr 98 poz. 604.

W polskiej demokracji polityka przyjęła charakter roztropnej troski o wspólne dobro. Charakter ten ugruntowano konstytucyjnie oraz prawem administracyjnym. Występują rozbieżności w relacjach pomiędzy nimi a działaniem urzędników.

Polskie prawo wspólnotowe dotyczące samorządu terytorialnego, rozumianego, jako wspólnota lokalna umiejscowiło administrację, tj. urzędy i urzędników w roli służebnej wobec mieszkańców. Tak też wygląda prawo unijne. Jednak fakt, że wprowadzono je przed uchwaleniem Konstytucji i brak weryfikacji ustaw pod kątem zgodności z Konstytucją, powoduje liczne rozbieżności pomiędzy teorią a praktyką.

Inny problem stanowią kulturowo i tradycyjnie zakorzenione przekonania, powszechniki i stereotypy dotyczące pojęcia „władza” a wywodzące się z poprzedniego, totalitarnego ustroju w Polsce. Charakteryzował się on: 1. cenzurą i centralnie kierowaną propagandą; 2 całkowitym podporządkowaniem sobie przez urzędników zatamizowanego społeczeństwa poddawanego nieustannej mobilizacji; 3. rządami monopartii; 4. terrorem na ogromną skalę przy pomocy tajnej policji; 4. wyraźnie zdefiniowanym wrogiem wewnętrznym i zewnętrznym; 5. sterowaniem poparcia społecznego ⁸.

Od tradycyjnych rządów autokratycznych lub dyktatorskich wyróżnia totalitaryzm nie tylko ideologiczna nadbudowa oraz skala zinstytucjonalizowanego terroru, lecz przede wszystkim posługiwanie się nowoczesną techniką i organizacją pracy, bez której niezbędny dla totalitaryzmu stopień kontroli nad społeczeństwem byłby nieosiągalny.

Totalitaryzm bywa wyjaśniany jako militaryzacja życia publicznego w imię podniesienia skuteczności rządzenia, W znaczeniu potocznym przeciwieństwo pluralizmu w polityce, życiu społecznym, kulturze, sposobie myślenia.

---

⁸ *Encyklopedia PWN*, Historia, Warszawa 2014, s. 376.

Źródłem poglądów, postaw i zachowań totalitarnych, manifestujących wrogość do wszelkiej różnorodności oraz negujących potrzebę autonomii jakiegokolwiek sfery życia, mogą być, oprócz ideologii, również predyspozycje własne. Stąd wniosek, że uczestnicy rzeczywistości nauk społecznych, humanistycznych i prawnych wywodzący się z tamtego okresu, nabywając predyspozycje poprzez edukację oraz rozwój, skorelowany z życiem rodzinnym, zawodowym i towarzyskim, eksponując swoje rozumienie z natury swojej zaprzeczając regułom demokracji, obcym sobie, współuczestniczyli w zaburzaniu budującego się ustroju po uprawomocnieniu się Konstytucji RP w 1997 r.

Problemy stwarza także konieczność tłumaczenia prawa unijnego i wdrażania go w określonym czasie, co może skutkować karami pieniężnymi za opóźnienia w implementacji prawa UE do prawa polskiego lub też wyhamowaniem przekazywania przeznaczonych dla Polski funduszy.

Obecnie mówienie o wodzach, liderach politycznych, konieczności podporządkowania się partiom wyczerpało się i nie ma uzasadnienia prawnego ani logicznego. Samorządowe wspólnoty mają prawo decydować nie tylko o zadaniach urzędów i urzędników, ale o strukturach, będąc samodzielnymi w tych zakresach, a realizując swoje potrzeby i oczekiwania przez demokratycznie wybranych przedstawicieli.

Aby polskie prawo funkcjonowało, jako spójny system, konieczne są zmiany umożliwiające włączanie jak największej liczby mieszkańców do współdecydowania o samych sobie, o przeznaczeniu własnych funduszy, pochodzących z podatków i samoopodatkowania. Decentralizacja, gwarantowana treścią Konstytucji RP w Art. 15.1.

Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej, stanowi podstawę do roszczeń o decydowanie, umożliwiając lokalnie eliminację zbędnych urzędów i zmniejszenia zadań licencjonowanych, administracyjnie kierowanych przez

urzędników oraz zwiększenia dzięki temu liczby funduszy we wspólnotach terytorialnych.

Wyczerpały się sztucznie wprowadzone na teren Polski podziały partyjne na lewicowych lub konserwatywnych. Podział ten ukształtowany na zachodzie Europy zupełnie nie odzwierciedla realiów Polskich, jej kultury i tożsamości, stając się niezrozumiałym dla przeciętnego Polaka.

Utrzymywanie tego sztucznego podziału partyjnego w samorządach nie tylko, że kłóci się z potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców, ale burzy ich postrzeganie realnej rzeczywistości samorządowej.

Dodatkowym obciążeniem staje się brak internalizacji reguł ustrojowych, tj. uznania i hamowanie możliwości realizacji zwierzchniej władzy narodu, w tym w odniesieniu do skarbu państwa i majątku samorządowego oraz brak upowszechnienia relacji wynikających z reguły godności, zarówno między sobą, jak i urząd – obywatel.

Aby sytuację uzdrowić koniecznym staje się weryfikacja odstawowych reguł ujętych w statutach i regulaminach a następnie dalej, w górę z uwzględnieniem woli Polaków, dzięki np. zmniejszeniu liczby osób w ramach, inicjatywy uchwałodawczej.

Poddając analizie reguły ustrojowe oraz wybrane fragmenty prawa administracyjnego wyodrębnia się następujące rozbieżności, funkcjonujące w ładzie publicznym w Polsce:

W wyniku wyborów parlamentarnych, prowadzonych zgodnie z przyjętą ordynacją wyborczą, partia, która uzyskała największą liczbę głosów tworzy rząd. Stąd wniosek, że ordynacja wyborcza winna zostać zmieniona tak, aby umożliwiła głosowanie na konkretnych przedstawicieli, którzy mogliby spośród osób, które uzyskały największą liczbę głosów utworzyć rząd. Stary model, wzorowany na doświadczeniach końca XIX w. i początku XX w. jest już zbyt odległym, nieadekwatnym wobec potrzeb kreowanych w społeczeństwie.

Następną przeszkodą są działania reprezentantów. Większość z nich, pomimo znajomości reguł ustrojowych, nie stosuje się do nich oraz

nie tworzy odpowiednich relacji między sobą i innymi, co dostrzega się każdego dnia obserwując, m.in. relacje medialne lub mając bezpośredni z nimi kontakt. W Polsce zaprzestano relacji demokratycznych w wypowiedziach publicznych. Zastąpiono je najstarszymi formami manipulacji słownej: 1. sofizmatami i 2. erystyką.

Dalszym etapem było utworzenie i wdrożenie reguł prawa poprzez kadry, uczestniczące już w działaniu administracji, pełniąc w nich funkcje i wpływające na kształt zapisów normatywnych z udziałem byłych funkcjonariuszy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, jeszcze przed uchwaleniem Konstytucji. Stąd wniosek, że reguły prawa samorządowego powinny zostać poddane weryfikacji przez pryzmat norm konstytucyjnych. Natomiast system instytucjonalny winien być zweryfikowany zarówno przez pryzmat Konstytucji, jak też reguł ekonomicznych i sprawnego zarządzania z uwzględnieniem najnowszych osiągnięć w dziedzinach nauk społecznych, humanistycznych i prawnych. Dobór kadr, dostosowując do najnowszych osiągnięć różnych dziedzin nauki, powinien być konsekwencją predyspozycji psychologicznych, znajomości prawa i doświadczenia w relacjach uznających reguły demokracji.

W Polsce zmiany systemowe realizowane były w trakcie działania poszczególnych form administracji, przy pełnej ich dynamice. Nie przerwano prac instytucji i rządu oraz nie przygotowano pakietu zmian związanych z przejściem władzy i nowym ustrojem w państwie, lecz rozpoczęto wdrażanie dostosowawczych reguł i mechanizmów, rozbudowując już istniejącą biurokrację. Zachowując system kadr, doradztwa poprzedniej władzy, utrwalony w systemie administracji i instytucji rządowych oraz okołorządowych, przyjęto regułę tzw. grubej kreski, tj. narzucającej społeczeństwu konieczność wybaczenia i dopuszczenia do pełnienia funkcji decyzyjnych oraz rządowych funkcjonariuszy poprzedniego ustroju w Polsce, w tym, także zajmujących się bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym, znanych z działań skierowanych przeciwko społeczeństwu, tworzącemu fundament demokratycznych relacji w państwie.

Blokowanie zmian, m.in. ordynacji wyborczej, spolegliwe działania na rzecz dopasowania starych instytucji do nowego ustroju doprowadziły do zaniechania korzystania z najnowszych osiągnięć w dziedzinie ekonomii i zarządzania oraz utrzymania istniejącej biurokracji.

Przy licznych uzupełnieniach i zmianach, uznawanych za kosmetyczne, na przykładzie województwa wyodrębniamy urząd wojewódzki i wojewodę, na podstawie reguł wynikających z ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie, zaś ich zaplecze stanowi rozbudowany zespół instytucjonalny. Obserwując działanie tej formy, dostrzegamy jej anachronizm do istniejącej sytuacji ustrojowej. Urząd wojewódzki i wojewoda są reprezentantami Rady Ministrów w województwie. Zdziwienie może wywoływać, m.in. misja urzędu pomorskiego: „Misją Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku jest budowanie wizerunku nowoczesnej administracji publicznej w zakresie kompleksowej i profesjonalnej obsługi Klienta”⁹. W domyśle członka wspólnoty sprowadzono do roli klienta.

Niezależnie od urzędu wojewódzkiego i wojewody na mocy ustawy o samorządzie województwa utworzono nową formę nazywając ją Urzędem Marszałkowskim. Przekazano tu do zarządzania liczne instytucje w imieniu i na rzecz wspólnoty wojewódzkiej. Konstytucja w treści rozdziału VII mówi: samorząd terytorialny jest lokalną wspólnotą społeczną, uprawnioną do samodzielnego wykonywania powierzonych jej zadań. Jest to struktura niezależna od aparatu rządowego, posiadająca własne organy przedstawicielskie i wykonawcze, uprawnione do stanowienia prawa miejscowego.

Można wyciągnąć wniosek, że ze względów pozaustrojowych niezależnie od zasady ekonomiki postępowania, nakłada się na wspólnotę wojewódzką mieszkańców, nie pytając ich o zgodę, obciążenie utrzymania instytucji budżetowanych ze środków należnych tejże wspólnocie.

---

⁹ Internet : <http://www.gdansk.uw.gov.pl/misja/> data otwarcia-05-11-2014/

Istnienie funkcji wojewody i urzędu wojewódzkiego klóci się z zapisami Konstytucji, np. art. 1. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli. Art. 15.1. Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej. Art. 16.1. Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową. 2. Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

Zapis o wojewodzie burzy porządek prawny w tej materii dając wyraz istniejącej walki o władzę z traktowanym, jako państwo rządem oraz jego strukturami oraz administracją a społeczeństwem, podzielonym na wspólnoty wojewódzkie oraz niższego szczebla, któremu odbiera się prawo stanowienia o własnych funduszach. Walka ta występuje w formie zależnych od rządu form instytucjonalnych takich, jak wojewoda i urząd wojewódzki. Likwidacja ich byłaby wyrazem urzeczywistnienia idei decentralizacji władzy. „Walka o władzę” przyjmuje formę centralizmu od łac. centralis – środkowy, tj. organizacji i funkcjonowania administracji rządowej, polegająca na podporządkowaniu organowi centralnemu wszystkich innych organów publicznych. Doprowadzając do integracji w jego kompetencjach podejmowania i nadzorowania wykonania najważniejszych decyzji.

Centralizm rządowy kształtuje tendencję do tworzenia ośrodków decyzyjnych przyporządkowanych rządowi w jak największej liczbie spraw. Ma to silny wpływ na gospodarkę i jej rozwój, gdyż w warunkach gospodarki wolnokonkurencyjnej ujawniły się liczne tendencje i mechanizmy decentralizacyjne w znaczeniu ekonomicznym. Działania rządu znacząco ją spowalniają.

Prowadzenie polityki zgodnie z art. 146 Konstytucji RP, wymaga ażeby decydecnt zespołowy, czyli Rada Ministrów, korzystał z jak najszerzej konsultacji, czyli zarówno z opinii ekspertów instytucjonalnych, jak i opinii wyrażanych w najszerzej pojętym dyskursie publicznym. Dotyczy to również Prezydenta RP,

czego wyrazem jest treść art. 133 Konstytucji RP: 1. Prezydent Rzeczypospolitej, jako reprezentant państwa w stosunkach zewnętrznych:

1. ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat,
2. mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych,
3. przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych.

2. Prezydent Rzeczypospolitej przed ratyfikowaniem umowy międzynarodowej może zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie jej zgodności z Konstytucją.

3. Prezydent Rzeczypospolitej w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem.

Dla uniknięcia jednostkowego podejmowania decyzji lub też przez grupę osób ze sobą związanych, w wojewódzkiej wspólnocie dla realizacji dialogu społecznego powołano Komisję.

Komisja ta, złożona z przedstawicieli administracji rządowej, administracji samorządowej, związków zawodowych i pracodawców, została uprawniona do wyrażania opinii w sprawach objętych zakresem zadań związków zawodowych oraz organizacji pracodawców będących w kompetencji administracji rządowej i samorządowej działających na terenie województwa. Fakt pełnienia roli opiniotwórczej, nie ma wpływu na decyzyjność i budzi wątpliwości.

Od 1989 r. do dziś nie utworzono mechanizmów umożliwiających precyzyjne przekazywanie wytycznych do działania dla decydentów wspólnotowych umiejscowionych w radach i zarządach od poszczególnych mieszkańców. Brak także mechanizmów umożliwiających wcześniejsze, poza referendalne usuwanie ze stanowisk osób, sprzeniewierzających się składanym obietnicom przedwyborczym. Sytuacja ta skłania do uznania, że lepszym rozwiązaniem byłoby wyeliminowanie licznych funkcji z wyboru, np. marszałków województwa na rzecz

wyboru dyrektora urzędu, wyłonionych w drodze konkursów realizowanych przez radę.

Utrzymywanie wszelkich funkcji i stanowisk poza członków rad wspólnot budzi wątpliwości ze względów ekonomicznych i merytorycznych.

Dostrzega się potrzebę umocnienia pozycji rad, zmniejszenia liczby ich członków oraz likwidację zbędnych instytucji.

Dysfunkcjonalność systemu województwa jest wielokierunkowa i wymaga licznych zmian a jej utrzymywanie przynosi wciąż nowe straty finansów wspólnotowych, które i tak cały czas generują centralistyczne zachowania rządu.

Najbardziej powszechną patologią w demokracjach jest brak internalizacji reguł ustrojowych zarówno przez urzędników jak i społeczeństwa.

Współcześnie dostrzega się liczne próby unifikacji w zakresie działania administracji, w tym samorządowej, zwłaszcza w państwach o ustroju demokratycznym.

Wyodrębniono tu zjawisko władztwa, hamującego lub wykluczającego oczekiwania społeczne. Wynika to z zamierzenia utworzenia spójnego podsystemu, którym kierują, m.in. sami urzędnicy. Ten element instytucji istnieje nie tylko we wszystkich krajach o ustroju demokratycznym, ale także w państwach o innym systemie władzy. W każdym z nich utworzono struktury wynikające z rozwoju i przemian cywilizacyjnych w zakresie zarządzania. Zauważa się, że dyspozycje publiczne działające na szkodę społeczeństwa są szybko przyswajalne w ramach rozwiązań społecznych regulowanych administracyjnie przybierając formę samopowtarzalnych. Elementem decydującym staje się władztwo administracyjne.

Działalność władcza polega na tym, że organy administracji publicznej mogą, a czasem mają obowiązek, w sposób prawnie wiążący, jednostronnie określać sytuację prawną podmiotów zewnętrznych, na zasadach określonych w prawem przyznanych im kompetencjach.

Przykładem mogą być decyzje administracyjne. Organ administracji publicznej, upoważniony do tego, wydaje decyzję, np. o wymiarze podatku. Odbiorca decyzji ma obowiązek zapłacenia tego podatku. Organ ten określając obowiązek obywatela, nałożył na niego obowiązek w sposób władczy, jednostronny, obywatel nie miał udziału w wydaniu tej decyzji, organ zrobił to z urzędu. Niezapłacenie podatku spowoduje jego egzekucję. Organ dysponuje możliwością skorzystania z przymusu państwowego zmuszającego do wykonania obowiązku – jednostronnie go narzucając. Między stroną tej decyzji a organem może tworzyć się relacja nie równorzędności. Pozycja jego jest władczą, instytucjonalnie silniejszą, bo to organ, na gruncie przepisów prawa jest umocowany do wydania takiej decyzji. Sytuacja ta obrazuje prosty mechanizm łamania prawa konstytucyjnego przez urzędnika nadużywającego swojego władztwa. Zgodnie z Konstytucją zarówno obywatel jak i urzędnik, niezależnie od funkcji, są równymi stronami. Zaś w myśl przepisów prawa administracyjnego, na organ, przed wydaniem decyzji, nałożono wiele obowiązków, w tym dbałość o to, aby jednostka będąca członkiem wspólnoty nie poniosła szkody.

Administracja działając na podstawie i w granicach ustaw jest związana prawem. Wszystko, co dotyczy administracji, wszelkie zagadnienia związane z jej organizacją, z określonymi zadaniami, kompetencjami powinno wynikać z umocowania w przepisach prawa.

Organ administracyjny może wydać decyzję tylko wtedy, kiedy wynika to z konkretnych reguł. Przy wydawaniu jej musi stosować sformalizowaną procedurę, mającą chronić jednostkę przed samowolą administracji.

Administracja w państwie polskim nabiera charakteru monopolistycznego.

Instytucje publiczne tworzą administrację, która nie jest monolitem, ale wewnętrznie zróżnicowanym, wykonującym zadania zespołem instytucji. To, że administracja ma charakter monopolistyczny nie oznacza, że sama swoimi

strukturami wszystko wykonuje. Może realizować zadania przy użyciu podmiotów niepublicznych, mając nad nimi nieustanny nadzór.

W trakcie wykonywania działań publicznych przez podmiot niepubliczny, zawsze jest on kontrolowany, bez względu na to czy jest to umowa lub zamówienie publiczne, jak również czy zadania przekazane ustawą podmiotom niepublicznym, np. szkoły prowadzone przez podmioty niepubliczne.

W każdym przypadku, jeżeli podmiot niepubliczny realizuje zadania publiczne, to prawo reguluje sposób wiązania tego podmiotu z administracją, poprzez nadzór, kontrolę, rozliczenia itd. Dostrzega się tu istotną sprzeczność z zapisami Konstytucji, gdyż zgodnie z normami ustrojowymi, administrację tworzą wspólnoty na zasadzie własnych potrzeb i oczekiwań.

Zarówno w Polsce, jak w innych krajach demokratycznych, zauważa się zjawisko zarządzania przez administrację, zgodnie z przyjętymi przez nią regułami, wynikającymi po części z prawa, po części ze zwyczajów a formułowanych jako na rzecz i dla wspólnoty. W tych kwestiach pomija się tworzenie kanałów informacji od jednostki, członka wspólnoty, co w sposób zdecydowany przeczy regułom ustrojowym. Ten podsystem państwa posiada liczne kompetencje.

Dla ułatwienia współpracy międzynarodowej w sytuacji integrującej się Europę powstaje zjawisko dążenia do unifikacji kompetencji poszczególnych jego elementów. Także przyjmowanie na grunt polskiego prawa bez korekty zapisów Unijnych, często odmiennie kształtujących znane i utrwalone w Polsce pojęcia i definicje.

Analizując zapisy prawne, ujawnia się brak normatywnie określonych mechanizmów wpływu jednostki, członka wspólnoty na postępowanie, kształt administracji samorządowej i kierunki jej działania.

Istnieją zapisy umiejscawiające jednostkę, członka wspólnoty w roli strony w postępowaniu, w którym pozycję władczą wypełnia urzędnik. Tworzone prawem przez urzędników mechanizmy nie zmierzają w kierunku odwrócenia tej roli, co wyrażałoby zgodność z ustawą zasadniczą i regułami ustrojowymi, ale wprost je utrzymują i utwierdzają zarówno w Polsce, jak

i w innych krajach Europy. Ocenia się, że jest to, m.in. wpływ tradycji, w wyniku, której administracja trwa i rządzi, niezależnie od ustroju państwa, wskazując na brak internalizacji reguł ustrojowych, zwłaszcza w państwach demokratycznych, w których reguły te są artykułowane w prawie wyższego rzędu np. w konstytucjach.

Władza ma być realizowana poprzez przedstawicieli lub bezpośrednio, a obszar kraju i przez analogię mienie, czyli skarb państwa, stanowi dobro wspólne wszystkich obywateli. Przyjmując to za oczywiste, nie podaje się analizie relacji, co do rzeczywistej władzy obywateli na szczeblu typu parlament, rząd i sądy. Wnioskuje się, że relacje takie powinny istnieć i stwierdzono, że mimo licznych badań prowadzonych przez wiele instytucji i naukowców, nie udało się odnaleźć kanału informacji kierującego postępowaniem tych form urzędowych przez obywateli, poza możliwością wyboru partii w głosowaniach raz na cztery lata. Pojęcie władza, jako zwierzchnia forma przyznano narodowi.

Aby nie burzyć ładu prawnego, koniecznym stało się faktyczne odniesienie do relacji, wskazujące na kompetencje urzędów i urzędników jako formę władczą przyznaną prawem w ramach konkretnych zadań, aby władztwa administracyjnego nie mylić z posiadaniem i władzą.

Zapisy Konstytucji i reguł prawa samorządowego posiadają kontynuacyjną formę z poprzedniego PRL – owskiego ustroju uznającego w urzędnikach władzę, władców, właścicieli, pomimo, że nimi nie są, poza przypadkiem bycia narodem. Liczne publikacje prawne i naukowe utwierdzają takie odczytywanie pojęcia władza, co ewidentnie wskazuje na brak internalizacji reguł ustrojowych. Konstytucja RP, która uprawomocniła się w 1997 r. posiada liczne nieścisłości i wpisy, które powstały w wyniku sporów i chęci łagodzenia konfliktów związanych z odbieraniem urzędnikom władzy utrwalonej w PRL, a wciąż pełniących funkcje w wyniku porozumień okrągłostołowych.

Dlatego w pierwszej kolejności można zdefiniować konieczność zmian w Konstytucji, gwarantujących spójność jej zapisów, w odniesieniu do reguł demokracji. Należy zmienić zapisy tak, aby nie było w nich miejsca

dotyczącego tak szerokiego opisu dla poszczególnych form administracji błędnie zapisanych jako formy władzy, tj. parlamentu, rządu i sądownictwa. Wystarczyłyby zapisy stanowiące, np. że Naród wykonuje swoją władzę prawodawczą poprzez parlament, którego członkowie powoływani i odwoływani są zgodnie z zapisami ustaw. A także, że Naród sprawuje władzę sądowniczą poprzez Sądy i ich funkcjonariuszy powoływanych i odwoływanych zgodnie z regułami określonymi w ustawach. Na czele administracji publicznej stoi rząd, składający się z wybranych dla poszczególnych funkcji członków, powołanych zgodnie z regułami określonymi w ustawach. Aktualnie rząd powstaje w wyniku reguł umieszczonych w Konstytucji, których brak spójności zaburza racje ustrojowe. Dysfunkcje zwiłokrotnia fakt, że administracja rządowa określana, jako władza państwowa, a nie jak to jest w rzeczywistości administracja publiczna, z wybranych do legislatywy kolegialnie jednostek powołuje egzekutywę oraz sądownictwo, pozostając całkowicie poza kontrolą, ale podlegając kompetencjom premiera, który powołuje i odwołuje ministrów zależnie od własnej woli. Urzędy te, z uwagi na kompetencje ministerstwa finansów, podlegają finansowo pod egzekutywę, co czyni je nieobiektywnymi z uwagi na istniejącą zależność finansową i podległość kompetencjom premiera, ponieważ urzędnicy i funkcjonariusze opłacani są z budżetu państwa, ustalanego przez ministra minister finansów podległego premierowi, mającemu kompetencje zmienić ministra w każdej chwili.

Wątpliwości budzi także zbyt szerokie umiejscowienie w Konstytucji norm dotyczących samorządów i ich kompetencji, gdyż wystarczającym byłby zapis, że samorząd terytorialny stanowią mieszkańcy obszaru, którego prawna regulacja określa rodzaj, np. wojewódzki. Członkowie wspólnot samorządowych realizują swoje oczekiwania i zaspokajają potrzeby poprzez wybranych reprezentantów, tworzących radę, zgodnie z regułami określonymi w ustawach.

Administracja samorządowa i jej kształt ustalany jest lokalnie, zależnie od potrzeb i oczekiwań członków wspólnoty zgodnie z regułami określonymi w ustawach. Również mógłby być zapis regulujący mechanizm

kontroli społecznej oraz czynnego udziału społeczeństwa w działaniu podległej jej administracji, np. wspólnota lokalna w wyniku konsultacji, a następnie inicjatywy uchwałodawczej lub referendum realizuje zmiany w zakresie prawa lokalnego zgodnie z regułami określonymi w ustawach.

Ponadto winien istnieć zapis, że wszystkie działania administracji w Polsce są jawne i podlegają dostępowi publicznemu.

Problemem do rozwiązania staje się także czytanie i znajomość prawa. Pomimo, że reguła wykładni językowej jest powszechnie znana, dokonuje się różnych, innych interpretacji i na ich podstawie orzeka, podejmuje decyzje lub stanowi prawo. To zagrożenie wynika z toczącej się „walki” o decydowanie, mylone przez urzędników z władzą w wyniku braku internalizacji reguł ustrojowych.

Ustawy samorządowe przyznają kompetencje i zadania. Zdarza się, że organy odpowiedzialne za kierowanie funduszy na realizację zleconych zadań, nie robią tego. Powtarzające się tego rodzaju sytuacje tworzą konieczność wyłonienia mechanizmu, umożliwiającego uruchomienie funduszy natychmiast z wejściem w życie dyspozycji, co do zadań, najlepiej zawartych w jednym dokumencie. Za najbardziej optymalne uznaje się wprowadzenie zmian w zapisach ordynacji podatkowej i innych w kierunku decentralizacji funduszy, tak, aby kierować znacznie więcej funduszy do wspólnot lokalnych a co za tym idzie do likwidacji wielu, zbędnych organów centralnych. Utrzymywanie centralizmu w zarządzaniu funduszami jest jeszcze jednym przykładem łamania reguł ustrojowych.

Najważniejszymi regułami prawa administracyjnego są pierwsze artykuły Kodeksu postępowania administracyjnego. Wymienia się artykuły od 1 do 16, uznając, że art. 9 i 10 odgrywają najważniejszą rolę. Dosłownie przytaczając, brzmią: Organy administracji publicznej są obowiązane do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania.

Organy czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące nie poniosły szkody z powodu nieznamości prawa, i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek. Organy administracji publicznej obowiązane są zapewnić stronom czynny udział w każdym stadium postępowania, a przed wydaniem decyzji umożliwić im wypowiedzenie się co do zebranych dowodów oraz zgłoszonych żądań.

Podsumowując rozumie się, że formułując Konstytucję lub inną formę prawną, zawierającą reguły ustrojowe, należy ograniczyć się do ustalenia ram. Stwierdza się, że godność człowieka stanowi istotę i sedno demokracji. Idąc dalej tym tokiem myślenia ustalono, że pozostałe normy winny być ukształtowane samodzielnie poprzez i na rzecz wspólnot określonych terytorialnym podziałem. A to znaczy, że powinny być formą umowy między członkami wspólnoty a wybranymi reprezentantami w każdym elemencie systemu, tj. rządem, ministerstwami, administracją samorządową, oraz że powinna ona umożliwiać zmianę treści jak i stron, powoływanych zależnie od własnych, samodzielnych ustaleń i oczekiwań członków wspólnoty.

Wyzwaniem staje się technika realizacji wymienionych zachowań. Biorąc jako przykład referendum, które jest jedną z najbardziej znanych form demokracji bezpośredniej, powszechnie przyjmuje się, że stanowi ono sposób bezpośredniego decydowania przez osoby uprawnione, w drodze głosowania, o ważnych sprawach życia państwowego lub określonego terytorium, będących przedmiotem głosowania.

Institucja referendum lokalnego przewidziana jest w art. 170 Konstytucji RP, stanowiącym, że członkowie wspólnoty samorządowej mogą decydować, w drodze referendum, o sprawach dotyczących tej wspólnoty, w tym o odwołaniu organu samorządu terytorialnego wybranego bezpośrednio. Zasady i tryb przeprowadzania referendum lokalnego określa ustawa. Ustawą wskazaną w art. 170 Konstytucji RP jest aktualnie ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym. Do decydowania w drodze referendum lokalnego uprawnieni są członkowie wspólnoty samorządowej. Konstytucja wprowadza, zatem zasadę, że referendum

lokalne może być przeprowadzone na każdym szczeblu zasadniczego podziału terytorialnego państwa, nie przesądzając natomiast ilości tych szczebli, ich charakteru ani nazw, z wyjątkiem szczebla najniższego, którym jest gmina.

Obecnie referendum lokalne występuje na szczeblu gminy, powiatu i województwa, nosząc odpowiednio nazwę referendum gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. Istotne znaczenie dla instytucji referendum ma art. 2 ust. 2 ustawy o referendum lokalnym, stanowiący, że referendum polega na udzielaniu pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na postawione pytanie, lub pytania w zakresie spraw będących przedmiotem referendum,

albo na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami. Referendum nie umożliwia, zatem swobodnej wypowiedzi jego uczestnikowi, ani też nie pozwala mu w pełni na przedstawienie swojego poglądu na daną kwestię, przez co ogranicza możliwości jednostce i powoduje jej zniechęcenie. Dostrzegalny brak rozwiązań prowadzących do werbalizacji oczekiwań i potrzeb członków wspólnoty w sposób zobowiązujący wobec jej administracji, staje się elementem rzeczywistego władztwa administracji nad wspólnotą.

Dla uniknięcia sytuacji nierozwiązanych z uwagi na brak spełnienia kryterium ilościowego, można, np. wprowadzić zapis, iż w przypadku braku wymaganej liczby głosujących, referendum uznaje się za ważne, przyjmując większość głosów w odpowiedziach „za” i uznaje się, że brak uczestnictwa oznacza akceptację dla zdania uczestniczących.

Dokonując próby oceny, największą wadą referendum stanowi to, że udział w nim sprowadza się w mniejszym lub większym zakresie do akceptacji lub niegotowych rozwiązań, niekoniecznie najlepszych i odpowiadających potrzebom danej wspólnoty samorządowej i w ograniczonym ustawą zakresie. Sam sposób sformułowania pytań może, bowiem przesądzać o wyniku referendum, zaś formułujący pytania, bądź przedstawiający warianty do wyboru, mają tutaj możliwości manipulacji. Przedstawienie przez organ

stanowiący dwóch, zbliżonych do siebie wariantów rozwiązania danej kwestii, może przesądzać, że zostanie przyjęty wariant odpowiadający temu organowi.

Dlatego ważna jest rola prawidłowo przeprowadzonej kampanii referendalnej, konsultowania z mieszkańcami proponowanych pytań bądź wariantów, właściwego ich sformułowania. W tym przypadku, tak jak i każdej innej wypowiedzi społeczeństwa, istnieje duża obawa przed manipulacją opinią społeczną, wypaczającą jego rzeczywiste poglądy.

Uznawanie demokracji za ustrój państwa w formie, jaka się ukształtowała w narodach do dziś włącznie, nie spełnia już oczekiwań społecznych, jak też nie wspiera rozwoju wspólnot. Przyczyn tego stanu jest wiele. Jednak za najważniejsze uznaje się brak trójpodziału „władzy”, obecnie uznawanego za trójpodział kompetencji administracji centralnej, działającej całkowicie niezależnie od siebie pod kontrolą jedynej władzy, jaką w demokracji dysponuje wyłącznie naród. Ta idea, którą zwerbalizowano w wyniku analizy ustrojów państw poprzedzających demokrację, miała prowadzić do rozdzielenia trzech fundamentalnych części instytucji państwowych tak, aby więcej nigdy nie dochodziło do dysfunkcji. Trójpodział ten, to dosłowne oddzielenie legislatywy od egzekutywy i sądownictwa. Każda z tych form administracji centralnej w ocenie osób zajmujących się problematyką, jest konieczna w systemie.

Funkcjonowanie ich w jakimkolwiek powiązaniu ze sobą, powoduje różnorodne dysfunkcje. Aby system był funkcjonalny i spełniał swoją rolę, wszystkie jego części muszą współpracować w sposób spójny. Dlatego też, twierdzi się, że rozdział kompetencji administracji centralnej typu sądownictwo, egzekutywa i legislatura winien być bezwzględny. Aby sprostać tym wyzwaniom, rozpoczynając przebudowę lub budowę systemu demokracji w państwie na miarę współczesności, koniecznym staje się dobór kadr, realizowany w sposób pozwalający wyodrębnić osoby najlepiej spełniające ustalone kryteria kwalifikacji z uwzględnieniem wskazanych cech charakteru. Samo posiadanie kwalifikacji w obecnie panujących systemach administracji nie sprawdziło się.

Sytuowania społeczeństwa, któremu Konstytucja nadaje władzę zwierzchnią, w roli klienta lub beneficjenta władztwa instytucji publicznych oraz administracji, z rolą ograniczoną prawie wyłącznie do wrzucania kart, co cztery lata do urn, bez wiedzy o tym, czy osoba wskazana na karcie będzie wybrana, czy też, że partia wstawi po zwycięstwie inne osoby, z własnej listy, wyklucza możliwość uznania ustroju za demokratyczny, choćby w znaczeniu systemowym.

Sytuacja Polski, która po systemie totalitarnym, od 1989 r. jest państwem zmieniającym ustrój w kierunku budowy demokracji, przypomina kraje uzyskujące niepodległość i zaczynające od tzw. zera. To od samych Polaków, jak i innych początkujących nacji zależy, jakie warunki sobie stworzą i w jakich będą funkcjonowali. Świadomość społeczna coraz bardziej narażana jest na sygnały programowane przez specjalistów, kreujących treści i ich odczyt. Społeczeństwo przekształca się w odbiorców profesjonalnie sformułowanych zapisów umieszczonych w gazetach i programach telewizyjnych, reklamach, przedstawieniach i książkach. Prowadzą one do wzbudzenia reakcji w konsekwencji stosowania powszechnie znanych podstaw marketingu, pozwalając, m.in. na sterowanie postawami i preferencjami ludzi poza ich kontrolą, na poziomie automatycznym. Wielokrotne doświadczenie staje się bliskie i atrakcyjne, nawet gdy jest szkodliwe. Łatwość, z jaką dzięki środkom masowego przekazu docierają do odbiorców, są w swojej różnorodności ukierunkowane i mogą prowadzić do stopienia wrażliwości oraz zaakceptowania sprzecznych z obowiązującymi i uznanymi regułami zachowań.

Wykorzystywane jest to przez urzędników w kampaniach wyborczych realizowanych za publiczne pieniądze.

Wyniki badań wywodzących się z dorobku współczesnych nauk społecznych mogą pomóc w przełamaniu impasu w pracach nad wsparciem ewolucji relacji do demokracji.

Przełożenie ich z poziomu ogólnych rozważań na konkretne rozwiązania stosowalne w systemach wspólnotowych staje się istotnym

wyzwaniem wymagającym współpracy naukowców społecznych oraz z zakresu nauk ścisłych i edukatorów.

Zarówno Konstytucja jak i inne prawa mają służyć ludziom i ich chronić. Są kwestią umowną. Nie ma potrzeby utrzymywać instytucji realizując zbędne zapisy, i hamując postęp społeczny lub utrudniające społeczeństwu życie.

Podsumowanie

1. Pojęcie władzy zwierzchniej ujęte w Konstytucji RP na rzecz narodu jest gwarantowane wyłącznie temu podmiotowi w systemie prawa w Polsce.
2. Praktyka urzędów i instytucji w odniesieniu do pojęcia władzy wykazuje rozbieżność z obowiązującym systemem prawa w Polsce, w ten sposób, że urzędnicy przypisują sobie władzę wobec społeczeństwa.
3. Istniejąca rozbieżność w praktyce stosowania pojęcia władzy w administracji publicznej wyraża się w braku internalizacji reguł ustrojowych, obowiązujących w Polsce.
4. Występujące rozbieżności wobec władzy zwierzchniej w działaniu urzędników prowadzą do nieprawidłowości zarządzania mieniem publicznym jak własnym.
5. Możliwości optymalizacji obowiązującego systemu prawa w odniesieniu do władzy zwierzchniej a praktyki w tym zakresie w Polsce diagnozuje się na rzecz – 1. wprowadzenia programów edukacyjnych od poziomu przedszkolnego, 2. zmianę relacji urzędnik – obywatel dzięki wprowadzeniu odpowiednich zapisów w statutach a także 3. wprowadzenia nowych zapisów prawa w Konstytucji RP, eliminując zbędne i burzące ład demokratyczny pojęcia władzy umieszczone przy podmiotach innych niż naród oraz np. w ustawie o partiach politycznych eliminując nadużywany zapis

sprawowanie władzy publicznej” na rzecz „służebnej roli wobec społeczeństwa” i w ustawie kodeks karny wprowadzając nowy, chroniący zapisy Konstytucji RP przed ich łamanie.

Literatura:

1. Administracja publiczna, pod red. J. Hausnera, Warszawa 2003, s. 13.
2. Dadańska K. A., Prawo rzeczowe, Warszawa 2010, s. 56 – 61.
E. Gniewek, Prawo rzeczowe, Warszawa 2013, s. 378 – 385.
3. Encyklopedia PWN, Historia, Warszawa 2014, s. 376.
4. Kodeks karny. Komentarz, pod red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2014, s.188 – 189.
5. Konstytucja Rzeczypospolitej polskiej, Dz. U. z dnia 16 lipca 1997 r.
6. Ład gospodarczy a współczesna ekonomia, pod red. P. Pysza, A. Grebskiej, M. Moszyńskiego, Warszawa 2014, s. 58.
7. Kuciński J., Wołpiuk W. J., Zasady ustroju politycznego państwa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., Warszawa 2012, s. 141 – 184

Akty prawne:

1. Ustawa o partiach politycznych. Dz. U. 1997 Nr 98 poz. 604.

Źródła internetowe:

1. <http://www.gdansk.uw.gov.pl/misja/> data otwarcia-05-11-2014/

**SOCIETY AND POWER: THE DISPARITY RULES
OF DEMOCRACY AND THE PRACTICE
OF ADMINISTRATION IN POLAND**

Summary

The concept of supreme authority in the legal system attributed solely to the nation, violated by officials for the conduct of public property as their own forms of political and social challenges.

Keywords: democracy, law system, public property, public administration

dr Sławomir Stanisław Dębski

Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim

e-mail: sladeb@wp.pl

mgr Sebastian Andrzej Krzewicki

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych

e-mail: sebastian.krzewicki@wp.eu

mgr Michalina Kurzejewska

Profit Plus Sp. z o.o.

e-mail: michalinakurzejewska@gmail.com

DEMOKRACJA I PRAWO A PRZEMOC – WYBRANE ZAGADNIENIA

Number of characters: 37 917 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 0 x 1 000 characters (lump sum) = 0 characters.

Total: Number of characters: 37 917 (with abstracts, summaries and cover and graphics) = 0, 947 spreadsheets publishing.

Słowa kluczowe: Demokracja, władza w administracji, przemoc instytucjonalna

Streszczenie

Współcześnie występująca w przestrzeni publicznej przemoc zagrażająca jednostce wynika głównie z braku internalizacji reguł ustrojowych przez wybranych do administrowania na szczeblu rządowym i samorządowym, wdrażania programów manipulacji społecznej oraz nadużyć w zakresie interpretacji pojęcia władza.

Ujęcie badawcze

Poddając refleksji rzeczywistość dotyczącą postępującej globalizacji demokratycznej, ujawnia się wiele sprzeczności między gwarancjami bezpieczeństwa od przemocy umieszczonymi w regułach ustrojowych

a praktyką administracji wobec jednostki, stanowiąc wyzwanie badawcze.

Przeprowadzając proces badawczy w przedmiotowym zakresie ustalono znaczenie pojęcia państwo, za które, dzięki unifikacji form na ziemi, uznaje się teren zamieszkały przez naród, objęty uznanymi prawem międzynarodowym granicami. Ma to o tyle znaczenie, że państwo bywa utożsamiane przez urzędników jako np. administracja szczebla rządowego.

Zunifikowane pojęcie polityka w demokracjach rozumie się jednoznacznie jako troska o dobro wspólne realizowana poprzez rywalizację o możliwość zarządzania krajem a następnie służebność wobec narodu ze szczególnym uwzględnieniem godności jednostki. Stosowanie pojęć i definicje oraz strategii ustrojów przed-demokratycznych w praktyce życia publicznego, w większości państw jest zakazane.

Dla wyjaśnienia zjawiska posłużono się normami zawartymi w Konstytucjach i ustawach metodą redukcji do pojęć, bez których realizacja ustroju byłaby niemożliwa. Wyodrębniono jako najważniejsze i najczęściej powtarzalne: 1. Godność człowieka jako niezbywalne jego prawo; 2. Zasadę zachowania i ochrony godności jednostki przez wszystkie instytucje publiczne, w tym administrację rządową.

Poddając zjawisko analizie, wstępnie upodmiotawia się prawodawstwo, rozumiane jako stanowienie norm drogą głosowania, po ich przygotowaniu przez ekspertów zajmujących się problematyką.

Wśród naukowców zajmujących się zachowaniem zespołu ludzi w formach stanowiących prawa krajowe za pierwszych uznaje się socjologów i przedstawicieli psychologizmu w socjologii. Dostrzegli oni związki między uczestnictwem w formie grupowej, jaką jest parlament a zachowaniem się poszczególnych jego członków. Badając zjawisko już pod koniec XIX w. sformułowano definicję tzw. psychologicznego prawa jedności umysłowej, uznając zespół powołany do stanowienia prawa za tłum.

Wnikając w psychologię tłumów, rozumianych jako nieprzypadkowy zespół jednostek, ustalono, że prawo, ustawy i instytucje wywierają zbyt mały

na nie wpływ i że nie posiadają one zdolności do wytworzenia sobie własnych poglądów, lecz przyjmują za swoje te, które zostały narzucone. Może je zmobilizować do konkretnego zachowania tylko oddziaływanie na jego wrażliwość. W tłumie zanika świadomość własnej odrębności, uczucia i myśli wszystkich jednostek mają jeden tylko kierunek. Powstaje tzw. zbiorowa wola. Zbiorowość ludzka tworzy wówczas tłum zorganizowany. Tworzy on jedną istotę, którą rządzi prawo wspólnoty umysłowej. Zanikanie świadomości swego ja u poszczególnych osób i poddanie uczuć i myśli pewnemu kierunkowi wymienia się jako pierwszą cechą organizującego się tłumy. Występuje ona niezależnie od liczby osób zgromadzonych równocześnie w danym miejscu.

Miliony jednostek rozrzuconych po całym świecie mogą w pewnych chwilach i pod wpływem pewnych gwałtownych uczuć nabrać cech tłumy np. dzięki mediom. Wtedy wystarczy przypadkowe połączenie tych ludzi w jedną całość, aby ich zachowanie nabrało cech specyficznych dla wspólnego postępowania. Z powstaniem takiej zbiorowości łączy się nabycie przejściowych cech ogólnych, dających się opisać i dokładnie zbadać. Ustalono, że tłum heterogeniczny, tzn. złożony z elementów do siebie niepodobnych, ma cechy wspólne z tłumem homogenicznym, tzn. złożonym z elementów bardziej lub mniej do siebie podobnych, pomimo że obok owych wspólnych cech występują właśnie i takie, na podstawie których odróżniono jeden tłum od drugiego. Wystarczającym elementem stało się pełnienie tej samej roli.

Organizacja tłumy jest zależna nie tylko struktury tych zbiorowości, ale też od jakości i siły bodźców, które na nie działają. W każdej organizacji umysłowej tkwią potencjalnie najrozmaitsze rysy charakteru, które mogą nagle wystąpić na jaw przy jakiegokolwiek zmianie warunków otoczenia.

Za najbardziej istotną cechą w tłumie uznano tę, że bez względu na to jakie jednostki tworzą tłum i czy rodzaj ich zajęcia oraz sposób życia, ich charaktery i poziom umysłowy będą jednakowe czy różne, dzięki temu, że jednostki te w nim uczestniczą, uzyskały zbiorową świadomość i wolę. Pewne idee i uczucia mają dostęp do wielu jednostek tylko przez tłum.

To twór chwilowy, złożony z różnych elementów, które tylko na krótki czas utworzyły tzw. jeden organizm.

Łatwo można wykazać różnice zachodzące pomiędzy jednostką w tłumie lub w grupie a jednostką samodzielną, ale o wiele trudniej jest dociec przyczyny tej różnicy. Oprócz świadomych przyczyn czynów istnieją przyczyny utajone. Niemal wszystkie codzienne zachowania są rezultatem tych przyczyn, które uchodzą naszej uwadze. Ludzie różniący się stopniem rozwoju umysłowego mają podobne instynkty, namiętności i uczucia. Te ogólne cechy charakteru, występują w tłumie jako cechy wspólne wszystkim. Różnorodność stapia się w jednorodność, a decydującą rolę odgrywa bezwolna automatyzacja. Parlamentarzysta nie panuje nad sobą, znika z jego świadomości poczucie odpowiedzialności, które hamuje jednostkę. Tłum, będąc bezimienny, staje się tym samym i nieodpowiedzialny. Drugą przyczyną, dzięki której w tłumie manifestują się cechy specyficzne i nadają mu pewien kierunek, jest zaraźliwość. Zaraźliwość uczuć i działań do tego stopnia potrafi opanować jednostkę, że poświęca ona osobiste cele dla celów wspólnych. Cecha ta jest przeciwna naturze człowieka, ale każdy jest na nią podatny, stając się częścią zbiorowości.

Trzecią, uznawaną za najważniejszą przyczynę jest nabywanie przez jednostkę cech przeciwnych do tych, jakie posiada każdy indywidualnie, oraz podatność na sugestie, której wynikiem jest wyżej wspomniana zaraźliwość. Pod wpływem sugestii wykonywane są czyny, które w tłumie objawiają się z większą siłą, gdyż sugestie, opanowując wszystkie jednostki, potęguje się jeszcze na mocy wzajemnego oddziaływania. Znikoma jest liczba jednostek, które będąc częściami tłumy, nie zatraciły poczucia swej osobowości, potrafiąc pójść przeciw panującemu nastrojowi i nie poddały się sugestii. Każda jednostka, stając się częścią tłumy, zstępuje tym samym o kilka stopni niżej w swym rozwoju kulturowym.

Na tej podstawie można, m.in. tłumaczyć uchwały i postanowienia ciał prawodawczych które każda jednostka stanowiąca część parlamentu uznałaby za niewłaściwe.

Następną fazą postępu badań nad tłumem i jednostką był rozwój psychologii w dziedzinie procesów wzbudzania emocji i tworzenie wizerunku spostrzeganych obiektów ujawniających efekt ekspozycji, który stał się, m.in. powszechnie wykorzystywany do konstruowania przekazów perswazyjnych i oddziaływań. Stwierdzono, iż można sterować postawami i preferencjami ludzi poza ich świadomą kontrolą, nawet na poziomie automatycznym. W trakcie eksperymentów stwierdzających związek częstości pojawiania się bodźców i ich atrakcyjności wskazano, że w wyniku doświadczeń z danym bodźcem powodującym tzw. oswojenie się możliwe jest wykształcenie reakcji emocjonalnej na ten bodziec również wtedy, gdy temu doświadczeniu nie towarzyszy świadome rozpoznanie bodźca a nawet wtedy, gdy wstępnie wydawał się nie do przyjęcia. Stanowi to główny element w procesie tworzenia się preferencji i postaw człowieka dotyczących spostrzeganych przedmiotów i zdarzeń. Wielokrotne doświadczenie staje się bliskie, lubiane i atrakcyjne, bardziej preferowane od tego, co widziane jest po raz pierwszy i wydaje się dalekie, obojętne i mało atrakcyjne.

Analizy dotyczące efektu ekspozycji stały się m.in. podstawą teorii emocji, którą skrótowo przedstawiono w następujących punktach: 1. sądy emocjonalne są pierwotne w stosunku do procesów poznawczych, 2. emocje mają zasadnicze znaczenie adaptacyjne dla organizmu, umożliwiają podstawową kategoryzację obiektów i zdarzeń jako przyjemnych, 3. reakcje emocjonalne są nieuniknione; w odróżnieniu od sądów poznawczych na temat obiektywnych cech bodźców na reakcje emocjonalne towarzyszące tym bodźcom nie można wpływać w sposób dowolny; reakcje emocjonalne powstają najczęściej niezależnie od woli; zachodzenie reakcji emocjonalnych, a co ważniejsze ich odnawianie się, odbywa się bez wysiłku; w przeciwieństwie do tego pewne sądy poznawcze wymagają tego, 4. sądy emocjonalne mają tendencję do bycia nieodwołalnymi, tzn. człowiek nigdy nie jest w błędzie, jeśli chodzi o to, czy coś lubi; sądy emocjonalne są rzadko subiektywnie oceniane jako fałszywe; powodem, dla którego sądy emocjonalne są tak nieodwołalne, może być to, że „odrzuca się”, iż są one dobrze usprawiedliwione; ludzie wierzą swoim reakcjom afektywnym; sądzą, iż są one

„prawdziwe”, że dokładnie odzwierciedlają ich wewnętrzne stany czy aktualne samopoczucie, 5. w sądy emocjonalne zamieszczone jest „ja”, określają one bowiem stan osądzającego w stosunku do obiektu osądzanego, 6. reakcje emocjonalne są trudne do werbalizowania; znaczącym aspektem pierwszych wrażeń jest ich natychmiastowość, odczucie to nie zawsze jest precyzyjne i nie zawsze przekracza próg świadomości, ale zawsze się pojawia; człowiek nie dysponuje środkami werbalnymi efektywnymi dla precyzyjnego poinformowania, dlatego lubi innych ludzi i inne obiekty; komunikowanie emocji zależy więc znacznie bardziej od kanałów niewerbalnych; w dziedzinie niewerbalnej ekspresji uczuć odkrywa się pierwotną warstwę emocji, 7. emocje i poznawanie są oddzielnymi i częściowo niezależnymi systemami; reakcje emocjonalne nie muszą zależeć od procesów poznawczych; cechy bodźców przydatne do rozróżniania, rozpoznawania czy kategoryzowania obiektów i zdarzeń mogą być nieużyteczne, gdy chodzi o ich wartościowanie, 8. reakcje emocjonalne mogą być oddzielone od treści; w wielu przypadkach człowiek nie potrafi sobie przypomnieć treści danego zdarzenia, lecz z łatwością uprzytamnia sobie, jakie emocje ono w nim wzbudziło, 9. emocje mogą być nieuświadomione, 10. reakcja emocjonalna następuje automatycznie, niezależnie od woli i może być zewnętrznie sterowana. To uznane za przełomowe osiągnięcie zdynamizowało rozwój wszystkich form marketingu, przynosząc znaczące efekty. Wykorzystywane jest także w ustrojach demokratycznych przez urzędników administracji, w tym szczebla rządowego i samorządowego. Realizowane przy użyciu mediów prowadzi do przemocy wobec społeczeństwa, w ten sposób, że prezentując niezgodne z realiami obrazy w wyniku konfrontacji jednostki z rzeczywistością powodują u niej frustrację, następnie agresję werbalizowaną na zewnątrz np. poprzez wystąpienia społeczne i do wewnątrz objawiającą się m.in. wzrostem liczby samobójstw oraz stanami lękowymi uruchamiającymi stres w wyniku którego następuje osłabienie systemu odpornościowego, choroby i inne konsekwencje zdrowotne.

Wśród pojęć, które umożliwiły opracowanie i wdrożenie mechanizmów manipulacji społecznej oraz kierowania działaniem jednostki w sposób

zautomatyzowany znalazły się emocje (łac. *emovere*). Za najbardziej korzystny dla manipulacji uznaje się lęk. W znaczeniu psychologicznym emocje to te stany, procesy, które dają szansę wyrażania jednostkowego, jedyne. Emocja jest sposobem odpowiadania na jakość i rodzaj danej interakcji. Wyodrębnia się podział na emocje podstawowe i wtórne. Większość autorów zgadza się z tym, że kryterium przynależności do emocji podstawowej jest przede wszystkim mechanizm biologiczny, który leży u podłoża emocji. Pierwotne emocje to te, w których istnieje mechanizm neurofizjologiczny, wyznaczający jakość interakcji.

Występują u wielu gatunków, nie przynależą tylko człowiekowi. Dostrzega się ciągłość ewolucyjną z gatunkami niższymi, gdyż te same struktury biologiczne występują w gatunkach niższych niż człowiek i u człowieka. W każdej emocji występują 3 komponenty: 1. neurofizjologiczny, 2. przeżyciowy – doświadczeniowy, 3. ekspresywny. Emocje są podstawą motywacji działania. Wielu badaczy emocji tworzy swoje teorie lub dostosowuje teorie poprzedników.

Za lęk uznaje się negatywny stan emocjonalny związany z przewidywaniem nadchodzącego z zewnątrz lub pochodzącego z wewnątrz organizmu niebezpieczeństwa, objawiający się jako niepokój, uczucie napięcia, skrępowania, zagrożenia. W odróżnieniu od strachu lęk procesem wewnętrznym, niezwiązanym z bezpośrednim zagrożeniem lub bólem. Reakcje lękowe mogą tracić swoją przystosowawczą funkcję i być nieadekwatne do bodźców, a niepokój wywoływać może sytuacje niemające znamion zagrożenia.

Pobudzenie lęku i mechanizmy marketingowe prowadzą do automatyzacji postępowania jednostki. W przypadku inicjowania bodźców wobec grupy przybiera ona zachowania określone przez badaczy tłumu.

Najbardziej zaawansowanymi są sposoby manipulacji społeczeństwem wypracowane przez amerykańskiego naukowca Noama Chomskiego:

1. Odwróćcie uwagę

Kluczowym elementem kontroli społeczeństwa jest strategia polegająca na odwróceniu uwagi publicznej od istotnych spraw i zmian dokonywanych poprzez technikę ciągłego rozpraszania uwagi i nagromadzenia nieistotnych informacji. Strategia odwrócenia uwagi jest również niezbędna, aby zapobiec zainteresowaniu społeczeństwa podstawową wiedzą z zakresu, m.in. demokracji, administracji, ekonomii, psychologii.

2. Stwórzcie problemy, po czym zaproponujcie rozwiązanie

Ta metoda jest również nazywana „problem – reakcja – rozwiązanie”. Tworzy „sytuację”, mającą na celu wywołanie reakcji u odbiorców, którzy będą się domagali podjęcia kroków zapobiegawczych. Na przykład: wykreujcie kryzys ekonomiczny, aby usprawiedliwić radykalne cięcia praw społeczeństwa i demontaż świadczeń społecznych.

3. Stopniujcie zmiany

Akceptacja aż do nieakceptowalnego poziomu. Przesuwajcie granicę stopniowo, krok po kroku, przez kolejne lata. Umożliwi to zapewnienie minimum świadczeń, prywatyzację, spowoduje niepewność jutra, masowe bezrobocie, niski poziom płac, brak gwarancji godnego zarobku — zmiany, które wprowadzone naraz wywołałyby wystąpienia społeczne.

4. Odwlekajcie zmiany

Kolejny sposób na wywołanie akceptacji niemile widzianej zmiany to przedstawienie jej jako „bolesnej konieczności” i otrzymanie przyzwolenia społeczeństwa na wprowadzenie jej w życie w przyszłości. Łatwiej zaakceptować przyszłe poświęcenie, niż poddać się mu z miejsca. To konsekwencja naiwnej tendencji do zakładania, że „wszystko będzie dobrze” i że być może uda się uniknąć poświęcenia.

5. Mówcie do społeczeństwa, jak do małego dziecka

Większość treści skierowanych do opinii publicznej wykorzystuje sposób wysławiania się, argumentowania czy wręcz tonu protekcyjnego, jakiego używa się przemawiając do dzieci lub umyślowo chorych. „Jeśli będziesz mówić do osoby tak, jakby miała ona 12 lat, to wtedy, z powodu sugestii, osoba ta najczęściej odpowie lub zareaguje bezkrytycznie, tak jakby rzeczywiście miała 12 lub mniej lat”.

6. Skupcie się na emocjach, nie na refleksji

Wykorzystywanie aspektu emocjonalnego to technika mająca na celu obejście racjonalnej analizy u jednostki. Użycie mowy nacechowanej emocjonalnie umożliwia zaszczepienia danych idei, lęków i niepokojów oraz wywołania określonych zachowań.

7. Utrzymajcie społeczeństwo w ignorancji i przeciętności

Spraw, aby społeczeństwo było niezdolne do zrozumienia technik oraz metod kontroli i zniewolenia. „Edukacja oferowana niższym klasom musi być na tyle uboga i przeciętna, na ile to możliwe, aby przepaść ignorancji pomiędzy niższymi a wyższymi klasami była dla niższych klas niezrozumiała.”

8. Utwierdźcie społeczeństwo w przekonaniu, że dobrze jest być przeciętny

Pokazywanie rzeczywistości bardziej absurdalną niż jest naprawdę, to bardzo pożyteczny trik. Generuje przyjemną reakcję emocjonalną — w obliczu absurdu można poczuć swoją wyższość. Z drugiej jednak strony ta wykoślawiona rzeczywistość coraz mniej skłania do angażowania energii, by chcieć zmieniać to, co nie pasuje. Sprawcie, aby społeczeństwo uwierzyło, że to „cool” być głupim, wulgarnym i niewykształconym.

9. Zamieńcie bunt na poczucie winy

Pozwólcie, aby jednostki uwierzyły, że są jedynymi winnymi swoich

niepowodzeń, a to przez niedostatek inteligencji, zdolności, starań. Tak więc zamiast buntować się przeciwko systemowi polityczno – ekonomicznemu, jednostka będzie żyła w poczuciu dewaluacji własnej wartości, winy, co prowadzi do depresji, a ta do zahamowania działań.

10. Poznajcie ludzi lepiej, niż oni samych siebie

Dzięki biologii, neurobiologii i psychologii stosowanej „system dominacji” osiągnął zaawansowaną wiedzę na temat istnień ludzkich, zarówno fizyczną jak i psychologiczną, zna lepiej jednostkę niż ona sama siebie. Oznacza to, że w większości przypadków ma większą kontrolę nad jednostkami, niż jednostki nad sobą¹.

Prowadzący badania w zakresie neuro-psychologii licznie wskazują na biologicznie uwarunkowaną, szczególną formę satysfakcji emocjonalnej związanej ze stosowaniem przemocy. Jednostki, lub zespoły ludzi praktykujące przemoc mogą się od niej uzależnić. Psychiatrzy wskazują na wzrastającą liczbę jednostek osiągających sukcesy w marketingu, bankach i polityce, będących psychopatami².

Współczesne państwa niezależnie od ustroju ukształtowały organ prawodawczy tzw. parlament. Składa się on z wielu ludzi, wybieranych różnymi metodami, najczęściej na okres pomiędzy 5 a 4 lat. Osoby te uzyskują na ten czas przywileje, odpowiednią płacę i są częścią wyodrębnionego zespołu rządzącego krajem. W wielu przypadkach tworzą układ dwuizbowy: izby wyższej, najczęściej stanowiącej prawa i niższej, zwykle wspierająco – opiniującej. Te instytucje, kształtując prawa, obecnie głównie wspierają rządzących w realizacji ich zamierzeń, stając się narzędziem ich postępowania ze społeczeństwem, wprowadzają mechanizmy jak najbardziej ograniczające możliwość stanowienia o sobie przez społeczeństwa samodzielnie.

Ewolucja teorii sprawiedliwości, wg której sprawiedliwie, znaczy zgodnie z prawem, doprowadziła do unifikacji licznych pojęć normatywnych, wspólnych dla każdego kraju. Za decydujący warunek wszelkiej odpowiedzialności uznano

---

¹ Internet: [http://rak.salon24.pl/378960,technika-manipulacji-w-polsce-na-przykladach /data/korzystania/21.II.2015/](http://rak.salon24.pl/378960,technika-manipulacji-w-polsce-na-przykladach/data/korzystania/21.II.2015/).

² A. Kępiński, *Psychopatie*, Warszawa 2013, s. 165.

świadomość działania i wolę.

Świadomością określa się podstawowy i fundamentalny stan psychiczny, w którym jednostka zdaje sobie sprawę ze zjawisk wewnętrznych, takich jak własne procesy myślowe, oraz zjawisk zachodzących w środowisku zewnętrznym i jest w stanie reagować na nie³.

Wola jest cechą jednostek umożliwiającą i wspomagającą reagowanie, ogólne działanie i podejmowanie świadomych decyzji⁴.

Unifikujący się system zarządzania państwami na ziemi prowadzi do wdrażania demokracji jako pożądanego ustroju polityczno – społecznego.

Wola ma być ukształtowana i posiadać wzorce postępowania utrwalone, zaakceptowane i stosowane w życiu, tzn. zinternalizowane. Wzorce postępowania mają być ujęte w prawie.

Stwierdza się, że pojęcie władzy wysuwa się na pierwszy plan wśród motywujących do działania funkcjonariuszy publicznych, w rozumieniu wszystkich członków i pracowników administracji.

Dla globalnej demokracji ma to o tyle istotne znaczenie, że rozumiana jako ludowładztwo, zawiera gwarancje zwierzchniej władzy narodu w ramowych, ustrojowych regułach Konstytucji lub ustaw zasadniczych i nie przekazuje jej żadnemu innemu podmiotowi ujętemu w prawie.

Z perspektywy rozwoju cywilizacyjnego, analizując zjawisko władzy, jako poprzedzające je i decydujące o jego charakterze, dostrzega się pojęcie posiadania. Zanim jeszcze doszło do prawnego wyeksponowania posiadania, dowiadujemy się z wykopalisk, że pierwsi ludzie, najstarsi w znaczeniu archeologicznie ujawnionych, pozostawili po sobie przedmioty oraz rysunki i opisy dotyczące posługiwania się nimi. Stanowiły one ich własność i formę wymiany handlowej. W późniejszym okresie, od epoki imperium rzymskiego posiadanie staje się instytucją prawa

---

³ Internet: <http://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Awiadomo%C5%9B%C4%87> /data korzystania: 21.II.2015/.

⁴ K. Kuźmicz, *Immanuel Kant jako inspirator polskiej teorii i filozofii prawa w latach 1918 – 1950*, Białystok 2009, s. 53 – 57.

rzeczowego oznaczającą stan faktyczny, polegający na decydowaniu i postępowaniu zgodnie z wolą posiadacza⁵.

Posiadacz będąc właścicielem ma wobec rzeczy władztwo, polegające na możliwości robienia z nią, co zechce.

W Polsce działem prawa cywilnego regulującym powstanie, treść, zmianę i ustanie prawa własności i innych praw do rzeczy jest prawo rzeczowe, które w znaczeniu podmiotowym odpowiada łącznie cechom: 1. jest prawem bezwzględny, czyli skutecznym *erga omnes* – wobec wszystkich oraz 2. dotyczy rzeczy.

Kwestie związane nim reguluje księga druga kodeksu cywilnego pt. *Własność i inne prawa rzeczowe* oraz wiele ustaw szczególnych, np. ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Dla polskiego prawa charakterystyczny jest zamknięty katalog praw rzeczowych – tzw. zasada *numerus clausus* praw rzeczowych: własność, użytkowanie wieczyste, użytkowanie, służebność, zastaw, hipoteka, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu.

Posiadanie pozaprawne, jest pojęciem oznaczającym faktyczną władzę osoby nad rzeczą w „naturalnym” tego słowa znaczeniu.

Zgodnie z powszechnie panującym prawem przesłankami do stwierdzenia stanu posiadania są: 1. fizyczne władanie rzeczą przez posiadacza (łac. *corpus possessionis*), 2. manifestowany przez posiadacza zamiar władania rzeczą jak właściciel (łac. *animus rem sibi habendi*). Brak drugiej z wymienionych przesłanek oznacza, iż mamy do czynienia z innym istotnym prawnie stanem, a mianowicie dzierżeniem, czyli faktycznym władaniem rzeczą za kogoś innego.

Podobnie w prawie administracyjnym wyodrębnia się pojęcie władztwa, czyli posiadania kompetencji, tj. normatywnie wyodrębnionego, społecznego zezwolenia do wykonywania wyznaczonych zadań, zarządu mieniem.

W polskim Kodeksie karnym pojęciem kradzieży określa się zabór cudzej

---

⁵ K. A. Dadańska, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2010, s. 56-61; E. Gniewek, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2013, s. 378 – 385.

rzeczy ruchomej w celu jej przywłaszczenia (art. 278 § 1 k.k.)⁶. Zabór oznacza wyjęcie rzeczy spod czyjegóż władztwa i objęcie jej we własne władanie. Władztwo nad rzeczą jest stosunkiem faktycznym, a nie prawnym, wobec czego możliwa jest kradzież rzeczy, którą włada osoba niebędąca jej właścicielem, np. posiadacz, dzierżyciel lub administrator. Posiadanie ma związek z pieniądzem, tj. powszechnie uznaną formą zapłaty za np. usługę lub rzecz oraz jako sama w sobie rzecz o określonej wartości.

Wobec powyższego, ustala się, że władza nie dotyczy urzędów i urzędników, lecz skonkretyzowanych posiadaczy. Za tym idzie wniosek, że w Polsce, dzięki zapisom Konstytucji wypracowany majątek tzw. skarbu państwa oraz komunalny stanowi własność wszystkich obywateli bo z mocy prawa „Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli”. Dobrem rozumianym ekonomicznie, nie inaczej. A to prowadzi do wniosku, że urzędnik kreujący siebie na władzę i dysponujący majątkiem publicznym jak własnym może podpadać pod wymienione reguły odpowiedzialności.

W Polsce jest jeden zapis prawa, który stanowi iż na terenie ujętym w jego treści wszyscy stają się podwładnymi wobec osób zatrudnionych na tym terenie.

To zapis art. 72. § 2 ustawy kodeks karny wykonawczy⁷ a miejscem realizacji jest więzienie. Na tej podstawie przyjmuje się, że jeśli urzędnik w Polsce mówi o swojej władzy wobec społeczeństwa ma na myśli Polskę jako więzienie.

W takich wypowiedziach, jak i sposobach rządzenia krajem, w którym administracji i biurokracji władza kojarzy się z zajmowanym stanowiskiem i pełnieniem funkcji w odniesieniu do społeczeństwa, dostrzega się liczne sygnały uznawane za objawy patologii i psychopatii. Są one wynikiem stawiania siebie w roli właściciela i posiadacza oraz stosowania przemocy wobec innych, tj. społeczeństwa np. narzucając

---

⁶ *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2014, s. 188-189.

⁷ K., Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz.*, Warszawa 2012, s. 563 – 567.

prawem swoją własną wolę. Wymienione elementy łączą się z uzyskiwaniem tą drogą dochodów wyższych od reszty społeczeństwa i związaną ze stosowaniem przemocy satysfakcją biologiczną, uznawaną jako druga obok lęku emocję pod względem siły oddziaływania na organizm, odwrotnie jednak skierowaną .

W demokracjach żaden urzędnik nie jest właścicielem i władzą większą od jakiegokolwiek zamieszkującego kraj obywatela, poza swoim prywatnym majątkiem. Mimo to wielokrotnie dzieje się tak, że potęgują się prześladowania jednostek, a nawet grup społecznych lub zawodowych przez urzędników, stosujących przemoc od narzucania swojej woli aż do stosowania kar. Z badań wyłania się obraz urzędników, tworzących zespół zatrudnionych lub mianowanych jednostek, dla których prawo (nawet niezgodne z Konstytucją, ale przegłosowane w parlamencie a następnie uprawomocnione ustalonymi terminami), autorytet urzędu i rządzących indywidualnie w formie np. organu administracji, są wystarczającym uzasadnieniem wszelkich poczynań. Występuje wtedy rozpoznany badawczo mechanizm uznania roli wykonawcy, nieponoszącego odpowiedzialności, zgodnie z uproszczoną formułą „zatrudniająca mnie osoba posiada kompetencje i poleca wykonanie, jest to uprawnione i należy bezwzględnie zrealizować”. Autorytet, pełniona funkcja i kompetencje „szefów” zastępują jednostce myślenie. Wykonywanie zadania w połączeniu z przyjętą na siebie rolą, jej odgrywanie, powodują włączenie się utożsamiania oraz zafiksowanie siebie do pozycji narzędzia. Tym bardziej, że łączy się to z doznawaną satysfakcją, wynikającą ze stosowania przemocy⁸. Do tego zjawiska dołącza się chęć wywyższania ponad innych przez osoby z autorytetem lub posiadających większe od innych zasoby finansowe a także przez pełniących pierwszoplanowe funkcje w administracji, ukrytego pod pojęciem „elita”.

Pojęcie to we wcześniejszym okresie przemian społecznych, przed demokracją, dotyczyło osób mających wpływ na działania krajowe lub

---

⁸ K. Dutton, *Mądrość psychopatów*, Warszawa 2014, s. 245-268; J. Ronson, *Czy jesteś psychopata? Podróż po świecie obłądu*, Warszawa 2014, s. 225-261; P. Zimbardo, *Efekt lucyfera*, Warszawa 2008, s. 526-541.

lokalne. Ustrój demokratyczny kształtuje pozycję wszystkich mieszkańców danego terytorium jednakowo i praktycznie eliminuje kulturowo utrwaloną rolę elit na rzecz służebnej roli wobec całego społeczeństwa w zgodzie i na zasadach prawem przyznanych piastującym funkcje w administracji wszystkich szczebli, chroni też prawem społeczeństwo przed nieuprawnioną ingerencją wynoszących się ponad resztę. Gwarancję mają stanowić normy prawa karnego.

Mimo to np. w Polsce na szczeblu kraju, tj. w scentralizowanej stolicy i lokalnie funkcjonują grupy, twierdzące że są, lub uznawane w wyniku narzucania swojej woli, za elity. Mają one obecnie charakter tzw. klik.

Obserwacja i analiza mechanizmu działania obecnych elit – klik (czyli grupy osób narzucających innym swoją wolę i egzekwujących jej wykonanie) doprowadziły do wykazania związków między formalną strukturą, w której jako jednostki funkcjonują a sposobem zorganizowania i działania grupy nieformalnie przez nich tworzonej stanowiącej już „klikę”. Ustalono m. in. istnienie zależności między funkcją wykonywaną w instytucji, a zadaniem w niej pełnionym. O możliwości działania decyduje miejsce zajmowane w strukturze służbowej. Nowe elity wykorzystują w swej działalności istniejącą strukturę zarządzania i kontroli. Zaobserwowano, iż w szerokim zakresie wykorzystywały istniejący system kontaktów służbowych. O przystąpieniu do nich decydują rozmaite przyczyny. Niektóre z nich tkwią w pozycji i roli jednostki w środowisku, w którym się zawiązują. Z analizy materiałów, wynika, że wiele osób przystąpiło do nich, aby nie narazić się ludziom, z którymi osoby te są związane służbowo, gdyż można w ten sposób pozyskać ich przychylność i poparcie. Inna grupa przyczyn tkwi w samej elicie, jej poczynaniach, metodach działania i ich konsekwencjach. Bazując na formalnej strukturze służbowej uzyskują one z reguły szerokie możliwości manipulowania tą strukturą dla realizacji swoich celów, uzyskując np. wpływ na decyzje kadrowe i finansowe. Ta sytuacja instytucjonalnie w wielu krajach zabroniona jest prawem karnym. W demokracjach, jako jedynej formie ustrojowej podejmowane są liczne działania zmierzające przede wszystkim do zapewnienia współuczestnictwa jak największej liczby społeczeństwa

we współdecydowaniu na równych prawach, co gwarantuje możliwość uznania za elitę każdego członka społeczności, właśnie dlatego, że jest człowiekiem a jego godność i dbałość o jej utrzymanie niezbywalnym dobrem najwyższym. Przy elitach zwykle tworzy się, dziś można użyć tego sformułowania tzw. „mit lidera”. To kulturowo upowszechniana i celowo utwierdzana teoria o konieczności posiadania specyficznych cech przez osobę kierującą lub zwykle reprezentującą grupę.

Ma to szczególne odniesienie do „elit”, klik i partii politycznych. Całkowicie pomija się fakt, że w demokracjach to głosy większości decydują a rola „lidera” ogranicza się do posiadania umiejętności, kwalifikacji i przyznanych prawem kompetencji wyłącznie do pełnienia służebnej roli wobec całego społeczeństwa, w konsekwencji reguł ustrojowych i obowiązującego prawa administracyjnego krajowego oraz obowiązującego np. w Unii Europejskiej. Wdrażanie idei „lidera” i tworzenie „elity – kliki” wyrażają brak internalizacji reguł ustrojowych, który przyjęto nazywać niekompetencją cywilizacyjną.

Wśród osób mających skłonności do stosowania przemocy wymienione elementy stają się ważne, ze względów, które opisano w tym opracowaniu, nawet bez liczenia się z odpowiedzialnością.

Taka sytuacja zwykle trwa w wyniku zmywy lub narzucanych „stróżom prawa” i wymiarowi sprawiedliwości wytycznych od „elit”, klik lub „liderów” dopóki, dopóty obowiązujące prawo nie będzie egzekwowalne, ale zawsze w pewnym czasie ma swój koniec. Ujawnia się coraz częściej jako ogniwo łączące klikę, czy elitę, obecnie to bez różnicy oraz lidera, liczne korupcje, pieniężne i niepieniężne, które nie tylko jako zjawisko są oceniane nagannie, ale eliminowane z życia publicznego karami ujętymi w licznych normach praw.

Wielokierunkowe działania „politykierów” (rozumianych jako negatywnie oceniane jednostki utrzymujące się z tzw. działań politycznych)⁹, z udziałem mediów (często finansowanych przez „politykierów” z funduszy publicznych) oraz schlebiających im i piszących sofizmaty

---

⁹ *Słownik języka polskiego*, PWN Warszawa 2014, s. 277.

naukowców także za pieniądze publiczne i premie oraz nagrody naukowe lub uzyskiwanie tytułu za takie postępowanie (rozumiane jako świadome dowodzenie nieprawdy przy użyciu terminologii naukowej) a także sterowane ministerialnie zapóźnienie programów edukacyjnych w szkołach powszechnych np. w kwestiach historycznych, może prowadzić do licznych zaburzeń niwelujących idee ustrojowe demokracji, prowadzących do przemocy w skali kraju. Tendencje te umacniają eliminowanie debaty i prób rozwiązywania systemowego problemów publicznych, czemu egzekutywa, legislatura i judykatura mają służyć z samej istoty swojego istnienia, na rzecz erystyki, rozumianej jako doprowadzania dyskusji do korzystnego rozwiązania bez względu na prawdę materialną oraz na rzecz akcyjności, będącej odpowiedzią na monitorowaną i manipulowaną opinię publiczną, niwelując aktywność z życia publicznego. Erystyki i sofizmatów uczą się, jako metod zakazanych w debacie publicznej, wszyscy studenci wydziałów prawa w Polsce.

Podsumowanie

Wobec zjawiska globalizacji, unifikującego reguły ustrojowe państw na rzecz demokracji, jej ramy prawne mają tworzyć podstawę relacji jednostkowych i publicznych. Decyduje ich internalizacja. W wyniku dostrzegalnego braku internalizacji reguł ustrojowych w wielu krajach ustroj demokratyczny nie ma możliwości funkcjonowania w sposób wskazany ideą. Występującą rozbieżność umacniają działania manipulacyjne dla bogacenia się i umacniania pozycji rządzących lub tworzących system polityczno – ekonomiczny kosztem jednostek i całego społeczeństwa.

Wszechobecne media dzięki kierowanym do odbiorców specjalnie konstruowanym zestawom informacji i bodźców, najczęściej inicjując emocję lęku, automatyzują zachowania w oczekiwanym kierunku, traktując licznych odbiorców jak tłum.

Hamulcem demokracji nie są jej idee ani mechanizmy, lecz wadliwi wybrani do administrowania.

Wadą wyborów staje się przede wszystkim brak mechanizmów pełnej dostępności jednostek do pełnienia funkcji w kraju, wynikające, m.in. z utrwalonej roli partii, które jako podmiot rywalizujący o możliwość zarządzania krajem wyczerpały swój model pochodzący z końca XIX w.

Uznaje się, że poprawa sytuacji, optymalizująca parlamentaryzm w działaniu staje się możliwa, np. gdy wybrani do parlamentu uzyskują wyłącznie prawo głosowania, po zapoznaniu się z przygotowanym formalnie prawem, przez instytucję wstępnie go opracowującą, wskutek społecznych wypowiedzi w tej kwestii o charakterze większościowym. Pozostałe przywileje wraz z immunitetami winny być usunięte z zapisów ustawowych, w Polsce np. poprzez zmianę ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora. Organizacja obrad winna być utrwalona rozporządzeniem.

Biorąc pod uwagę działania w Polsce, można pominąć senat. Posłowie nie pobieraliby innych opłat ponad te za udział w głosowaniach oraz za wykonywanie obowiązków. Na ich wielkość nie miałby wpływu nikt poza np. ministrem finansów w uzgodnieniu z rządem biorącymi pod uwagę przyjęty przelicznik matematyczny, ujęty w treści rozporządzenia. Kierujący parlamentem wybierani byłiby spośród siebie przez samych parlamentarzystów na pierwszej sesji. Posłowie zawieszaliby po objęciu mandatu na pierwszej sesji wszelkie członkostwa w partiach. Taki mechanizm uznawany jest za najbardziej efektywny na chwilę obecną.

Podobnie wyczerpał się model trójpodziału na legislatywę, judykaturę i egzekutywę, głównie wobec braku ich bezwzględnego oddzielenia od siebie.

Wyczerpały się także pojęcia światopoglądowe, kulturowo utrwalone, dzielące społeczeństwa i mimo to unifikujące się, co stanowi dalsze wyzwania badawcze.

Ponad wszelką wątpliwość stwierdza się konieczność zapewnienia i ochrony godności jednostki dzięki demokracji i pełnej internalizacji jej reguł, optymalizujące eliminowanie przemocy z życia publicznego. Warunkują je programy edukacyjne, powszechnie wdrażane już

od najwcześniejszego etapu rozwoju człowieka.

Z perspektywy doświadczenia przeszłości i współczesnego kierunku dynamiki zauważono, że demokracja ewoluuje w procesie, który wyraża się w łączeniu antynomii cyklicznego i linearnego postępu, po tak zwanej spirali rozwoju cywilizacyjnego na rzecz doskonalenia ludzkiej jednostki.

Literatura:

1. Dadańska K. A., Prawo rzeczowe, Warszawa 2010, s. 56 – 61.
2. Dutton K., Mądrość psychopatów, Warszawa 2014, s. 245 – 268.
3. Gniewek E., Prawo rzeczowe, Warszawa 2013, s. 378 – 385.
4. Kępiński A., Psychopatie, Warszawa 2013, s. 165.
5. Kodeks karny. Komentarz, pod red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2014, s. 188 – 189.
6. Kuźmich K., Immanuel Kant jako inspirator polskiej teorii i filozofii prawa w latach 1918-1950, Białystok 2009, s. 53 – 57.
7. Postulski K., Kodeks karny wykonawczy. Komentarz., Warszawa 2012, s. 563 – 567.
8. Ronson J., Czy jesteś psychopatą? Podróż po świecie obłądu., Warszawa 2014, s. 225-261.
9. Słownik języka polskiego, PWN Warszawa 2014, s. 277.
10. P. Zimbardo, Efekt lucyfera, Warszawa 2008, s. 526 – 541.

Źródła internetowe:

1. http://rak.salon24.pl/378960,technika-manipulacji-w-polsce-na-przykladach/data_korzystania_21.II.2015/.
2. http://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Awiadomo%C5%9B%C4%87/data_korzystania:21.II.2015/.

DEMOCRACY AND LAW AND VIOLENCE – SELECTED ISSUES

Summary

Today occurring in public spaces threatening violence unit is mainly due to the lack of internalisation of the rules of the political system chosen by the administration at central and local government, the implementation of programs of social manipulation and abuses in the interpretation of the concept of power.

Keywords: democratisation, government administration, institutional violence

dr inż. Adam Szulczewski

Akademia Pomorska w Słupsku

e-mail:nautikus_53@o2.pl

dr Sylwia Kosznik-Biernacka

Akademia Pomorska w Słupsku

e-mail:sylwiakosznik@wp.pl

RATOWANIE ROZBITKÓW NA MORZU – PRÓBA RETROSPEKCJI

Number of characters: 23 314 (with abstracts, summaries and cover).
Number of images: 8 x 1 000 characters (lump sum) = 8 000 characters.
**Total: Number of characters: 31 314 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 0, 782 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: morze, ratownictwo

Streszczenie:

Artykuł przybliży problem technik i urządzeń do ratowania rozbitków wykorzystywanych na Morzu Bałtyckim w XIX wieku. Autorzy ukazują podstawowy sprzęt i niektóre jego parametry wykorzystywane w charakteryzowanym czasie na południowych wybrzeżach Bałtyku.

Wprowadzenie

Aktualnie, w dobie satelitów, komputerów i innych tego typu wynalazków mamy możliwość szybkiej i z dużą dokładnością lokalizacji potrzebujących pomocy. Jednak pomimo tych wszystkich nowinek, na morzu dochodzi do różnego rodzaju incydentów, a niektóre z nich dla „happy end`u” wymagają pomocy z zewnątrz, ze strony innych jednostek lub z brzegu. Według danych zamieszczonych na stronie HELCOM, w roku 2014 na Bałtyku zostało zgłoszonych ponad 140 różnego rodzaju incydentów z udziałem statków¹.

---

¹ Activities Report 2014, *Baltic Sea environment proceedings*, no.146, s.30.

Niektóre z nich zakończyły się szczęśliwie. Ostatnie zdarzenie miało miejsce 20 października 2016, godz. 12:30 na pozycji około 20 Mm na NE od Helu². Podobne zdarzenie na trasie ze Świnoujścia do portu Nexo na wyspie Bornholm, nie miało szczęśliwego zakończenia³.

Uprawianie żeglarstwa, obserwacje pracy ratowników WOPR i przemyslenia czy można było tego uniknąć oraz próba odpowiedzenia sobie na pytanie: czy w takim wypadku zawinił człowiek? Skłoniły autorów do pewnego rodzaju retrospekcji do połowy XIX wieku, żeby przeanalizować problem: jak wyglądało ratownictwo brzegowe na naszym wybrzeżu w tym czasie?

Żeby zacząć, należy „uwolnić się” od obecnego wyglądu linii brzegowej i tego co widzi obecnie marynarz z pokładu swojej jednostki, człowiek z plaży czy pracownik jednej z wielu instytucji morskich. Należy też zapamiętać o współczesnym wyposażeniu do prowadzenia obserwacji morza z lądu itd. Brakowało też charakterystycznych dla współczesnego nocnego krajobrazu łun nad miastami, które pozwalają na przybliżoną orientację na morzu.

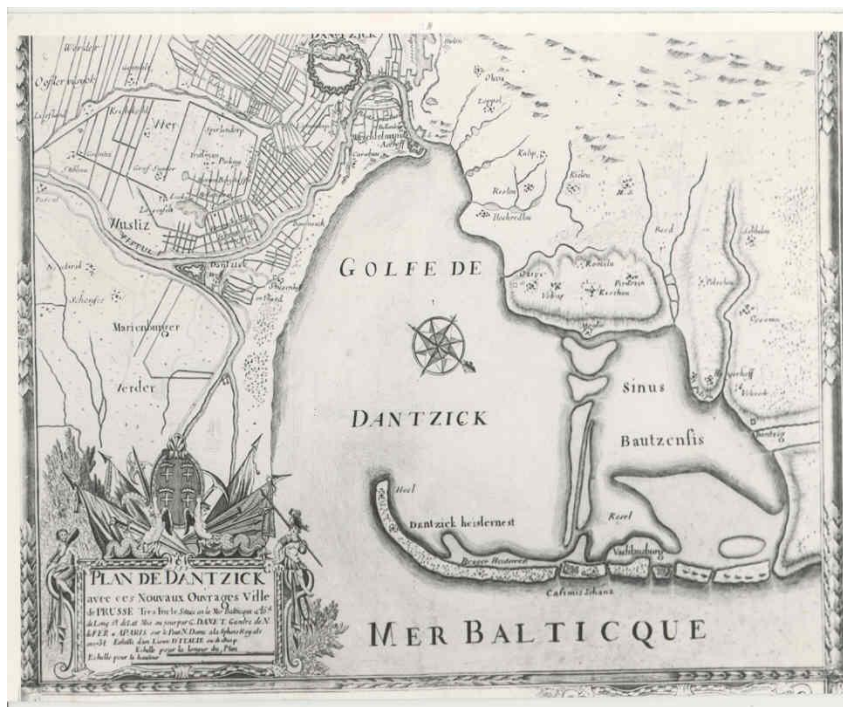
Na ówczesnym południowym wybrzeżu Bałtyku można było znaleźć szereg wiosek rybackich oraz miast i miasteczek rozciągniętych, w relatywnie dużych odległościach od siebie, wzdłuż linii brzegowej. Przykładowy inny widok znanej wszystkim Zatoki Gdańskiej ukazano na rysunku (rys. 16). Wyraźnie widać, że dzisiejszy półwysep Helski i ten z XVII wieku znacznie się różnią.

---

² <http://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Na-Baltyku-zatonal-jacht-n106621.html>

³ <http://www.tvn24.pl/pomorze,42/zatonal-jacht-zefir-koniec-poszukiwan,668666.html>

Rysunek 1. Mapa zatoki Gdańskiej z XVII w.

źródło: www.poselska.nazwa.pl/wieczorna2/historia-starozytna/krolestwo-helibo-istniało-na-bałtyckiej-wyspie-u-ujścia-wisły

Wioski rybackie położone były zwykle poza pasem wydm, które służyły do ochrony przed negatywnym wpływem pogody, a nieliczne miasta, zwykle u ujścia rzek, dla bezpieczeństwa cofnięte były minimum o kilkaset metrów w głąb lądu. Brak elektryczności, a wcześniej innych tanich źródeł światła powodował, że mieszkańcy stosunkowo wcześnie udawali się na spoczynek. A nieliczne latarnie morskie nie zawsze wystarczały do określenia pozycji. Takie podejście oznaczało, że szukający pomocy żeglarz skazany był praktycznie na samego siebie, gdyż w nocy i w czasie jesiennych czy wiosennych sztormów, mało kto prowadził obserwację morza. Typowe położenie miast i miasteczek na wybrzeżu środkowym w XVIII wieku ilustruje fragment ówczesnej mapy (rys.17.). Wyjątkiem były podejścia do portów, gdzie służbę pełniły lub mogły pełnić łodzie pilotowe, pomagające w bezpiecznym wejściu do portu.

Rysunek 2. Fragment środkowego wybrzeża rejon Kołobrzegu
około 1782 roku.

źródło: <http://www.posselt-landkarten.de/>

Co prawda ludność miejscowa mogła liczyć na specjalne wynagrodzenie w przypadku udanej akcji ratowniczej, ale morze i tak samo wyrzucało na brzeg rzeczy, które mogły się przydać. W opisach działalności ratowniczej na Bałtyku często można spotkać zapisy, że część załogi, przywiązana do elementów wraku nie doczekała pomocy i umierała z powodu hipotermii. Bywały też i inne postawy, co ilustruje poniższy tekst: „..... jeden z takich drastycznych wypadków miał miejsce w 1797 roku na plaży w Łebie. Uległ tam rozbiciu statek „Langeland”, na którym jak donoszą raporty, mieszkańcy dokonali rozboju, mimo tego, że w 1743 roku edykt Fryderyka II zabraniał takiej działalności. Z konsekwencjami interweniowała Izba Wojenna ze Szczecina, która również wydała drukiem regulacje dotyczące ratowania rozbitków i zasad postępowania z uratowanym z wraku mieniem. Chyba nie wiele

to pomagało, gdyż w 1824 roku starosta łebski oficjalnie stwierdził, że mieszkańcy Łeby bardziej interesują się łupami, niż życiem załóg statków ulegających katastrofom. ...Natomiast rozbiórka porzuconych na plaży lub na płycznach wraków mogła być przez władze tolerowana. W Jastarni kilkanaście lat temu była chata, której belki podtrzymujące sufit były wymontowanymi pokładnikami ze statku, który rozbił się tam na plaży”⁴.

Na tle typowej postawy ludności lokalnej, zauważamy, że od połowy XIX wieku powstały na wybrzeżu stacje ratownicze. Początkowo były to przedsięwzięcia prywatne, jednak później przekształciły się w instytucje *no profit*, których zadaniem było ratowanie życia ludzkiego bez żądania zapłaty⁵. Ponieważ najczęściej wypadków i tym samym konieczność udzielania pomocy miała miejsce w strefie brzegowej, to poniżej zostaną ukazane stosowane narzędzia i typowe sposoby udzielania pomocy przez załogi stacji brzegowych.

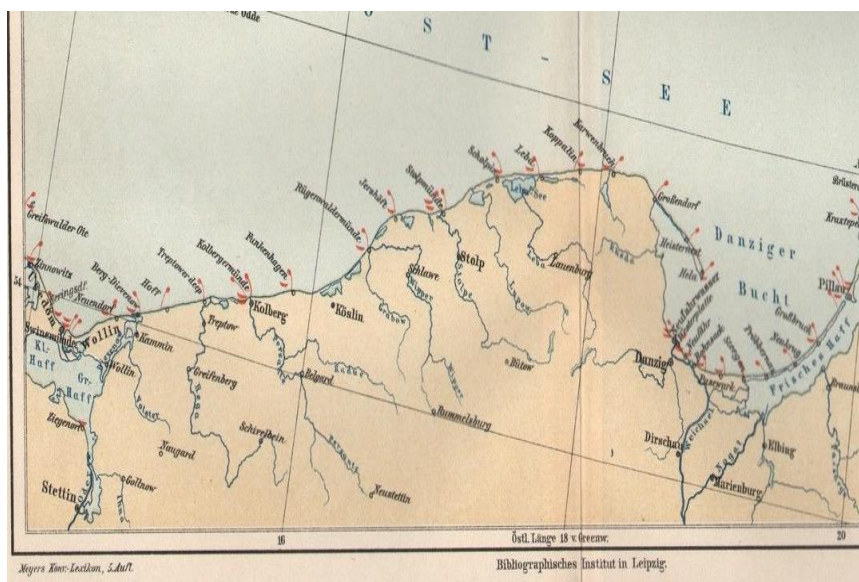
Na odcinku naszego dzisiejszego wybrzeża, czyli od Świnoujścia do granicy z Rosją na Mierzei Wiślanej funkcjonowało ponad 20 stacji. Wykaz i rozmieszczenie stacji ukazano na rysunku (rys.21). Podanie wartości „około” nie oznacza niewiedzy w tym zakresie, ale chcąc podać dokładną liczbę należy również podać rok, ponieważ w różnych latach, niektóre stacje były likwidowane lub łączone, co wpływało na ich ostateczną liczbę. Początkowo stacje wyposażone były zwykle w łódź wiosłową, która przechowywana była na plaży, a w pobliże miejsca sztrandowania dostarczana była na ciągnionym przez konie wozie.

---

⁴ Litwin J. *Z dziejów starań o bezpieczeństwo żeglugi i ratownictwa morskiego*; Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku; Gdańsk 19 marca 2016.

⁵ Instytucją tą było Deutschen Gesellschaft zur Rettung Schiffbrüchiger (DGzRS) 1865 r.

Rysunek 3. Rozmieszczenie stacji ratowniczych na wybrzeżu południowym, koniec XIX w.

źródło: Details zu Rettungsstationen Deutsche Küste Nordsee Ostsee Rügen DGzRS
Lithographie 1896.

Jednak analiza typowych odległości, na jakich znajdowała się uszkodzona, wzywająca pomocy jednostka na Bałtyku Południowym skłoniły administrację Towarzystwa zajmującego się ratowaniem rozbitków do ograniczenia początkowo wyposażenia stacji do artylerii, czyli do moździerza, a później do wyrzutni raketowej.

Podstawowym problemem każdej akcji ratowniczej było szybkie ustanowienie połączenia linowego pomiędzy wrakiem a brzegiem. Taka sytuacja pozwalała na stosunkowo bezpieczny, przy użyciu różnorodnych sposobów, transport rozbitków na plażę. W tym celu wykorzystywano początkowo moździerz, do którego kuli doczepiano linkę łącznikową. Zasięg moździerza, w zależności od konstrukcji, mógł wynosić do 200 metrów, jednak do jego obsługi potrzebny był wykwalifikowany personel i bardzo często były kłopoty ze zrywającą się linką łącznikową oraz zamkniętym lub niepełnowartościowym ładunkiem prochowym.

W miejsce zdarzenia-użycia moździerz transportowany był zwykle na dwuczęściowym wozie, lub dwóch wozach ciągnionych przez konie. Na jednym był moździerz wraz z całym oprzyrządowaniem, na drugim lina łącznikowa i robocza – grubsza. Ze względów bezpieczeństwa próbowano eksperymentować też z działem pneumatycznym, jednak próby nie spełniały oczekiwań decydentów.

Kolejnym rozwiązaniem było podawanie liny łącznikowej przy wykorzystaniu rakiety odpalanej z plaży (rys.20). Pierwsze udane próby w Prusach miały miejsce w roku 1827⁶. Rozwiązanie to było prostsze i bezpieczniejsze, ale droższe niż przy użyciu działa czy moździerza. Ponieważ ratownictwo utrzymywało się ze składek i darowizn, to trzeba zauważyć, że rakietą była zawsze jednorazowego użytku, bez względu czy na to, czy była użyta do szkolenia czy do faktycznej akcji, natomiast kuli z moździerza można było używać wielokrotnie, a cena prochu w porównaniu z rakietą była niewielka. Strzelanie takie nie było łatwe. Świadczyć może o tym fakt, że w jednej z faktycznych akcji ratowniczych dopiero za 30 razem udało się trafić w statek i ustanowić połączenie linowe⁷.

---

⁶ Das Seenotwerk begannin Ostpreussen w Preussen nr 47 z 11 listopada 2009 s. 11.

⁷ Sztrandowanie żaglowca "Reintjedina" w dniu 29 października 1890 koło Wenningstedt.

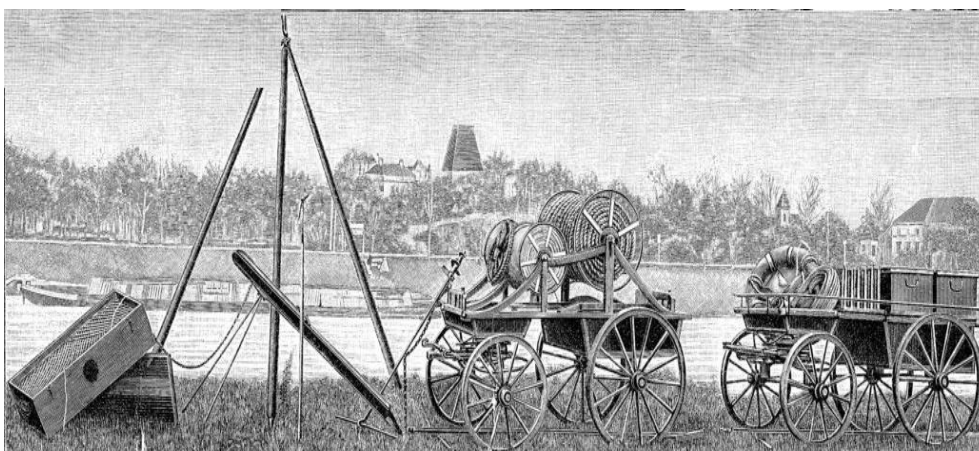
Rysunek 4. Opalenie rakiety ze stacji ratownicze w 1915 r.

źródło: <http://www.dgzs.de/index.php?id=23>

Zestaw rakietowy zbliżony był do „artyleryjskiego” i składał się z wozu lub wozów do transportu lin i rakiet oraz tyczek do montażu stanowiska na brzegu. Typowy zestaw ukazany jest na poniższym rysunku (rys.5).

Rysunek 5. Zestaw aparatu rakietowego.

źródło: Rettungswesen auf See w: Polytechnisches Journal, Jahrgang 77, Band 301, Heft 4, Stuttgart
24 Juli 1896.

Pruska rakietka o średnicy 80 mm konstruowana w laboratorium w Spandau koło Berlina pozwalała na dostarczenie liny łącznikowej na odległości 300 – 400 metrów⁸. Wcześniej rakiety importowane były z Wielkiej Brytanii, co często związane było z ich uszkodzeniami w czasie transportu. Po wystrzeleniu i przyjęciu przez załogę statku liny łącznikowej przeciągano manilową linę roboczą o długości 300 metrów i średnicy 30 mm, której drugi koniec mocowano na wzniesieniu na brzegu, a w przypadku jego braku na specjalnym statywie, który stanowił wyposażenie aparatu rakietowego. Do liny ratowniczej – roboczej doczepiony był rodzaj spodni (rys. 6), które przy wykorzystaniu liny o średnicy 13 mm i długości 700 m pozwalały na przemieszczanie „spodni” wraz z rozbitkiem pomiędzy statkiem i brzegiem. Długość liny równa podwójnemu zasięgowi liny roboczej pozwalała na przesłanie z powrotem na statek „spodni” po wyładowaniu rozbitka. Dodatkowe problemy ratowników związane były z zimą, kiedy to wystrzeliwana linka zamarzała i stawała się mało elastyczna, co odbijało się negatywnie na efektywności akcji. Na typowy zestaw, zbliżony do tego z rysunku nr. 5, składał się:

Wóz numer 1:

- lina ratownicza – waga około 200 kg;
- rzutka – waga około 95 kg;
- 3 tyczki do budowy stanowiska na łodzi – waga około 35 kg;
- kotwa – waga około 25 kg;
- statyw wyrzutni rakietowej – waga około 20 kg.

Wóz numer 2:

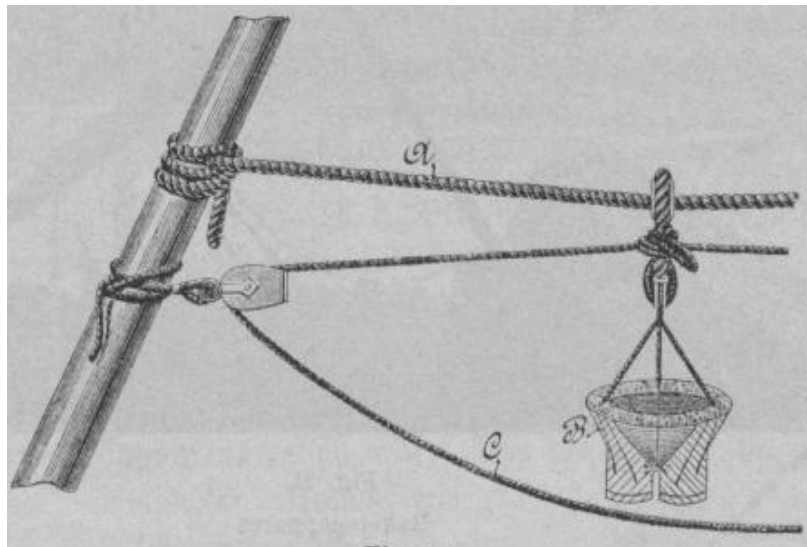
- 3 skrzynki z linami – waga około 175 kg;
- 2 skrzynie z 3 rakietami każda – waga około 125 kg;
- 6 przewodnic do rakiet – waga około 20 kg;
- spodnie do transportu (Hosenboje) – waga około 10 kg;

---

⁸ *Polytechnisches Journal*, Jahrgang 77, Band 301, Heft 4, Stuttgart 24 Juli 1896.

- talie i bloki – waga około 32 kg⁹.

Rysunek 6. Sposób mocowania lin i „spodni” na statku lub statywie.

źródło: Polytechnisches Journal, Jahrgang 77, Band 301, Heft 4, Stuttgart 24 Juli 1896. rys 94.

Innym sposobem na ratowanie rozbitków uwięzionych na małych statkach (załogi liczyły zwykle kilka osób) było wyjście łodzi ratowniczej na morze. W zależności od kraju (rejonu) w początkowym okresie działalności Towarzystwa, wykorzystywane były różne rodzaje łodzi o napędzie wiosłowym, które dodatkowo wyposażano w takielunek pozwalający na podniesienie żagla. Jednak łódź łodzi nierówna i nie wszystkie nadawały się do wykorzystania na Bałtyku. Łódź musiała być odporna na działanie fal morskich, czyli ciężka, dla utrzymania kursu musiała posiadać kil, czyli rosło jej zanurzenie, dodatkowo musiała być łatwa do transportu po plaży i innych nieużytkach, co kłóciło się z jej wagą i odpornością.

⁹ *Polytechnisches Journal*, Jahrgang 77, Band 301, Heft 4, s. 74.

Eksploatowane łodzie ratownicze miały różnorodną konstrukcję. Przykładowo angielska łódź systemu Peak`a zbudowana z drewna miała 10,3 m długości, 2,5 m szerokości i ważyła bez wyposażenia około 2,5 tony. Potrzebną w takich akcjach niezatapialność uzyskano poprzez umieszczenie w jej kadłubie metalowych, napełnionych powietrzem szczelnych zbiorników oraz wykorzystaniem korka do obłożenia zewnętrznych krawędzi łodzi. Poprzez zastosowanie podwójnego dna, które znajdowało się kilka centymetrów powyżej linii wodnej (poziomu zanurzenia) uzyskano możliwości samoczynnego – grawitacyjnego odpływu wody morskiej, która wlewała się do łodzi podczas akcji. Dla polepszenia stabilności na wodzie wykorzystano ciężki żelazny kil. Jednostka ta zdobyła uznanie na wybrzeżach angielskich jednak nie nadawała się na wybrzeża bałtyckie, które były płytkie, oddzielone od morza trudnymi do pokonania wydiami oraz trudno było znaleźć odpowiednią liczbę ludzi, jako jej obsadę i koni do jej transportu. Dlatego na Bałtyku wykorzystywano lżejszą łódź o długości 8 m wykonaną z blachy falistej projektu Francis`a (rys 7), która w zależności od warunków lokalnych w jakich miała być wykorzystywana, mogła być wykonana jako niezatapialna, (podobnie jak model angielski) i napędzana wiosłami, żaglem lub jednym i drugim. Dla dużych łodzi żaglowych przewidziano ożaglowanie typu kuter. Wybrane dane łodzi ratowniczych i pilotowych przedstawiono w poniższej tabeli (tab.1).

Rysunek 7. Model łodzi typu Francis.

źródło: http://americanhistory.si.edu/onthewater/collection/TR_308546.html

Najlżejsza łódź ważyła tylko 900 kg. Natomiast jednostki projektowane do podnoszenia żagla posiadały balast wodny, zbiornik który przy wykorzystaniu zaworów można było łatwo napełnić i opróżnić. Dla utrzymania kursu łódź w odróżnieniu od angielskiej posiadała dwa opuszczane miecze boczne, możliwe było też wyposażenie w miecz szybrowy, który pozwalał na pływanie pod żaglem, a szyber miecza pozwalał na samoczynne, częściowe usuwanie wody. Takie rozwiązanie redukowało dodatkowo zanurzenie łodzi.

Tabela 1. Wybrane dane techniczne typowych łodzi ratowniczych
(w nawiasach dane dla łodzi systemu Francis).

Lp	Długość (m)	Szerokość (m)	Zanurzenie (m)	Max licz- ba osób	Waga pustej łodzi (kg)
1.	9,15 (9,15)	3,05 (2,75)	1,22 (*)	83 (61)	2450 (1700)
2.	9,00 (8,55)	3,05 (2,60)	1,16	75 (51)	2300 (1525)
3.	8,00 (7,90)	2,80 (2,30)	1,16	61 (38)	1800 (1275)
4.	8,00 (7,90)	2,60 (2,20)	1,05	46 (35)	1530 (1200)
5.	7,50 (7,30)	2,35 (2,20)	0,95	35 (32)	1300 (1025)
6.	7,00 (7,30)	2,25 (1,98)	0,90	30 (26)	1170 (900)
7.	6,00 (6,10)	1,95 (1,83)	0,80	20 (17)	850 (650)

(*) brak danych, źródło: Hanse 1865, s. 25.

Dla ograniczenia niebezpieczeństwa przewrócenia się łodzi przy zmianach kursu na powrotny, dziób i rufa były tego samego kształtu, a zastosowanie wiosła sterowego umożliwiało zmianę kierunku bez wykonywania niebezpiecznego zwrotu oraz sterowanie łodzią podczas wychodzenia rufy ponad falę¹⁰. Łódź miała być zawsze w gotowości do użycia, czyli znajdować się na wozie transportowym wraz z całym potrzebnym wyposażeniem. Dla łatwiejszego pokonywania piasku, wydm itp., koła zaopatrzone zostały w płytki przytwierdzone do obręczy kół, które zapobiegały grzęźnięciu pojazdu w piasku. Przy transporcie załoga łodzi musiała korzystać z pomocy okolicznych gospodarzy, którzy deklarowali się do ochotniczej służby zaprzęgowej (freiwilligen Gespanndienst). Należy tutaj

¹⁰ *Rettungswesen zur See*, w eLexikon, Meyers; Band 13; Seite 13.752.

wspomnieć, że cennych zwierząt gospodarze użyczali nie tylko do faktycznych akcji, ale i do obowiązkowych treningów obsady łodzi ratowniczej. Do transportu łodzi wykorzystywano zwykle zaprzęg 6 konny (trzy pary po dwa konie). Po przetransportowaniu na miejsce akcji odłączano przednią część wozu i łódź powinna lekko zejść z wozu, jak z helingu przy lekkim uniesieniu jego końca (rys. 8).

Rysunek 8 Łódź ratownicza schodzi na wodę.

źródło: Seenotrettung Ostseebad Wustrow Ruder-Rettungsboot (e).

Dla zwiększenia bezpieczeństwa załogi, podobnie jak to ma miejsce obecnie, załoga wyposażona była w pasy korkowe (kurtka Wardsch`a) które miały utrzymać najcięższego mężczyznę przez ponad 24 godziny w pozycji „ramiona ponad powierzchnią wody”. Po dotarciu wozu w pobliże miejsca sztrandowania wybierano pozycję dla wodowania łodzi. Zwykle miała być po nawietrznej wraku. Łódź opuszczano w morze z załogą na pokładzie i wszyscy musieli być przywiązani do łodzi, aby zapobiec przypadkowemu zmyciu przez falę czy fale przyboju. Dla ułatwienia sobie pokonywania kilkudziesięciu – czasami kilkusetmetrowego przyboju wykorzystywano wyrzutnie raketową, przy pomocy której wystrzeliwano kotwicę w morze i wybierając linę kotwiczną łódź przechodziła przez przybój na głębszą wodę gdzie można było już wiosłować. Linę wybierało zwykle 4 wiosłarzy na dziobie, podczas gdy pozostali wiosłowali lub odpychali się od dna.

Kotwica pozwalała też na utrzymanie łodzi pod fale i zapobiegała wywróceniu. Gdy nie było konieczności korzystania z kotwicy jej rolę spełniali dwaj dziobowi wiosłarze wyposażeni w metalowe drągi. Po zbliżeniu się do wraku łódź ratunkowa zwykle zajmowała pozycje powyżej statku, stawała na kotwicy i luzując linę zbliżała się do potrzebującej pomocy jednostki. Do podania rzutki na wrak wykorzystywano strzelby pozwalające na strzelanie rzutki na odległości do 70 m. Po ustabilizowaniu pozycji rozpoczynano akcję transportowania ocalałych członków załogi na łódź ratowniczą. Niebezpieczeństwo w tym momencie stanowiły resztki wraku unoszące się na wodzie oraz łamiące się maszty czy reje¹¹.

Do typowego wyposażenia łodzi ratowniczej należały: maszt i żagle (jeżeli była to wersja ożaglowana), wiosła, ster, bosak, kotwica, liny, kotwiczka – draga, kompas, latarnia, sonda ręczna z linką, kamizelki korkowe, wiadro skórzane, kula sygnałowa, nóż, dryfkotwa.

Dla zwrócenia uwagi ludzi na brzegu dla statków wymagano, podobnie jak to ma miejsce obecnie, wyposażenia pirotechnicznego na które miało się składać: minimum 12 rakiet sygnalizacyjnych lub rac, 12 niebieskich świateł (wówczas pochodnia-flara światło magnezjowe), oraz 12 ładunków hukowych do działa lub innego odpowiedniego aparatu¹².

Istniała też konieczność ustanowienia zrozumiałej komunikacji pomiędzy rozbitkami a ekipą ratowników na brzegu, w tym celu utworzono dwustronna tabelę sygnałową (tab 2). Czy kilkusobowe załogi niewielkich stateczków znały i pamiętały te sygnały możemy obecnie zgadywać.

---

¹¹ Lewis, *History of the life-boat and its work* (Lond. 1874); Schumacher, *Das Rettungswesen* (Berl. 1868);

¹² Unfallverhütungsvorschriften vom 14. Juni 1890

Tabela 2. Tabela sygnałów umownych podczas akcji ratowniczej

Sygnały z brzegu

Znaczenie	W dzień	W nocy
Czy jesteście gotowi?; Uważajcie na takielunek, chcemy użyć łódź!	Sygnalista trzyma pionowo w prawej dłoni tyczkę z dużą czarną kulą.	To samo ze światłem.
Umocujcie linę żebyśmy mogli ją wybrać i podać ją na łódź na brzegu. Lub czy mamy wysłać wam mocniejszą linę, która ma być przymocowana do konstrukcji wraku, dla odbioru łodzi.	Jak wyżej ale biała kula.	Rozkłada oba ramiona i trzyma w każdym po jednej latarni.
Otrzymamy od was mocniejszą linę hamak itp.	Sygnalista rozpościera oba ramiona w jednej trzyma tyczkę z czarna kulą.	Wyprostowuje prawe ramię w której trzyma dwie latarnie jedna pod druga.
Wybierz linę na pokład aby uzyskać trwałe połączenie, opuścić wrak!	Jak wyżej z biała kulą.	Wyprostowuje prawe ramię w której trzyma trzy latarnie jedna pod druga.

Sygnały odpowiedzi ze statku

Znaczenie	W dzień	W nocy
TAK lub GOTÓW	Sygnalista podnosi 3x ramię od poziomu do góry trzyma- jąc w rękę kapelusz	Pojedyncze światło
NIE lub NIEGOTOWY	Jak wyżej 3x do góry i na dół	Dwa światła jedno nad drugim, inne światła należy usunąć

źródło: Rettungswesen auf See w eLexikon, Meyers; Band 301; Seite 73-76.

Że nie była to tylko zabawa, ale ogromny wysiłek fizyczny świadczyć może fakt, że załoga jednej ze stacji ratowniczych na Zatoce Ryskiej w ciągu 5 godzin trzykrotnie wychodziła do akcji na swojej łodzi ratowniczej przez przybój do trzech różnych jednostek ratując kilka żyć ludzkich.¹³ Dla takiej odwagi i ofiarności potrzeba było bardzo specyficznych ludzi. Początkowo załogi łodzi stanowili tylko

¹³ Gazeta Ryska z sierpnia 1876 r.

lokalni rybacy, którzy mieszkali w pobliżu stacji ratowniczej, a w przypadku faktycznej akcji najważniejszy był i jest czas dotarcia do łodzi. Później do załóg składających się wyłącznie z lokalnych rybaków dołączali inni marynarze, którzy posiadali odpowiednie przeszkolenie organizowane przez Towarzystwo.

Do innowacji, jakie można odszukać w archiwalnych zapisach z tamtego okresu należy dołączyć też część medyczną. Do nowości należały m.in. przenośne plecaki-apteczki ze środkami medycznymi pierwszej potrzeby oraz broszury wydawane zwykle prywatnym sumptem o sposobach ratowania rozbitków zasadach udzielania pierwszej pomocy, sztucznym oddychaniu itp. (w dosłownym tłumaczeniu -przywracania do życia). Podejście do problemu ratowania życia na morzu najlepiej odzwierciedla jeden ze sloganów Towarzystwa „Rausfahren, wenn andere reinkommen” co można przetłumaczyć „Wychodzimy (w morze), kiedy inni wracają”. Czy „*Pamięci waszych braci na morzu*” (Gedenken Eurer Brüder zur See)¹⁴. Jednak nie wszystkie wyjścia kończyły się dla ratowników szczęśliwie. Kroniki towarzystwa zanotowały kilkadziesiąt nazwisk ratowników, których zabrał do swojego królestwa Neptun.

Literatura:

1. Baltic Sea environment proceedings no.146, Activities Report 2014, s.30.
2. Das Seenotwerk begann in Ostpreußen w Preußen nr 47; 2009, 11 listopad s. 11.
3. Details zu Rettungsstationen Deutsche Küste Nordsee Ostsee Rügen DGzRS Lithographie 1896.
4. Die deutsche Gesellschaft zur Rettung Schiffbrüchiger, Gartenlaube; 1865.
5. Gazeta Ryska, 1876 r. sierpień.
6. Hanse 1865, s. 25.
7. Lewis, History of the life-boat and its work (Lond. 1874).

---

¹⁴ Die deutsche Gesellschaft zur Rettung Schiffbrüchiger, Gartenlaube 1865.

8. Litwin J. Z dziejów starań o bezpieczeństwo żeglugi i ratownictwa morskiego; Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku; Gdańsk 19 marca 2016.
9. Rettungswesen auf See w eLexikon, Meyers; Band 301; Seite 73-76; 13.752.
10. Rettungswesen auf See, Polytechnisches Journal, Jahrgang 77, Band 301, Heft 4, s. 74, rys 94.
11. Schumacher, Das Rettungswesen (Berl. 1868).

Źródła internetowe:

1. dgzrs.de/index.php?id=23
2. americanhistory.si.edu/onthewater/collection/TR_308546.html
3. poselska.nazwa.pl/wieczorna2/historia-starozytna/krolestwo-helibo-istniało-na-bałtyckiej-wyspie-u-ujścia-wisły
4. posselt-landkarten.de/
5. Seenotrettung Ostseebad Wustrow Ruder-Rettungsboot (e)
6. trojmiasto.pl/wiadomosci/Na-Baltyku-zatonal-jacht-n106621.html
7. tvn24.pl/pomorze,42/zatonal-jacht-zefir-koniec-poszukiwan,668666.html

RESCUING SURVIVORS AT THE SEA – THE ATTEMPT TO RETROSPECTION

Summary

The article presents the problem of techniques and devices to rescuing survivors at the sea used on the Baltic Sea in the 19th century. It describes the basic equipment and some of its parameters used in discussed time on the southern coast of the Baltic Sea.

Key words: marine rescue

dr Sylwia Kosznik - Biernacka

Akademia Pomorska w Słupsk

e-mail: sylwiakosznik@wp.pl

DYSCYPLINY WIODĄCE W KLASACH SPORTOWYCH W ROKU SZKOLNYM 2015/16

**Number of characters: 19 220 (with abstracts, summaries and cover).
Number of images: 4 x 1 000 characters (lump sum) = 4 000 characters.
Total: Number of characters: 23 220 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 0, 580 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: sportowe klasy, dyscypliny sportowe

Streszczenie

W materiale przedstawiono statystyki dotyczące oddziałów sportowych i mistrzostwa sportowego w roku szkolnym 2015/16 w różnych przekrojach statystycznych. Na przykładzie sportu pływackiego i piłki nożnej podjęto próbę odniesienia tych statystyk do bazy sportowej w postaci krytych pływalni i orlików.

Wprowadzenie

Celem opracowania jest rzetelne przedstawienie statystyk dotyczących klas sportowych w roku szkolnym 2015/16 na wszystkich poziomach nauczania biorąc pod uwagę różne aspekty przekrojów. W przypadku sportu pływackiego i piłki nożnej dane te odniesiono również do zaplecza infrastrukturalnego. Przedstawiony materiał może stanowić bazę do dalszych analiz eksperckich. Może być ważnym punktem wyjścia w procesie ewaluacyjnym kształcenia polskich młodzików i juniorów.

Uwarunkowania regulaminowe

Podstawą prawną powoływania klas sportowych i klas mistrzostwa sportowego jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia

15 października 2012 r.¹ które szczegółowo precyzuje zasady powoływania i funkcjonowania klas sportowych. Oddziały sportowe mogą być tworzone w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży. Podstawowym warunkiem utworzenia takiej klasy jest, posiadanie obiektów lub urządzeń niezbędnych do prowadzenia nauczania sportowego. Realizuje się w nich zasadniczo dwa etapy szkolenia sportowego. Pierwszy, ukierunkowany, realizowany w klasach IV–VI (w niektórych dyscyplinach klasy I–VI) szkoły podstawowej i wszystkich klasach gimnazjum, mający na celu ujawnienie predyspozycji i uzdolnień kwalifikujących uczniów do szkolenia w określonym sporcie. Drugi specjalistyczny – realizowany w szkołach ponadgimnazjalnych. Rozporządzenie określa, również, że obowiązkowy tygodniowy wymiar godzin zajęć sportowych wynosi: w oddziałach sportowych i szkołach sportowych – co najmniej 10 godzin, a w szkołach mistrzostwa sportowego – co najmniej 16 godzin. Oddziały sportowe (klasy sportowe i klasy mistrzostwa sportowego) dają możliwość zgrupowania w jednym miejscu i czasie wyselekcjonowanych uczniów o zbliżonym potencjale w danej dyscyplinie sportu², zaś współzawodnictwo w wyrównanej pod względem poziomu grupie powoduje przyspieszony rozwój sportowy³. Szkolenie sportowe właśnie w takich warunkach ma zapewnić optymalne metodyczne podstawy do uzyskiwania maksymalnych wyników w wieku najwyższych naturalnych możliwości organizmu⁴. Celem oddziałów sportowych jest zapewnienie wszechstronnego przygotowania sprawnościowego, doskonalenie poziomu wytrenowania, organizacja systematycznej pracy wychowawczej, uwzględniającej zasady moralne, wpajanie nawyków przestrzegania etyki sportowej, dyscypliny, wzmocnienie zdrowia

---

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 października 2012 r w sprawie warunków tworzenia, organizacji oraz działania oddziałów sportowych, szkół sportowych oraz szkół mistrzostwa sportowego.

² E.. Madejski, *Wybrane uwarunkowania osobnicze, rodzinne i szkolne aktywności ruchowej dzieci w młodszym wieku szkolnym*, Monografie AWF, Nr 13, Kraków 2013.

³ S., Krasicki, E., Madejski, *Optymalne wykorzystanie czasu przeznaczonego na aktywność ruchową ucznia w aspekcie czterech godzin wychowania fizycznego*, Wydawnictwo AWF, Kraków 2004.

⁴ E.. Madejski, *Edukacja fizyczna w nauczaniu zintegrowanym w aspekcie osiągnięć uczniów – oczekiwania a rzeczywistość*. [w:] A. Nitecka– Walerych (red.), *Kultura fizyczna i zdrowie w kształceniu zintegrowanym*, WUG, Gdańsk, 2007.

oraz systematyczne uczestnictwo w zawodach sportowych i propagowanie postawy fair play⁵. Ponadto wypracowanie pozytywnych cech charakteru oraz pożądaných postaw prowadzących do właściwego działania indywidualnego, zespołowego⁶ i wzajemnej współodpowiedzialności⁷. Zachęcanie do zdrowego, sportowego stylu życia⁸, a w ten sposób zachowania zdrowia, wigoru i optymizmu aż do późnej starości.

Preferowane dyscypliny sportowe w klasach o profilu sportowym

Na podstawie danych źródłowych z SIO przeprowadzono analizę statystyczną klas sportowych na tle wszystkich oddziałów szkolnych w roku szkolnym 2015/16.

---

⁵ G., Kosiba, E., Madejski. (red.). *Wychowanie fizyczne – dobre praktyki*. Monografie nr 27, AWF Kraków, 2015. s. 188.

⁶ G., Kosiba, *Wpływ metod grupowego oddziaływania dydaktyczno-wychowawczego na efekty procesu wychowania fizycznego*, Wychowanie Fizyczne i Sport, 1, Kraków, 1995s. 17-29.

⁷ R., Tokarz, M., Majer, *Samoocena a wyniki w nauce, sporcie i popularność uczniów klas sportowych*, [w:] T. Rychta, M. Guszowska (red.): *Wkład nauk humanistycznych do wiedzy o kulturze fizycznej*, T. 3, Psychologia sportu. Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej, Warszawa, 2003.

⁸ M., Ozimek, A., Jurczak, *Znaczenie lekcji wychowania fizycznego w przygotowaniu młodzieży do zdrowego stylu życia*, Annales Universitatis Marie Curie-Skłodowska, Medicina, vol. LX, no, 5, 2006.

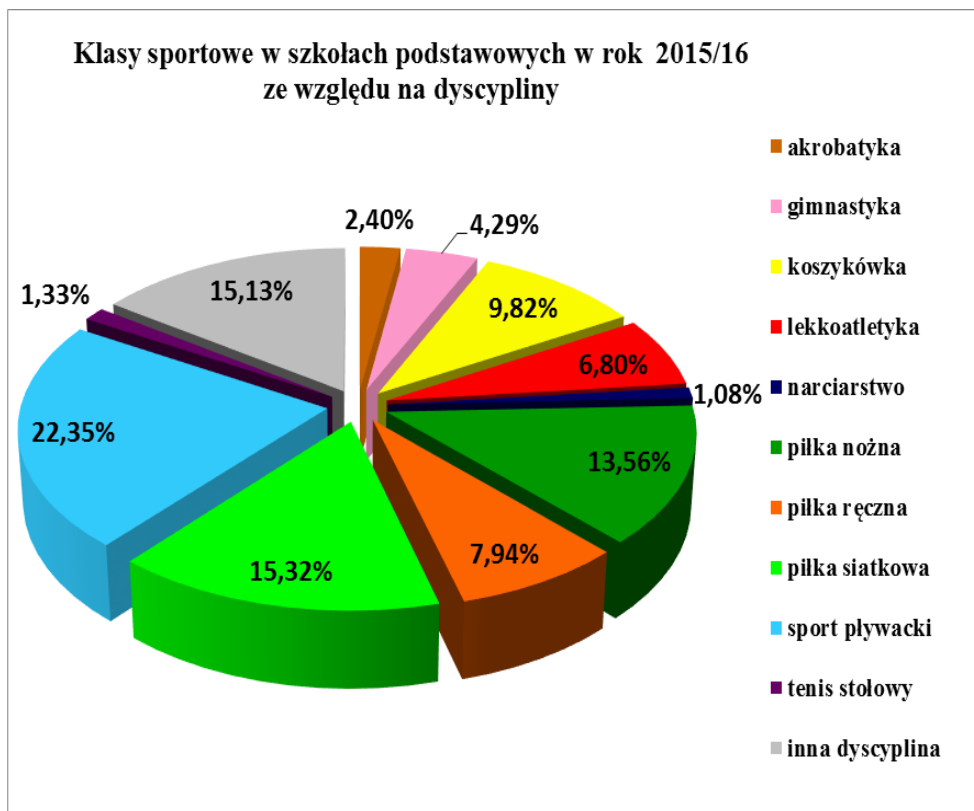
Tabela 3. Udział procentowy klas sportowych i mistrzostwa sportowego na poszczególnych etapach nauczania w roku szkolnym 2015/16r.

Dane dotyczące oddziałów sportowych wraz z oddziałami mistrzostwa sportowego roku szkolnym 2015/16	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Liceum i Technikum
Udział klas sportowych w stosunku do wszystkich oddziałów	14,34%	24,03%	38,28%
Udział uczniów klas sportowych do wszystkich uczniów	14,76%	22,82%	32,45%

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO z IX 2015 r.

Jak widać w tabeli 1 na trzecim etapie kształcenia sportowego odsetek młodzieży był największy. Na tym etapie też klasy sportowe były stosunkowo najmniej liczne. Co zapewne korzystnie wpływa na indywidualizację i optymalne warunki specjalistycznych treningów. Poniżej na rysunku 1 przedstawiono preferowane dyscypliny sportowe w klasach sportowych w roku szkolnym 2015/16.

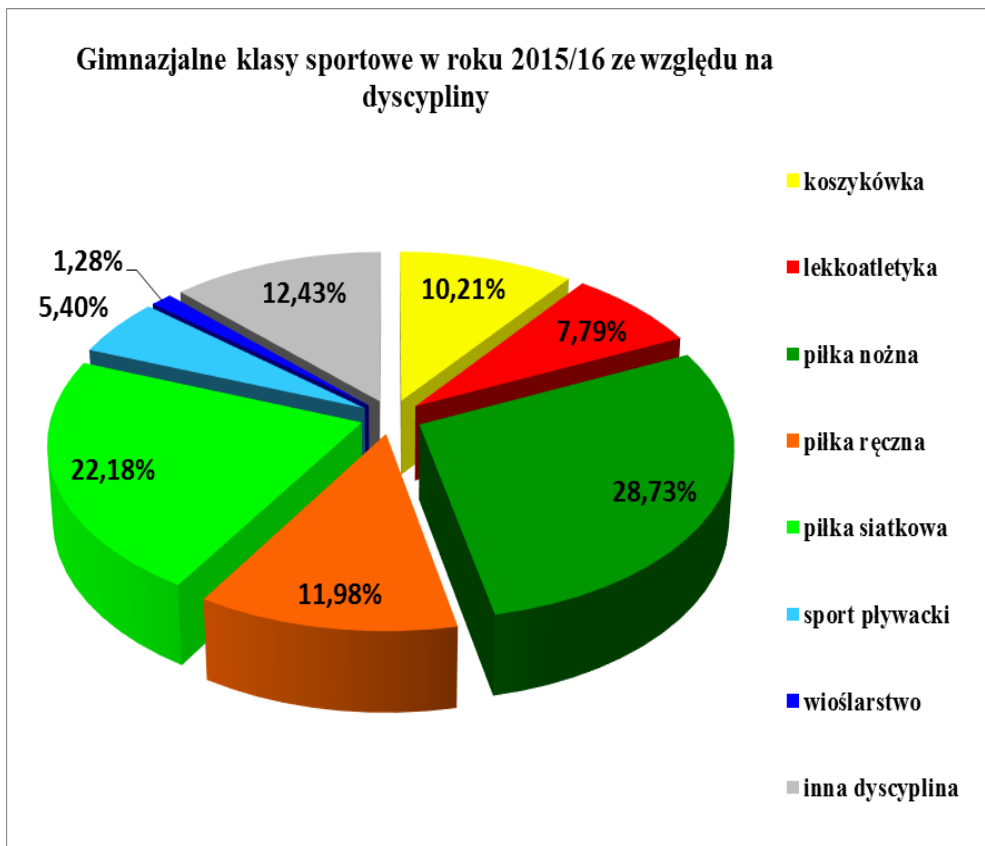
Rysunek 9. Dyscypliny wiodące w klasach sportowych w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2015/16r.

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO z IX 2015 r.

Należy wyjaśnić, że na rysunku 1 w kategorii inne z bardzo małym udziałem procentowym (poniżej 1%) mieszczą się takie dyscypliny jak: badminton, baseball i softball, hokej na lodzie i na trawie, judo, kajakarstwo, kolarstwo, łyżwiarstwo figurowe i szybkie, sport taneczny, tenis ziemny, wioślarstwo, żeglarstwo oraz inne nie wymieniane w kategoryzacji SIO. Podobną statystykę dotyczącą preferencji dyscyplin w klasach sportowych zaprezentowano na rysunku 2 dla klas gimnazjalnych.

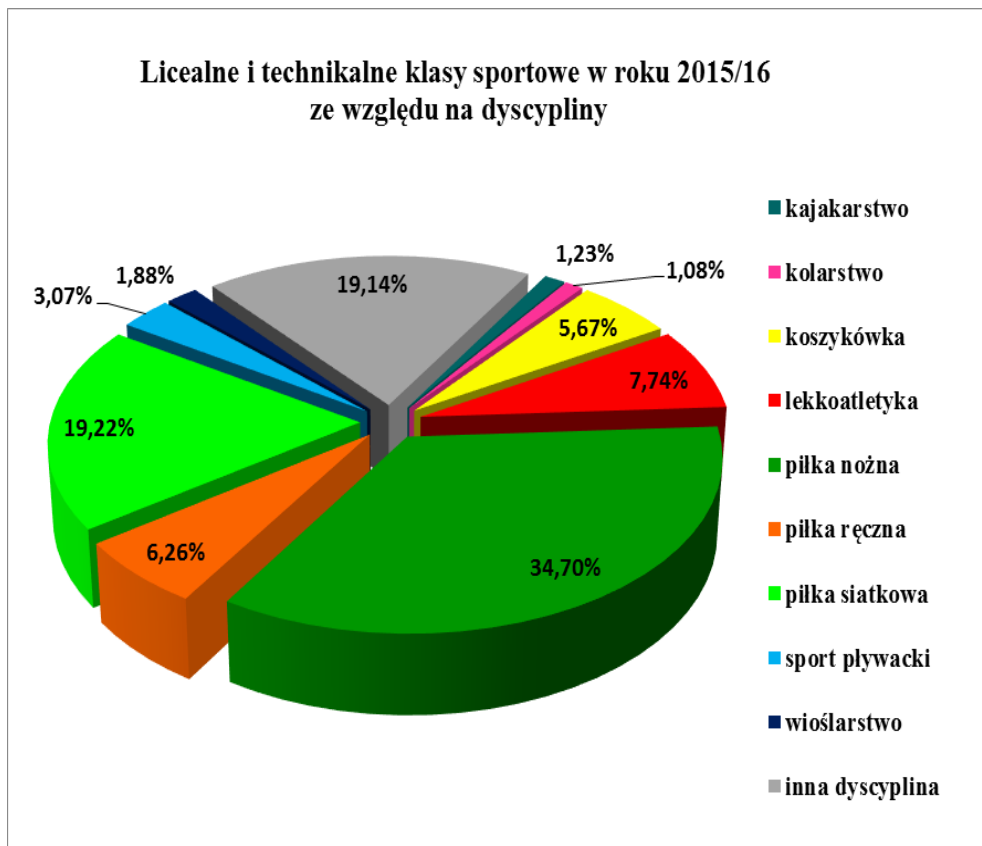
Rysunek 10. Dyscypliny wiodące w klasach sportowych w gimnazjach w roku szkolnym 2015/16r.

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO z IX 2015 r.

Na rysunku drugim w kategorii inne z udziałem poniżej 1% mieszczą się takie dyscypliny jak: akrobatyka, badminton, baseball i softball, gimnastyka, hokej na lodzie i na trawie, judo, kajakarstwo, kolarstwo, łyżwiarstwo figurowe i szybkie, narciarstwo, sport taneczny, tenis ziemny i stołowy, żeglarstwo oraz inne nie wymieniane w kategoryzacji SIO. Analogiczną analizę przeprowadzono dla trzeciego poziomu edukacji i przedstawiono ją na rysunku 3.

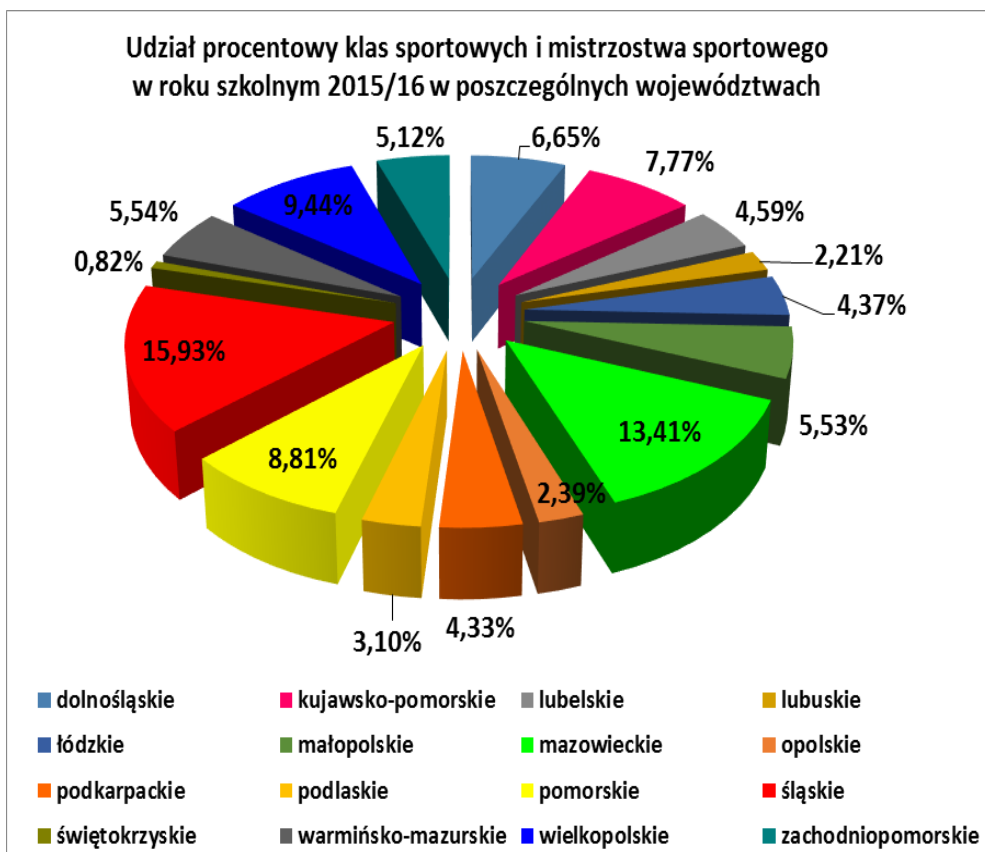
Rysunek 11. Dyscypliny wiodące w klasach sportowych w liceach i technicach w roku szkolnym 2015/16r.

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO z IX 2015 r.

Na rysunku 3 kategoria inne z udziałem poniżej 1% obejmuje takie dyscypliny jak: akrobatyka, badminton, gimnastyka, hokej na lodzie i na trawie, judo, łyżwiarstwo figurowe i szybkie, narciarstwo, pięciobój nowoczesny, sport taneczny, tenis ziemny i stołowy, żeglarstwo inne nie wymieniane w kategoryzacji SIO. W kolejnym kroku podjęto próbę przeanalizowania potencjału klas sportowych w poszczególnych województwach, a wyniki przedstawiono na rysunku 4.

Rysunek 12. Klasy sportowe w roku szkolnym 2015/16r.
w przekroju wojewódzkim.

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO z IX 2015 r.

Ze statystyk przedstawionych na rysunku 4 wynika, że o następstwo pokoleń mistrzów zdecydowanie najlepiej dba się w województwie śląskim. Następnie na podstawie materiału źródłowego z SIO podjęto próbę wyłonienia 6 dyscyplin wiodących na wszystkich poziomach nauczania, a wyniki przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 4. Dyscypliny wiodące wśród polskich młodzików i juniorów
w roku szkolnym 2015/16r.

piłka nożna	piłka siatkowa	sport pływacki	koszykówka	piłka ręczna	lekkoatletyka
22,33%	18,68%	13,02%	9,54%	9,49%	7,32%

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO z IX 2015 r.

Biorąc pod uwagę dyscypliny wiodące ogółem na wszystkich poziomach nauczania (tabela 2) i porównując ich udział procentowy na poszczególnych poziomach nauczania zauważa się wyraźną dysproporcję w kształceniu młodzików i juniorów szczególnie wyraźną w przypadku sportów pływackich, gdzie udział procentowy w zależności od etapu nauczania waha się od 5,4% (gimnazja) do 22,35% (szkoły podstawowe). Podobna tendencja jest zauważalna w przypadku piłki nożnej od 13,56% (szkoły podstawowe) do 34,7% (licea i technika). Jednak tu sytuacja wydaje się korzystniejsza, bo widać wyraźną tendencję wzrostową wraz z przejściem na kolejny etap nauczania. Natomiast w przypadku sportów pływackich wręcz odwrotnie wraz z przejściem na kolejny etap nauczania sporty pływackie jakby tracą na atrakcyjności, jednak nie potwierdzają tego wyniki przedstawione np. przez Iwonę Bonisławską i współautorów⁹. Zatem na tle tych statystyk sporty pływackie wydają się być sportem niewykorzystanych możliwości. Na pewno warto byłoby dokładniej przeanalizować wszystkie powody tak dużej tendencji spadkowej w zainteresowaniu tym sportem na drugim i trzecim poziomie nauczania. Na podstawie przytoczonych statystyk wydaje się, że wśród głównych dyscyplin wiodących jedynie w przypadku piłki siatkowej liczba młodzików i juniorów utrzymuje się na wyrównanym poziomie niezależnie od etapu edukacji. Tylko harmonijnie projektowana edukacja sportowa zapewnia pewną ciągłość

⁹ I. Bonisławska, i inni, *Atrakcyjność lekcji pływania w opinii uczniów II I III etapu edukacyjnego*, red. W., Moska, S., Przybylski, D., Skalski, *Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce*, t. 3 AWF i S Gdańsk 2016.

w doskonaleniu poziomu wytrenowania i optymalne warunki do uzyskiwania najwyższych wyników sportowych.

Wpływ infrastruktury sportowej na kształcenie juniorów na przykładzie pływania i piłki nożnej

W tym punkcie podjęto próbę ustalenia korelacji pomiędzy kształceniem młodzików i juniorów w sporcie pływackim, a infrastrukturą w postaci krytych pływalni w Polsce w 2015 r. Dane o liczbie pływalni krytych zostały przedstawione w tabeli 3.

Tabela 5. Kryte pływalnie w Polsce w 2015r.

Województwa	liczba krytych pływalni w województwie w 2015	liczba uczniów trenujących sporty pływackie w 2015 r	średnie obciążenie pływalni przez uczniów sportowych klas pływackich
wielkopolskie	50	1842	37
zachodniopomorskie	28	985	35
kujawsko-pomorskie	51	1747	34
mazowieckie	84	2742	33
warmińsko-mazurskie	23	719	31
śląskie	120	3561	30
pomorskie	62	1756	28
opolskie	18	475	26
dolnośląskie	57	1348	24
lubuskie	14	283	20
lubelskie	41	764	19
podlaskie	18	281	16
małopolskie	48	656	14
łódzkie	56	502	9
podkarpackie	40	264	7
świętokrzyskie	26	51	2

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Opracowania Ministerstwa Sportu i Turystyki „Pływalnie kryte w Polsce” Inwentaryzacja Bazy Sportowej, Warszawa, kwiecień 2015.

Jak przedstawiono w tabeli 3 liczba pływalni w poszczególnych województwach ma dość duży zakres bo od 14 w lubuskim do 120 w województwie śląskim. Jednak powstaje pytanie, czy pływalnie te są jednakowo obciążane w poszczególnych województwach przez trenujących tam młodzików i juniorów. Na pewno jest to kwestia wpływu wielu czynników, jednak biorąc pod uwagę prosta analizę statystyczną, przedstawioną w czwartej kolumnie tabeli 3 okazuje się, że średnie obciążenie pływalni przez uczniów klas sportowych waha się w przedziale od 2 (województwo świętokrzyskie) do 37 (wielkopolskie). Zatem liczba pływalni w danym województwie na pewno nie „przekłada się” automatycznie na liczbę trenujących młodzików i juniorów. Z pewnością należałoby przeanalizować dokładniej dlaczego tak się nie dzieje by podjąć stosowne działania ewaluacyjne. Z przedstawionych danych w tabeli 3 średnie obciążenie pływalni przez uczniów klas sportowych to ok. 23 osoby. Potencjalnie jeden oddział sportowy. Natomiast aż w 7 województwach infrastruktura sportowa w postaci krytych pływalni wydaje się niewykorzystana. Podobnie jak powyżej podjęto próbę ustalenia zależności pomiędzy liczbą orlików a trenowaniem piłki nożnej. Liczbę orlików w 2015 w poszczególnych województwach przedstawia tabela 4.

Tabela 6. Liczba orlików w przekroju wojewódzkim wybudowanych w ramach projektu Moje Boisko – Orlik 2012r.

Województwa	liczba orlików w 2015	liczba uczniów trenujących piłkę nożną w 2015	średnie obciążenie orlika uczniami z klas sportowych
śląskie	175	5124	29,28
opolskie	57	1019	17,88
mazowieckie	259	3629	14,01
dolnośląskie	197	2273	11,54
kujawsko-pomorskie	213	2382	11,18
lubelskie	149	1655	11,11
pomorskie	154	1674	10,87
warmińsko-mazurskie	159	1670	10,50
zachodniopomorskie	179	1834	10,25
podkarpackie	173	1697	9,81
małopolskie	194	1901	9,80
podlaskie	77	749	9,73
wielkopolskie	299	2763	9,24
łódzkie	179	1503	8,40
świętokrzyskie	53	419	7,91
lubuskie	87	552	6,34

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie <https://www.orlik2012.pl/index.php/mapa>

Piłka nożna jest sportem trenowanym na wolnym powietrzu. Zatem wydaje się uzasadnione odniesienie liczby młodzików i juniorów w tej dyscyplinie do liczby orlików, choć na pewno dzieci i młodzież trenują również na boiskach szkolnych. Projekt Moje Boisko Orlik 2012 na pewno był słuszny. Jednak czy obiekty, które powstały w jego ramach są optymalnie wykorzystywane. Ze statystyk z tabeli 4 wynika, że liczba uczniów klas sportowych trenujących piłkę nożną średnio

przypadająca na jeden orlik waha się od 6 (lubuskie) do 29 (śląskie). Zatem obciążenie tych obiektów nie jest nawet porównywalne. Średnio na jeden orlik przypada 12 uczniów z klas sportowych trenujących piłkę nożną. W większości województw, bo aż w 13 funkcjonowanie jednego orlika nie implikuje trenowania nawet jednej drużyny piłkarskiej, a nauka w szkołach odbywa się na trzech poziomach edukacji... Należałoby głębiej przeanalizować przyczyny właśnie takiego stanu rzeczy. Szczycimy się nowoczesną bazą sportową w postaci orlików, a jednak ich wykorzystanie wśród dzieci i młodzieży mogłoby być bardziej efektywne.

Refleksje i wnioski

Analizując przedstawiony materiał statystyczny wyraźnie dostrzega się, że wśród dyscyplin wiodących w oddziałach sportowych i oddziałach mistrzostwa sportowego wydają się zapomniane dyscypliny tj. narciarstwo, kolarstwo, tenis stołowy i ziemny, kajakarstwo, żeglarstwo, łyżwiarstwo czy judo. Dyscypliny te są traktowane wręcz marginalnie w statystykach dyscyplin klas sportowych (poniżej kilku procent). Co na pewno nie zapewnia należytego zapewnienia następstwa pokoleń mistrzów, których sukcesy w ostatniej dekadzie przysparzały nam wiele radości i były powodem ogromnej dumy. Wygada na to, że na następców: Kamila Stocha, Adama Małysza, Zbigniewa Bródki, Mateusza Kusznierewicza, Agnieszki Radwańskiej i wielu innych przyjdzie nam poczekać bardzo długo. Oczywiście jest, że niektóre z tych dyscyplin wymagają drogiego zaplecza sportowego np. w postaci krytych lodowisk czy skoczni narciarskich lub kortów tenisowych. Jednak jak pokazały statystyki dotyczące obciążenia choćby krytych pływalni czy orlików w przeliczeniu na jeden obiekt, to trudno nie oprzeć się wrażeniu, że oprócz pieniędzy potrzeba jeszcze dobrej woli i przemyślanego i spójnego na wszystkich poziomach edukacji projektowania szkoleń kadry młodzików i juniorów. Wybór dyscyplin w klasach sportowych powinien być ściśle powiązany z lokalnym zapleczem sportowym, a jednocześnie powinien zapewniać możliwość ciągłości i kompatybilności podejmowanych szkoleń na wszystkich poziomach edukacji. W sporcie jak i w innych dziedzinach bardzo ważne jest

zachowanie ciągłości pokoleń również w kształceniu następców godnych mistrzów. Jeśli kontynuowanie kształcenia w jakiejś dyscyplinie zostanie choćby czasowo zaniechane, to odbudowanie potencjału ludzkiego w tej dyscyplinie przez długie lata może okazać się bardzo żmudne i nie zapewniające oczekiwanego progresu. Przykładem takich sportów może być tenis stołowy czy kolarstwo w których już bardzo długo czekamy na mistrzów, a jeszcze tak niedawno byliśmy w czołówkach światowych. Nie są to sporty wymagające stosunkowo drogiej infrastruktury, a jednak dziś w statystykach pomijalne.

Literatura:

1. Bonisławska I. i inni, *Atrakcyjność lekcji pływania w opinii uczniów II I III etapu edukacyjnego*, /red. Moska W., Przybylski S., Skalski D./ *Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce* t. 3, AWFiS Gdańsk 2016.
2. Kosiba G., *Wpływ metod grupowego oddziaływania dydaktyczno – wychowawczego na efekty procesu wychowania fizycznego*, *Wychowanie Fizyczne i Sport*, 1, Kraków, 1995 s. 17 – 29.
3. Kosiba G., Madejski E. (red.), *Wychowanie fizyczne – dobre praktyki*, Monografie nr 27, AWF Kraków, 2015, s. 188.
4. Krasicki S., Madejski E., *Optymalne wykorzystanie czasu przeznaczanego na aktywność ruchową ucznia w aspekcie czterech godzin wychowania fizycznego*, Wydawnictwo AWF, Kraków 2004.
5. Madejski E., *Edukacja fizyczna w nauczaniu zintegrowanym w aspekcie osiągnięć uczniów – oczekiwania a rzeczywistość*. [w:] A. Nitecka – Walerych (red.), *Kultura fizyczna i zdrowie w kształceniu zintegrowanym*, WUG, Gdańsk. 2007.
6. Madejski E., *Wybrane uwarunkowania osobnicze, rodzinne i szkolne aktywności ruchowej dzieci w młodszym wieku szkolnym*, Monografie AWF, Nr 13, Kraków 2013.
7. Opracowanie Ministerstwa Sportu i Turystyki, *Pływalnie kryte w Polsce Inwentaryzacja Bazy Sportowej*, Warszawa 2015.

8. Ozimek M., Jurczak A., *Znaczenie lekcji wychowania fizycznego w przygotowaniu młodzieży do zdrowego stylu życia*, Annales Universitatis Marie Curie – Skłodowska, Medicina, vol. LX, no, 5, 2006.
9. Tokarz R., Majer M., *Samoocena a wyniki w nauce, sporcie i popularność uczniów klas sportowych*, [w:] T. Rychta, M. Guszowska (red.), *Wkład nauk humanistycznych do wiedzy o kulturze fizycznej*, T. 3, Psychologia sportu. Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej, Warszawa 2003.

Akty prawne:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 października 2012 r. w sprawie warunków tworzenia, organizacji oraz działania oddziałów sportowych, szkół sportowych oraz szkół mistrzostwa sportowego.

Źródła internetowe:

1. <https://www.orlik2012.pl/index.php/mapa>

**LEADING DISCIPLINE IN THE SPORTS CLASSES
IN THE YEAR 2015/16**

Summary

The material presents statistics related to sports classes and championship classes in the year 2015/2016 in different cross section statistics. When it comes to the sport of swimming and football the attempt was made to refer these statistics to sport facilities such as indoor swimming pools and football fields.

Key words: sports classes, sports disciplines

Светлана Лизаковская,

Кандидат наук по государственному управлению, доцент,

Военно-морская академия имени Героев Вестерплатте (г. Гдиня, Республика Польша)

e-mail: sveta84@mail.ru

**К проблеме социальной ответственности в современных
социально-экономических условиях**

Number of characters: 24 064 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 1 x 1 000 characters (lump sum) = 1 000 characters.

**Total: Number of characters: 25 064 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 0, 626 spreadsheets publishing.**

Ключевые слова: социальная ответственность, социальное государство, общественные ценности, социальная политика.

Аннотация

Статья посвящена теоретическому анализу социальной ответственности в период социально-экономических трансформаций. Рассмотрено уровни социальной ответственности: глобальный, государственный, уровень организации и личности. Показана важность и значение личностной социальной ответственности. Обоснована необходимость и результативность корпоративной социальной ответственности. Обращено внимание на взаимосвязь развития гражданского общества и уровня ответственности в стране.

Вступление

В связи с формированием современной модели развития общества и реформированием социально-экономической сферы в XXI веке возникла объективная необходимость разработки эффективного механизма социальной ответственности. Наличие социальной ответственности в прогрессивных

социальных системах обеспечивает успешное, рациональное и ориентированное на человека устойчивое развитие на основе духовно-нравственных и социокультурных механизмов. Опытом ведущих европейских стран по имплементации принципов социальной ответственности на уровне государства и организации активно пытаются овладеть страны, стремящиеся стать частью Европейского Союза. Правительства стран ЕС на региональном уровне и, международные организации, – на глобальном уровне, приняли соответствующие программы, концепции, стимулирующие внедрение базовых ценностей социальной ответственности.

Ведущее место в формировании новых аспектов социальной ответственности в современных условиях занимает создание имиджа престижности – политика популяризации социальной ответственности организации, фирмы, органов власти как метод формирования положительного имиджа конкретного субъекта.

В философском энциклопедическом словаре указано, что ответственность – это философско-социологическое понятие, отражающее объективный исторически конкретный характер взаимоотношений между личностью, коллективом, обществом с точки зрения сознательного осуществления предъявляемых к ним взаимных требований. У индивида ответственность формируется как результат тех внешних требований, которые к нему предъявляет общество, коллектив. Воспринятые индивидом, они становятся внутренней основой мотивации его ответственного поведения, регулятором которого служит совесть¹.

Профессор А. Ореховский, характеризуя ответственность как многомерное отношение, отмечает, что в методологическом решении проблемы непременно требуется учитывать две функции ответственного отношения как единого противоречивого состояния бытия: перспективную и ретроспективную.

---

¹ *Философский энциклопедический словарь*, ред. Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов, Москва, Советская энциклопедия, 1983, с. 468.

Во-первых, перспективная функция обуславливается не только системой моральных требований, но укрепляется должными политико-правовыми и техническими нормативами, стимулирующими позитивную направленность гражданской активности личности. Например, поступки субъекта, соответствующие этим нормативам, квалифицируются как правильные (позитивная сторона ответственности).

Во-вторых, ответственность в функции ретроспективной связи, как определенные санкции или меры порицания и наказания применительно к тем уже совершенным поступкам и деяниям, в результате которых разрушены ценности, нашедшие закрепление в актуальных, социальных и технических нормативах и предметных предписаниях (негативная сторона ответственности). В этом смысле ответственность выступает как неотвратимая кара за девиантные отступления от должных требований и норм, установленных на ценностной основе².

Таким образом, социальная ответственность имеет межличностный характер, который, в свою очередь, влияет на внутреннее состояние личности.

Изложение основного материала исследования с новым обоснованием полученных научных результатов

Новая рыночная экономика диктует отход от патерналистской модели взаимодействия в обществе и, в тоже время, стимулирует развитие ответственности субъектов на индивидуальном, групповом и государственном уровнях. Демократическое государство не является монополистом в сфере реализации общественных интересов, поскольку органы государственной власти не способны полностью удовлетворить потребности граждан, которые постоянно растут. Поэтому в европейских странах введена формула субсидиарности, которая сочетает сотрудничество государственного сектора,

---

²Ореховский А., *Ответственность: аксиологическое основание*, Вестник СибГУТИ, 2012, N1, с. 6.

органов местного самоуправления и частных лиц в сфере решения социально - экономических проблем.

В данном контексте необходимо обратить внимание на термин «общественная экономика», который ввели французские социологи с целью отличить данное явление от рыночной экономики³. Общественная экономика охватывает организации, в которых можно реализовать личностные навыки, достичь статуса и создать сообщество, чтобы преодолеть чувство изоляции. Например, участие в третьем секторе дает возможность выразить свои взгляды, развить таланты, почувствовать принадлежность к определенной группе. Общественная экономика проявляется в деятельности различных организаций, которые не ориентирована на прибыль, и ставят перед собой задачу осуществления общественной миссии.

Социальная ответственность тесно взаимосвязана с оказанием помощи кому-либо. В мировой практике выделяют три стратегии помощи: стратегия силы приучения, которая предусматривает предоставление финансовых ресурсов конкретным объектам, поскольку всегда и постоянно помогали именно определенному кругу лиц; стратегия политического контекста предполагает, что руководитель организации, оказывающий поддержку, заинтересован в финансировании конкретного проекта; стратегия референции, устанавливает приоритеты в назначении финансовых ресурсов, введении конкурсных процедур для организаций, физических лиц, претендующих на получение финансов⁴.

Достаточно обоснованной считается классификация социальной ответственности на неправую и правую. Неправая социальная ответственность не имеет юридического характера и выступает в форме моральной, политической, корпоративной, религиозной, этической и т.д.

Моральная ответственность наступает в случае нарушения традиций, обычаев, культурных и эстетических норм. Она отображается

---

³ Багацький В., *Меценатство в Україні (IX–XVIII ст.)*, Українська культура, 1993, N11—12, с. 3-5.

⁴ *Ibidem*.

в общественном осуждении и социальном отграничении от субъекта. Моральная ответственность имеет важное значение, поскольку обеспечивает соответствие субъектов принятым в обществе представлениям о добре и зле, справедливости и несправедливости⁵.

Политическая ответственность наступает при нарушении норм, соблюдение которых возлагается обществом на представителей публичной власти. Ее назначением является обеспечение составления политической сферы общественных отношений путем демонстрации недоверия, неизбрание политика на новый срок в представительный орган, исключение из определенной организации.

Корпоративная ответственность наступает в случае нарушения корпоративных правил, принятых в определенной социальной структурой и отображается в осуждении членами корпорации или выражении недоверия в субъекту.

Религиозная ответственность основывается на нормах, регламентирующих порядок отправления религиозных обрядов, и на уважении религиозных чувств верующих.

Вышеупомянутые виды социальной ответственности имеют пассивный характер, так как негативная реакция со стороны общества в этих случаях не предусматривает принудительного воздействия на субъекта. Она отражается в желании выразить негативное отношение путем отказа в коммуникации или социальной изоляции.

Правовая ответственность наступает в случае нарушения юридических норм и имеет активный характер, поскольку предполагает активное психологическое воздействие на нарушителя вплоть до применения принудительного физического воздействия.

---

⁵ Войтович С., *Соціальна відповідальність соціальних відносин в українській культурі*, Київ, Інтел, 1994, 144 с.

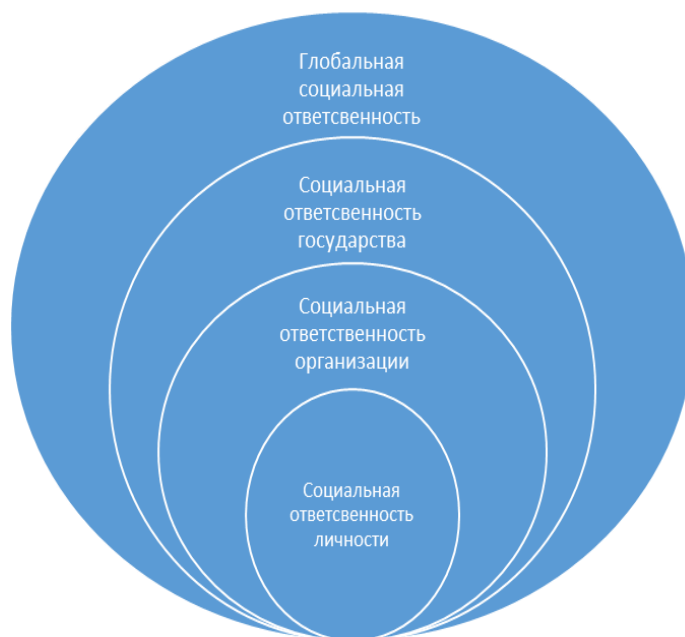
Социальная ответственность выступает социальным механизмом контроля, который состоит из следующих структурных элементов: архаический, включающий менталитет, традиции, обычаи, нормы; социальный, включает внешние нормы, правила, законы; мировоззренческий, состоящий из ценностей, установок, моральных принципов и убеждений. Целесообразно к данным элементам включить институциональный, основу которого составляет институциональный механизм представления и реализации социальной ответственности.

Социальная ответственность – это волеизъявление, которое определяется определенным поведением по соблюдению осознанных ограничений и социальных норм, гарантирует безопасность и прогрессивное развитие, обеспечивает согласование интересов субъектов, задействованных в общественных отношениях и управлении ими.

Социальная ответственность выступает как многоаспектное и многоуровневое явление. Она проявляется на личностном (индивидуальном) уровне через степень гражданской зрелости личности и является базовой для других уровней. От мировосприятия и осознания человеком своей значимости в мировых преобразованиях, от его стремления к преобразованиям во всех сферах своей жизнедеятельности зависят проявления ответственности и на других уровнях.

Социальная ответственность рассматривается на нескольких уровнях в зависимости от субъекта (Рисунок).

Рисунок. Уровни социальной ответственности (составлено автором).

Социальная ответственность личности является той базой, которая формирует социальную ответственность организации, государства, глобального общества. Она обуславливает формы проявления и реализации принципа социальной ответственности человека, прежде всего, это выполнение обязательств перед собой, членами семьи, коллективом и обществом, соблюдение правовых норм, и закрепляется в социально ответственном поведении, добросовестном отношении к труду, выполнение своих обязанностей, преданности порученному делу и приводит к развитию нравственных качеств личности - честности, обязательности, надежности.

На групповом уровне социальная ответственность определяется как корпоративная социальная ответственность; на государственном – определяет лучшие пути достижения устойчивого социального развития в стране. Социальная ответственность государства проявляется через реализацию его социальной политики.

На глобальном уровне социальная ответственность определяет приоритеты мирового развития, человеческой цивилизации благодаря международным договоренностям о введении устойчивого развития. В данном контексте

институциональным механизмом выступают конкретные учреждения и их деятельность. В частности, Международная организация по стандартизации (далее - ISO) является одной из самых крупных и значимых организаций, занимающейся разработкой международных стандартов в сфере управления качеством, экологического и энергетического менеджмента, управления рисками, а также социальной ответственности. Нужно подчеркнуть, что международные стандарты носят добровольный характер и содержат актуальные спецификации на продукцию, услуги и передовую практику, а также способствуют повышению эффективности производства и активному росту промышленного потенциала.

ISO была основана в 1947 году и с тех пор опубликовала более 21000 международных стандартов, которые распространяются почти на все аспекты технологии и бизнеса⁶.

В 2010 году был опубликован стандарт ISO 26000 – это руководство о том, как предприятия и организации могут работать социально ответственным образом. Представители общественных организаций, правительства, бизнес, которые участвовали в разработке данного документа, концентрируют внимание на прозрачном и этичном поведении, которое способствует здоровью и благополучию общества.

ISO 26000 имеет семь ключевых направлений социальной ответственности (Таблица):

Таблица. Направления социальной ответственности согласно ISO 26000

N	Название направления	Характеристика
1.	Управление организацией	Корпоративное управление, правила и стандарты, относящиеся к менеджменту компании. Хорошая практика в этой области должна поставить перед собой цель повышения эффективности менеджмента организации в отношении общественных интересов, уважение заинтересованных сторон и этические принципы.

⁶ Международная организация по стандартизации. Разработчик и издатель международных стандартов, <http://www.iso.org/iso/ru/home/about.htm>

2.	Права человека	Каждый должен функционировать в соответствии со всеми правами человека и человеческого достоинства, в частности, гражданскими, политическими, экономическими, социальными и культурными с целью предотвращения какой-либо дискриминации, а также усилением защиты прав трудящихся.
3.	Управление человеческими ресурсами	Важность условий труда и социальной защиты, здравоохранения и безопасности, социальное развитие (обучение), необходимость постоянного социального диалога и поддержание открытых и честные отношения с юридическими лицами.
4.	Окружающая среда	В этой области принимаются во внимание прежде всего адаптация к изменениям климата, а также защита и регенерация окружающей среды. Таким образом, передовой опыт этой области должен быть сосредоточен на ограничении выбросов загрязняющих окружающую среду и предпринимать какие-либо шаги, чтобы снизить уровень потребления природных ресурсов.
5.	Справедливая деловая практика	Этическое поведение организации в отношении к другим организациям, в том числе правительственным учреждениям, партнерам, конкурентам. Организация, которая применяет справедливую рыночную практику, и, следовательно, является социально ответственной, должна внедрять эффективную политику, направленную на предотвращение недобросовестной конкуренции, справедливое сотрудничество и уважения прав собственности. Кроме того, каждая организация должна активно имплементировать принципы социальной

		ответственности в своей сфере влияния.
6.	Отношения к потребителям	<p>Деятельность организация должна быть справедливой и прозрачной по отношению к своим клиентам. В частности, она должна позаботиться об использовании справедливой практики в области маркетинга продуктов и услуг, справедливых условий контракта и объективной достоверной информации.</p> <p>В этой области также важным является образование, приверженность защите здоровья и безопасности потребителей, качество обслуживания.</p>
7.	Вовлечение и развитие сообщества	<p>Организация должна активно поддерживать местные сообщества, которые стремятся решать свои проблемы, особенно, если это сообщества сотрудников данной организации. Позитивная практика в этой области должна быть сосредоточена на социальном диалоге, который должен привлекать организации гражданского общества к планированию и реализации социальных проектов, а также принимать во внимание при выборе направления взаимодействия реальные социальные потребности, в том числе, развитие социальных инвестиций в таких областях, как образование, культура, здравоохранение.</p>

Вышеперечисленные сферы социальной ответственности актуальны для каждой организации независимо от типа, направления деятельности и т.д. Функционирование организации согласно ISO 26000 может позитивно влиять на: репутацию; способность привлекать компетентных сотрудников, а также клиентов; конкурентоспособность; поддержание корпоративного духа; привлечение инвесторов, спонсоров, доноров; взаимоотношения

с партнерами, правительствами, средствами массовой информации, сообществами.

Можно выделить два базовых фактора, которые определяют поведение людей, в том числе и социально ответственное, - личностный, воплощенный в осознанных намерениях, целях, способах их достижения, и общественный (коллективный), воплощенный в доминирующих в обществе нормах, ценностях, взглядах, отношениях. Ведущим для населения есть коллективный фактор - влияние микросреды, а именно отношения в семье, в трудовом коллективе, неформальных группах.

Социальная ответственность организации проявляется на уровне корпоративной ответственности, которая традиционно имеет три уровня: первый касается взаимоотношений с государством и оказывается в полном и своевременном выполнении налоговых обязательств; второй – выполнение социальных обязательств перед собственным персоналом; третий - взаимодействие с обществом, в том числе благотворительность и меценатство.

Нужно подчеркнуть, что позитивным примером социальная ответственность и социальной активности есть участие в волонтерском движении, членство в неправительственных организациях. Ключевой механизм развития волонтерского движения может базироваться только на добровольной деятельности граждан. Потенциал активных граждан (волонтеров) следует использовать на уровне государства для решения проблем, прежде всего, это касается сферы образования, здравоохранения, медицинского обслуживания, системы социальной защиты населения. Деятельность волонтерских объединений в рамках становления гражданского общества является необходимой составляющей процесса активизации социального, интеллектуального, культурного потенциала, так как детерминирует развитие сознательного гражданина. Максимальное привлечение волонтеров как активных представителей гражданского общества и обеспечение перехода представителей социальных групп с объектов в субъекты волонтерского движения является одной из важнейших тенденций

в современных условиях; поэтому органам государственной власти следует поддерживать активные проявления институтов гражданского общества по преодолению негативных последствий социально-экономических трансформаций в стране⁷.

Социальная ответственность государства предусматривает создание соответствующих условий для достойной жизнедеятельности граждан при помощи такого стабилизационного механизма как социальная политика.

Социальная политика - это система мероприятий институтов общественно-политической жизни, направленных на обеспечение оптимального развития социальной сферы, повышение благосостояния и удовлетворения потребностей общества, как в целом, так и отдельного гражданина⁸.

Согласно положениям социальной политики, гражданам страны должны быть предоставлены равные стартовые возможности: понятные и справедливые, так как справедливость способствует солидарности граждан в обществе, создает предпосылки к социальному консенсусу, взаимодействия и гармонии в повседневной жизни.

Исследователь Т. Скобелева, в контексте моделирования структуры социально ответственной личности выделила такие принципы социальной ответственности как:

- гражданственность как комплекс субъективных качеств человека, проявляющиеся в деятельности и отношении человека (осознанная законопослушность, защита интересов своего государства, преданность общим социальным нормам и моральным ценностям);
- патриотизм как понимание ценности и уникальности своей родины;
- ответственность как категория, которая характеризует личность с точки зрения выполнения требований общества, выражает степень

---

⁷ *Rozdroża praktyki i idei społeczeństwa obywatelskiego*, red. W. Misztala, A. Kosciańskiego, Warszawa, Wydawnictwo IFiS PAN, 2011, 252 с.

⁸ Дереза В.В., *Соціальна і гуманітарна політика*, Миколаїв, Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012, с. 9.

участия человека или социальных групп в личном нравственном совершенствовании и в общественном отношении;

- чувство долга как моральное обязательство человека, которое он выполняет с чувством совести;
- нравственность как особая сфера общественного мировоззрения и вид общественных отношений, цель которых - сформировать способы нормативного регулирования поведения и действий людей в обществе с помощью норм;
- духовность как процесс гармоничного развития духовных задатков человека;
- профессиональная компетентность как знание, опыт, получения образования в соответствующей области деятельности;
- трудолюбие как черта характера, которая используется в положительном отношении личности к процессу трудовой деятельности, выражается через активность, инициативность, добросовестность, дисциплинированность и т.д.⁹.

Важно отметить, что социальная ответственность личности базируется на духовных, моральных принципах, которые сформировались под влиянием таких внешних факторов как среда пребывания, воспитание и т.д.

Окончание

Таким образом, можно выделить ряд факторов, которые влияют на социально-экономическую ситуацию и, также, на состояние социальной ответственности:

- социальная структура общества;
- социальные проблемы, уровень их остроты, влияющий на социальную защищенность граждан, их осознание необходимости участвовать в развитии общественной экономики;

---

⁹ Скобелева Т.М., *Социальная ответственность – интегральное качество гражданина-патриота*, Вопросы воспитания, 2009, N 10, с. 53.

- моральные стандарты, которые существуют в обществе;
- развитость структур гражданского общества, способность граждан влиять на формирование государственной политики, их доверие к власти и общественных институтов, ощущение и осознание своей ответственности за состояние общества.

Социальная ответственность преследует цель упорядочения, гармонизации общественных отношений и обеспечения их последовательного и устойчивого развития.

Социальная ответственность пронизывает систему социальных отношений, характеризует определенный тип поведения, отражает уровень культуры и моральные качества человека и общества, выступает как определенное обязательство, проявляется в социально ответственных действиях и поведении, предупреждает риски и формирует условия реализации общественных ценностей, способствует консолидации деятельности личности, организаций, сообществ и государства. В перспективе исследований нужно также проанализировать взаимосвязь социальной ответственности и социальной безопасности, поскольку они неразрывно связаны между собой. Социальная ответственность является гарантом социальной безопасности в целом и личной безопасности человека в частности, средством поддержания и укрепления социального согласия, целостности общества, и социально-экономической стабильности в государстве.

Литература:

1. Багацький В., *Меценатство в Україні (IX–XVIII ст.)*, Українська культура, 1993, N11—12, с. 3-5.
2. Войтович С., *Соціальна відповідальність соціальних відносин в українській культурі*, Київ, Інтел, 1994, 144 с.
3. Деріга В.В., *Соціальна і гуманітарна політика*, Миколаїв, Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012, 178 с.

4. *Международная организация по стандартизации. Разработчик и издатель международных стандартов*,
<http://www.iso.org/iso/ru/home/about.htm>
5. Скобелева Т.М., *Социальная ответственность – интегральное качество гражданина-патриота*, Вопросы воспитания, 2009, N 10.
6. Ореховский А., *Ответственность: аксиологическое основание*, Вестник СибГУТИ, 2012, N1.
7. *Философский энциклопедический словарь*, ред. Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов, Москва, Советская энциклопедия, 1983, 840 с.
8. *Guidance on social responsibility. International Organization for Standardization*, http://www.iso.org/iso/ru/discovering_iso_26000.pdf.
9. *Rozdroża praktyki i idei społeczeństwa obywatelskiego*, red. W. Misztala, A. Kosciańskiego, Warszawa, Wydawnictwo IFiS PAN, 2011, 252 с.

TO THE PROBLEM OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN MODERN SOCIAL AND ECONOMIC CONDITIONS

Summary

The article is devoted to the theoretical analysis of the social responsibility in a period of social and economic transformations. The article is analyzed the social responsibility levels: global, national, level of organization and an individual level. The attention is focused on the importance of personal social responsibility and the necessity and effectiveness of corporate social responsibility. In the article author analyzed the relationship of development the civil society and the level of responsibility in the country.

Key words: social responsibility, social state, public values, social policy

dr Dariusz Skalski

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu

im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

e-mail: mshalina@hot.pl, dskalski60@gmail.com

dr Piotr Lizakowski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: piotrl@interia.pl

mgr Michalina Kurzejewska

Profit Plus Sp. z o.o.

e-mail: michalinakurzejewska@gmail.com

W wywiadach przeprowadzanych przez polskich dziennikarzy Friedman negatywnie oceniał Balcerowicza. Zdanie zmienił dopiero po kilku latach, gdy znane były skutki transformacji w krajach postkomunistycznych - na tle innych krajów polska transformacja była najbardziej udana ....

Witold Gadomski

Człowiek istotnie jest twórcą historii; ale jakiej – o tym przekonują się dopiero następne, często odległe pokolenia.

Władysław Bienkowski

**POLITYKA GOSPODARCZA LESZKA BALCEROWICZA
W ASPEKCIE BEZPIECZEŃSTWA EKONOMICZNEGO POLSKI
PO 1989 ROKU**

**Number of characters: 45 614 (with abstracts, summaries and cover).
Number of images: 0 x 1 000 characters (lump sum) = 0 characters.
Total: Number of characters: 45 614 (with abstracts, summaries and cover
and graphics) = 1, 140 spreadsheets publishing.**

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo ekonomiczne, gospodarka, reformy, transformacja, plan Balcerowicza, terapia szokowa

Streszczenie

Polityka ówczesnego ministra finansów Leszka Balcerowicza wpłynęła niewątpliwie na poprawę stanu bezpieczeństwa ekonomicznego Polski, że względu na wyprowadzenie polskiej gospodarki z zapaści oraz wygranej walki z inflacją i bezrobociem. Szereg podjętych działań przez Ministra Finansów wpłynęło także na modernizację wielu gałęzi gospodarki (budownictwo, rolnictwo, przemysł, przewóz pasażerski i towarowy), a także szybkie przejście z gospodarki centralnie planowanej do rynkowej, co spowodowało, że Polska dołączyła do grona państw o gospodarce rynkowej.

Wstęp

W wyniku porozumień Okrągłego Stołu odbyły się pierwsze w Polsce częściowo wolne wybory. Zwycięstwo w nich odniosła solidarnościowa opozycja, zdobywając wszystkie możliwe do uzyskania mandaty w tzw. Sejmie Kontraktowym i w Senacie. Premierem rządu został Tadeusz Mazowiecki, zaś tekę ministra finansów powierzono Leszkowi Balcerowiczowi. Rząd zdecydował się na szybkie wprowadzenie programu mającego na celu ustabilizowanie sytuacji ekonomicznej w Polsce (transformację polskiej gospodarki z centralnie planowanej na gospodarkę wolnorynkową). W dość krótkim czasie, bo w zaledwie kilku miesiący, ówczesny minister finansów, Leszek Balcerowicz, wraz z grupą ekspertów przygotował program transformacji gospodarczej, zwany potocznie Planem Balcerowicza.

Sytuacja społeczno-gospodarcza w Polsce w okresie 1945 – 1989

Gospodarka centralnie planowana była gospodarką funkcjonującą na bazie kilkuletnich planów, które miały na celu określenie kierunku rozwoju państwa. W gospodarce tej szczególnie ważną rolę odgrywała władza, która określała, co ma zostać wyprodukowane oraz ustalała ceny dóbr i usług. Gospodarka nakazowa funkcjonowała w dwóch formach: komunistycznej oraz faszystowskiej. Komunistyczną gospodarkę nakazową nazywano gospodarką centralnie planowaną

lub nakazowo – rozdzielczą. Wersję faszystowską gospodarki nakazowej nazywano dyrektywną lub korporacyjną. Obie wersje były wprowadzane w warunkach monopolistycznej dyktatury politycznej. Bazą ideologiczną w komunistycznej gospodarce nakazowej była ideologia Karola Marksa i Fryderyka Engelsa, którzy położyli nacisk na konieczność zlikwidowania własności prywatnej, mechanizmu rynkowego, pieniądza oraz zorganizowania całej gospodarki na wzór jednej wielkiej fabryki zarządzanej przez najwyższe władze¹. Była to koncepcja w pełni akceptowana przez bolszewików, którzy przejęli władzę w Rosji w 1917 roku. Radziecki model funkcjonowania gospodarki socjalistycznej odznaczał się szerokim zasięgiem upaństwowienia środków produkcji, etatyzacją niepaństwowych, kolektywnych form gospodarowania, przede wszystkim spółdzielczości oraz skrajną centralizacją systemu funkcjonowania gospodarki państwowej (planowania i zarządzania)². Cała gospodarka narodowa traktowana była jak jedno wielkie przedsiębiorstwo zarządzane bezpośrednio przez centralnego dyspozytora. Uznawano, że im większa jest szczegółowość odgórnych norm i dyrektyw, tym system zarządzania jest bliższy socjalistycznemu ideałowi³. Ugruntowaniu centralistycznego modelu gospodarczego sprzyjał wielki kryzys, jaki w latach 1929 – 1933 objął niemal cały świat kapitalistyczny, podważając tym samym przekonanie o zdolności kapitalistycznej gospodarki rynkowej do funkcjonowania i rozwoju⁴. W czasie II wojny światowej gospodarka radziecka została podporządkowana jednemu celowi – zwycięstwu nad hitlerowskimi Niemcami. Realizacji tego zadania dobrze służył model gospodarki silnie scentralizowanej. Wygrana wojna umocniła w społeczeństwie radzieckim przekonanie, a także szerzej – w skali światowej – o wyższości socjalizmu i centralistycznego systemu zarządzania nad kapitalizmem i gospodarką rynkową⁵. Ogłoszony 22 lipca 1944 roku Manifest Polskiego Komitetu

---

¹ Charakterystyka wodnej gospodarki, <http://przedsiębiorczosc.cba.pl/dz2/planowana.html>, [dostęp 18.10.2016r.].

² W. Brus, *Uspołecznienie a ustrój polityczny*, Uppsala 1975, s. 52.

³ Cz. Bobrowski, *Formation du système soviétique de planification*, Paris, Mouton et Co, 1956.

⁴ W. Baka, *U źródeł wielkiej transformacji*, Wyd. Oficyna Naukowa, Warszawa 1999, s. 24.

⁵ *Ibidem*, s. 25.

Wyzwolenia Narodowego (PKWN) zapowiadał zmiany w gospodarce kraju i opierał się na wzorcach radzieckich. Aby przyspieszyć odbudowę kraju PKWN przystąpił natychmiast do urzeczywistnienia na terenach wyzwolonych szerokiej reformy rolnej⁶. W 1947 roku rozpoczął się trzyletni plan odbudowy państwa ze zniszczeń wojennych. Plan trzyletni zakładał rozwój przemysłu ciężkiego i zbrojeniowego, likwidację (w określonym zakresie) rolnictwa prywatnego. Pod koniec jego realizacji gospodarka Polski zaczęła się upodabniać do gospodarki radzieckiej⁷. Następnie realizowano sześćioletni plan gospodarczy, a kolejne nazywano pięcioletnimi planami gospodarczymi. W połowie grudnia 1970 roku rząd ogłosił podwyżki towarów konsumpcyjnych, co doprowadziło do masowych protestów na Wybrzeżu. W tej sytuacji pierwszego sekretarza Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), Władysława Gomułkę zastąpił Edward Gierek. Jego współpracownicy od samego początku kadencji przystąpili do wprowadzania nowych metod gospodarczych i zdecydowało o zaciągnięciu kredytów zagranicznych w celu zakupu nowoczesnych zachodnich technologii. Miało to skutkować uzdrowieniem gospodarki i spłaceniem wszelkich zaciągniętych zobowiązań. Doradcy Edwarda Gierka zakładali wielki skok gospodarczy, a kredyty miały chwilowo zaspokoić elementarne potrzeby społeczeństwa. W sklepach zaczęły się pojawiać towary, ale liczba zaciągniętych kredytów doprowadziła do kryzysu ekonomicznego. Jego główną przyczyną było wydawanie pieniędzy według zasady polityki partii, a nie ekonomii⁸.

W 1975 roku walcząc z kryzysem partia zaczęła realizować tzw. manewr gospodarczy, który polegał na ograniczeniu inwestycji, zmniejszeniu importu i konsumpcji przy jednoczesnym wzroście eksportu. W jego wyniku doszło do kolejnych masowych strajków w większych miastach, w efekcie czego rząd wycofał się z planowanych podwyżek. Manewr gospodarczy ostatecznie nie przyniósł zamierzonych efektów. Państwo stało się niewypłacalne. Strajki

---

⁶ Manifest PKWN ogłoszony 22 lipca 1944 roku w Chełmnie, [w:] M. Bodaruk, S. Lenard, *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, Warszawa 1993, s. 274-277.

⁷ W. Roszkowski, *Historia Polski 1914-1996*, Warszawa 1997, s. 214.

⁸ Ibidem, s. 289.

sierpniowe stały się końcem dekady rządów Edwarda Gierka. Nowym sekretarzem został Stanisław Kania. Przemiany gospodarcze doprowadziły do powstania w 1981 roku Solidarności, która zapoczątkowała etap upadku komunizmu w Polsce. 13 grudnia 1981 roku Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (WRON) pod dowództwem generała Wojciecha Jaruzelskiego wprowadziła stan wojenny. Nie uzdrowiło to jednak gospodarki. Tragiczna sytuacja społeczno – gospodarcza doprowadziła do obrad okrągłego stołu rozpoczętych 6 lutego 1989 roku. Na początku kwietnia podpisano porozumienie, które doprowadziło do pierwszych częściowo wolnych wyborów do Sejmu RP i Senatu RP w czerwcu tego roku.

Transformacja gospodarcza w Polsce

Transformacja gospodarcza od początku lat 90. XX wieku była przedmiotem licznych badań ekonomicznych. Według Grzegorza Kołodko podstawową jej cechą jest „przerwanie ciągłości procesów rozwojowych i przemian ustrojowych”⁹. Według Mieczysława Nasilowskiego „transformacja systemowa jest przejściem od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej. Przejście to obejmuje zmianę ustroju politycznego oraz tworzenie rynkowych warunków funkcjonowania wszystkich podmiotów gospodarczych, czyli przedsiębiorstw, jednostek budżetowych i gospodarstw domowych”¹⁰. Z kolei Andrzej Wojtyna traktuje transformację gospodarczą jako zmianę systemową. Natomiast Dariusz Rosati uważa transformację za przebudowę systemu gospodarczego¹¹. Dariusz Rosati podobnie utożsamia transformację z przechodzeniem od systemu socjalistycznego planowania do systemu kapitalistycznej gospodarki rynkowej¹².

---

⁹ G.W. Kołodko, *Od szoku do terapii. Ekonomia i polityka transformacji*, Poltext, Warszawa 1999, s. 81.

¹⁰ M. Nasilowski, *Transformacja systemowa w Polsce*, Key Text, Warszawa 1995, s. 17.

¹¹ A. Wojtyna, *Strategia gospodarcza a ekonomia polityczna reform*, [w:] *Dynamika transformacji polskiej gospodarki*, pod red. M. Belka, W. Trzeciakowski, INE PAN, Warszawa 1997, s. 137, [w:] D. Rosati, *Polska droga do rynku*, PWE, Warszawa 1998, s. 9.

¹² D. Rosati, *Polska droga...*, op. cit., s. 9.

Jednym z głównych zadań transformacji gospodarczej jako systemu gospodarczego było zastąpienie własności państwowej przez własność prywatną, zaś regulację administracyjną – regulacją rynkową. Zatem transformacja gospodarcza jest procesem tworzenia nowego systemu gospodarczego, który jest zasadniczo odmienny od starego. Przyczyną podjęcia rzeczywistych reform gospodarczych była bardzo trudna sytuacja gospodarcza, powstanie „Solidarności” oraz przesilenie polityczne latem 1980 roku. W 21 postulatach porozumień gdańskich przedstawiono oczekiwania społeczeństwa dotyczące gospodarki. W obszarze politycznym i społecznym wskazywały one kierunek przemian demokratycznych państwa¹³.

Dokument pt. Podstawowe założenia reformy gospodarczej (projekt) z dnia 10 stycznia 1981 r. odbił się szerokim echem i spowodował szeroką debatę publiczną. Po raz pierwszy ekonomiści mogli otwarcie przedstawić swoje zdanie na temat sytuacji gospodarczej w Polsce. Grono ekonomistów (Leszek Balcerowicz, Czesław Józefiak, Jan Mujżel, Wojciech Wilczyński i inni) zaproponowała radykalne rozwiązanie, które wykroczyło poza metody socjalistycznego gospodarowania¹⁴. Ustawa konstytuowała samodzielne, samorządne i samofinansujące się przedsiębiorstw (formuła 3 x S), władające wyodrębnionym, przydzielonym mu mieniem państwowym, ze znaczącą podmiotową rolą reprezentacji pracowniczej i samorządu załogi. Samodzielność była rozumiana jako wyzwolenie się przedsiębiorstwa z systemu gospodarki scentralizowanej. Samorządność oznaczała partycypację pracowników w zarządzaniu, a samofinansowanie miało polegać na wprowadzeniu rachunku ekonomicznego. Przedsiębiorstwo mogło podejmować decyzje niezależnie od administracji państwowej i partyjnej, a gwarantem obrony praw przedsiębiorstwa i jego organów został ustanowiony sąd powszechny¹⁵.

---

¹³ W. Roszkowski, *Historia Polski 1914-2004*, Warszawa 2004, s. 361-362.

¹⁴ L. Balcerowicz, *Trzecie podejście*, „Kultura” 1981, nr 14.

¹⁵ J. Drygalski, *„Solidarność po latach”*, Warszawa 2011, [w:] Dodatek Poglądy nr 18 z dn. 13.12.2011 r., Łódź 2011, s.15, <http://www.zevax.com/poglady>, [dostęp 18.10.2016 r.].

Ustawa o przedsiębiorstwach państwowych, jak też uchwalona jednocześnie pomocnicza i bardziej szczegółowa ustawa o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego, od początku stały w sprzeczności z trzema generalnymi zasadami funkcjonowania gospodarki nakazowo-rozdzielczej, gospodarki realnego socjalizmu: zasadą dyrektywności planowania centralnego, zasadą hierarchicznej organizacji struktury gospodarki i zasadą jednolitego mienia państwowego¹⁶. Wydarzenia z dnia 13 grudnia 1981 roku związane z wprowadzeniem przez generała Wojciecha Jaruzelskiego stanu wojennego nie przerwały przebudowy systemu funkcjonowania gospodarki państwa, lecz w pewnym stopniu wpłynęły na warunki jej przebudowy. O jej dalszym przebiegu miały decydować kadry kierownicze szczebla centralnego. Na początku 1982 roku po raz kolejny podjęto próby kontynuowania przemian systemu gospodarczego państwa. Wynikało to z niekorzystnej sytuacji gospodarczej oraz chęci poprawy sytuacji społecznej i wizerunku władzy na arenie międzynarodowej. Przejawem podjętych działań, były podwyżki cen, które doprowadziły do poprawy stanu gospodarki rynkowej. Pakiet dziewięciu ustaw składających się na treść reformy gospodarczej, przygotowany i uzgodniony jeszcze jesienią 1981 roku, został skierowany do Sejmu i uchwalony 26 lutego 1982 roku: Ustawa o planowaniu społeczno – gospodarczym, ustawa o cenach, ustawa o utworzeniu urzędu Ministra do Spraw Cen, ustawa o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych, ustawa o opodatkowaniu jednostek gospodarki uspołecznionej, ustawa Prawo bankowe, ustawa o statucie Narodowego Banku Polskiego, ustawa o statystyce państwowej, ustawa o uprawnieniach do prowadzenia handlu zagranicznego¹⁷.

Transformacja i reformy ustrojowe

Obok pojęcia „transformacja” używa się pojęcia „przejście”, przy czym „przejście” (*transition*) należy traktować jako synonim zastąpienia dotychczasowego systemu politycznego i społeczno-gospodarczego –

---

¹⁶ M. Bałtowski, M. Miniszewski, *Transformacja gospodarcza ...*, op. cit., s. 131-132.

¹⁷ *Ibidem*, s. 133.

nowym, a termin „transformacja”- jako odzwierciedlenie przemian w ramach wprowadzanego nowego systemu¹⁸. Za kluczowe wydarzenia związane z transformacją ustrojową można uznać obrady Okrągłego Stołu i wybory w czerwcu 1989 roku.

Obrady okrągłego stołu rozpoczęły się 6 lutego 1989 roku w Pałacu Namiestnikowskim przy Krakowskim Przedmieściu. W inauguracji obrad udział wzięło 54 reprezentantów strony rządowo – koalicyjnej i opozycyjno-solidarnościowej. Obradom przewodniczyli prof. Władysław Findeisen i prof. Aleksander Gieysztor. W ramach obrad powołano do życia trzy zespoły negocjacyjne, tzw. „stoliki”. Pierwszy zespół pod przewodnictwem Tadeusza Mazowieckiego, Aleksandra Kwaśniewskiego oraz Romualda Sosnowskiego, zajmował się kwestią pluralizmu związkowego, drugi był odpowiedzialny za problemy gospodarki i politykę społeczną pod przewodnictwem prof. Władysława Baki i prof. Witolda Trzeciakowskiego, zaś trzeci, zajmujący się sprawami reform politycznych, był kierowany przez prof. Bronisława Geremka i prof. Janusza Reykowskiego. Kwestie problemów dotyczących ustroju Polski omawiano podczas spotkań w Magdalence. Po przeciągającym się okresie negocjacji w dniu 5 kwietnia 1989 roku ostatecznie zawarto porozumienie, zwieńczone zamknięciem Obrad Okrągłego Stołu.

Główne postanowienia obrad okrągłego stołu dotyczyły: systemu politycznego państwa, opartego na trójpodziale władzy na: ustawodawczą (Sejm i Senat), wykonawczą (prezydent i rząd) oraz sędziowską, przemian w kierunku pełen demokracji w obszarze polityki, przyjęcia zasad pluralizmu i demokracji parlamentarnej jako podstaw ustrojowych oraz wprowadzenia zmian dotyczących praw stowarzyszeń, dzięki czemu możliwa była rejestracja Solidarności¹⁹. W sprawie polityki społecznej i gospodarczej oraz reform systemowych wprowadzono: poprawę zaopatrzenia rynku i warunków życia

---

¹⁸ P. Bożyk, *24 Kraje Europy Środkowej i Wschodniej. Transformacja*, wyd. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2002, s. 22.

¹⁹ W. Baka, *U źródeł...*, op. cit, str. 248.

ludności, ograniczenie inflacji i równoważenia gospodarki, ochronę ludności przed skutkami inflacji oraz programy dotyczące ochrony pracy i zatrudnienia.

Kolejnym wydarzeniem mającym wpływ na transformację ustrojową były wybory parlamentarne z czerwca 1989 roku, w wyniku których zwyciężył Komitet Obywatelski „Solidarność”. Werdykt wyborczy społeczeństwa został uszanowany. Dnia 12 września 1989 roku utworzony został rząd Tadeusza Mazowieckiego²⁰. Głównym współpracownikiem Tadeusza Mazowieckiego w nowym rządzie był Leszek Balcerowicz – wicepremier i minister finansów, który 26 września 1989 roku na dorocznej sesji Międzynarodowego Funduszu Walutowego i Banku Światowego w Waszyngtonie przedstawił po raz pierwszy kompleksowy zarys własnego programu reform systemowych dla Polski.

Geneza i charakterystyka planu Leszka Balcerowicza

Sytuacja gospodarcza w Polsce w 1989 była określana jako dramatyczna. Depresja i rozpad nakazowo-rozdzielczych mechanizmów zarządzania doprowadziły do głębokiego naruszenia równowagi: ogólnego niedostatku podaży towarów w stosunku do ilości pieniądza w obiegu. Poważanie zagrożony było bezpieczeństwo ekonomiczne i społeczne. W pierwszym półroczu 1989 r. rozpoczął się spadek produkcji przemysłowej oraz nasiliły się procesy inflacyjne. Struktura produkcji nie odpowiadała społecznym potrzebom i nie była zdolna do równoważenia efektywnego popytu. Niedobór towarów był powszechny²¹. W wyniku przeprowadzonych pierwszych częściowo wolnych wyborów (w czerwcu 1989 r.) władze zmierzały do stabilizacji gospodarki, zgodnie z zaleceniami ekspertów z krajów zachodnich i Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW). Powołany w 1989 r. rząd Tadeusza Mazowieckiego przystąpił do gruntownych reform ekonomicznych. Stanowiły one ważny element transformacji ustrojowej przygotowanej i realizowanej pod kierunkiem wicepremiera Leszka Balcerowicza, przy udziale doradców z Zachodu. Pierwszym zadaniem reformatorów było powstrzymanie, rozkręconej latem 1989 r. przez

---

²⁰ Ibidem, s. 251-253.

²¹ B. Winiarski, *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 201-202.

ostatni rząd komunistyczny, spirali cen i dochodów, która na jesieni przeszła w hiperinflację²². Wicepremier Leszek Balcerowicz wprowadził system indeksacji płac, który miał na celu ograniczanie ich wzrostu i doprowadzenie do dewaluacji złotego w stosunku do dolara z 988 zł w sierpniu do 6500 zł za 1 dolar w końcu grudnia 1989 r. Zaproponował także szereg zmian, które, miały na celu zwiększenie dochodów do budżetu państwa m.in. poprzez podwyżki cen energii i alkoholu. Prowadzono również rozmowy z zachodnimi instytucjami międzynarodowymi na temat pomocy ekonomicznej dla Polski, redukcji zadłużenia i stabilizacji złotego. Równocześnie z działaniami bieżącymi L. Balcerowicz pracował nad pakietem kompleksowych reform stabilizacyjnych i zmian systemowych, które w październiku 1989 r. zostały przyjęte przez Radę Ministrów jako *Program gospodarczy rządu – główne założenia i kierunki*²³. Plan Balcerowicza był w rzeczywistości uchwalonym przez Sejm w dniu 28 grudnia 1989 r. *Programem gospodarczym – główne zadania i kierunki*. Miał on postać zbioru dziesięciu ustaw²⁴, z których dziewięć weszło w życie z dniem 1 stycznia 1990 r., a jedna (poz. 10) z dniem 27 stycznia 1990 r.

Realizacja polityki Balcerowicza

Twarde posunięcia „kuracji szokowej” przyniosły efekty, zwłaszcza w dziedzinach uznanych za szczególnie ważne. Stopa inflacji z trzycyfrowej obniżyła się do dwucyfrowej. Z kolei w wyniku skoku cenowego został zrównoważony rynek. Obniżenie realnych dochodów ludności spowodowało obniżenie popytu, co przyczyniło się do znacznego obniżenia poziomu produkcji w przemyśle²⁵. W celu zachęcenia obywateli do oszczędzania w walucie krajowej podniesiono oprocentowanie lokat bankowych, urealnijając w ten sposób ich stopę. Wprowadzono częściową wewnętrzną wymienialność złotego i ustalono sztywny kurs złotego na poziomie 9 500 zł (sprzed denominacji) za 1 dolara. W maju

---

²² J. Kaliński, Z. Landau, *Gospodarka Polski w XX wieku*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 372.

²³ Ibidem, s. 372

²⁴ Do parlamentu była również skierowana ustawa o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym, uchwalona w dniu 24 lutego 1990 r.

²⁵ B. Winiarski, *Polityka gospodarcza...*, op. cit., s. 203

1991 r. zmieniono sposób kształtowania kursu złotego. Zamiast do dolara zmieniono sposób kształtowania do tzw. koszyka walut, który utrzymał się do końca 1998 r.²⁶. Polityka Leszka Balcerowicza dążyła także do ograniczania nadmiernego wzrostu płac w przedsiębiorstwach. W tym celu wprowadzono też podatek od ponadnormatywnego wzrostu wynagrodzeń, tzw. „popiwiek”. W wyniku uruchomienia silnych hamulców antyinflacyjnych przystąpiono do stopniowej liberalizacji życia gospodarczego. W styczniu 1990 r. zezwolono na swobodne kształtowanie 90% cen, co w znacznym stopniu pozwoliło ograniczyć dotacje budżetowe i miało na celu stopniowe równoważenie rynku. W 1991 r. wprowadzono nową taryfę celną o charakterze ochronnym, zgodną z normami prawa międzynarodowego²⁷. Zasadniczym elementem przemian ustrojowych stał się proces prywatyzacji, którego ramy prawne stworzyło kilka ustaw. Były to: ustawa z 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych; ustawa z 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw; ustawa z 30 kwietnia 1993r. o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji oraz ustawa z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Wykorzystano także ustawę z 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych, umożliwiającą ich likwidację. Wymienione ustawy były podstawą do przyjęcia kilku ścieżek prywatyzacji. Ważnym wydarzeniem dla procesu przekształceń własnościowych było uruchomienie w kwietniu 1991 r. Warszawskiej Giełdy Papierów Wartościowych. Pierwszymi spółkami, których akcje notowano na giełdzie były firmy przemysłowe i budowlane: Tonsil, Próchnik, Krosno, Exbud, Kable, a następnie Swarzędz, Wólczanka, Żywiec i Wedel. W ten sposób zainaugurowano szerszy proces przekształceń własnościowych na drodze kapitałowej. W 2000 r. na giełdzie zanotowano akcje 194 spółek, a także obligacje Skarbu Państwa, kontrakty terminowe i inne papiery wartościowe. Obroty na giełdzie papierów wartościowych wzrosły z 29.2 mln zł w 1991 r. do 232,6 mld zł

---

²⁶ J. Kaliński, Z. Laudau, *Gospodarka Polski...*, op. cit., s. 374.

²⁷ *Ibidem*, s. 375.

w 2000 r. Giełda wzmocniła podstawy gospodarki rynkowej w Polsce i przyspieszyła proces przekształceń własnościowych²⁸.

Zmiany strukturalne nastąpiły także w sektorze publicznym, głównie po reaktywowaniu samorządu lokalnego. Ustawa o samorządzie terytorialnym z 8 marca 1990 r. uznała za podstawowych podmiot aktywności terenowej gminę, której powierzono wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym. Jej ugruntowaniu służył wprowadzony w 1999 r. podział administracyjny kraju na powiaty i duże województwa – regiony²⁹. Rząd T. Mazowieckiego w celu podniesienia dochodów budżetowych zlikwidował ulgi w podatku dochodowym od osób prawnych i podjął działania na rzecz usprawnienia poboru zobowiązań fiskalnych. Wraz z likwidacją dotacji do cen umożliwiło to zrównoważenie, a nawet uzyskanie nadwyżki budżetu centralnego w 1990 r.³⁰. Podstawowym problemem gospodarczym Polski pierwszej połowy lat 90. była inflacja. Początkowo na jej poziom silnie oddziaływało przekształcenie przez rząd Mieczysława F. Rakowskiego inflacji ukrytej za otwartą. Po liberalizacji cen żywności latem 1989 r. ogólny wskaźnik ich wzrostu wyniósł w sierpniu 40%, we wrześniu 34% i w październiku 55%. Działania Wicepremiera L. Balcerowicza zlikwidowały niedobory i stopniowo zmierzały do usunięcia wad w strukturze cen oraz dostosowania ich do poziomu cen światowych. Dotyczyło to szczególnie cen energii wykorzystywanej w gospodarstwach domowych. Taka polityka sprawiła, że w styczniu 1990 r. ceny wzrosły aż o 80%, a następnie zaczęły spadać. Od marca 1990 r. (z wyjątkiem stycznia 1991 r.) miesięczna stopa inflacji była wielkością jednocyfrową. Głównymi instrumentami dławienia inflacji było utrzymywanie realnych dodatnich stóp procentowych, stosowanie ostrych limitów kredytowych w stosunku do banków państwowych, administracyjne ograniczanie płac, ustawowe obniżanie skali waloryzacji rent i emerytur oraz przejściowe utrzymywanie stałego kursu walutowe-

---

²⁸ Strona internetowa zawierająca informacje dotyczące Giełdy Papierów Wartościowych, http://www.skarbiec.biz/gospodarka/24_11_2011_gpw.htm, [dostęp 18.10.2016 r.].

²⁹ Ustawa o samorządzie terytorialnym z dnia 8 marca 1990r. (Dz.U. 1990 nr 16, poz. 95).

³⁰ J. Kaliński, Z. Laudau *Gospodarka Polski ...*, op. cit., s. 390.

go³¹. Polityka pieniężna w czerwcu 1990 r. została nieco złagodzona. W tym celu zmniejszono w znacznym stopniu ciężar tzw. popiwku oraz obniżono stopę procentową Narodowego Banku Polskiego. W wyniku natłoku wydarzeń gwałtownie wzrosły ceny paliw i załamał się eksport dóbr i usług do krajów byłego bloku wschodniego. Nastąpił spadek produkcji towarów i wzrósł deficyt budżetowy w wyniku rosnących wydatków socjalnych. Skutkiem niekorzystnie rozwijającej się polityki pieniężnej było wprowadzenie w maju 1991 r. skokowej dewaluacji złotego w celu zwiększenia atrakcyjności eksportu. Zdecydowano się na obniżenie stopy oprocentowania kredytu refinansowego przez Narodowy Bank Polski, który w swej istocie miał pobudzić przedsiębiorców do podejmowania inwestycji. W trakcie przyjęto także ustawę o spółkach przy współdziałaniu inwestorów zagranicznych, które miały na celu zachęcać obcy kapitał do inwestowania w Polsce³².

Wpływ terapii szokowej na sytuację społeczno – gospodarczą Polski

Należy podkreślić, że proces stabilizowania gospodarki w latach 1990-1992 postępował przy znacznym spadku produkcji i zatrudnienia. Spadek produkcji w okresie przebudowy systemu gospodarczego nie wiązał się z korygowaniem struktury gałęziowej i dotknął gałęzie przemysłu zaliczane w statystyce światowej do nowoczesnych³³. Jednym z najpoważniejszych problemów, w okresie procesu transformacji w Polsce było bezrobocie. Jego gwałtowne narastanie w latach 1990 – 1994 spowodowało, że miejscem ustępowaliśmy jedynie Hiszpanii i Finlandii (w sierpniu 1994 r. prawie 3 mln zarejestrowanych bezrobotnych stanowiło 16,9% czynnych zawodowo). Wśród osób bezrobotnych, oprócz ludzi młodych, dominowały kobiety oraz osoby o niskim poziomie

---

³¹ Strona zawiera informacje dotyczące rocznej stopy inflacji z marca 1990r, <http://prostooekonomii.bloog.pl/id,339348823,title,Roczna-stop-a-inflacji-ktora-w-1990-r-wyniosla-2493,index.html>, [dostęp 18.04.2015 r.].

³² J. Kaliński, Z. Laudau, *Gospodarka Polski ...*, op. cit., s. 376-377.

³³ Analizę zmian strukturalnych w polskiej gospodarce w pierwszych latach transformacji zawierają prace: A. Karpiński *Obraz zmian strukturalnych*, Warszawa 1993; *Stan i perspektywy polskiej gospodarki*, z. 10, pod red. Z. Sadowski, Warszawa 1993.

wykształcenia³⁴. Kolejnym problemem w 1990 roku była gwałtownie rosnąca inflacja, której równocześnie towarzyszyło obniżenie wszystkich wskaźników makroekonomicznych. Produkt krajowy brutto spadł o 8%, głównie w wyniku dramatycznego regresu produkcji przemysłowej. Powodem było załamanie się popytu na skutek administracyjnego ograniczenia wzrostu płac, wysokiego kursu walutowego, zmniejszenia dotacji i podniesienia stopy procentowej. Korzystne wyniki osiągnięto również dzięki ożywieniu wzrostu produkcji w sektorze prywatnym przemysłu i w indywidualnym budownictwie i transporcie. Sektor prywatny stał się głównym stymulatorem wzrostu gospodarczego kraju. Do dynamicznie rozwijających się dziedzin należała zaniedbana łączność. W latach 90. poprawiła się struktura towarowa eksportu. Zmniejszył się w nim udział żywności, surowców i paliw na rzecz produktów przemysłowych, najwięcej drewno-papierniczych, tekstylnych i mineralnych³⁵. Utrzymały się niestety także zjawiska negatywne. Na skutek długotrwałej suszy i ograniczenia nakładów bieżących spadła produkcja rolna, powodując dalszy wzrost cen żywności i ograniczając możliwości eksportowe. Powiększyło się bezrobocie, którego przeciętna stopa ukształtowała się na poziomie przekraczającym 14%. Zmalała liczba oddanych do użytku mieszkań i pogłębiła się dekapitalizacja majątku narodowego³⁶.

Uwarunkowania realizacji planu Balcerowicza

Transformacja systemowa w Polsce zapoczątkowana przez fazę wstępną, określaną na ogół jako debatę okrągłego stołu, która stanowiła swoisty pomost między upadającym realnym socjalizmem a początkiem nowego systemu. Zawiązana w 1989 r. umowa społeczna, w sytuacji głębokiej destrukcji gospodarki, stworzyła podstawy zarówno dla demokratyzacji politycznej i budowy społeczeństwa obywatelskiego, jak i dla tworzenia gospodarki rynkowej, przy znacznej partycypacji społecznej,

---

³⁴ J. Kaliński, Z. Laudau, *Gospodarka Polski ...*, op. cit., s. 399.

³⁵ *Ibidem*, s. 396-398.

³⁶ *Ibidem*, s. 392-393.

choć bez wyraźnego oblicza docelowego³⁷. Wkroczenie gospodarki na drogę wiodącą do funkcjonowania rynku poprzedziły zarówno burzliwe dyskusje w gronie specjalistów (i nie tylko), jak i szybkie decyzje elity władzy, odpowiedzialnej za przyszłość gospodarki³⁸. Nowa polityka gospodarcza porzucała kształtowanie się gospodarki za pomocą rzeczowo-finansowych planów rocznych. Wolne ceny rynkowe miały rosnąć aż do bariery popytu efektywnego, a płace wzrastać w początkowym okresie tylko do granic 30, potem – 20% stopy inflacji. Restrykcyjne finansowanie miało spowodować wyeliminowanie niesprawnych przedsiębiorstw państwowych. Po półrocznym okresie cały ten samoregulujący się mechanizm rynkowy miał uruchomić czynniki wyzwalające powolny, lecz postępujący wzrost produkcji, a przez to poprawę warunków życia społeczeństwa. Na liście węzłowych zagadnień jakie w 1990 roku sformułowano do rozwiązania w następujących latach, znalazły się zarówno kwestie instytucjonalne, jak i z zakresu polityki stabilizacyjnej. Wśród pierwszych na szczególną uwagę zasługiwały: deregulacja, liberalizacja, demonopolizacja oraz prywatyzacja, które w sumie stały się konstytutywnymi cechami nowego ładu ekonomicznego i podlegały kreowaniu przez państwo w ramach polityki systemowej. Równocześnie stworzono nowe reguły gry dla przedsiębiorstw. Deregulacja oznaczała wycofanie się państwa z mających wieloletnią tradycję praktyk kompleksowego i bezpośredniego kształtowania życia gospodarczego. Należało ją rozumieć jako zasadniczą zmianę funkcji regulacyjnych administracji w gospodarce. Kolejnym atrybutem była liberalizacja, pojmowana najogólniej jako tworzenie instytucjonalnych warunków, które miały na celu sprzyjać rozwojowi konkurencyjnych praktyk, zarówno na rynku wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Jednym z poważnych problemów z jakim zmagala się gospodarka przejściowa była eliminacja

---

³⁷ T. Kowalik, *Sierpień-epigońska rewolucja mieszczkańska*, „Nowe Życie Gospodarcze” 1996, nr 37, s. 22-24.

³⁸ *Program gospodarczy. Główne założenia i kierunki*, nakładem dziennika „Rzeczpospolita”, Warszawa 1989, [w:] *Założenia polityki antymonopolowej na 1990 rok*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 1990.

monopolu, kreowanego w gospodarce niedoborów przez administrację. Jednak sukces w dziedzinie zmian systemowych, nie był możliwy bez prywatyzacji przedsiębiorstw, która w Polsce towarzyszyła zjawisku deregulacji i liberalizacji. W przypadku denacjonalizacji chodziło o przekazywanie w sposób odpłatny bądź nie całości lub tylko części majątku firm państwowych w ręce prywatne³⁹.

Skutki w sferze ekonomicznej

Podstawowym problemem gospodarczym Polski pierwszej połowy lat 90. XX wieku była inflacja. Początkowo na jej poziom silnie oddziaływało przekształcenie inflacji ukrytej w otwartą przez rząd Mieczysława Rakowskiego. Po liberalizacji cen żywności, latem 1989 r., ich ogólny, miesięczny wskaźnik wzrósł w sierpniu blisko 40%, w październiku zaś do 55%, przekraczając granicę hiperinflacji. Średnie miesięczne tempo wzrostu cen detalicznych towarów i usług konsumpcyjnych w 1989 r. wyniosło ponad 18%⁴⁰. W zwalczanie inflacji włączono szereg instrumentów nie tylko ze sfery polityki monetarnej, ale także budżetowej, kursu walutowego i płacowej. Ich celem było istotne zmniejszenie realnej wielkości popytu globalnego i w konsekwencji nadwyżki realnej wielkości popytu globalnego nad realną wielkością podaży.

Działania Wicepremiera Balcerowicza zlikwidowały niedobory i stopniowo zmierzały do usunięcia wad w strukturze cen oraz dostosowania ich poziomu do cen światowych. Dotyczyło to szczególnie cen energii wykorzystywanej w gospodarstwach domowych. Pod wpływem tej polityki w styczniu 1990 r. ceny wzrosły aż o 80%, ale w następnych miesiącach ich dynamika szybko zmniejszała się. W konsekwencji wznowienia restrykcyjnej polityki pieniężnej poziom inflacji ukształtował się poniżej corocznych celów inflacyjnych i był jednym z najniższych w Europie⁴¹. Jednym z celów zasadniczych przemian ustrojowych stała się prywatyzacja majątku państwowego. Jej ramy prawne, w toku burzliwych dyskusji

---

³⁹ W. Jakóbiak, *Zmiany systemowe a struktura gospodarki w Polsce*, Warszawa 2000, s. 145-146.

⁴⁰ J. Kaliński, *Historia gospodarcza...*, op. cit., s. 15.

⁴¹ *Ibidem*, s. 15-16.

politycznych, zostały stworzone przez kilka aktów normatywnych. Fundamentalne znaczenie miała ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw z 13 lipca 1990 r., a następnie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji oraz komercjalizacji przedsiębiorstw państwowych. Wykorzystano także ustawy z 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych, umożliwiającą ich likwidację⁴². Jednym z ważnych wydarzeń dla procesu przekształceń własnościowych było uruchomienie w kwietniu 1991 r. Giełdy Papierów Własnościowych w Warszawie. Jak już wspomniano pierwszymi spółkami, które odnotowały akcje na giełdzie były m.in. firmy przemysłowe i budowlane tj. Tonsil, Próchnik, Krosno, Exbud, Kable. Jednymi z największych spółek giełdowych były: Bank PKO BP i Telekomunikacja Polska SA.

Tempo prywatyzacji było funkcją woli politycznej władz i przygotowań organizacyjnych, a przede wszystkim zainteresowania kapitału. Ekspansja dużego i małego kapitału, w tym zagranicznego, wywoływała istotne zmiany w strukturze własnościowej gospodarki. Przede wszystkim zwiększył się odsetek zatrudnionych w sektorze prywatnym w stosunku do ogólnego zatrudnienia. W aspekcie makroekonomicznym sektor prywatny istotnie zwiększył swój udział w handlu zagranicznym. Świadczyło to o rosnącej konkurencyjności polskiej gospodarki, a także o absorpcji nowoczesnej technologii, głównie przez przedsiębiorstwa należące do kapitału zagranicznego⁴³. Sukcesem planu Balcerowicza był spadek długu publicznego. O jego wyraźnym obniżeniu w następnych latach zdecydowały korzystne porozumienia z klubami: Paryskim i Londyńskim oraz Rosją⁴⁴. O pozytywnym wpływie planu Balcerowicza na gospodarkę może też świadczyć odnotowany przyrost inwestycji i eksportu w stosunku do 1991 r. i zdecydowanie wolniejsze niż

---

⁴² Ibidem, s. 17.

⁴³ J. Kaliński, *Historia gospodarcza...*, op. cit., s. 21-22.

⁴⁴ Strona zawiera informacje dotyczące porozumień zawartych z Klubem Paryskim i Londyńskim, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/4575030/polska-gospodarka-handel-zagraniczny.html>, [dostęp 18.10.2016r.].

w latach poprzednich tempo wzrostu cen. Dobre wyniki osiągnięto dzięki rosnącej produkcji przemysłowej, szczególnie w sektorze prywatnym oraz w indywidualnym budownictwie i w transporcie⁴⁵. Niestety początek transformacji ustrojowej doprowadził do gwałtownego załamania produkcji przemysłowej. Jak w klasycznym kryzysie. Załamanie rozpoczęło się w przemyśle konsumpcyjnym, a następnie przeniosło się do gałęzi inwestycyjnych i zaopatrzeniowych. Spadek wytwórczości pogłębiał się przez cały 1991 r.⁴⁶. W roku 1990 doszło również do gwałtownego załamania przewozów zarówno pasażerskich, jak i towarowych. Podstawowym powodem kryzysu było załamanie się produkcji w transportochłonnych branżach paliwowo – surowcowych i przejściowe zahamowanie działalności inwestycyjnej. Jednocześnie transport lądowy przechodził istotne zmiany strukturalne. Coraz wyżej cenione były: czas transportu, punktualność i niezawodność⁴⁷.

Reasumując należy stwierdzić, że dobre wyniki w zakresie wzrostu gospodarczego i poprawy warunków ludności kilka lat po 1989 r. były rezultatem zdecydowanych zmian podjętych w 1990 r. „Terapia szokowa” i przemiany systemowe szybko zaczęły przynosić pierwsze rezultaty i pozytywnie wpływać na bezpieczeństwo ekonomiczne⁴⁸. Z punktu widzenia obecnie funkcjonującego w Polsce systemu ekonomicznego pierwszy okres transformacji ustrojowej był istotny, gdyż wywołał głębokie, a w wielu obszarach często nieodwracalne skutki (m.in. w zakresie stosunków własnościowych)⁴⁹.

Skutki w sferze społecznej

Inauguracji zmian ustrojowych towarzyszył spadek zatrudnienia, który w latach 1990 – 1993 objął blisko 1,4 mln osób. Zmniejszenie się liczby pracujących było związane głównie z przechodzeniem na wcześniejsze

---

⁴⁵ *Kapitalizm po Polsku: Państwo-prawo-gospodarka*, pod red. Michała Szuldrzyńskiego, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2003, s. 86.

⁴⁶ J. Kaliński, *Historia gospodarcza ...*, op. cit., s. 37.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 45.

⁴⁸ P. Zalewa, *Transformacja ustrojowa a kształt polskiego systemu ekonomicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2008, s. 63.

⁴⁹ J. Baczyński, *100 dni, które wstrząsnęły Polską*, „Polityka” 2004, nr 50.

emerytury, która dla wielu osób miała być zabezpieczeniem przed bezrobociem⁵⁰. Bezrobocie było skutkiem początkowego ograniczenia produkcji oraz upadku przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych. Znaczącą populację bezrobotnych na terenach wiejskich utworzyli byli pracownicy likwidowanych państwowych gospodarstw rolnych i chłopy – robotnicy. Typowym zjawiskiem stały się tzw. zwolnienia grupowe w restrukturyzowanych i likwidowanych zakładach przemysłowych. Liczba bezrobotnych w 1993 r. sięgała 2,9 mln osób, a stopa bezrobocia 16,4% i należała do najwyższych w Europie⁵¹. Największy odsetek osób bezrobotnych obok ludzi młodych dominował wśród kobiet oraz osób posiadających niski poziom wykształcenia⁵². W celu przeciwdziałania negatywnym skutkom bezrobocia i poprawy stanu bezpieczeństwa społecznego powstał w 1990 r. Fundusz Pracy. Jego dochodami były składki płacone przez pracodawców i osoby prowadzące własność gospodarczą⁵³. Spadek dochodów dotyczył także rolników indywidualnych. Zniesienie państwowych dotacji do produkcji i uwolnienie cen spowodowało wspomniane pogorszenie relacji cen produktów sprzedawanych do nabywanych przez rolników.⁵⁴ Świadczenia emerytalne i rentowe dla wszystkich uprawnionych w latach 1994 – 1995 osiągnęły wyższy poziom w stosunku do wynagrodzeń w całym okresie transformacji, co zachęcało do wcześniejszego przechodzenia na emeryturę⁵⁵. Jednak, jak wspomniano, rosła przeciętna wielkość oddawanych do użytku mieszkań oraz poprawiał ich standard. Jednocześnie powiększył się odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg, centralne ogrzewanie i gaz z sieci. Zdecydowanie poprawiło się wyposażenie gospodarstw domowych w telewizory, magnetowidy, pralki automatyczne i samochody osobowe⁵⁶.

---

⁵⁰ J. Kaliński, *Historia gospodarcza Polski...*, op. cit., s. 55.

⁵¹ *Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w 2002 roku wraz z elementami prognozy na 2003 r.*, RCSS, Warszawa 2003, s. 52 i 53. [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*, GUS, Warszawa 2005, s. 40-41.

⁵² Strona zawiera informacje dotyczące sytuacji na rynku pracy po 1990 roku, http://www.rynekpracy.pl/monitor_ryнку_pracy_1.php/wpis.61, [dostęp: 18.10.2016 r.].

⁵³ J. Kaliński, *Historia gospodarcza Polski ...*, op. cit., s. 56-57.

⁵⁴ J. Kaliński, *Historia gospodarcza Polski ...*, op. cit., s. 57-58.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 58.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 59.

Podsumowanie

Okres transformacji systemowej w Polsce był nie tylko czasem przeobrażeń gospodarczych i politycznych. Nie był to okres łatwy dla społeczeństwa polskiego. Dokonała się również metamorfoza wszystkich dziedzin życia społecznego. To przeobrażenie rysuje się szczególnie wyraziście dzięki procesom, jakie dokonały się w gospodarstwach domowych. Możemy tutaj uchwycić wszystkie te elementy, do których odwołują się teorie modernizacji. o tym, że w społeczeństwie polskim dokonał się przejście ze społeczeństwa industrialnego w postindustrialne, co w świetle literatury przedmiotu uznaje się za proces modernizacji⁵⁷.

Literatura:

1. Manifest PKWN ogłoszony 22 lipca 1944 roku w Chełmnie, [w:] Bodaruk., M, Lenard. S, Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, Warszawa 1993.
2. *Program gospodarczy. Główne założenia i kierunki*, nakładem dziennika „Rzeczypospolita”, Warszawa 1989, *Założenia polityki antymonopolowej na 1990 rok*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 1990.
3. Baczyński. J, *100 dni, które wstrząsnęły Polską*, „Polityka” 2004, nr 50.
4. Baka. W, *U źródeł wielkiej transformacji*, Wyd. Oficyna Naukowa, Warszawa 1999.
5. Balcerowicz. L, *Trzecie podejście*, „Kultura” 1981, nr 14.
6. Bałtowski. M, Miniszewski. M, *Transformacja systemowa w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
7. Bobrowski. Cz, *Formation du systeme sovietique de planification*, Paris, Mouton et Co, 1956.

---

⁵⁷ E. Inglot-Brzęk, *Spoleczno-ekonomiczne procesy modernizacji gospodarstw domowych w Polsce w okresie transformacji systemowej*, Katedra Nauk Społecznych, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, s. 275.

8. Bożyk. P, *24 Kraje Europy Środkowej i Wschodniej. Transformacja*, Wyd. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2002.
9. Bożyk. P, *Marzenia i rzeczywistość. Czy gospodarkę polską można zreformować*, PIW, Warszawa 1989.
10. Brus. W, *Uspołecznienie a ustrój polityczny*, Uppsala 1975.
11. Ingłot-Brzęk. E, *Spoleczno-ekonomiczne procesy modernizacji gospodarstw domowych w Polsce w okresie transformacji systemowej*, Katedra Nauk Społecznych, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.
12. Jakóbiak. W, *Zmiany systemowe a struktura gospodarki w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
13. Józefiak. C, *Arytmia gospodarki planowej*, [w:] *Pamięci Edwarda Lipińskiego. Szkice ekonomiczne*, pod red. Domańska. E, PWE, Warszawa 1991.
14. Kaliński. J, Landau. Z, *Gospodarka Polski w XX wieku*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.
15. Kaliński. J, *Historia gospodarcza 1989-2004*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009.
16. Karpiński. A, *Obraz zmian strukturalnych*, Warszawa 1993; *Stan i perspektywy polskiej gospodarki*, z. 10, pod red. Z. Sadowskiego, Warszawa 1993.
17. Kołodko. G.W, *Od szoku do terapii. Ekonomia i polityka transformacji*, Poltext, Warszawa 1981.
18. Kowalik. T, *Sierpień – e pigońska rewolucja mieszczańska*, „Nowe Życie Gospodarcze” 1996, nr 37.
19. Nasiłowski. M, *Transformacja systemowa w Polsce*, Key Text, Warszawa 1995.
20. *Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w 2002 roku wraz z elementami prognozy na 2003r r.*, RCSS, Warszawa 2003; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*, GUS, Warszawa 2005.

21. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005, Warszawa 2005.
22. Rosati. D.K, *Polska droga do rynku*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998.
23. Roszkowski. W, *Historia Polski 1914-1996*, Warszawa 1997.
24. *Program Gospodarczy. Główne założenia i kierunki* (dodatek do „Rzeczypospolitej”), Warszawa, październik 1989; *Założenia polityki antymonopolowej na 1990 rok*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 1990.
25. Szuldrzyński, M. *Kapitalizm po Polsku: Państwo – prawo – gospodarka*, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2003.
26. Winiarski. B, *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
27. Wojtyna. A, *Strategia gospodarcza a ekonomia polityczna reform*, [w:] *Dynamika transformacji polskiej gospodarki*, pod red. Belka. M, Trzeciakowski. W, INE, PAN, Warszawa 1997, Rosati. D, *Polska droga do rynku*, PWE, Warszawa 1998.
28. Zalewa. P, *Transformacja ustrojowa a kształt polskiego systemu ekonomicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2008.

Źródła internetowe:

1. Drygalski. J, „*Solidarność po latach*”, Warszawa 2011, [w:] Dodatek Poglądy nr 18 z dn. 13.12.2011 r., Łódź 2011, s. s.15., <http://www.zevax.com/poglady>, [dostęp: 18.10.2016 r.].
2. <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/4575030/polska-gospodarka-handel-zagraniczny.html>, [dostęp: 18.10.2016r.].
3. <http://przedsiębiorczosc.cba.pl/dz2/planowana.html>, [dostęp: 18.10.2016r.].
4. <http://prostooekonomii.blog.pl/id,339348823,title,Roczna-stopa-inflacji-ktora-w-1990-r-wyniosla-2493,index.html>, [dostęp: 18.10.2016r..]
5. http://www.rynekpracy.pl/monitor_ryнку_pracy_1.php/wpis.61, [dostęp: 18.10.2016r.].

6. http://www.skarbiec.biz/gospodarka/24_11_2011_gpw.htm,
[dostęp: 18.10.2016r.].

LESHEK BALCEROVICH'S ECONOMIC POLICY IN ASPECTS OF POLISH ECONOMIC SECURITY AFTER 1989

Summary

Policy of the ex-Minister of Finance Leshek Balcerovich was influenced on improvement of economic security in Polish undoubtedly, from point of view the derivation Polish economy from collapse and the winning the fight with inflation and unemployment. Series of actions taken by the Minister of Finance also influenced the modernization of many sectors of the economy (construction, agriculture, industry, transport of passenger and goods), as well as the rapid transition from a centrally – planned economy to a market, which meant that Poland has joined the group of countries with a market economy .

Key words: economic security, economy, reforms, transformation, Balcerovich's plan, shock therapy

dr Piotr Lizakowski

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

e-mail: piotrl@interia.pl

dr Dariusz Skalski

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu

im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

Wydział Wychowania Fizycznego – Zakład Sportów Wodnych

e-mail: mshalina@hot.pl, dskalski60@gmail.com

mgr Sebastian Andrzej Krzewicki

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych

e-mail: sebastian.krzewicki@wp.eu

Nie będzie nigdy pokoju w Europie, jeśli państwa zostaną zrekonstruowane na bazie narodowej suwerenności... Kraje Europy są za małe, aby zagwarantować swojej ludności niezbędny dobrobyt i postęp społeczny. Kraje europejskie muszą się ukonstytuować w postaci federacji...

Jean Monnet

**PIERWSZE FORMY INTEGRACJI ORAZ PROCES
POWSTAWANIA WSPÓLNEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA
I OBRONY UNII EUROPEJSKIEJ**

Number of characters: 55 154 (with abstracts, summaries and cover).

Number of images: 0 x 1 000 characters (lump sum) = 0 characters.

Total: Number of characters: 55 514 (with abstracts, summaries and cover and graphics) = 1, 387 spreadsheets publishing.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, Unia Zachodnioeuropejska, wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony, bezpieczeństwo

Streszczenie

Wspólna integracja państw Europy Zachodniej w zakresie budowy systemu obrony kolektywnej rozpoczęła się wraz z końcem II wojny światowej, aby uniknąć ponownie obudowy potęgi niemieckiego militarizmu. W niniejszym artykule przedstawiono oraz skategoryzowano historyczny proces budowy przez państwa Europy Zachodniej obecnie Unii Europejskiej Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony ukazując pierwsze formy integracji w ramach luźnie zawieranych sojuszy, przez etap utworzenia pierwszych sił zbrojnych państw Europy Zachodniej o nazwie Unia Zachodnioeuropejska po utworzenie i wpisanie do traktatów założycielskich wspólnotowego systemu bezpieczeństwa i obrony.

Wstęp

Czasy II wojny światowej ukazały światu ogrom potęgi armii niemieckiej oraz jej nie ustępliwości w procesie dążenia do utworzenia hegemonii Rzeszy Niemieckiej w Europie przy użyciu siły w tym również do obalenia ładu międzynarodowego ustanowionego Traktatem Wersalskim. Okres ten zakończył się zwycięstwem aliantów i rozbięciem niemieckiego militarizmu. Bilans po tej wojnie przyniósł ogromne zniszczenia oraz miliony bezdomnych i głodujących¹. Odbudowa Europy stała się pierwszym impulsem integracyjnym oraz jednym z postulatów Planu Marshalla² przy jednoczesnej koordynacji wysiłków państw europejskich w wykorzystaniu amerykańskiej pomocy³. Po okresie II wojny światowej mieliśmy do czynienia z wykształtowaniem się nowego bipolarnego porządku świata, gdzie niegdyś sprzymierzeńcy z czasów II wojny światowej stali się teraz wrogami. Europa podzieliła się na strefę wpływów

---

¹ A. Demkiewicz, *Integracja Europy Zachodniej w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony. Od EWO do WEPBiO*, Toruń 2007, s. 17-21.

² Ustawa Kongresu Stanów Zjednoczonych zaproponowana przez Sekretarza Stanu George'a Marshalla, która zawierała podstawowe zasady programu pomocy ekonomicznej dla Europy. Podstawowym celem tego planu było polityczne przeciwstawienie się komunizmowi poprzez odbudowę gospodarki państw europejskich zniszczonych w trakcie II wojny światowej, *Plan Marshalla - "imperialistyczne knowania"*, <http://www.polskieradio.pl/39/246/Artykul/814773>, Plan-Marshalla-imperialistyczne-knowania [dostęp:11/08/2016].

³ A. Ciupiński, *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej. Geneza, rozwój, funkcjonowanie*, Wyd. Difin, Warszawa 2013, s. 17.

między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim. ZSSR mając zapędy mocarstwowe przyłączyła do siebie po wojnie kilka państw satelickich montując w nich komunistyczne rządy. Takim krajem była również Polska. Kreml stworzył silną strukturę polityczno – wojskową z państwami satelickimi, której było daleko do podstawowych standardów państw demokratycznych, szanujących wolność i prawa człowieka. Natomiast Europa Zachodnia upatrując zagrożenie w ZSSR oraz nie mogąc samemu odeprzeć ewentualnie tego zagrożenia w przyszłości poprzez wzięcie na siebie ciężaru polityczno – wojskowego uzależnienia od Stanów Zjednoczonych poprosiła je o pomoc oraz sojusz⁴. Jednak oprócz tego zagrożenia po drugiej wojnie nadal niepewne było dla Zachodu rozstrzygnięcie kwestii przyszłości po hitlerowskich Niemcach. I tak drugim celem integracji państw Europy Zachodniej po II wojnie światowej było budowanie wspólnego europejskiego bezpieczeństwa. Pierwszymi z kroków na tej drodze były doraźne unie i traktaty, które dały podwaliny do stworzenia czegoś większego i bardziej formalnego w ramach Unii Europejskiej bez współudziału Stanów Zjednoczonych.

Pierwsze formy integracji

Za jedną z pierwszych form militarnego przymierza w odradzającej oraz integrującej się po II wojnie światowej Europie Zachodniej uznawany jest Traktat z Dunkierki z 1947 roku zawarty na 50 lat po między Francją a Wielką Brytanią mówiący o stałej i wzajemnej pomocy przeciwko niemieckiej agresji, noszący nazwę *Traktat o sojuszu i wzajemnej pomocy*. Miał on na celu wspólną obronę w przypadku ataku na jedno z dwóch państw. Jednak w rzeczywistości został zawarty on na wypadek ponownego ataku ze strony Niemiec. Mimo tego, że gospodarka i armia niemiecka była całkowicie zrujnowana po wojnie to Francja wraz z Wielką Brytanią miały nadal w pamięci to jak Niemcy

---

⁴ Trzeba zauważyć że po II wojnie światowej nawet połączone siły Francji i Wielkiej Brytanii (stałych członków przyszłej Rady Bezpieczeństwa ONZ) jako hegemonów Europy Zachodniej bez wsparcia dawnego wroga jakim były Niemcy oraz bez militarnej obecności USA w Europie i ich politycznego wsparcia nie były w stanie odeprzeć poszerzającego swoje wpływy Związku Radzieckiego i jego państw satelickich.

szybko podniosły się po I wojnie światowej i odbudowały swój potencjał militarny⁵.

Unia Zachodnia (1948)

Po podpisaniu Traktatu z Dunkierki rok później chęć przyłączenia się do sojuszu Francji i Wielkiej Brytanii wyraziły Belgia, Holandia oraz Luksemburg, które poprzez podpisanie w Brukseli 17 marca 1948 roku *Traktatu w sprawie gospodarczej, społecznej, i kulturalnej współpracy oraz zbiorowej samoobrony* na 50 lat dołączyły do tego paktu tym samym powołując do życia Unię Zachodnią. Głównym celem nowego sojuszu po mimo szerokiego zakresu współpracy było zobowiązanie do *casus foederis*⁶. Zgodnie z art. IV Traktatu Unii Zachodniej na państwa członkowskie nałożone było zobowiązanie do udzielenia sobie wzajemnej pomocy i wsparcia wszystkimi dostępnymi do ich dyspozycji środkami z wojskowymi włącznie w przypadku agresji definiowanej zgodnie z art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych. Zapis ten udowadnia nam że Unia Zachodnia miała również charakter paktu politycznego oraz militarno – obronnego⁷. Ciekawym zapisem od-

---

⁵ *Europejska integracja wojskowa – 65 lat trudnej współpracy*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/europejska-integracja-wojskowa-65-lat-trudnej-wsp%C3%B3%C5%82pracy> [dostęp: 11/08/2016].

⁶ *Casus foederis* - wydarzenie lub sytuacja, których zaistnienie nakłada na sojusznika obowiązek udzielenia pomocy w formie ustalonej w umowie międzynarodowej, *Casus foederis*, <http://sjp.pwn.pl/sjp/casus-foederis;2553024.html> [dostęp: 11/08/2016].

⁷ Traktat Brukselski jak można zauważyć dawał większe poczucie bezpieczeństwa państwom członkowskim niżeli podpisany rok później Traktat Północnoatlantycki ze względu, iż w Traktacie Brukselskim w art. IV zapisane zostało, że w przypadku agresji na jedno z państw członkowskich zostanie udzielona mu przez resztę państw członkowskich Unii Zachodniej pomoc oraz wsparcie wszystkimi dostępnymi środkami z wojskowymi włącznie. Natomiast w brzmieniu art. V Traktatu Północnoatlantyckiego w przypadku agresji na jednego lub więcej członków Sojuszu reszta Stron Traktatu podejmie działania, jakie uzna za konieczne łącznie z możliwością użycia sił zbrojnych. Zasadniczą różnicą w tych traktach są ich sformułowania, Traktat Brukselski mówi nam o tym, że pomoc udzielana państwu członkowskiemu przez resztę państw zostanie udzielona wszystkimi dostępnymi środkami z wojskowymi włącznie, co daje dla państwa członkowskiego solidniejsze zapewnienie wsparcia w postaci wojsk sojusznicznych na jego terytorium w przypadku agresji. Natomiast Sojusz Północnoatlantycki gwarantuje swoim członkom jedynie wykorzystanie środków, jakie uzna za konieczne w tym ewentualny udział sił zbrojnych państw sojusznicznych na terytorium członka, który doznał aktu agresji. Jednak należy się zastanowić nad tym czy ewentualna pomoc państwu członkowskiemu powołującego się na art. V Traktatu Północnoatlantyckiego zostanie udzielona mu w rzeczywistości w postaci sił zbrojnych wysłanych na jego terytorium. Pomoc ta może równie dobrze zostać udzielona w postaci np. pomocy humanitarnej albo wsparcia logistycznego. Zapis

znaczała się natomiast preambuła traktatu, w której uwzględniono również wykorzystanie wszystkich dostępnych środków w przypadku gdy Niemcy znów dopuszczą się aktu agresji⁸. Zapis ten po raz kolejny ukazywał po Traktacie z Dunkierki że państwa zachodniej Europy po dwóch wojnach światowych a w szczególności Francja ewidentnie obawiały się kolejnego odrodzenia militarizmu niemieckiego. Jednak traktat ten był tak naprawdę kamieniem milowym do utworzenia większej i bardziej kolektywnej organizacji, która wzmocniła bezpieczeństwo w Europie. Po negocjacjach ze Stanami Zjednoczonymi i spełnieniu żądania przez Europejczyków zinstytucjonalizowania swoich wysiłków w celu zapewnienia skutecznej własnej samoobrony. W roku 1949 dnia 4 kwietnia dochodzi na mocy Traktatu Północnoatlantyckiego do utworzenia regionalnej organizacji o charakterze paktu militarno-politycznego o nazwie Sojusz Północnoatlantycki (NATO), który w swoje szeregi oprócz państw europejskich wcielił również USA i Kanadę, dwa potężne państwa z Ameryki Północnej.

EWWiS, EWO i EWP

Poszerzający swe wpływy Związek Radziecki w Europie oraz wybuch wojny w 1950 roku w Korei spowodowały w Europie Zachodniej coraz to większe poczucie zagrożenia wybuchu nowej wojny światowej tym razem między Wschodem a Zachodem. Dlatego też remilitaryzacja RFN na którą należały w szczególności Stany Zjednoczone była koniecznością. Najciężej z tą perspektywą było się pogodzić Francji, która była w ciągu ostatnich kilku dekad atakowana trzykrotnie przez Niemcy⁹. Jednak ówczesna Francja aby spełnić ten postulat chciała na samym początku połączenia gospodarek francuskiej i niemieckiej. Postulat ten doprowadził do powstania inicjatywy francuskiego Ministra Spraw Zagranicznych Roberta Schumana, który w 1950 roku postulował za utworzeniem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS), inaczej

---

art. V nie daje nam pewnego automatyzmu w postaci sił zbrojnych na naszym terytorium, jeżeli doznamy aktu agresji zewnętrznej.

⁸ A. Ciupiński, *Wspólna polityka...*, op. cit., s.17-18.

⁹ R. Zięba, *Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2005, s. 10.

zwanej Planem Schumana. Inicjatywa ta zakładała połączenie gospodarek Francji i Niemiec a w szczególności połączenie wydobywania węgla i produkcji stali. Całą produkcję miałyby kontrolować niezależna od obu krajów ponadnarodowa władza. Ekonomiczna integracja obu gospodarek węgla i stali, w oparciu przede wszystkim na produkcji zbrojeniowej dawała swoisty parasol bezpieczeństwa przed wybuchem konfliktu i sprawiała że ewentualna wojna z punktu RFN byłaby fizycznie nie możliwa¹⁰. Oprócz Francji i RFN w skład EWWiS weszły również Włochy, Luksemburg, Holandia i Belgia.

Kolejną inicjatywą Francji podjętą tego samego roku, był plan francuskiego premiera Rene Plevena który stworzył koncepcję utworzenia Europejskiej Wspólnoty Obronnej (EWO) w ramach, której miała powstać zintegrowana armia europejska, gdzie siły zbrojne RFN podlegałyby kolektywnej kontroli europejskiej. Plan Plevena był również po części inicjatywą Jeana Monneta, który nalegał na zwiększenie kompetencji EWWiS o kwestie wojskowe¹¹. Sam model utworzenia EWO oparto o stworzenie narodowych komponentów, których wielkość nie przekraczałyby wielkości brygady. Wszystkie miałyby podlegać dowodzeniu przez zintegrowany europejski sztab generalny. Plan ten umożliwiał udział RFN w obronie Europy Zachodniej bez konieczności obudowy jej armii narodowej i sztabu generalnego. Europejskie rządy założyły również, że członkostwo w EWWiS będzie pokrywało się z członkostwem w EWO¹². Cały model integrujący Europę Zachodnią zarówno pod względem politycznym jak i militarnym z entuzjazmem przyjęły oraz zdecydowanie poparły Stany Zjednoczone. Dnia 27 maja 1952 roku doszło do podpisania przez sześć państw członkowskich EWWiS układu o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Obronnej. Struktura instytucjonalna EWO miała być oparta o konstrukcję EWWiS. W wyniku ustaleń państw członkowskich wspólna armia europejska miała być

---

¹⁰ *Europejska Wspólnota Węgla i Stali*, <http://uniaeuropejska.org/europejska-wspolnota-wegla-i-stali> [dostęp: 13/08/2016].

¹¹ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 10.

¹² *Deklaracja Plevena*, Paryż, 24 października 1950 r., [w]: S. Parzymies, *Integracja europejska w dokumentach*, wyd. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2008, s. 104-110.

zarządzana przez ponadnarodowy Komisariat. Za priorytetowe cele przed EWO postawiono:

- obronę Europy Zachodniej przed ewentualnym atakiem ze strony Związku Radzieckiego;
- niedopuszczenie do odrodzenia się militarizmu w RFN;
- uniezależnienie państw zachodnioeuropejskich od pomocy i wsparcia militarnego Stanów Zjednoczonych¹³.

W 1953 roku wielu zwolenników EWO zaczęło argumentować, że model wspólnej obrony musi być nadzorowany przez instytucje demokratycznej kontroli, które by wykaczały poza Traktat o utworzeniu EWO. Wówczas narodził się w głowie polityków pomysł utworzenia struktury nadrzędnej do EWWiS i EWO w postaci Europejskiej Wspólnoty Politycznej (EWP)¹⁴.

W latach 1953 – 1954 dochodzi do ratyfikacji układu o utworzeniu EWO przez pięciu z sześciu członków EWWiS. Francja jako jedyna zgłasza zastrzeżenia do układu a dokładniej francuscy nacjonalistycznie nastawieni gauliści jak również i socjaliści, którzy byli właśnie zwolennikami federalizmu. Dodatkowo na arenie międzynarodowej następuje większe rozprężenie związku z zawarciem rozejmu w Korei gdzie toczyła się wojna domowa jak związku ze śmiercią Józefa Stalina. Poparcie dla projektów federalistycznych wśród społeczeństwa francuskiego było trudne do realizacji nie tylko ze względu owe rozprężenie, ale również ze względu na głębokie podziały wśród społeczeństwa, co do integracji polityczno – wojskowej z RFN. W RFN również zaczęto nabierać podejrzliwości co do tego projektu związku z czym 29 sierpnia 1954 roku dochodzi do odmówienia ratyfikacji układu ustawiającego Europejską Wspólnotę Obronną przez Zgromadzenie Narodowe Francji co wiązało się równoznacznie ze wstrzymaniem prac nad Europejską Wspólnotą Polityczną¹⁵.

---

¹³ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 11.

¹⁴ *Początki II filara Unii Europejskiej - od Plevena do EWP*, <http://www.psz.pl/120-unia-europejska/maciej-jarecki-poczatki-ii-filara-unii-europejskiej-od-plevena-do-ewp> [dostęp: 13/08/2016].

¹⁵ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 12-13.

Układy Paryskie

Wraz z odrzuceniem przez izbę niższą parlamentu francuskiego Układu o Europejskiej Wspólnocie Obronnej z 27 maja 1952 roku w europejskiej polityce obronnej powstaje swoista wyrwa. Jednak z inicjatywy Wielkiej Brytanii przy wsparciu Stanów Zjednoczonych 23 października 1954 roku w Paryżu państwa uzgadniają między sobą Układy zmieniające Traktat Brukselski i przekształcające Unię Zachodnią w Unię Zachodnioeuropejską (UZE), do której dołącza Republika Federalna Niemiec oraz Włochy¹⁶.

Do tak zreformowanego Traktatu Brukselskiego zostają wprowadzone nowe sformułowania. Wraz z zamianą traktatu szła również zmiana preambuły na nową i nadanie jej nowego brzmienia. Nowa preambuła nie miała już antyniemieckiego charakteru, zastąpiono ją deklaracją, która nawoływała do podejmowania wszelkich niezbędnych środków sprzyjających oraz promujących jedność i integrację Europy Zachodniej. Reszta postanowień traktatu pozostała bezmian w tym również charakter traktatu do *casus foederis*, czyli zobowiązanie do udzielenia sobie przez państwa członkowskie wzajemnej pomocy wojskowej oraz innych form wsparcia na wypadek agresji zewnętrznej na jedno z państw – stron traktatu. Zmieniono również numerację tego zapisu z art. IV na art. V. Dodatkowym nowym aspektem zmienionego traktatu było wprowadzenie zapisów o współpracy w zakresie uzbrojenia opartego na wzajemnym zaufaniu po przez kontrolę potencjałów obronnych państw członkowskich. W traktacie państwa członkowskie wyraziły swoją wolę do stworzenia spójnej obrony Europy Zachodniej w odpowiedzi na zwiększające się poczucie zagrożenia ze strony Związku Radzieckiego w czasie apogeum zimnej wojny. Spójność ta miała być również skoordynowana oraz podporządkowana pod strategię działań Sojuszu Północnoatlantyckiego¹⁷.

---

¹⁶ Ibidem, s. 13.

¹⁷ Ibidem.

Unia Zachodnioeuropejska od kiedy tylko zaczęła istnieć było wiadome że nie będzie organizacją wojskową samodzielnie. Państwa – strony w zmodyfikowanym Traktacie Brukselskim wskazali w art. IV, że państwa członkowskie oraz organy unii mają obowiązek ścisłej współpracy z Sojuszem, jak również został nałożony na nich obowiązek korzystania z informacji i sugestii odpowiednich organów wojskowych NATO w celu nie dublowania struktur obu organizacji. Zapis ten jak okazało się później był dopiero początkiem ustępowania przez Unię Zachodnioeuropejską pierwszeństwa NATO¹⁸ w kwestiach obronnych na kontynencie europejskim. UZE po mimo szerokiego zakresu kompetencji w dalszym okresie swojego funkcjonowania zaczęła się ich stopniowo wyzywać. Powodem takiego stanu było pokrywanie się kompetencji UZE z kompetencjami NATO, Europejskiej Współpracy Politycznej oraz Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Przy takim obrocie sytuacji UZE przez pewien czas pozostała tylko działalność w zakresie kontroli wielkości zbrojeń jej państw członkowskich oraz nadzór nad przestrzeganiem ustanowionych zakazów produkcji niektórych rodzajów uzbrojeń sprawowany za pomocą Agencji Kontroli Zbrojeń. Faktycznie owe ograniczenia dotyczyły tylko głównie RFN, jednak po pewnym czasie przestały wogóle istnieć. Dodatkowo utworzony w latach 50 przez UZE Stały Komitet Zbrojeń, którego zdaniem była koordynacja współpracy państw członkowskich w kwestiach uzbrojenia został również zmarginalizowany ze względu na utworzenie w 1976 roku działającej przy NATO Niezależnej Europejskiej Grupy Programowania¹⁹. Całość sytuacji sprawiła, że ambitny projekt utworzenia potężnego sojuszu obronnego państw Europy Zachodniej runął już na starcie związku zawarciem zapisu w układach zmieniających Traktat Brukselski

---

¹⁸ Od początku swojego istnienia Unia Zachodnioeuropejska nie miała szansy bytu, ponieważ była ona w cieniu działalności NATO, której państwem członkowskim były Stany Zjednoczone. A to nikt inny tylko Stany Zjednoczone zapewniały Europie Zachodniej bezpieczeństwo przed Związkiem Radzieckim poprzez swoją stałą obecność militarną i gospodarczą w Europie. Państwa członkowskie UZE obawiając się ZSRR chciały pozostać pod nuklearnym parasolem bezpieczeństwa rozłożonym nad Europą przez USA, czego wynikiem było umniejszanie własnego europejskiego paktu obronnego na rzecz NATO. Dodatkowo UZE po pewnym czasie stała się organizacją niszową ze względu na dublowanie się jej zadań z większą i bogatszą od niej organizacją regionalną, jaką była NATO.

¹⁹ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 14.

w art. IV, że UZE nie będzie organizacją samodzielną a zależną tylko od NATO²⁰. W wyniku obrotu całej sytuacji w 1972 roku dochodzi do sytuacji, gdy nie zostaje zwołana po raz pierwszy Rada Unii Zachodnioeuropejskiej oraz zawieszono jej podstawowe funkcje związku z brakiem kreowania przez nią samą bezpieczeństwa w Europie oraz dublowaniem zadań innych europejskich organizacji regionalnych.

Przełom dla UZE przychodzi wraz z przyjściem lat 80 wówczas państwa europejskie zaczęły zastanawiać się nad wojskowo – strategicznymi uwarunkowaniami bezpieczeństwa Europy Zachodniej. Za gwarant bezpieczeństwa Europy nadal uważano nuklearny parasol bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych związku z groźbami ataku ze strony Związku Radzieckiego. Jednakże zaczęto się zastanawiać czy w przypadku rzeczywistego ataku na któryś z krajów Europy Zachodniej będącego członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego zostanie mu udzielona pomoc przez USA w ramach wykonania swoich sojuszniczych zobowiązań. Zaczęto głównie zastanawiać się nad treścią art. V Traktatu Północnoatlantyckiego, którego wątek został poruszony oraz opisany w siódmym przypisie tego artykułu naukowego. Europejskie państwa członkowskie NATO obawiały się czy w przypadku aktu agresji zewnętrznej na jednego z nich dojdzie do automatycznego użycia środków wojskowych. Ten stan rzeczy budził niezadowolenie wśród państw Europy Zachodniej a w szczególności we Francji, jednak przyczynił się on do poszukiwania przez Europejczyków własnego systemu bezpieczeństwa i obrony kolektywnej niezależnego od Stanów Zjednoczonych, ale jednak pozostającym z nim w bezpośredniej współpracy. Wynikało to z przede wszystkim z pogłębiającego się przekonania iż Europa Zachodnia będzie musiała zadbać „samodzielnie” o swoje bezpieczeństwo i kwestie obronne²¹.

---

²⁰ Zabieg ten wydaje się być potrzebny ze względu na to, że państwa członkowskie UZE nie były w stanie same się obronić przed wpływami Związku Radzieckiego bez pomocy Stanów Zjednoczonych. A rzeczywisty sojusz militarny Europy z USA dawało tylko i wyłącznie istnienie Sojuszu Północnoatlantyckiego.

²¹ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 15-16.

Nad rozwiązaniem problemu zaczęto rozmyślać już od pierwszej połowy lat 80. Wraz z zacieśniającą się integracją gospodarczą poprzez tworzenie Wspólnot Europejskich, które miały wymiar sojuszu gospodarczego państw Europy Zachodniej politycy europejscy zapowiedzieli podjęcie rzeczowych działań na rzecz budowy europejskiej tożsamości w zakresie bezpieczeństwa i obrony. Jednak głównym ich problemem pozostawała różnica stanowisk w poglądzie czy ów tożsamość ma zostać realizowana ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego czy poza jego strukturami. Najlepszym rozwiązaniem okazała się jednak reaktywacja Unia Zachodnioeuropejskiej w ramach której rozpoczęto inicjatywę tworzenia wspólnej koncepcji bezpieczeństwa i obrony integrującej się Europy Zachodniej²². W książce R. Zięby doszukujemy się postulatów G. Wyn Ress, który argumentuje, że za wyborem UZE podyktowało kilka zasadniczych korzyści:

- Unia Zachodnioeuropejska była już długo istniejącą instytucją posiadającą mandat w zakresie spraw obronnych;
- międzyrządowy charakter UZE sprawiał że państwa członkowskie miały gwarant zachowania własnej suwerenności i braku jej ograniczania dzięki czemu była ona bardziej do akceptowalna niżeli Wspólnota Europejska;
- mniejsze państwa uważały że będą miały większy wpływ na forum UZE²³.

Wiele państw europejskich upatrywało UZE jako instytucje która ma dbać o bezpieczeństwo i obronność Europy ze względu na to iż była to instytucja formalnie odrębna o Wspólnoty Europejskiej, ale reprezentowała interesy wielu spośród jej państw członkowskich²⁴.

Siłą słabej, papierowej UZE okazał się jej dwuznaczny proces funkcjonowania. Organizacja była bowiem sojuszem militarnym kilku państw Europy Zachodniej, ale i europejskim filarem Sojuszu

---

²² Ibidem, s.16.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

Północnoatlantyckiego. Dlatego też chcąc pogodzić postulaty państw czy nowa organizacja ma opierać swoją działalność o zależność od NATO czy działać poza jej strukturami UZE została na nowo ożywiona oraz wzmocniona. Miało to na celu dopasowanie się do dwóch zarazem nakładających się, ale i rywalizujących ze sobą postulatów jakimi były: poprawa stosunków oraz wzmocnienie flanki europejskiej Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz ukazanie zwiększonego potencjału europejskiej tożsamości w dziedzinie bezpieczeństwa oraz obrony.

Pierwszym krokiem do wskrzeszenia UZE była nadzwyczajna sesja ministrów spraw zagranicznych i obrony w 1984 roku w Rzymie podczas której przyjęto deklarację reaktywującą działanie Unii Zachodnioeuropejskiej. W deklaracji tej również zawarto podwójny cel który mówił: o zdefiniowaniu czym ma być europejska tożsamość bezpieczeństwa i obrony oraz o stopniowym harmonizowaniu polityki obronnej państw członkowskich. W deklaracji ministrowie również zaznaczyli że muszą lepiej wykorzystać UZE aby doprowadzić do wypracowania wspólnej polityki bezpieczeństwa pomiędzy państwami członkowskimi. Taki stan nie tylko wzmocniłby bezpieczeństwo Europy Zachodniej, ale i wzmocniłby obronę wszystkich państw członkowskich NATO przy jednoczesnym pogłębieniu między nimi solidarności. W raz z kolejnym Szczytem w Hadze w 1987 roku państwa członkowskie UZE raz jeszcze podkreśliły, że przyszła tworząca się unia na kontynencie europejskim powinna objąć również integrację w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony. Europa bardziej zjednoczona przyniesie jeszcze większą i wymierną korzyść dla bezpieczeństwa całego Zachodu²⁵.

Nastanie lat 90 zaczęło diametralnie zmieniać sytuację geopolityczną w Europie. Symbolicznym początkiem nadchodzących nowych zmian stał się upadek muru berlińskiego w 1989 roku oraz proces zjednoczenia Niemiec zaczęty w 1990 roku. Całość okresu lat 90 można uznać za jeden z najaktywniejszych okresów działalności UZE. Warto zaznaczyć, że po przyjęciu do Wspólnoty

---

²⁵ Ibidem, s. 17-18.

Europejskiej Hiszpanii i Portugalii stały one się również w 1990 roku członkami UZE. Dzięki czemu UZE powiększyła się do 9 członków²⁶.

Początkiem nowych koncepcji w stosunku do działalności Unii Zachodnioeuropejskiej była sesja rady ministrów spraw zagranicznych i obrony w 1990 roku w Brukseli, gdzie rozpoczęto dyskusję na temat propozycji która padła ze strony Francji i Niemiec aby utworzyć unię polityczną państw Wspólnoty Europejskiej o uprawnieniach w zakresie bezpieczeństwa. Propozycja ta dała początek do debaty na tym czy Unia Zachodnioeuropejska ma szansę na samodzielne istnienie czy powinna zostać wcielona do tworzącej się właśnie Unii Europejskiej²⁷.

Po podpisaniu w 1992 roku Traktatu o Unii Europejskiej w Maastricht dokonano przekształcenia Wspólnot Europejskich w Unię Europejską (UE) a za drugi filar jej działalności uznano Wspólną Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa. Strony traktatu postanowiły, że UZE będzie stanowić część procesu integracyjnego Unii Europejskiej mimo że jest to samodzielna organizacja międzyrządowa. Zapowiedziano również utworzenie wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony w ramach UE, która ma doprowadzić w przyszłości do powstania wspólnej obrony europejskiej. Państwa członkowskie UE dołączyły również do traktatu dwie deklaracje w których stwierdzono jednoznacznie, że UZE będzie rozwijać się jako komponent obrony Unii Europejskiej, ale i również jako filar europejski NATO. Dodatkowo zaproponowano rozwinięcie stosunków z innymi państwami europejskimi na zasadzie różnych form współpracy z Unią Zachodnioeuropejską²⁸. UZE proponowała państwom europejskim zróżnicowaną formę członkostwa:

- pełnoprawnymi członkami UZE były państwa, które były równocześnie członkami NATO i UE;

---

²⁶ *Unia Zachodnioeuropejska*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Unia-Zachodnioeuropejska;3991335.html> [dostęp: 14/08/2016].

²⁷ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 18-19.

²⁸ *Ibidem*, s. 19.

- państwa które nie należały do UE, a były w NATO miały status członka stowarzyszonego;
- kraje które były w UE, ale nie były w NATO miały status obserwatora;
- kraje Europy Środkowo-Wschodniej które rozpoczynały integrację z Zachodnimi strukturami posiadały status partnera stowarzyszonego²⁹.

Dzięki podpisaniu Traktatu o Unii Europejskiej znacząco została rozbudowana koncepcja europejskiej polityki obronnej przez Radę Ministerialną UZE. Na nowe elementy składało się przede wszystkim:

- wzmocnienie obronności Europy Zachodniej poprzez:
- budowanie zdolności operacyjnej UZE;
- utworzenie europejskiego potencjału jądrowego z celu odstraszenia;
- nawiązanie współpracy w zakresie uzbrojenia po przez ustanowienie systemu zamówień na jego dostawy;
- aktywne działanie na rzecz procesu kontroli zbrojeń i rozbrojenia;
- poszerzenie funkcji Unii Zachodnioeuropejskiej o tzw. misje *petersberskie*³⁰.

Deklaracja Petersberska

Rada Ministerialna Unii Zachodnioeuropejskiej po spotkaniu w Bonn w 1992 roku poszerzyła jej funkcje dzięki Deklaracji Petersberskiej. Decyzją kluczową było upoważnienie UZE w możliwość *stosowania środków zapobiegania konfliktom i opanowywania sytuacji kryzysowych, włączając w to działania podejmowane przez KBWE lub Radę Bezpieczeństwa ONZ*³¹. W perspektywie całej deklaracji zdefiniowano, że UZE oprócz zadania wynikającego ze art. V zmodyfikowanego Traktatu Brukselskiego

²⁹ *Unia Zachodnioeuropejska*, <http://jasinski.blox.pl/2011/04/Unia-Zachodnioeuropejska-UZE.html> [dostęp: 14/08/2016].

³⁰ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 19-20.

³¹ *Misje petersberskie*, <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/bezpieczenstwo/1186-misje-petersberskie> [dostęp: 15/08/2016].

mówiącego o wspólnej obronie państw członkowskich, UZE będzie również wykorzystywana do prowadzenia tzw. misji petersberskich tj.:

- operacji humanitarnych i ratowniczych;
- misji pokojowych;
- zadań bojowych, których celem jest opanowywanie sytuacji kryzysowych, w tym również przywracanie pokoju³².

Eurokorpus, Eurofor i Euromarfor

Chcąc prowadzić misje petersberskie państwa członkowskie UZE musiały wytworzyć własną zdolność operacyjną po przez stworzenie sił zbrojnych. Rada Ministerialna UZE na sesji w Bonn w 1992 roku postanowiła również o utworzeniu sił podległych UZE (ang. Forces Answerable to WEU – FAWEU). Siły te miały być pod dowództwem UZE, ale byłyby wydzielane z narodowych sił zbrojnych państw członkowskich. Doraźnie miałyby służyć wspólnej obronie, a zgodnie z Deklaracją Peterberską byłyby używane do prowadzenia misji pokojowych. Zgodnie z decyzjami Rady Ministerialnej UZE z Rzymu z 1993 roku państwa członkowskie miały wskazać jednostki wojskowe i sztaby do jej dyspozycji. Tego samego roku UZE ukazała raport o strukturze podległych jej jednostek. Wyróżniono w dwa rodzaje FAWEU:

- narodowe siły FAWEU – były to jednostki i sztaby wskazywane przez jedno państwo;
- wielonarodowe siły FAWEU – jednostki i sztaby tworzone przez kilka państw członkowskich³³.

Według sporządzonej w 1996 roku listy - FAWEU obejmowało ponad 2000 jednostek. W skład wielonarodowych sił podległych UZE weszło kilka większych zgrupowań były to m.in. Eurokorpus, Eurofor czy Euromarfor³⁴.

Eurokorpus zwany inaczej Korpusem Europejskim jest to wielonarodowy korpus sił lądowych powstały w 1992 roku na mocy porozumienia

---

³² Ibidem.

³³ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 21.

³⁴ Ibidem.

francusko-niemieckiego tzw. *Raportu La Rochelle*. Oparty on został na bazie Brygady Francusko – Niemieckiej powstałej w 1989 roku. W 1993 roku do jednostek francuskich i niemieckich dołączyły również pododdziały belgijskie, hiszpańskie i luksemburskie³⁵. Obecnie Eurokorpus jest w stanie prowadzić operacje wojskowe w sile do 60 tys. żołnierzy. Eurokorpus dzieli się na państwa ramowe i stowarzyszone. Do państw ramowych należą: Francja, Niemcy, Belgia, Luksemburg i Hiszpania, państwa stowarzyszone to Polska, Włochy, Grecja i Turcja. Brygada Francusko-Niemiecka w sile ok. 6 tys. żołnierzy jest podstawową formacją lądową na czas operacji prowadzonych przez Eurokorpus na całym świecie. Jest ona wysyłana jako pierwsza w rejon misji³⁶.

Eurofor są to wojska lądowe Francji, Włoch, Hiszpanii i Portugalii utworzone 1995 roku, jednak pełną gotowość operacyjną uzyskały dopiero 1998 roku. Funkcjonują one jako siły szybkiego reagowania w sile jednej lekkiej dywizji liczącej 5 tys. żołnierzy z możliwością rozwinięcia do 10 tys. z własnym zapleczem logistycznym oraz wsparciem ogniowym. Operują one w strefie południowej kontynentu w szczególności w rejonie Basenu Morza Śródziemnego. Mogą być one wykorzystywane zarówno przez UZE jak i NATO, jako:

- siły utrzymujące stabilizację w kryzysowym rejonie Basenu Morza Śródziemnego;
- siły realizujące katalog misji petersberskich;
- siły wzmacniające zdolności obronne Europy³⁷.

Euromarfor są to siły morskie czterech państw UZE: Portugalii, Włoch, Francji oraz Hiszpanii powstałe decyzją Rady Ministerialnej UZE w 1995 roku. W 2001 roku w roli obserwatorów dołączyły również Grecja i Turcja. Siły morskie mogą prowadzić swoje działania również poza terytorium państwa w odróżnieniu od pozostałych rodzajów sił zbrojnych które w czasie pokoju i kryzysu operują tylko i wyłącznie na terytorium własnego kraju. Siły te mogą prowadzić działalność

---

³⁵ M. Zieliński, *Wielonarodowość w działalności europejskich sił morskich*, wyd. Sowa, Gdynia 2012, s. 63-64.

³⁶ *Eurokorpus – formacja dla Unii Europejskiej i NATO*, <http://www.magnum-x.pl/arttykul/eurokorpus-formacja-dla-unii-europejskiej-i-nato> [dostęp: 16/08/2016].

³⁷ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 22.

bilateralną, narodową lub wielonarodową w zależności od tego jakie są przed nimi postawione cele militarne jak również cele polityczne i ekonomiczne. W działaniach Euromarfor uczestniczą różne podmioty nawet często niewchodzące bezpośrednio w skład sił zbrojnych państw należących do tego zgrupowania³⁸. Głównym zadaniem stawianym przed Euromarfor jest realizacja misji petersberskich są to m.in. operacje humanitarne, ratownicze, kontrola morską obszarów ogarniętych kryzysem, ochrona morskich szlaków żeglugowych oraz również monitoring na morzu, przerzut sił, operacje desantowe czy rozminowywanie dna akwenów morskich³⁹.

Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony

Stworzona francusko – brytyjska deklaracja z Saint-Malo z grudnia 1998 roku nadała nowy oraz istotny impuls Unii Europejskiej dzięki któremu przyspieszono procesy polityczne oraz wprowadzono wieloaspektową dyskusję na temat działania europejskiej tożsamości w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony nie tylko jako wzmocnienie europejskiego filaru NATO. Rozmowy te znalazły swe odzwierciedlenie na Szczycie NATO w Waszyngtonie w kwietniu 1999 roku gdzie potwierdzono zakończenie prac nad zasadniczymi elementami europejskiej tożsamości w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności. Uznano również ambicje państw członkowskich UE do chęci prowadzenia bardziej samodzielnej polityki w zakresie bezpieczeństwa. Stwierdzono, że jest potrzebny dalszy rozwój tej idei z możliwością przejścia przez Unię Europejską zasadniczych funkcji UZE. W ramach takiego obrotu spraw na mocy Traktatu Amsterdamskiego z 1997 roku misje petersberskie UZE włączone zostały do katalogu zadań UE⁴⁰.

---

³⁸ M. Zieliński, *Wielonarodowość...*, op. cit., s. 68.

³⁹ R. Zięba, *Europejska Polityka...*, op. cit., s. 23.

⁴⁰ *Geneza Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO)*, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/europejska_polityka_bezpieczenstwa_i_obrony_esdp/geneza_europejskiej_polityki_bezpieczenstwa_i_obrony_epbio [dostęp: 16/08/2016].

Pierwszy raz formalnie z pojęciem Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony (EPBiO) mieliśmy do czynienia na posiedzeniu Rady Europejskiej w Kolonii w czerwcu 1999 roku. Unia Europejska zaczęła działania na rzecz utworzenia odpowiednich instytucji i środków pozwalających jej na prowadzenie tzw. autonomicznych operacji kryzysowych w przypadku gdyby Sojusz Północnoatlantycki jako cała organizacja nie zechciałaby się zaangażować w rozwiązanie konkretnego konfliktu⁴¹. Jedną z kluczowych decyzji tego Szczytu było również oficjalne włączenie UZE do UE⁴².

W grudniu 1999 roku zorganizowano kolejne posiedzenie Rady Europejskiej tym razem w Helsinkach na której chciano dotrzymać deklaracji politycznych ze Szczytu z Kolonii celem tego utworzono program Europejski Cel Operacyjny/Zasadniczy 2003 (ang. European Headline Goal 2003). W programie tym znalazł się postulat o utworzeniu przez UE w ramach EPBiO sił szybkiego reagowania zdolnych do samodzielnego działania⁴³.

Europejski Cel Operacyjny/Zasadniczy 2003

Projekt Europejskiego Korpusu Szybkiego Reagowania powołanego do życia na Szczycie w Helsinkach miał opierać się o 15 brygad w ogólnej liczebności 50-60 tys. żołnierzy zdolnych do działania w rejonach kryzysu na odległość 6 tys. km od Brukseli. W chwili uzyskania zdolności operacyjnej którą przewidywano do 2003 roku korpus miał być w stanie gotowy do działań opanowania kryzysu w ciągu 60 dni od podjęcia decyzji. Miał on być samowystarczalny pod względem: dowodzenia, kontroli, wywiadu, logistyki oraz dysponowania jednostkami wsparcia. Ponadto miał składać się nie tylko z sił lądowych, ale także z lotnictwa i marynarki wojennej. Oprócz tego w ramach Europejskiego Celu Operacyjnego/Zasadniczego 2003 utworzono również nowe

---

⁴¹ Ibidem.

⁴² M. Pyka, B. Wojtyniak (red.), *Prawo ustrojowe Unii Europejskiej – Repetytorium*, wyd. LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2012, s. 227.

⁴³ J. Stańczyk, *Grupy Bojowe jako instrument polityki reagowania kryzysowego Unii Europejskiej*, Studia Europejskie, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego nr 4 (52), Warszawa 2009, s.35.

organy instytucjonalne które miały zajmować się kwestiami EPBiO tj.: Stały Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa, Komitet Wojskowy UE oraz Sztab Wojskowy UE. W późniejszych latach projekt przybrał w porywach założenia, że liczba ogólna korpusu będzie wynosiła 100 tys. żołnierzy w ramach którego dodatkowo będzie funkcjonować również 400 samolotów i około 100 okrętów wojennych⁴⁴. Zobowiązania krajowe były jednak często określone ogólnie i niemożliwe było zweryfikowanie poziomu gotowości bojowej zgłaszanych jednostek i ich zdolności do wspólnego działania⁴⁵. Projekt choć ambitny okazał się przekraczać zdolności wojskowe Unii Europejskiej. Jednym z głównych problemów był przestarzały sprzęt wojskowy oraz problemy logistyczne.

Europejska Strategia Bezpieczeństwa

Nowym wyznacznikiem zmiany myślenia strategicznego miało być wprowadzenie w 2003 roku przez Unię Europejską Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa (ESB) w celu przeciwdziałania i zwalczania nowych zagrożeń a w szczególności zagrożeń asymetrycznych, które są bardziej zróżnicowane, mniej widoczne oraz mniej przewidywalne. Za główne cele ESB wyznaczyła sobie:

- że UE jako gracz globalny musi również ponosić odpowiedzialność za bezpieczeństwo świata;
- największymi współczesnymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa UE są:
  - terroryzm;
  - rozpad państw;
  - przestępczość zorganizowana;
  - konflikty lokalne;
  - proliferacja broni masowego rażenia;
- do zadań UE należeć będzie przede wszystkim:
  - umacnianie bezpieczeństwa i stabilności we własnym sąsiedztwie;

---

⁴⁴ A. Ciupiński, *Wspólna polityka...*, op. cit., s.75-77.

⁴⁵ Ł. Kulesa, *Europejski Cel Operacyjny 2010*, wyd. PISM, Biuletyn nr 7 (252), Warszawa 2005, s. 1293.

- aktywna i spójna polityka na arenie międzynarodowej;
- UE powinna wykorzystywać w swoich działaniach zarówno instrumenty militarne, polityczne oraz handlowe;
- ważna dla UE pozostaje współpraca z USA oraz utrzymywanie kontaktów z Rosją i Chinami⁴⁶.

Europejski Cel Operacyjny/Zasadniczy 2010

Kolejnym wyznaczonym przez Unię Europejską celem operacyjnym był *Headline Goal 2010*, który został zatwierdzony na Szczycie Rady Europejskiej w Brukseli w 2004 roku. Za bezpośrednie przesłanki do jego opracowania wymieniono: przyjęcie w grudniu 2003 roku Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa i opisane w tym dokumencie zmiany sytuacji strategicznej, rozwój technologii, a także doświadczenia wyniesione z dotychczasowych operacji prowadzonych przez UE⁴⁷.

Praktyka ukazała, że wspólne siły europejskie są zdolne prowadzić misje utrzymywania pokoju i misje policyjne w najbliższym sąsiedztwie Unii Europejskiej. Jednakże mają one ograniczone możliwości samodzielnego przeprowadzania operacji poza Europą (głównie z powodu niedysponowania transportem strategicznym – podczas misji *Artemis* w Demokratycznej Republice Konga była potrzeba wypożyczenia samolotów firmy ukraińskiej), a także długotrwałych działań bojowych obejmujących większe siły (ze względu na ograniczoną liczbę odpowiednich jednostek, brak rozbudowanych struktur dowodzenia i komunikacji, braki w uzbrojeniu)⁴⁸.

W zatwierdzonym w czerwcu 2004 roku dokumencie państwa członkowskie zobowiązały się zapewnić Unii Europejskiej do 2010 roku zdolność do jednoczesnego prowadzenia kilku operacji o różnym stopniu trudności. Rozwijanie wspólnego potencjału wojskowego ma być nakierowane nie na zwiększenie wkładów krajowych, lecz na podwyższenie jakości wspólnych sił,

---

⁴⁶ M. Pyka, B. Wojtyniak (red.), *Prawo...*, op. cit., s.227.

⁴⁷ Ł. Kulesa, *Europejski Cel Operacyjny...*, op. cit., s. 1294.

⁴⁸ *Ibidem*.

zwiększenie stopnia ich interoperacyjności oraz zdolności do ich wysyłania poza granice UE wraz ze zdolnością późniejszego ich utrzymania. Przewidywano m.in. wprowadzenie systemu oceny i kategoryzacji zadeklarowanych jednostek ze względu na ich wartość bojową, wspólne ćwiczenia, a także opracowanie wspólnych koncepcji i procedur operacyjnych⁴⁹.

Grupy Bojowe UE

Najbardziej widocznym przykładem zmiany podejścia do realizacji koncepcji grup szybkiego reagowania było utworzenie Grup Bojowych UE w 2004 r. Bezpośrednim wsparciem dla ich powstania było przyjęcie przez Unię Europejską ESB oraz podpisanie z NATO pakietu porozumień *Berlin Plus*⁵⁰. Pakiet ten umożliwił UE korzystanie ze zdolności strategicznych i zasobów logistycznych NATO⁵¹. W ramach przyjętej koncepcji Grupy Bojowe UE mają opierać się na oddziałach w postaci zmechanizowanego batalionu piechoty o sile około 1500 żołnierzy z elementami wsparcia bojowego oraz logistycznego. Jego zasięg terytorialny miałyby sięgać 6000 km od Brukseli. Zgłaszanie przez państwa członkowskie UE żołnierzy do Grup Bojowych UE jest dobrowolne. Państwo deklaruje utworzenie grupy na okres 6 miesięcy w ramach którego pełni tzw. dyżur bojowy. Grupa taka powinna być w stanie w pięć dni po podjęciu decyzji politycznej być gotowa do rozmieszczenia, a w dziesięć kolejnych dni do rozlokowania w rejonie kryzysu gdzie ma rozpocząć swe działania. Grupa Bojowa pełniąca dyżur bojowy musi być zdolna do działania w dwóch jednocześnie operacjach militarnych. Grupa taka musi być również gotowa do prowadzenia operacji trwającej 30 dni, a w przy dodatkowym zapewnieniu wsparcia przez UE do 120 dni po czym w rejon jej działań miałyby wejść wojska państw członkowskich ONZ⁵².

---

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ W dalszej części artykułu jest wyjaśnione co zawierał w sobie pakiet porozumień *Berlin Plus*.

⁵¹ J. Stańczyk, *Grupy Bojowe jako...*, op. cit., s. 36.

⁵² Ibidem, s. 38-39.

Europejskie Siły Żandarmerii

Europejskie Siły Żandarmerii (EGF) są kolejnym przykładem obecnie działającego zgrupowania wojskowego państw członkowskich UE. Zostały one utworzone Deklaracją Woli w 2004 r. w Noordwijk w Holandii przez pięć państw Francję, Włochy, Holandię, Portugalię oraz Hiszpanie. EGF uzyskały pełną gotowość operacyjną w 2006 roku. Zgodnie z Deklaracją Woli oraz Traktatem o UE formacja ta jest formacją *operacyjną zawczasu przygotowaną, wytrzymałą i gotową do rozlokowania w krótkim czasie*⁵³. Formacja ta została utworzona jako zgrupowanie bojowe państw członkowskich dla Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, ale również do działań poza strukturami Unii Europejskiej. Europejskie Siły Żandarmerii sprawdziły się już kilkakrotnie jako skuteczne narzędzie realizujące operacje zarządzania kryzysowego w ramach wypełniania przez UE misji petersberskich⁵⁴.

Podczas posiedzenia Międzyresortowego Komitetu Wysokiego Szczebla, które odbyło się w dniach 12-14 grudnia 2011 r. w Madrycie Europejskie Siły Żandarmerii przyjęły wniosek Ministra Obrony Narodowej RP o nadanie pełnego członkostwa polskiej Żandarmerii Wojskowej⁵⁵.

Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej w Traktacie Lizbońskim

Traktat Lizboński formalnie nazywany Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (często mylony z Traktatem o Unie Europejskiej, który został podpisany w 1992 roku w Maastricht) wszedł w życie w 2009 roku jednak jego podpisanie nastąpiło dopiero w 2007 roku. Zniósł on trójfilarową strukturę Unii Europejskiej oraz nadał jej osobowość prawną. Do najistotniejszych rozwiązań jakie postawiono podczas Szczytu w Lizbonie w zakresie funkcjonowania Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony można uznać:

---

⁵³ *Europejskie Siły Żandarmerii*, <http://www.eurogendfor.org/polski/organizacja/co-to-jest-eurogendfor> [dostęp: 17/08/2016].

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *EGF*, <http://www.zw.wp.mil.pl/pl/53.html> [dostęp: 17/08/2016].

- Wprowadzenie pojęcia Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony do tekstu traktatu (pojęcie to nigdy wcześniej nie pojawiało się w żadnym z poprzednich traktatów), jednakże w nowej postaci jako Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO);
- Zobowiązanie się przez państwa członkowskie UE do udostępniania wojskowych i cywilnych zdolności (w tym sił wielonarodowych) w celów realizowanych w ramach WPBiO;
- Potwierdzenie zasady i praktyki jednomyślności w sprawach dotyczących obronności, w tym w przypadku decyzji o przeprowadzeniu misji pokojowej;
- Utworzenie stanowiska Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, któremu nadano kompetencje nadzorowania WPBiO;
- Poszerzenie zakresu katalogu misji petersberskich, dla realizacji, których powołano na mocy traktatu WPBiO. Zadania te objęły: wspólne działania rozbrojeniowe, misje humanitarne i ratunkowe, misje wojskowego doradztwa i wsparcia, misje zapobiegania konfliktom i utrzymywania pokoju, misje zbrojne służące zarządzaniu kryzysowemu, w tym misje przywracania pokoju i operacje stabilizacji sytuacji po zakończeniu konfliktów;
- wprowadzenie klauzuli solidarności wobec państw członkowskich;
- UE w przypadku gdy któreś z nich dozna: ataku terrorystycznego, klęski żywiołowej lub katastrofy spowodowanej przez człowieka. Idea ta narodziła się w wyniku ataków terrorystycznych w Madrycie w 2004 r.;
- wprowadzenie nadzoru Parlamentu Europejskiego nad obszarem WPBiO⁵⁶.

W trakcie tworzenia Traktatu lizbońskiego ustanowiono również po raz pierwszy w historii istniejącej od 1992 r. Unii Europejskiej klauzulę

---

⁵⁶ *Geneza Wspólnej Polityki...*, op. cit.

sojuszniczą, której to nadano brzmienie: W przypadku gdy jakiegokolwiek Państwo Członkowskie stanie się ofiarą napaści zbrojnej na jego terytorium, pozostałe Państwa Członkowskie mają w stosunku do niego obowiązek udzielenia pomocy i wsparcia przy zastosowaniu wszelkich dostępnych im środków, zgodnie z artykułem 51 Karty Narodów Zjednoczonych. Nie ma to wpływu na szczególny charakter polityki bezpieczeństwa i obrony niektórych Państw Członkowskich. Zobowiązania i współpraca w tej dziedzinie pozostają zgodne ze zobowiązaniami zaciągniętymi w ramach Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, która dla państw będących jej członkami pozostaje podstawą ich zbiorowej obrony i forum dla jej wykonywania⁵⁷. Klauzula ta sprawia, że Polska i kilka innych państw członkowskich UE posiada oprócz klauzuli mówiącej o obronie kolektywnej ustanowionej art. V Traktatu Północnoatlantyckiego jeszcze jeden rodzaj klauzuli stanowiącej o zbiorowej obronie w przypadku aktu agresji zewnętrznej innego państwa lub podmiotu na niego.

WPBiO a NATO

Problem na linii Unia Europejska i Sojusz Północnoatlantycki pojawił się odkąd tylko Europa Zachodnia zaczęła rozwijać własne zdolności bojowe na rzecz utworzenia wspólnotowego europejskiego systemu bezpieczeństwa i obrony bez wsparcia Stanów Zjednoczonych. Tarcia na linii UZE – NATO dało się zauważyć już przy tworzeniu Układów zmieniających Traktat Brukselski w latach 60 gdzie po przez zapis w jednym z artykułów uzależniono Unię Zachodnioeuropejską od działalności Sojuszu. Szczególne umniejszanie roli UZE było najbardziej widoczne w kolejnych latach gdy jej rola spadła marginalnie do organizacji która dubluje zadania innych organizacji regionalnych. Taki stan utrzymał się aż do okresu lat 80, ponieważ dopiero wówczas zaczęto sobie uświadamiać, iż NATO i USA nie dają stu procentowej gwarancji wsparcia w przypadku groźby agresji

---

⁵⁷ M. Pyka, B. Wojtyniak (red.), *Prawo...*, op. cit., s. 230.

zewnątrznej ze względu na nieprecyzyjny zapis art. V Traktatu Północnoatlantyckiego. W latach 90 aż do roku 2003 sytuacja pomiędzy UE a NATO dochodzi do niejasnego punktu względem samodzielności Unii Europejskiej w zakresie własnych działań operacyjnych. Stan ten odменя się i staje się klarowny dopiero w marcu 2003 r., kiedy to UE i NATO podpisują między sobą pakiet porozumień *Berlin-Plus* w ramach których dochodzi do:

- zawarcia umowy w sprawie wymiany informacji niejawnych pomiędzy organizacjami;
- zapewnienia UE dostępu do planowania operacyjnego NATO oraz określonych sił i wspólnych zasobów Sojuszu;
- udostępnienia europejskich opcji dowodzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego dla operacji prowadzonych przez UE, w tym rozwinięcie europejskiej roli Zastępcy Naczelnego Dowódcy Sił Sojuszniczych NATO w Europie (SACEUR);
- adaptacji systemu planowania obronnego NATO uwzględniającego dostępność sił dla operacji UE⁵⁸.

Podsumowanie

Patrząc na drogę Europy w tym w szczególności Europy Zachodniej w dążeniu do budowy własnego systemu bezpieczeństwa obrony kolektywnej była ona żmudna i często nie łatwa. Czytając wnioski zawarte w artykule może się wydawać że ów fakt był spowodowany nadmiernymi aspiracjami Francji w dążeniu zaraz po wyniszczającej dla niej II wojnie światowej do odbudowy swojej mocarstwowej roli przy jednoczesnym osłabieniu wpływów Stanów Zjednoczonych w Europie. Francja jednak musiała sobie zdać sprawę, że jej działalność wpływała na niekorzyść oraz bezpieczeństwo całej Europy Zachodniej oraz zmniejszanie wiarygodności wobec sojuszu z USA. A to jednak sojusz ze Stanami

---

⁵⁸*Relacje UE-NATO,*

https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/europejska_polityka_bezpieczenstwa_i_ochrony_esdp/relacje_ue_nato/?printMode=true [dostęp: 18/08/2016].

Zjednoczonymi w ramach Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego był nie wątpliwie podstawą bezpieczeństwa Europy Zachodniej w okresie zimnej wojny ze Związkiem Radzieckim. Wraz z nastaniem lat 90 i upadkiem ZSRR państwa Europy Zachodniej podjęły próbę obudowy europejskiej tożsamości w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony w obawie czy NATO po zakończeniu zimnej wojny i zniknięciu głównego wroga nie ulegnie rozpadowi. Na szczęście Sojusz nie uległ rozpadowi tylko wręcz się powiększył wprowadzając w swoje struktury państwa z Europy Środkowo – Wschodniej będące dawniej państwami satelickimi ZSRR oraz angażując się utrzymanie światowego pokoju i bezpieczeństwa we współpracy z Radą Bezpieczeństwa ONZ. Jeśli chodzi natomiast od WPBiO to od czasu jej reformacji Traktatem Lizbońskim nadal odnosi ona słabe skutki głównie spowodowane faktem niewystarczającego zaplecza logistycznego w zakresie transportu strategicznego w stosunku do posiadanego potencjału militarnego przez państwa członkowskie UE. Dodatkowo drugim problemem pozostaje częste deklarowanie przez państwa członkowskie będące zarazem w UE i NATO tego samego uzbrojenia i stanu osobowego do obu organizacji jednak z ewentualnym jego wykorzystaniem w pierwszej kolejności na rzecz Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Literatura:

1. Ciupiński A., *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej. Geneza, rozwój, funkcjonowanie*, Wyd. Difin, Warszawa 2013.
2. *Deklaracja Plevna*, Paryż, 24 października 1950 r., [w]: S. Parzymies, *Integracja europejska w dokumentach*, wyd. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2008, s. 104-110.
3. Demkiewicz A., *Integracja Europy Zachodniej w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony. Od EWO do WEPBiO*, Toruń 2007.
4. Kulesa Ł., *Europejski Cel Operacyjny 2010*, PISM, Biuletyn nr 7(252), Warszawa 2005.

5. Pyka M., Wojtyniak B. (red.), *Prawo ustrojowe Unii Europejskiej – Repetytorium*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2012.
6. Stańczyk J., *Grupy Bojowe jako instrument polityki reagowania kryzysowego Unii Europejskiej*, Studia Europejskie, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego nr 4(52), Warszawa 2009.
7. Zieliński M., *Wielonarodowość w działalności europejskich sił morskich*, Wyd. Sowa, Gdynia 2012.
8. Zięba R., *Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2005.

Źródła internetowe:

1. *Casus foederis*, <http://sjp.pwn.pl/sjp/casus-foederis;2553024.html> [dostęp: 11/08/2016].
2. *EGF*, <http://www.zw.wp.mil.pl/pl/53.html> [dostęp: 17/08/2016].
3. *Eurokorpus – formacja dla Unii Europejskiej i NATO*, <http://www.magnum-x.pl/artypul/eurokorpus-formacja-dla-unii-europejskiej-i-nato> [dostęp: 16/08/2016].
4. *Europejska integracja wojskowa - 65 lat trudnej współpracy*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/europejska-integracja-wojskowa-65-lat-trudnej-wsp%C3%B3lC5%82-pracy> [dostęp: 11/08/2016].
5. *Europejska Wspólnota Węgla i Stali*, <http://uniaeuropejska.org/europejska-wspolnota-wegla-i-stali> [dostęp: 13/08/2016].
6. *Europejskie Siły Żandarmerii*, <http://www.eurogendfor.org/polski/organizacja/co-to-jest-eurogendfor> [dostęp: 17/08/2016].
7. *Geneza Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO)*, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/europejska_polityka_bezpieczenstwa_i_obrony_esdp/geneza_europejskiej_polityki_bezpieczenstwa_i_obrony_epbio [dostęp: 16/08/2016].

8. *Misje petersberskie*, <http://stosunki.miedzynarodowe.pl/bezpieczenstwo/1186-misje-petersberskie> [dostęp: 15/08/2016].
9. *Plan Marshalla – „imperialistyczne knowania”*, <http://www.polskieradio.pl/39/246/Artykul/814773,Plan-Marshalla-imperialistyczne-knowania> [dostęp: 11/08/2016].
10. *Początki II filara Unii Europejskiej - od Plevena do EWP*, <http://www.psz.pl/120-unia-europejska/maciej-jarecki-poczatki-ii-filara-unii-europejskiej-od-plevena-do-ewp> [dostęp: 13/08/2016].
11. *Relacje UE – NATO*, https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/europejska_polityka_bezpieczenstwa_i_obrony_esdp/relacje_ue_nato/?printMode=true [dostęp: 18/08/2016].
12. *Unia Zachodnioeuropejska*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Unia-Zachodnioeuropejska;3991335.html> [dostęp: 14/08/2016].
13. *Unia Zachodnioeuropejska*, <http://jasinski.blox.pl/2011/04/Unia-Zachodnioeuropejska-UZE.html> [dostęp: 14/08/2016].

**FIRST FORMS OF INTEGRATION AND THE PROCESS
OF FORMATION OF THE COMMON POLICY OF SECURITY
AND DEFENCE OF THE EUROPEAN UNION**

Summary

The common integration of the countries of Western Europe in the construction of a system of collective defense began with the end of World War II, in order to avoid once again renewal of the power of German militarism. In article analyzed the historical process of the construction of the Western European countries now the European Union common policy of security and defence showing the first form of integration within the loosely concluded alliances, through the stage of the creation of the first armed of Western European countries called the Western

European Union on the creation and entering in treaties founding of the community system of security and defense.

Key words: the European Union, the Western European Union, common policy of security and defence, security

**Wspieranie młodych twórców, pisarzy i naukowców – wiersze młodej pisarki:
Aleksandry Makurat z cyklu „Słowami Duszy”¹**

Zastanowienie może budzić jak zrodził się pomysł wzbogacenia monografii naukowej o cykl wierszy autorstwa Pani Aleksandry Makurat. Pytania: dlaczego tak się stało?, jaki był cel takiego zabiegu? są zupełnie naturalne. Upraszczając, odpowiedź można przedstawić za pomocą dwóch argumentów.

Po pierwsze wielu autorów poczynając od największych Platona i Arystotelesa posługiwało się różnymi formami literackimi w swoim przekazie. Po wtóre poezja rozbudza w człowieku wrażliwość na piękno i prawdę, które nas otaczają. Jak mawiał Albert Einstein: „Samo słowo odkrycie nie jest najwłaściwsze, ponieważ oznacza ono uświadomienie sobie czegoś, co od dawna istnieje; potrzebny jest dowód, który nie ma już charakteru odkrycia, lecz określa co najwyżej drogę, która nas do niego doprowadziła. [...] Odkrycie w istocie nie jest aktem twórczym.” Zasadniczo dzieło naukowe, czy też poetyckie nie służy samemu twórcy, skierowane jest do rozpowszechniania w przestrzeni publicznej i adresowane do otwartego kręgu odbiorców. Wyrażamy nadzieję, że i tak będzie tym razem.

Życzymy Pani Aleksandrze, jako przedstawicielce młodego pokolenia wytrwałości w pracy twórczej i zapału do dalszej pracy

Redaktorzy naukowci:

dr Piotr Lizakowski

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

dr Dariusz Skalski

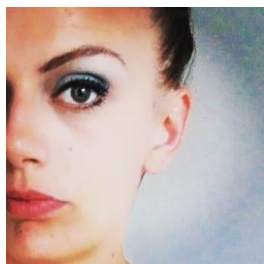
Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku

Zakład Sportów Wodnych

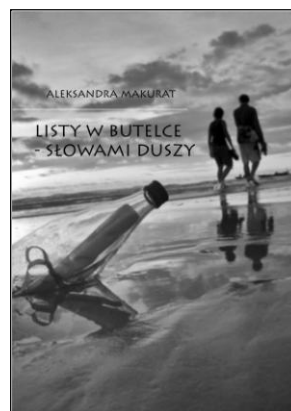
---

¹ *Opracowanie wzbogacone zostało o zdjęcia autorstwa mgr filologii polskiej Haliny Muchowskiej – Skalskiej z pasa nadmorskiego wykonane w okolicach Kompleksu Wczasowego „Róża Wiatrów” w Darłównu Zachodnim (województwo zachodniopomorskie) latem 2016.*

Aleksandra Makurat o sobie:

Sztuką pisania zajmowałam się już jako młoda osoba uczęszczając jeszcze do Technikum Hotelarskiego ZSHG Gdynia. Mając 19 lat napisałam kilkanaście pierwszych utworów poetyckich prozą i wierszem. Pisanie było moją pasją, również sama ilustrowałam moje wiersze lub prozę, także przesłania. Uzdolnienia i wrażliwość artystyczną miałam od dziecka w zakresie plastyki i muzyki. Lubiłam dużo czytać. Czytałam bardzo dużo. Szczególnie spodobały mi się powieści np. takie jak Pamiętniki: Poradnik na małżeństwo doskonałe, Z życia wzięte: Biała Masajka, Kwiat Pustyni. Nie omijałam też science fiction i literatury fantastycznej. Z lektur ogromne wrażenie na mnie wywarły: “Ten Obcy” oraz “Przedwiośnie”. Czytałam gazety, książki naukowe, encyklopedie. Byłam niespokojną duszą. W podstawówce razem z moją przyjaciółką wydawałam gazetkę szkolną. W gimnazjum tak, jak i wcześniej świadectwa miałam z wyróżnieniem. Było tak dzięki poradom i trosce mojego Ojca Kazimierza Makurat. To On sprawił, że myślałam poważniej o przyszłej pracy i zawodzie. Sam był mistrzem w zawodzie kucharz, pływał na statkach, był w wojsku, potem do końca swojego życia pracował w Szpitalu Specjalistycznym w Gdańsku jako technik laborant w Zakładzie Patologii. W tym roku mija 10 rocznica jego śmierci. Moją pierwszą książkę zadedykuję też Jemu...

***

I. Amor

Wytatuowane na mych Skrzydłach.

Amor Vincit Omnia...

Omnia Amor Vincit.

My Piraci z Karaibów.

- Miłość Wszystko Zwycięża-

Znaczy Amor Vincit Omnia.

Niepokonani

W sobie na zawsze

Zastani.

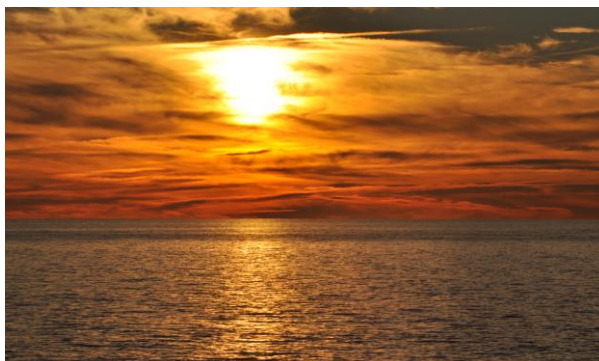
Chcę odpowiedzi Końca.

Nie początku.

Tęsknię.

Amor Vincit Omnia...

Wróc.

*Fot. 1. Zdjęcie z pasa nadmorskiego wykonane w okolicach
Kompleksu Wczasowego "Róża Wiatrów"
w Darłównu Zachodnim lato 2016r.*

2. Statek uciezki Czarnej Perły

Szybko wsiadasz na swój Statek

Uciezki od miłości.

Ty twierdzisz, mówisz, że...

To znak męskości.

Odwaga uciezki jest dnem

Drewnianej tej historii beczki.

Rumu.... Twojego?

Piratów z Karaibów.

Płyniesz tam?

Pijesz sam.

Beczki piwa warzonego.

Wolę Rum,

Z Tobą pić,

We wszystkie dni.

Nie...

Sterujesz kobietami,

Jak Jack Sparrow

Pirat nam znany.

Ster bierzesz,

Wykorzystujesz Koło Biegu.

W koło myśli.

Biegiem uciezki bez dna beczki

Kołowrotkiem wędki.

Łowisz swe niewiast setki.

Setki Plaż.

Shot-ów setki.

Setki wiadomości.

Bez powinności...

Uciekasz potem z „Czarnej perły”

Chcesz Ją z powrotem.

Jak tchórz żaloszny

Jest Jack Sparrow.

Potem się śmiejesz,

Znowu Jesteś Sam.

Męskości takie chwilę trwają

Wiosny nie czynią.

Jest Jesień.

Zejdź ze statku.

Nie zapomnij „Czarnej Perły”

Z pokładu.

Fot. 2. Zdjęcie z pasa nadmorskiego wykonane w okolicach Kompleksu Wczasowego "Róża Waiatrów" w DarłóWKu Zachodnim lato 2016r.

3. Koniczyna szczęścia od zaraz potrzebna,
koło ratunkowe, ja nadal "stoję"
w morzu potrzeb odrzucona, ma u kogoś wena.
Kamienie wulkaniczne, toną na mej ręce.
Silna jestem. Nadal jestem... na dnie jestem.
Tonę. Od Ciebie chcąc za dużo, tonę bez Ciebie.

*Fot. 3. Zdjęcie z pasa nadmorskiego wykonane w okolicach
Kompleksu Wczasowego "Róża Wiatrów"
w Darłównu Zachodnim lato 2016r.*

4. Morza Weny

Wena odkryta natchnieniem
Nie zmyta w kałamarzu
Pióra morza słów się topi.
Przy wyobraźni życia.
Co zwie się pozornie szczęściem.
Życia szarości trwania w codzienności.
Dym leci,
szumi dzielnica.
To spokój,
To coś co mnie zachwyca.
Szum wód,
Morza niedaleki.
Szum wiatru,
Nie... to Słońce Dziś świeci.
Mgły opadły.

Statek płynie.
Ster krótkich Dni.
Nocy sternik.
W myśli mej nie zginie.
Wieczorem...
Myślę o Tobie.
Gwiazdy wczoraj spadały,
Tysiące marzeń spełniały.
Perseusz ogień swój topił,
W kałamarzu skały Nocy.
Miłości ogni.
Atena innym mądrości nadała
Pan Bóg niedowiarków zespałał.
W wiarę....
Ja tak cicho siedziałam, obserwowałam.
Ludzi śpiących, jakichyś marzących...
Na ławkach, na plażach, w łózkach tonących.
O ciszy, spokoju, miłości, myślących.
Pokoju pragnących, też i cierpiących.
Marzących...
Wena ma darem jest,
Talentów jej bezkres.
To jest początek horyzontów
Harmonii się ładującej.
Ciszy Drogi.
Pisania mocy,
Śpiewającej Duszy.

Umiejętności pokonania
.... wszech burzy.
Naszej... Naszej podróży.
Nie kończącej się historii.
Mej Duszy.

*Fot. 4. Zdjęcie z pasa nadmorskiego wykonane w okolicach
Kompleksu Wczasowego "Róża Waiatrów"
w Darłównu Zachodnim lato 2016r.*

5. Wraki

Zapomnieć jest bardzo prosto.
Prostszego bym chciała,
Zdania...niepożegnania.
Kotwice wyciągnąć.
Odpłynąć bym chciała.
Zostały Wraki.
Wrakiem zostałam.
Nie mogę pojąć...
Wyborów moich i Twoich.
Żałuję jeszcze,

ze wciąż tam „Stoisz”.
Sam na wraku
Z kimś Twoim,
Mnie nie rozdwoisz.
Wrakiem niedługo zostanę Twoim.
Później mnie odkryjesz
Zanurkujesz po czasie
W głębie...
Odkrycia Dna.
Dna umysłu.
Seksownego ciała.
Spięcia zmysłów.
Skarbu piratów.
Wrakiem zostanę,
Na zawsze utkwię
Dla Ciebie.
Jak ten List w butelce,
Wciąż nie odebrany.
Mam go i patrzę,
Na niego.
Skarby mam już z Wraku mojego.
Z listu nieotwartego.
Wulkanu Pamiątki.
Dwa klejnoty.
Dwa serca.
Dwa mosiężne medale
Zapięcia i spięcia
Nie zardzewiałe.
Hematyt i drewno,
Łączy skarb Wraku,

Paskiem skórzanym
Dla Ciebie nieodebranym.

Wraki.

Ja i Ty.

Na zawsze.

Brak odbioru.

6. Zostaniemy Sobą

[Nasyciłam się Ciszą w Naszym przemijaniu]

Nigdy Prawdy Nie usłyszałeś,

Stałeś się tym Kim chciałeś.

Mnie posłuchałeś.

Świadomie nieświadomie

Zostałeś we Mnie.

Ja w Tobie.

Mnie wybrałeś.

Ty Tytanie Morza, Oceanów

W ramię serca Walczysz

O bycie Sobą.

Żadnych Granic,

Zero pomyłek...

I Tak będę z Tobą.

Nie fizycznie

Telepatycznie...

Świadomie.

Patrząc w Księżyc.

I Słońce oślepienia

Słyszając wilków wycie,

Ty i Ja.

Moje marzenia.

Morze Marzenia.
Horyzonty nieznane,
Zostaniemy sobą,
Dwoje między Sobą.
Ja z Tobą, My ze sobą.

7. *Księżę Niezłomny*

Ty Chcesz być Dobrym
Księciem Niezłomnym
Dla Kobiet Darzącym
Zawsze na Tak
Nigdy na Nie
Ognia ramienia Pałacym
Życia nie znasz?
Księciem bywasz
Każdą chcesz zdobywać?
Masz za Dobre Serce,
Natchnione słoną wodą.
Życia przygodą,
Oczy Walczące,
Ty nigdy na Nie.
W otchłań porzucasz Mnie.
Twoje Oczy – nie zasną,
Napraw Słone Łzy.
Jeśli nie potrafisz kochać.
Mimo Tych Rad, Burz
Spięć, nie usłanych róż.
To jest Grad.
Grad Dusz!
Naprawić nie dasz rady już.

Oczy łez miliony płynące,
Tonące na łożku miłości.
Z poduszką głowy tytanowej
Rąk atramentem mych zaplamionych.
Nie dasz rady mnie już kochać, kiedy...
Nie umiesz już Sam.
Musisz wybrać.
Nie Być księciem dla swych Dam.

8. Pełnia dzisiaj.
Dzisiaj jest pełnia,
Oni się tworzą.
Tworzą morza poezji między parami Sobą wierszy.
Para kochanków,
wilk się obudził.
Watahy ciszy nadchodzą Nowe zmiany w obiegu burzy.
Dnia przed burzą.
Pełnia morza artystów,
dusz poezja. Stracona ja, dzisiaj znowu jest pełnia...

9. Gram

Gra w liście,
gra mi dobrze,
gra = jest niedobrze.
Gram dobrze,
sama w polu walki.
Niosąc przecinki losów,
siłami opadam
na pokłady stosów.
Listów w butelce,

które po mapie
Morza nie trafiają,
sama gram
...walczę.
Utkwiłam.
Listami wciąż piszę.
Gra bezsilności walki
Bezsensu nonsensu.
Gra złości
Bez litości
Węzły splatane,
Moje życie uwikłane.
Przyzwyczaiałam się...
Ciekawe czy się "rozwiąże"?

10. Na Ratunek

Płynę więc do Niej ...
Lecąc chcę czynami ...
Harmonii myśli tysiące
Ogarniają mnie Nużące
Sny, dni, szare Dni...
Miłosne koszmary tęsknoty.
Statek ciszy, bez smutku
Bez żalu, na krótko
Na ratunek liny swe wyrzuca
W głębię
Odpływa... Statek marzeń.
Tlącego się spokoju tęsknoty
Dna głębokiego, liny nie-swobody
Na Dnie Ja...

Uratujesz mnie od Dnia

Na ratunek

Będziesz?

Kiedyś?

Ja, jestem.

11. Pamiątki z wulkanu

[Na paskach ręki klejnoty w skórzanym obliczu, wryły świadectwo oddalenia się
na zawsze, ciszy w ukryciu. Żeglarskim zdobyciu, przyjaźni obliczu.]

Daleko jesteś i blisko tak,

Jak róży kompasów wiatr.

Wracasz z powrotem, tak ? ...

Nigdy już do mnie...

Ja mam kompas, Ty masz wiatr.

Strzała się obraca i kieruje...

Daleko ode mnie mur buduje.

Mur coraz większy, wyższy,

Daleko do Ciebie... Jestem....

Twojej wyobraźni

Nie podejmie już wulkan energii.

Jedynie lawa kompasów się tworzy:

Świadectwa naszych przestworzy,

Kilometry wryte tarczami, drogami,

od strzał kompasów są już zakryte.

Skórzana ręka pasków klejnoty,

Kochania bransolety świadectwa,

Dowodem naszej wspólnoty.

Myśli, nie głupoty

Kochania cnoty.

12. Listy w butelce

Zapal ze mną ten ostatni raz papierosa marzeń,
O lepszy świat, nasz świat razem.
Wypij ze mną jabłkowe, chmielowe, gazowane butelki.
Szkłanki potęgi...
Słodkie jak jeszcze nie były Nasze poranki.
Tak, wiesz, chcesz, Nie?
Palone wieczory bez pokory, do nocy bez zmory.
Ja i Ty razem, w ramionach chwały.
Bezpieczeństwa nasze by nie ustały.
Noce gorące, jak piasek rozżarzonej ciszy...
Sen nie pogrążył by nas...
Dotyku, bliskości wiele set plaż...
Leć proszę wysoko, wyląduj bezpiecznie,
Ja twoją kuszą, ty mym powietrzem,
Ty moją strzałą tak jak popiół i żar,
Kieruj się do mnie, proszę, to fakt.

13. Aniołem XXI wieku jest Ci być trudno,
oj trudno ma ziemską istotę,
w niesieniu dobra, zastaniesz drogi ognia.

Przeszkody w nadziei, straty moralne i nieodwracalne,
lecz walka i siła, nie poddania się miła, ta strona - to Twoja Obrona.
Wygrywania pasja i nagród dobra, twa passa niezłomna.

14. Ściąganie myślami

Nie czyńcie telepatycznych myśli w kierunkach swoich,
póki pewności nie masz twoich, że on Twój ocean, a Ty jego rzeką.
Łącząca telepatią na zawsze Was kochanków, miłości bez przystanków,
pewność istnienia bez granic. Nie czyńcie sobie tanich przystani.

15. Na zakończenie

Kiedy już odpłynie Twoja Łódź
Motorówką wprost od brzegu
Kiedy nie będziesz już wstecz się oglądać
Nie zapomnij przyjść się pożegnać.
Ostatnim pocałunkiem.
Ostatnim słowem.
Przytulnie w ramionach na chwilę
Pod horyzontem księżyca
Na plaży spokojnej
Powiedz na tą ostatnią chwilę
Jedno lub dwa słowa.
Na pożegnanie odpłyn
Daleko to jeszcze?
Bym nie pytała się już
Wreszcie i na zawsze.
Ciszy i szumów wiatru.
Otoczenia bez hałasu.
Bym nie szukała powrotów do Ciebie.
Odpłyn tylko pożegnaj
Nasze marzenie.
O wspólnym Statku,
Pod pełnią księżyca szczęścia,
Miłości, nie mam już czasu na nieśmiałości.
W kółko granej bezsilności,
Odkryj to dzieło.
Może już na statku.

*Fot. 5. Zdjęcie z pasa nadmorskiego wykonane w okolicach
Kompleksu Wczasowego "Róża Wiatrów"
w Darłównu Zachodnim lato 2016r.*

***

WYBRANE OBSZARY ZAINTERESOWAŃ, WYMOGI EDYTORSKIE

Wybrane obszary zainteresowań:

Bezpieczeństwo:

- system Państwowego Ratownictwa Medycznego i Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego (aspekty prawne, zarządzanie i współpraca z ratownictwem wodnym),
- programy edukacyjne dla różnych grup społecznych, w tym szczególnie z edukacji dla bezpieczeństwa,
- zarządzanie w strukturach ratownictwa (edukacja, ratownictwo, rekreacja, sport, medycyna) – Management in Rescue,
- bezpieczeństwo osób pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne, ratownictwo lodowe,
- nowoczesny sprzęt i środki techniczne stosowane w krajowych i światowych służbach ratowniczych,
- dydaktyka ratownictwa wodnego,
- organizacje ratownicze jako służby w zakresie bezpieczeństwa powszechnego,
- zagadnienia bezpieczeństwa w różnych formach kultury fizycznej,
- rola organizacji pozarządowych w współtworzeniu bezpieczeństwa powszechnego i na obszarach wodnych,
- promocja w zapewnieniu bezpieczeństwa powszechnego i na obszarach wodnych,
- udział organizacji ratowniczych w zakresie bezpieczeństwa powszechnego, bezpieczeństwa wewnętrznego kraju,
- działania promocyjne i edukacyjne w zakresie bezpieczeństwa powszechnego i na obszarach wodnych,
- zarządzanie kryzysowe,
- działania profilaktyczne i prewencyjne w zakresie bezpieczeństwa.

Zdrowie:

- zdrowie i jego wartość dla człowieka i społeczeństwa,
- zdrowie w regulacjach krajowych i międzynarodowych,
- odpowiedzialność władz publicznych za zdrowie obywateli,
- bezpieczeństwo zdrowotne,
- stan środowiska a zdrowie człowieka,
- polityka zdrowotna,
- funkcje zdrowia publicznego,
- modele opieki zdrowotnej,
- dokumenty strategiczne w zakresie opieki zdrowotnej,
- zagrożenia dla Polski i świata w zakresie zdrowia człowieka (m.in. pandemie, bezpieczeństwo żywności, konflikty o wodę, bioterroryzm),
- system ubezpieczeń zdrowotnych i jego efektywność,
- administracja rządowa i samorządowa w systemie ochrony zdrowia,
- rola organizacji społecznych, szkół w poprawie dobrostanu społeczeństwa.

Kultura fizyczna:

- organizacja bezpiecznego wypoczynku dzieci i młodzieży,
- zarządzanie w turystyce i w sporcie,
- filozoficzne, socjologiczne i ekonomiczne problemy rozwoju kultury fizycznej i sportu pływackiego,
- diagnostyka i kontrola w kulturze fizycznej i sporcie,
- pedagogika kultury fizycznej – współczesność i przyszłość,
- istotne problemy edukacji, wychowania fizycznego, turystyki, rekreacji i sportu,
- biomechaniczna diagnostyka i kontrola treningu pływackiego,
- fizjologiczna kontrola efektów treningowych w pływaniu,
- analiza i prognozowanie wyniku sportowego w dyscyplinach sportowych,

- efektywność nauczania pływania,
- dydaktyka i organizacja sportu pływackiego,
- aspekty medyczne i prozdrowotne sportu pływackiego.

Wymogi edytorskie

Wszystkie artykuły zgłoszone do publikacji cyfrowej zostaną zrecenzowane oraz po pozytywnej opinii recenzentów, zamieszczone w publikacji naukowej. Prosimy o przygotowanie tekstu referatu w formie wydruku i w wersji elektronicznej (w programie Microsoft Word – min. Wersja 11) stosując się do poniższych wymogów:

- format artykułu B5;
- marginesy - górny 2,50 cm, dolny 2,50 cm, lewy 2,50 cm, prawy 2,50 cm;
- w lewym górnym rogu: tytuł naukowy, imię i nazwisko autora(ów); linijkę niżej – nazwa instytucji; kolejną linijkę niżej – adres mailowy autora(ów) – Times New Roman 12 pkt pochyły;
- poniżej tytuł artykułu – Times New Roman 12 pkt pogrubiony; wyśrodkowany;
- czcionka tekstu akapitowego – Times New Roman 12 pkt, obustronnie wyjustowana;
- odstęp między wierszami – 1,5 pkt;
- podtytuły – czcionka Times New Roman 12 pkt, pogrubiona;
- przypisy na dole strony – wielkość czcionki przypisów Times New Roman 9 pkt;
- numeracja – ciągła, numer strony umieszczony na górnym lub dolnym marginesie.

Literatura – sposób dokumentowania:

- książki: Autor: Tytuł książki, Wydawnictwo, Miejsce i rok wydania, strona;

- opracowania w publikacjach zwartych: Autor opracowania: Tytuł opracowania [w] Redaktor, Tytuł książki, Wydawnictwo, Miejsce i rok wydania, strona;
- artykuły w czasopismach: Autor: Tytuł artykułu, Tytuł czasopisma, rok, numer, strona;
- prosimy o stosowanie myślników jako znaków wyliczania oraz cyfr arabskich do numerowania;
- w opisach rysunków oraz tabel prosimy stosować następujące wyznaczniki: tytuły i numer tabel (proszę używać wyłącznie opisów Tabela), umieszczone nad tabelami, wyśrodkowane, czcionka Times New Roman 12 pkt;
- tytuły i numery elementów graficznych (proszę używać wyłącznie opisów Rysunek lub Wykres) umieszczone pod elementami graficznymi; czcionka Times New Roman 12 pkt, wyśrodkowane, rysunki proszę tworzyć w odcieniach szarości; źródła tabel, rysunków i wykresów – umieszczone pod obiektem, czcionka Times New Roman 10 pkt;
- artykuł powinien zawierać także streszczenie w języku angielskim wraz z tłumaczeniem tytułu artykułu, (maksymalnie do 8 linijek tekstu);
- prosimy o niestosowanie podziałów stron i sekcji, podkreśleń oraz „miękkich” enterów (Shift + Enter);
- artykuły do publikacji cyfrowej mogą być przesłane w j. polskim, w j. angielskim lub innym języku kongresowym;
- artykuły powinny zostać nadesłane drogą mailową do redaktorów naukowych, artykuły po pozytywnej recenzji zostaną wydane w formie opracowania – publikacji cyfrowej.

Wzór artykułu

Tytuł naukowy, imię i nazwisko autora(ów)

Nazwa instytucji

Adres mailowy autora(ów)

Słowa kluczowe: .....

Tytuł artykułu

Streszczenie

Tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia, tekst streszczenia.

1. Wprowadzenie

Tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu.

2. Tytuł Punktu

Tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu³⁰⁰, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu³⁰¹, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu, tekst artykułu³⁰².

Tabela 1: Tytuł tabeli

³⁰⁰ Autor książki, *Tytuł książki*, wydawnictwo, miejsce i rok wydania.

³⁰¹ Autor opracowania: *Tytuł opracowania* [w] Redaktor, Tytuł książki, Wydawnictwo, Miejsce i rok wydania, strona.

³⁰² Autor artykułu w czasopiśmie: *Tytuł artykułu*, *Tytuł czasopisma*, rok, numer, strona.

Literatura: [w porządku alfabetycznym]

1. książki: Autor: Tytuł książki, Wydawnictwo, Miejsce i rok wydania, strona.
2. opracowania w publikacjach zwartych: Autor opracowania: Tytuł opracowania [w] Redaktor, Tytuł książki, Wydawnictwo, Miejsce i rok wydania, strona.
3. artykuły w czasopismach: Autor: Tytuł artykułu, Tytuł czasopisma, rok, numer, strona.

TITLE IN ENGLISH

Summary

Summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary, summary.

Key words: .....

Zapraszamy do kontaktu,

Redaktorzy naukowci:

dr Piotr LIZAKOWSKI /e-mail: piotrl@interia.pl

dr Dariusz SKALSKI /e-mail: dskalski60@gmail.com, mshalina@hotmail.com

OUR NETWORKS AND THEMATIC AREAS, EDITORIAL REQUIREMENTS

Our networks and thematic areas:

Safety:

- the system of State Medical and Gas Rescue (legislation, management and cooperation),
- educational programmes in safety education for different social groups,
- management in rescue services (education, rescue, recreation, sport, medicine),
- safety of swimming, water sports and ice rescue,
- new tools and technologies used in rescue operations in Poland and in the world,
- water rescue didactics,
- rescue organisations as services for general safety, safety in different forms of physical education,
- the role of NGOs in creating conditions for general and water safety,
- promotion of general and water safety,
- participation of rescue organisations in the state general safety and internal security,
- promotional and educational activities in general and water safety,
- crisis management,
- preventive measures contributing to safety.

Health:

- health and its importance for people and society,
- health in national and international legislation,
- authorities responsibility for public health,
- health safety,
- environment and health,
- health policy,

- functions of public health,
- models of health care,
- strategic documents in health care,
- challenges for Poland and the world in the sphere of public health (pandemics, life safety, water conflicts, bioterrorism),
- the system of health insurance and its efficiency,
- governmental and non-governmental administration in the health care system,
- the role of social organisations and schools in promoting public health.

Physical Culture

- organising safe recreation for children and youth,
- management in sports and tourism,
- Philosophy, Sociology and Economy issues of physical culture and water sports,
- diagnostics and control in physical culture and sports,
- Pedagogy of physical culture: current issues and prospects,
- important issues of physical education, tourism, recreation and sports,
- biomechanical diagnostics and control of swimming training,
- physiology diagnostics of swimming training effects,
- Analysing and comparing the results in sport disciplines,
- efficiency of teaching swimming,
- didactics and organising swimming,
- medical and health care aspects of swimming.

Editorial requirements

All articles submitted for publication Digital will be reviewed and after a favorable opinion of the reviewers, published in the scientific publication. Please prepare the text of the paper in the form of print and

electronic versions (Microsoft Word - min. Version 11) using the following requirements:

- format article B5;
- margins – top 2.50 cm, bottom 2.50 cm, left 2.50 cm, right 2.50 cm;
- in the upper left corner: academic title, name and surname of the author (s); line below - name of the institution; the next line below – mail address of the author (s) - Times New Roman 12 pt sloping;
- below the article title - Times New Roman 12 point bold; centered;
- paragraph text font - Times New Roman 12 pt, adjusted to the both sides;
- line spacing – 1,5 points;
- sub-heading – font Times New Roman 12 pt, bold;
- footnotes at the bottom of the page – the font size footnotes Times New Roman 9 points;
- numbering – continuous page number placed on the top or bottom margin.

Literature – a way of documenting:

- books: Author: Book Title, Publisher, place and year of publication, page.
- develop a compact publications: Editor: Title develop [in] Editor, Book Title, Publisher, place and year of publication, page;
- articles in journals: Author: Title of the article, journal title, year, number, page;
- please use hyphens as the characters of calculation and Arabic numerals for numbering;
- descriptions of the drawings and tables, please use the following determinants: titles and the number of tables (please use only descriptions Table), placed above the tables, centered, font Times New Roman 12 pt;
- titles and numbers of graphic elements (please use only descriptions of drawing or diagram) placed under the graphic elements; font Times New Roman 12 pt, centered, please create drawings in shades of gray; source

tables, figures and graphs - placed under the object, font Times New Roman 10 pt;

- article shall also include a summary in English with a translation of the article title (up to 8 lines of text);
- please do not use page breaks and sections, underscores and “soft” breaks between (Shift + Enter);
- articles to digital publishing can be sent to j. Polish, in a j. English or another language congress Articles should be sent by email to the editors of scientific research. Articles after a positive review will be issued in the form of development – digital publishing.

Pattern article

Academic title, name and surname of the author (s)

Name of institution

E-mail address of the author (s)

Key words: .....

Title of the article

Summary

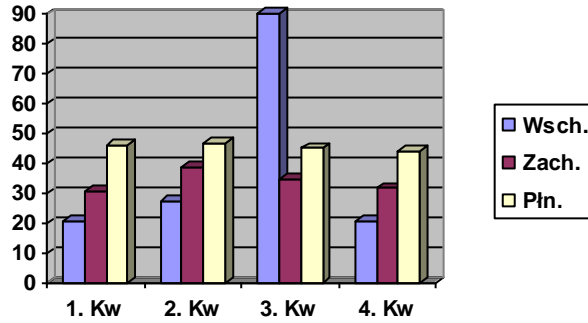
Text summaries, text summaries, text, summary, text summaries, text, summary, text summaries, text, summary, text summaries , text, summary, text summaries, text, summary, text summaries, text, summary, text summaries.

1. Introduction

The text of the article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article.

Figure 1: Title drawing

Source: own study based on : .....

The text of the article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article.

5. Conclusion

The text of the article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article, text article.

Literature: [in alphabetical order]

1. books: author: book title, publisher, place and year of publication, page.
2. develop a compact publications: editor: title develop [in] editor, book title, publisher, place and year of publication, page;
3. articles in journals: author: title of the article, journal title, year, number, page.

- дидактика (обучение) водного спасения,
- спасательные организации как специальные службы в области общественной безопасности,
- вопросы безопасности в различных формах физической культуры,
- роль негосударственных организаций в области совместного создания общественной безопасности и безопасности в сфере водных ресурсов,
- популяризация в сфере обеспечения общественной безопасности и безопасности в области водных ресурсов,
- участие спасательных организаций в общественной безопасности, внутренней безопасности страны,
- популяризационная и образовательная деятельность в области общественной безопасности и безопасности водных ресурсов,
- кризисное управление,
- профилактические и превентивные меры безопасности.

Здоровье:

- здоровье и его значение для человека и общества,
- здоровье в национальных и международных документах,
- ответственность органов государственной власти за здоровье граждан,
- безопасность в здравоохранительной сфере,
- окружающая среда и здоровье человека,
- политика в области здравоохранения,
- функции здравоохранения,
- модели медико-санитарной помощи,
- стратегические документы в области здравоохранения,
- угрозы для Республики Польша и мира в области здоровья человека (например, пандемии, продовольственная безопасность, конфликты из-за воды, биотерроризм),
- система медицинского страхования и ее эффективность,
- роль правительства и местных органов власти в системе здравоохранения,

- роль общественных организаций, школ в повышение благосостояния общества.

Физическая культура:

- организация безопасного отдыха для детей и молодежи,
- управление в сфере туризма и спорта,
- философские, социологические и экономические проблемы развития физической культуры и спортивного плавания,
- диагностика и контроль в области физической культуры и спорта,
- педагогика физической культуры – настоящее и будущее,
- важные проблемы образования, физической культуры, туризма, отдыха и спорта,
- биомеханические диагностика и контроль обучения плаванию,
- физиологический контроль эффектов в сфере обучения плаванию,
- анализ и прогнозирование спортивных результатов в спортивных дисциплинах,
- эффективность обучения плаванию,
- обучение и организация спортивного плавания,
- медицинские и связанные со здоровьем аспекты в сфере спортивного плавания.

Редакционные требования

Все статьи, которые поданы для публикации в цифровой монографии, будут рецензированы и после позитивной оценки рецензентов опубликованы. Просим подготовить текст статьи в печатной и электронной версии (в программе Microsoft Word – мин. версия 11) используя следующие требования:

- формат статьи Б5;

- отступы - верхний 2,50 см, нижний 2,50 см, левый 2,50 см, правый 2,50 см;
- в левым верхним углу: научная степень, научное звание, имя и фамилия автора (ов); строчка ниже – название институции; следующая строчка ниже – E-mail адрес автора (ов) – Times New Roman 12 pkt курсив;
- ниже название статьи – Times New Roman 12 pkt полужирный; выравнивание посередине;
- шрифт текста абзаца – Times New Roman 12 pkt, выравнивание по ширине;
- междустрочный интервал – 1,5 pkt;
- название подпунктов – шрифт Times New Roman 12 pkt, полужирный;
- ссылки - внизу страницы – шрифт ссылки Times New Roman 9 pkt;
- нумерация страниц – непрерывная, номер страницы – вверху или внизу страницы.

Литература – оформление:

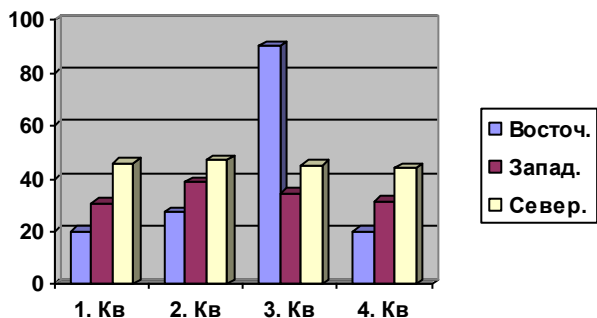
- книги: Автор: Название книги, Издательство, Место и год издания, страницы;
- Разделы в научных трудах: Автор труда: Название труда [в] Редактор, Название книги, Издательство, Место и год издания, страницы;
- статьи в периодических изданиях: Автор: Название статьи, Название периодического издания, год, номер, страницы;
- просим о использование короткие тире как знаков для перечисления и арабских цифр для нумерации;
- для описания рисунков и таблиц просим использовать следующие элементы:

статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи,
текст статьи, текст статьи, текст статьи.

Рисунок 1: Название рисунка

Источник: собственная обработка на основе: .....

Текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи,
текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст
статьи, текст статьи, текст статьи.

5. Окончание

Текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи,
текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст статьи, текст
статьи, текст статьи, текст статьи.

Литература: [в алфавитном порядке]

1. Книги: Автор: Название книги, Издательство, Место и год издания, страницы.
2. Разделы в научных трудах: Автор труда: Название труда [в] Редактор, Название книги, Издательство, Место и год издания, страницы;
3. Статья в периодическом издании: Автор: Название статьи, Название периодического издания, год, номер, страницы.

Liczba znaków: 522 483 (ze streszczeniami i okładką).
Liczba grafik: 54 x 1 000 znaków (ryczalt) = 54 000 znaków.
Razem: Liczba znaków: 576 483 (ze streszczeniami, okładką i grafikami)
= 14, 412 arkuszy wydawniczych.
Number of characters: 522 483 (with abstracts).
Number of images: 54 x 1 000 characters (lump sum) = 54 000 characters.
Total: Number of characters: 576 483 (with abstracts, summaries and graphics)
= 14, 412 sheet publications.

Niniejsza publikacja została sprawdzona systemem antyplagiatowym, który wypadł pozytywnie. Szczegółowy raport znajduje się w dokumentacji wydawcy.

Niniejsza monografia została opublikowana w wersji cyfrowej.
<https://zenodo.org/>

ISBN 978-83-939861-6-3

ISBN: 978-83-939861-6-3